M. T. CICERONIS

OPERA RHETORICA

RECENSUIT ET ILLUSTRAVIT

CHRISTIANUS GODOFR. SCHÜTZ

VOL. II. PARS II.

NOTAE

IN

LIBROS TRES DE ORATORE

LIPSIAE APUD G. J. GÖSCHEN

cIↄ Iↄ CCCVI.

1806

PRAEFATIO.

Novae horum librorum recensioni multum profuerunt Mss. codices tres Guelferbytani, quorum lectiones ab editione Ernestiana discrepantes diligentissime olim excerpserat *Iac. Frid. Heusinger*, vir doctissimus et Latinarum inprimis literarum peritissimus. Schedarum eius usum benevole mihi concessit filius patre dignissimus, Conradus, de re scholastica et literaria optime meritus, qui me sibi hoc beneficio in perpetuum devinxit.

Primus istorum codicum, ab Heusingèro litera A. notatus, in celeberrima Ducis Brunovicensis bibliotheca Guelferbytana membranaceus est, inter Gudianos N. 2. fol. In eo (praeter minores aliquot lacunas) desunt l. I. c. 28. verba . . . *rum actorum est requirendus*, — usque ad c. 34. *Atque in ea exer* . . . In libro secundo desunt quatuor capita priora; pars capitis XII. cap. XIII. et pars capitis XIV. quae autem inter ista sunt media, misere luxata sunt, atque traiecta. In libro tertio deest locus cap. V. a verbis *etsi admonitum venimus* usque ad verba *non ut iure aut iudicio* cap. XXVIII. Ceterum codex iste non ipse mutilus est, sed ex mutilo descriptus.

Alter codex, quem Heusingerus, nota B. insignivit, est Gudianus 38. fol. membranaceus.

Tertius item, nota C. designatus, est August. 12. 13. *Quarto*, itidem in membrana scriptus.

Hi igitur codices permultas praebuere lectiones vulgatis meliores.

Ex editionibus praecipuis contulimus Victorianam, Lambinianam, Gruterianam, Gronovianam, Ernestianam Ciceronis operum omnium; quibus accesserunt Oliveti et Lallemandi editiones. Praeterea Strebaei commentarium in libros de Oratore diligenter excussimus; et Omniboni editionem horum librorum, in Germania per Antonium Koberger a. 1497. typis repetitam, una cum Pearciana adhibuimus. Accesserunt complurium locorum emendationes tum nostrae, tum aliorum virorum doctorum, ut Wyttenbachii, Schneideri, Vossii, Iacobsii, Purgoldi, quarum partim in notis mentionem fecimus, partim

hanc rationem habuimus, ut eas in textum reciperemus. Ita si quis nostram editionem cum Ernestiana comparare velit, speramus fore, ut quantum in lectione Ciceronis verius constituenda operae factum sit, neminem poeniteat.

Scr. Halae in Regia Fridericiana d. XXI. Dec. cIↃIↃcccv.

CHR. GODOFR. SCHÜTZ.

EXPLICATIO NOTARUM.

Pal. Pith. codices Mss. Palatini et Pithoeanus a Grutero collati.

Cant. cod. bibl. Acad. Cantabrigiensis.	a Pearcio collati.
Gonv. codex bibl. Coll. Gonvillo-Caiensis Cantabr.	
Norf. cod. bibl. Reg. Societatis Lond. a Duce Norfolciae donatus.	
Ioan. cod. bibl. Coll. Ioannis Baptistae Oxon.	
Bod. cod. bibliothecae Bodleianae.	
Mag. cod. bibl. Coll. Magdalensis Oxon.	
Wag. cod. Wagstaffii.	
Nov. cod. bibl. Collegii Novi Oxon.	
Mead. cod. Richardi Mead. M. D.	
Harl. cod. duo Comitis Oxoniae.	

Ox. codices Oxonienses, quorum lectiones editio Ciceronis operum Oxoniensis praebet.

Erl. cod. Erlangensis ab Ernestio et Harlesio collatus.

Guelf. A. B. C. codices tres Guelferbytani ab Hensingero collati.

Omnib. editio Omniboni.

Kob. editio Kobergeriana a. 1497.

Reliquarum editionum notationes interpretatione non egent.

CORRIGENDA IN NOTIS.

P. 15. v. 23. pro *Antonusi* leg. *Antonius.*
P. 58. v. 15. leg. *delectaret.*
P. 97. v. 2. leg. *lib. XIV.*
P. 99. v. 14. pro *Historia* leg. *Histrio.*
P. 124. v. 8. post *proficio* puncti signum ponendum.

NOTAE
IN
CICERONIS
LIBROS TRES
DE
ORATORE.

IN

LIBRUM PRIMUM.

Cap. I.

Pag. 10. v. 11. *Ac fuit quidem, quum mihi quoque* — Recte sic edidit Ernesti e vestigiis Mss. et edd. vett. Vulgo addebatur *tempus illud* post *quidem*, id quod a glossatore ex aliis Ciceronis locis ut Inv. I. 2. ad Div. 10, 3. additum esse, monuit idem.

Pag. 10. v. 13. *referendi fore, iustum et prope ab omnibus concessum, arbitrarer* — Vulgo sic interpungebatur: *referendi, fore iustum*. Sed vera constructio verborum haec est: *Ac fuit quidem, quum arbitrarer, mihi quoque initium, iustum ac prope ab omnibus concessum, requiescendi atque — referendi fore*; ut postea: *qui locus quietis — plenissimus fore videbatur*. Similem queritur L. Crassi fortunam lib. III. c. 2.

Pag. 10. v. 15. *et ambitionis* — Nihil opus est cum Hotomanno Obs. I. 20. *ut ambitionis* rescribere.

Pag. 10. v. 16. *etiam aetatis flexu* — Cod. Guelf. A. *aetatis etiam flexu* Codd. Ox. U. Z. y. *aetatis etiam cursu.*

Pag. 10. v. 21. *moles* — Cave hoc cum F. C. Wolffio, qui praeceptorem suum Vossium in versione huius libri germanica sequitur, delendum putes. Omittunt quidem codd. Guelf. A. B. C. et Ox. U. sed *moles molestiarum* opponuntur *quieti*, et *turbulentissimae tempestates tranquillitati.*

Pag. 10. v. 23. *exoptantibus* — Codd. Guelf. A. B. *optantibus.* Sed illud melius, et ad gradationem significandam efficacius.

Pag. 11. v. 1. *inter nosque* — Hanc lectionem vulgatae *interque nos recolendas* iam Strebaeus praetulit, ad effugiendam hexametri clausulam. Et *inter nosque* Pearcius edidit ex Mss. Cant. Norf. Bod. Bal. Ioan. Mag. et Nov. Ernesti idem in Erl. invenit. Habent quoque edd. pr. usque ad Ald.

Pag. 11. v. 1. *nam prima* — Cod. Guelf. C. *nam et prima.*

Pag. 11. v. 5. *iis fluctibus* — Codd. Guelf. B. C. *his fluctibus.*

Pag. 11. v. 6. *a communi peste depulsi* — Bene Pearcius hanc lectionem defendit adversus Gruterum, qui pro *peste* legendum censebat *pectore*; et Lambinum, qui *peste* deleri et *a communi* intelligi volebat, *a republica.* Apte idem contulit locum Orat. pro Sext. c. 19. *qui hac una medicina sola potuit a Reipublicae peste depelli.*

Pag. 11. v. 7. *redundarunt* — Mss. Guelf. A. B. C. *redundarent.*

Pag. 11. v. 10. *causae* — Cod. Guelf. A. *causa.*

Pag. 11. v. 15. *plus valere te* — Codd. Guelf. A. B. *plus te valere.*

Pag. 11. v. 19. *senserint* — Cod. Guelf. A. *scripserint*, male.

Pag. 11. v. 20. *aut adolescentulis* — Cod. Guelf. C. *et adolescentulis*, inepte.

Pag. 11. v. 22. *vix hac sint* — Addidi *sint*, quod h. l. commode abesse non potest. Maioragius alio modo constructionem sublevabat legendo: *quoniam quaedam pueris.* Sed *quae* h. l. aptius et concinnius est.

Pag. 11. v. 27. *eruditissimorum* — Sic Guelf. A. B. it. Ox. IX. *β*. ed. Kob. Victor. Maiorag. idque h. l. significantius quam vulg. *prudentissimorum.*

Cap. II.

Pag. 12. v. 6. *rebus* — Codd. Guelf. B. C. *artibus*, quod vocabulum tamen quum paulo post ponatur, praestat h. l. *rebus.*

Pag. 12. v. 9. *in quoque* — Guelf. A. B. C. *in quocunque.*

Pag. 12. v. 10. *qui si* — Guelf. B. C. Ox. *δ*. *ε*. male *quin*, servato postea *non.*

Pag. 12. v. 11. *clarorum hominum scientiam* — „Mss. Norf. Cant. Nov. Wag. Mead. et Harl. duo cum vet. cod. impresso Rawl. habent in sequentibus *vel utilitatem vel magnitudinem*, quos si sequamur, legendum est *si clarorum hominum scientia rerum gestarum vel utilitatem vel*

magnitudinem metiri velit." Hactenus Pearcius. Verum illa lectio prorsus esset inepta. Nam scientiam quidem clarorum virorum metiri aliquis potest rerum gestarum vel utilitate vel magnitudine, non vice versa.

Pag. 12. v. 14. *quin belli duces praestantissimos ex hac una civitate* — Codd. Guelf. A. B. C. *quin belli duces ex hac una civitate praestantissimos.*

Pag. 12. v. 17. *consilio ac sapientia* — Sic infra c. 9. de Romulo; ne cui forte placeat lectio Guelf. B. C. *consilio ac sententia;* etsi de oratore in senatu dicente II. 9. *huius est in dando consilio de maximis rebus cum dignitate explicata sententia.*

Cap. III.

Pag. 12. v. 24. *versentur* — Guelf. A. *versantur.*

Pag. 12. v. 26. *convertat* — — — *circumspiciatque* — Male Maiorag. *convertat animum et ad ea ipsa artium genera circumspiciat, quique* — —.

Pag. 12. v. 28. *quamque multi; sic facillime* — Victor. *quamque multi sint: facillime*; minus bene.

Pag. 13. v. 1. *omnium laudatarum artium* — Ita edd. Ven. Mediol. C. Steph. et Lamb. ut et Mss. Cant. Gonv. Norf. Mag. Nov. et Ioan. quod recte Pearcius elegantius esse indicavit vulgato: *laudatarum artium omnium.* Accedit illi lectioni auctoritas Guelf. A.

At Guelf. B. *laudandarum artium omnium*, et Strebaeus *laudandarum* opponi putabat *artibus sordidis*.

Pag. 13. v. 5. *enumerare* — Victor. *numerare*.

Pag. 13. v. 7. *elaborarint* — Ox. U. *elaborassent*.

Pag. 13. v. 8. *scientia et pervestigatione* — Sic necessario scribendum erat pro vulg. *scientiae pervestigatione*, nam scientia qua quis pollet non pervestigatur. Et sic lib. III. c. 33. componuntur *investigare et scire*.

Pag. 13. v. 11. *quam recondita* — Vulgo *et quam*, sed illud *et* rectius omittunt codd. Guelf. B. C.

Pag. 13. v. 14. *ei vehementius* — Vulgo *ei scientiae vehementius*. Sed *scientiae* debetur glossatori, qui non intelligebat *ei* pertinere ad *quo in genere*.

Pag. 13. v. 17. *dedidit* — Guelf. A. et ed. Victor. *dedit*.

Pag. 13. v. 19. *scientia et cogitatione* — Sic emendavi vulg. *scientiae cogitatione*, quod non magis ferri potest quam supra *scientiae pervestigatione*. Cod. Gu. B. C. Ox. δ. et ed. Kob. habent *scientia et cognitione*. Sed *cogitatione* verum est, et respondet synonymo *pervestigatione*, quo paulo ante usus erat.

Pag. 13. v. 23. *Atque* — Wolffius in vers. germ. malebat *atqui*; sed eandem fere vim h. l. habet *atque*.

Pag. 13. v. 27. *Quod hoc etiam mirabilius* — Olivet. *quod hinc etiam mirabilius*. Verum illi formae similis

est locus II. c. 2. *Quod hoc etiam spe aggredior maiore ad probandum, quia.*

Pag. 14. v. 2. *quodam* — Ox. *a.* *quodammodo* male.

Pag. 14. v. 6. *vel maximum sit* — Coniunctivum *sit* recepit Pearcius e Mss. Norf. Bal. Bod. item edd. Vict. Asc. Steph. Lamb. et comparavit II. 9. *ut ceteri, si diserti sint, aliquid ab hoc habeant, hic nisi domesticis se instruxerit copiis, aliunde dicendi copiam petere non possit.* Indicativum *est* tamen nescio quomodo probare videtur Heusinger ad Cic. offic. pag. 26.

Cap. IV.

Pag. 14. v. 9. *ceteris artibus* — In ed. Kob. abest *artibus*, quod tamen h. l. ut repetatur, vis et perspicuitas requirit.

Pag. 14. v. 12. *eloquentiae* — Ox. Z. *eloquentia.*

Pag. 14. v. 14. *in quibus etiam dicendi vis* — Vulgo: *in quibus summa dicendi vis*, quod non bene coit cum sequentibus verbis *et inventa est et perfecta.* Nam dicendi vis neque quum primum invenitur statim est *summa*, neque quum *summa* est perfici amplius potest. Itaque pro *summa* rescripsi *etiam*; sic Athenae recte dicuntur quum omnium doctrinarum inventrices fuisse, tum inprimis etiam dicendi vim invenisse et perfecisse. Emendationem nostram confirmat locus similis in

Bruto c. 7. *Testis est Graecia, quae quum eloquentiae studio sit incensa, iamdiuque excellat in ea, praestetque ceteris, tamen omnes artes vetustiores habet, et multo ante non inventas solum sed etiam perfectus, quam haec est a Graecis elaborata dicendi vis et copia.*

Pag. 14. v. 22. *exercitationis ullam viam* — Guelf. A. *exercitationis ullam vim.* Sic et Guelf. C. sed a correctore. Idem habent Ox. *Z.* γ. δ. ε. et edit. Kob. Sed unice verum est *viam*: non enim hic de vi et effectu exercitationis, sed de eius ratione ac via agitur, cuius quaedam praecepta exponuntur c. 32.

Pag. 14. v. 28. *et varietas* — omittitur *et* Guelf. A. *ac varietas* ed. Kob.

Pag. 15. v. 1. *assequutus* — In Guelf. B. C. Ox. ε. est *consequutus.*

Pag. 15. v. 7. *Ingenia — nostrorum hominum multum ceteris hominibus omnium gentium praestiterunt* — Ernesti *hominibus* uncis inclusit. Sed optime hanc lectionem defendit Heusingerus ad Cic. de offic. I. 22, 7. et nubem locorum vel ex ipso Cicerone excitavit, in quibus est similis forma loquendi grata quadam negligentia commendabilis. E. c. de Or. c. 6. *ut eorum quibus summa laus a nostris hominibus concessa est auctoritatem Graecis anteponam;* et c. 44. *si cum illorum Lycurgo et Dracone et Solone nostras leges conferre volueritis;* et statim: *Hominum nostrorum prudentiam Graecis anteferre.*

Cap. V.

Pag. 15. v. 12. *Sed nimirum* — Harlesius e cod. Erl. memorat lectionem *sed enim*, qua tamen, quia statim iterum sequitur *enim*, vulgata melior est.

Pag. 15. v. 14. *Quid enim quis aliud* — Sic Ms. Guelf. A. item Ox. U. Z. *α. γ.* Vulgo *quis enim aliud.*

Pag. 15. v. 27. *expromenda* — Maiorag. et Victor. habent *exprimenda.* Sed *expromere* hic aptius.

Pag. 16. v. 2. *Tenenda praeterea* — — *negligenda est* — Iam Strebaeus quaesivit, cur haec separatim monuerit, quum iam antea dixisset *comprehendendam esse scientiam rerum plurimarum.* Sane suavius decurrerent et aptius cohaererent reliqua, si verba ista: *tenenda praeterea* — *negligenda est* vel ut interpolata tollerentur, vel certe post *expromenda est* ponerentur. Fieri tamen potuit, ut Cicero, quum artis oratoriae magnitudinem ac difficultatem mirum in modum augere vellet, multa coacervando collocationem negligeret.

Pag. 16. v. 4. *ac iuris* — Recepi *ac* e Guelf. B. C. In Guelf. A. est *atque.* Vulg. *aut* h. l. minus aptum.

Pag. 16. v. 5. *plura dicam* — Ernesti negat *plura* pro *multa* Ciceronianum esse. Sed bene illud defendit Heusingerus ad Cic. de offic. III. 32, 9. Satis enim commode hic extrinsecus assumi potest *quam opus est,* vel *quam de ceteris dixi.*

Pag. 16. v. 12. *possimus* — Cod. Guelf. B. C. *possemus.*

Pag. 16. v. 14. *ordinatisque* — Vulgo editur *cogitatisque*, pro quo Ox. β. habet *cognitisque.* Sed reponendum esse *ordinatisque* ex Augustino in princip. rhetor. p. 295. ed. Pith. primus vidit Burmann. in praef. ad Cic. Rhetor. p. VI. Nimirum orator non solum inventas res et verba, sed eorum quoque ordinem memoria comprehendere debet.

Pag. 16. v. 16. *fuerint in oratore, peritura* — Interpunctionem hanc merito Ernesti praetulit usitatae, *fuerint, in oratore peritura.*

Cap. VI.

Pag. 17. v. 1. *quae, nisi subest res* — Pessimam interpunctionem Ernestianae editionis sensui prorsus contrariam: *quae nisi subest, res* — propagarunt tamen Harles. et Bipontini.

Pag. 17. v. 3. *Neque vero ego tantum* — Vulg. *neque vero ego hoc tantum.* In Rob. et Vict. est *hoc ego tantum;* — *ego* abest Guelf. A. B. Nos *hoc* delevimus, quod hic inficete abundat, et male repetitum videtur e sequentibus, *in hac tanta occupatione*, ubi pronomen demonstrativum apte et suo loco ponitur.

Pag. 17. v. 8. *videtur* — Lectionem *videatur* Mstor. Cant. Gonv. Bal. Bod. Mead. item Edit. Ven. Mediol. Lamb. defendit Pearcius, eaque est apud Quintil. II. 21. ubi hic locus citatur. Nullus tamen coniunctivo

hic locus est; et clausulae membrorum insuavius *ὁμοιοτελεύτῳ* *videatur*, — *dicatur* finiuntur. Quid? quod statim et recte quidem positum recurrit *videatur* sequente periodo; ut vel hanc ob causam *videtur* hic melius sonet.

Pag. 17. v. 9. *proposita* — Davisius ad Cic. de fato c. 2. docet legendum esse *posita*.

Pag. 17. v. 9. *ornate ab eo* — Hunc ordinem verborum auribus gratiorem ascivimus e cod. Guelf. A. Vulgo *ab eo ornate.*

Pag. 17. v. 13. *partitionem quandam* — Vulgo additur *artium*, quod iure a nobis expunctum esse nemo dubitabit, qui cogitaverit h. l. non de partitione omnium artium, sed de unius artis oratoriae partitione agi.

Pag. 17. v. 17. *iudiciorum aut* — Cod. Guelf. A. *iudiciorum ac.* Idem recepit Pearcius é cod. Gonv.

Pag. 17. v. 17. *deliberationum* — Maiorag. *deliberatione.* I. H. Vossius clarorum qui vivunt Germaniae poetarum facile doctissimus coni. *deliberationibus.* Quia tamen disceptationes aeque in iudiciis atque in deliberationibus valent, nolo quicquam hic mutari. Cic. de Inv. I. 5. deliberativum genus positum esse ait in *disceptatione* et consultatione civili; et de Offic. I. 37. contentio tribuitur disceptationibus iudiciorum, concionum, senatus. Nec dubito Ciceronem recte dicere potuisse: *disceptatio*, *deliberationum*, sicut II. 72. est *dicendi disceptatio.* Quod autem Ernesti ait, orationes quae in concione populi habeantur vel suadendi vel dissua-

dendi causa, esse illas quidem e genere deliberativo, sed in iis habendis tamen non esse proprie deliberationem, id prorsus non intelligo. Genus deliberativum sine deliberatione sane esset σιδηρόξυλον.

Pag. 17. v. 20. *re quaesita et multum disputata* — Codd. Ox. U. β. γ. δ. ε. *requisitum et multum disputatum.*

Pag. 17. v. 22. *nostrae veteris puerilisque doctrinae* — Cod. Guelf. β. *puerilis nostrae veteris doctrinae.*

Pag. 17. v. 28. *sed, quum ea pateant* — — *neque interpretatione* — Editur in omnibus: *sed quum illa pateant* — *neque ea interpretatione.* Ernesti aut *illa* aut simul *ea* delendum iudicabat.

Cap. VII.

Pag. 18. v. 8. *dici mihi memini* — Sic post Pearcium edidit Ern. e Ms. Erl. et edd. nonnullis antiquis. Ed. Ald. Victor. aliaeque omittunt *mihi*; quod tamen rectius servatur. Cicero enim se ipsum a Cotta accepisse huius rei memoriam significat.

Pag. 18. v. 11. *venisse eodem, socer eius qui fuerat, Q. Mucius dicebatur.* — Sic recte Maiorag. Olivet. Dormitabat Ernesti, quum lectionem edd. pr. *venisse eodem socerum eius, qui fuisse Q. Mucius dicebatur et M. Antonius* restituebat. Recte enim Heusingerus ad Cic. offic. III. 21, 4. monuit, saepe veteres dixisse *fuerat*, ubi nos

erat soleamus. Nimirum, inquit, *suo* vim verbi φύω unde natum est in eo quoque retinuit, ut praeteritum perfectae rei *fuerat* interdum *natum erat*, *factum erat*, *prodierat*, *erat* sonaret. Itaque de Or. I, 7. utique legendum: *Venisse eodem, socer eius qui fuerat, Q. Mucius dicebatur.* Scriptura impressorum veterum, quam ibi revocavit Ernesti, non sensum solum, sed consequutionem verborum pervertit. Nec video, cur Pearcio placuerit lectio codd. Mag. Mead. Gonv. et Harl. 1. 2. *venisse eodem socer eius (qui fuerit Q. Mucius) dicebatur.*

Pag. 18. v. 15. *adolescentes duo* — In codd. Guelf. A. B. C. abest *duo*. Vulg. *duo adolescentes*. Ernesti *duo* postposuit et copulam vulgo ante *Drusi* positam delevit.

Pag. 18. v. 18. *qui tum tribunatum plebis petebat* — Pearcius ad h. l. „ita vulgati codd. inquit, contra Mstorum auctoritatem, sed haec lectio aliam ob rationem vix sana videtur. Constat enim ex lib. III. c. 1. et 5. disputationes quae in tribus hisce libris continentur habitas fuisse IV. et III. Id. Sept. constat item Crassum mortuum fuisse vix diebus decem post secundi diei disputationem, scil. XIII. Cal. Oct. Cottamque paucis diebus post mortem Crassi depulsum fuisse per invidiam tribunatu, nec multis ab eo tempore mensibus eiectum fuisse e civitate. Unde colligo Cottam his ipsis diebus Ludorum Romanorum fuisse tribunum plebis, eumque magistratum gessisse, non petiisse; tribuni

enim plebis creari solebant XVI. Cal. Sextil. ut constat inter scriptores de magistratibus Romanis. Sequitur igitur Cottam, qui tribunatu depulsus fuit vel sub finem Sept. vel initio Octobr. tribunusque creatus fuit XVI. Cal. Sext. eum magistratum gessisse initio Sept. i. e. tum quum, ut hic dicitur, una cum Crasso in Tusculanum exierat.“ Sed Pearcius non recordatus est hoc tempore tribunos plebis magistratum iniisse circa nonas Decembres; oblitusque est tribunis plebis nefas fuisse extra urbem pernoctare, praeterquam feriis latinis. Itaque verum est *tribunatum plebis petebat.* Nimirum Cotta iam tum, h. e. mense Sept. a. u. 662. in petitione erat occupatus, ut ad XVI. Cal. Sextil. sequentis anni crearetur; propter invidiam autem depulsus est tribunatu, h. e. repulsam tulit, ut Cicero narrat lib. III. c. 3. Fortasse autem comitia tribunitia hoc anno dilata fuerant in mensem Septembrem vel Octobrem; quod melius respondere videtur Ciceronis verbis, qui dicit Cottam paucis diebus post Crassi mortem tribunatu depulsum fuisse. Quae quum ita sint, nec Pearcii coniecturae, qua legendum putabat: *qui tum tribunus plebis erat*, nec Ernestio, cui placebat: *qui tribunatum gerebat* suffragandum censeo.

Pag. 18. v. 27. *eo autem sermone confecto* — Vulgo *eo autem omni sermone confecto.* Equidem delevi *omni*, ut superfluum, et facile a librariis temere e proximo versu, ubi est *o m n i s illa — tristitia sermonis*, anticipatum.

Pag. 19. v. 4. *quiessent — ventum esset, tum —* In Guelf. C. item Ox. α. β. δ. legitur: *quiessent, in ambulationem ventum esse dicebat; tum.* Et sic Victor. Alii, ut Pearcius, et Ernesti edidere: *quiessent, et in ambulationem ventum esset, dicebat tum.*

Pag. 19. v. 11. *ista aquula —* Vulg. *ipsa*, cuius hic nulla vis est, sensu postulante in *ista* mutavi.

Pag. 19. v. 13. *et quod —* Guelf. B. C. *sed quod.*

Pag. 19. v. 14. *in herba —* Sic codd. Guelf. A. B. C. Vulg. *in herbam.*

Pag. 19. v. 14. *atque ita —* Vulg. additur *illa*, quod auctoritate cod. Guelf. A. ut superfluum et post *ita* insuaviter sonans eieci.

Pag. 19. v. 19. *consedisse —* Hic addunt fere *dicebat:* quod Lambinum sequutus delevi. Elegantius enim hic abest.

Cap. VIII.

Pag. 19. v. 23. sqq. *exorsus: non sibi — compararentur; neqne —* Veram hoc modo interpunctionem restitui; nam *neque vero — inquit* apodosin facit protaseos: *qui quum ita essent exorsus;* quod non observatum est iis, qui in verbis *neque vero* novam periodum incipiunt. Ceterum in Guelf. B. C. scriptum est: *neque vero inquit mihi quidquam.*

Pag. 20. v. 2. *velit: unde autem velit —* Ernesti sine dubio legendum esse contendit *velis;* sed eum reprehen-

hendisse Iac. Frid. Heusingerum doctissimus eius filius Conradus narrat in praefatione ad Cic. officia ab eo cum patris patruique notis edita pag. XXXXV. Nempe in his tertia pers. sing. ut saepe ponitur infinite propter ellipsin *τοῦ aliquis*. Ceterum *autem* post *unde* male omittitur codd. Guelf. A. B. C.

Pag. 20. v. 3. *maxime* — Sic cod. Guelf. A. Vulg. *maximeque;* quo fit, ut nimium saepe illud *que* deinceps positum aures offendat.

Pag. 20. v. 8. *paucis* — Guelf. C. *perpaucis. sapientibus* — Guelf. B. C. *sapientissimis.*

Pag. 20. v. 11. *perpolita* — Sic ed. Rob. Oliv. Vulg. *polita.* Illa clausula suavior.

Pag. 20. v. 14. *quid tam porro regium* — Facile Lambinus persuaderet legendum esse *quid porro tam regium,* nisi obstaret I. F. Heusingeri monitum l. l. pag. LIII. Attamen etiam in Guelf. B. C. est *porro tam;* idemque affert Pearcius e Mss. Cant. Wag. Bod. Bal.

Pag. 20. v. 18. *tectus ipse* — Lambin. *ipse tectus.*

Pag. 20. v. 19. *improbos* — Recte hoc restituit Pearcius e Mss. Nov. Wag. Bal. Bod. Cant. Mead. Harl. I. Edd. Asc. Man. Lamb. etc. pro inepta, quae est in aliis, lectione *integros.*

Pag. 20. v. 20. *forum, subsellia* — Strebaeus *forum* ad iudicia praetorum, *subsellia* ad causas minores et centumvirales refert. Et sic infra c. 11. *qui tantummodo in iure aut in iudiciis possit, aut apud populum, aut in senatu copiose loqui:* nam hic *in iure* est in causis civilibus, *in iudiciis* autem significat *in iudiciis publicis.* Fieri

tamen potest, ut Cicero potius forum curiae opposuerit, et in foro partim *conciones*, partim *iudicia* cogitaverit, illas vocabulo *rostra*, haec per *subsellia* significando. Sic cap. IX. *quod, remoto foro, concione, iudiciis, senatu, statuisti* etc.

Pag. 20. v. 25. *exprimere dicendo* — Guelf. A. *exprimere in dicendo.*

Pag. 20. v. 28. *ut quo uno* — Guelf. A. *in quo uno.*

Cap. IX.

Pag. 21. v. ult. *aut in constituendis* — Guelf. B. C. ed. Oliv. *aut instituendis.* Ox. δ. ε. *aut in instituendis,* quod Pearcius recepit.

Pag. 21. v. ult. *aut conservandis* — Ox. U. *aut in servandis.* Ox. Z. β. γ. δ. ε. *aut in conservandis*, quod placet.

Pag. 22. v. 1. 2. *et ornate* — Victor. *ornateque.*

Pag. 22. v. 2. *institutas* — Vulg. *constitutas.* At enim Cicero non dixisset: *in constituendis* — *constitutas.*

Pag. 22. v. 2. *An tibi* — Sic recte Guelf. B. C. it. Ed. Kob. Vulg. *An vero tibi.*

Pag. 22. v. 6. *Quid? in Numa* — Bene sic Guelf. B. C. Vulg. *Quid enim?* ubi *enim* inficete redundat.

Pag. 22. v. 25. *nutu* — Pearcius testatur in codd. suis legi *nuda.* Idem habet cod. Erl. edd. pr. et Lips. Unice autem verum est *nutu.*

Pag. 22. v. 23. *in urbanas tribus* — Factum hoc est A. V. C. 588. quo anno Ti. Gracchus pater libertinos

omnes in tribu Esquilina censeri iussit, quae erat una ex quatuor urbanis.

Pag. 23. v. 2. *mosque maiorum* — Recte sic Guelf. B. C. Vulgo *mores maiorum.*

Pag. 23. v. 3. *quibus ego* — Vulgo *quibus et ego.* Melius *et* omittunt codd. Guelf. A. B. C. item ed. Kob.

Pag. 23. v. 9. *Ser. Galbam* — Recte *Servium*, non, ut olim edebatur, *Sergium. Servius* enim praenomen est, *Sergius* nomen gentilitium, ut bene Pearcius monuit. Est hic Ser. Sulpicius Galba, qui Cos. fuit cum M. Aemilio Scauro A. V. C. 645. idem, de quo Cicero fusius agit Brut. c. 22.

Pag. 23. v. 11. *C. ipsum Carbonem* — Male Aldus lectionem *Cn. ipsum Carbonem* invexerat. Errorem correxere Lambinus, Pearcius, Ernesti, faventibus insuper Mss. Praenomen enim huius Carbonis fuit *Caius*, non *Cnaeus.*

Pag. 23. v. 12. *perculisti* — Edd. vett. vitiose *perpulisti.* Perculsus a Crasso Carbo dicitur, quia ab eo ob seditionem Gracchanam graviter accusatus, cantharidibus sumtis iudicio se subtraxerat.

Cap. X.

Pag. 23. v. 19. *in omnis sermonis disputatione* — Guelf. B. C. *in omni sermonis disputatione.* Et fortasse Cicero scripsit: *in omni sermone ac disputatione.*

Pag. 23. v. 21. *praeessem* — Cod. Ox. α. *praeissem.* Sed metaphora in *praeesse* ducta est a praetore, qui quaestioni praeest.

Pag. 23. v. 24. *agerent enim tecum* — Vulgo *agerent enim tecum lege.* At enim *lege* h. l. additum friget; et abest Cod. Ox. *β*.

Pag. 23. v. 26. *suo iure* — Recepimus lectionem, quam Car. Langius ad Cic. Lael. c. 20. ex antiquo libro eruit; eamque probavit Heusingerus ad Cic. Off. I, 1, 4. ubi eadem formula utitur Cicero: *videor id meo iure quodammodo vindicare.* Vulg. *ceterique in suo genere physici.* Quid autem hic significet *in suo genere*, nemo dixerit. Ernesti quidem interpretatur: *in sua quique secta.* Verum hoc ipsum misere friget. Pearcius e cod. Norf. affert lectionem *in suo iure.* At *in suo*, absque *genere*, codd. Guelf. A. B. C.

Pag. 23. v. 28. *iusto sacramento* — Guelf. A. B. C. *iustum sacramentum*, vitiose.

Pag. 24. v. 8. *te ipsum negare cogeret* — Recte, ut opinor, hoc Ernesti revocavit ex edd. pr. usque ad Iunt. Nam etsi lectio, *te ipsum scire negaret*, quae ab Aldo fluxit, sensu bono non caret, tamen venustius est et efficacius alterum.

Pag. 24. v. 11. *putas esse* — Pearcius e compluribus Mss. rescripsit *putasses*, (omisso *esse*) idque probavit Burm. ad Suet. Caes. p. 183. a. Ernesti dedit *putares esse.* Nulla autem ratio est, cur ab indicativo *putas* discedamus. Alia ratio est paullo ante in *qui quid dixisses*, quo frustra Pearcius ad firmandam lectionem *putasses* abutitur.

Pag. 24. v. 13. *contingitur* — Pearcius edidit ex edd. ante Ald. et Mss. suis *coniungitur.* Sed Ernesti revoca

vit *contingitur* e cod. Erl. cui accedunt codd. Guelf. B. C. et est sane exquisitius.

Pag. 24. v. 22. *potes* — Lectio *potest*, quam Pearcius e Mss. citat, minime est admittenda; nam durum esset illud ad *vis dicendi*, quod praecessit, referre; repugnaret etiam sequentibus: *hoc amplius si quid poteris.*

Pag. 24. v. 24. *et in sententiis* — Praepositionem recte repetit Ms. Gueif. A.

Pag. 24. v. 26. *dicere videaris* — Ed. Omnib. *videare dicere*, et sic Guelf. A.

Cap. XI.

Pag. 25. v. 5. *quod eam Charmadas* — Optime docuit Pearcius, sic legendum esse, quum antea vulgaretur *Carneades.* „Sic enim Crassus diceret, se quaestorem, postea vero Antonius, se Proconsulem vidisse Carneadem, contra auctoritatem veterum scriptorum. Diogenes Laërtius enim ex Apollodoro scribit, Carneadem mortuum esse A. U. C. 625. Crassus vero quaestor fuit A. U. C. 643. et Antonius Proconsul A. U. C. 652. Imo Cicero ipse in Acad. Quaest. dicit, Carneadis legationem incidisse in A. U. C. 599. Si igitur Crassus quaestor vidisset Carneadem, Carneades post legationem vixisset annos 44. et si Antonius Procos. eum vidisset, vixisset annos 53. post legationem, quod non est verisimile. Idem e lib. III. c. 18. colligitur. Nam si Crassus ipse Carneadem audisset, non ibi soceri aut Metelli usus esset iudicio, sed suo. Porro dicit ibi Crassus, Metellum adolescentem fuisse, quum audiret Carneadem *affectum aetate.* Metellus vero Consul fuit A. U. C. 645. Ergo

non est credibile, Carneadem vixisse usque ad quaesturam Crassi, hoc est paene ad consulatum Metelli; multo minus ad proconsulatum Antonii. Deinde lib. II. c. 37. itemque in hoc ipso loco, non de Carneade, ut homine, quem ipse noverit, Crassus loquitur, sed dicit: *hominem, ut ferebant, acerrimum.* Deinde, ut se habet vulgata lectio, Carneades Carneadis auditor dicitur, quo quid ineptius?" — His Pearcii rationibus adductus iam Ernesti reposuit *Charmadas;* quod hic in Ms. Ioan. et Harl. 1. Ernesti etiam in cod. Erl. invenit.

Pag. 25. v. 7. *ipse* — Vulg. *ipsum*, quod cur hic ponatur, nulla est ratio.

Pag. 25. v. 7. 8.. *illum Carneadem* — Honoris causa additur *illum*, ut c. 47. *Socratem illum* —. *Carneadem* habent Victor. Pearcius, Oliv, alii. Male quidam, ut Ernesti, *Charmadam.*

Pag. 25. v. 10. *Vigebatque* — Sic Mss. Guelf. A. B. C. Vulgo abest copula.

Pag. 25. v. 11. *Peripatetici Critolai Diodorus* — Hanc lectionem Mstorum duorum Pall. et trium Gulielm. item Ioan. Mag. Harl. iure recepit Pearcius. Ipse enim Cicero de Fin. V. 5. testatur, Diodorum fuisse Critolai auditorem. Eademque argumenta, quibus ille probavit, Carneadem usque ad quaesturam Crassi haud vixisse, satis docent, ne Critolaum quidem in Crassi quaestura viguisse, quod tamen prae se fert vulgata lectio, *et Peripatetici Critolaus et Diodorus*,

Pag. 25. v. 12. *praeterea clari* — Hoc recepi e codd. Guelf. A. B. C, suavius enim sonat quam vulg. *praeterea praeclari.*

Pag. 25. v. 13. *una paene voce repelli* — Hunc ordinem verborum ostendunt multi codd. a Pearcio collati, it. Ed. Ven. et Lamb. elegantiorem altero: *una paene repelli voce*, quem Ernesti ab Aldo invectum putabat, ut clausulam hexametri vitaret, ne sic quidem vitatam. Sic tamen est in Guelf. B. C.

Pag. 25. v. 21. *cum Charmada* — Iterum hic multae edd. falso: *cum Carneade;* a quibus Victorius et Pearcius recte discedunt.

Pag. 25. v. 22. *in hoc maxime* — Cod. Guelf. *maxime in hoc*, ordine forsan concinniore.

Pag. 25. v. 25. *Graeculos, homines contentionis cupidiores* — Sic elegantius a Pearcio interpungitur, quam ut multi faciunt: *Graeculos homines, contentionis.*

Pag. 25. v. 26. *statuit* — Cod. Guelf. B. C. *statuet.*

Pag. 26. v. 2. *rerum publicarum* — Sic rectius auctoritate multorum codd. divisim scripsit Pearcius, i. e. *negotiorum publicorum*, quam ut vulgo, *rerumpublicarum*, quia non necesse sit omnes respublicas nosse, qui Romae velit in foro vel in senatu dicere.

Pag. 26. v. 3. *moris* — Ita cum Maioragio scribendum erat, non ut vulg. *morum.* Et Guelf. B. C. habent *moris.* Mos enim, ut saepe, est vetus reip. disciplina usu recepta; alii sunt *mores hominum*, qui deinde nominantur.

Pag. 26. v. 6. *ne illa quidem minima* — H. l. *illa* non refertur ad praecedentia, sed est idem ac *ne illa quidem, quae minima sunt in causis.*

Pag. 26. v. 11. *conceditis* — Ita rectius Ald. Victor. Olivet. item tres codd. Guelf. quam ut vulgo, *concedis.*

Et illud quidem etiam probavit Heusingerus teste eius filio praef. ad Cic. de off. p. XXXXVII. „Neque enim obest, inquit, quod praecedit verbum singulare *vis*. Inter plures qui disputat, licet unum alloquutus sit, haud inconcinne pluralem sermoni miscet. Eod. libro c. 35. *Tum Scaevola: Quid est, Cotta, inquit, quid t a c e t i s?* De Nat. Deor. I. 18. *Vos quidem, Lucili, soletis.* c. 19. *Et quaerere a nobis, Balbe, soletis.* De Fin. II. 31. *Huc et illuc, Torquate, vos versetis licet.*"

Pag. 26. v. 13. *exstare* — Guelf. A. *stare.*

Pag. 26. v. 29. *habuerit* — Walkeri emendationem a Pearcio probatam, *habuerint*, necessariam haud esse, recte iudicavit Ernesti; refertur enim ad proximum Chrysippum, etsi idem et ad superiores qua sensum pertinet.

Pag. 26. v. 29. *ex arte aliena* — Haec lectio (quam etiam praebent codd. Guelf. B. C.) sine dubio alteri *in arte aliena*, quam Pearcius servavit, praeferenda. Nam non agitur de facultate dicendi, quae versatur in arte aliena; sed de facultate dicendi, quae ex arte a Philosophia aliena, h. e. ex arte Rhetorica hauritur.

Cap. XII.

Pag. 27. v. 5. *erit — afferent* — Hoc temporum consequutio poscit, non vulgatum *erit — afferunt*, pro quo Ernesti *erit — afferant* reposuit.

Pag. 27. v. 7. *expolitione* — Male Victor. *explicatione;* nec melius Ox. *β. δ. ε. dispositione.*

Pag. 27. v. 13. *nec scientia* — Haec absunt a Victorii ed. et haud scio an elegantius absint. Sic in simili loco

Orat. c. ult. *Composite et apte sine sententiis dicere insania est.* Itaque hic etiam satis erat dicere: *nulla subiecta sententia.*

Pag. 27. v. 25. *aut dolorem* — Guelf. B. C. *aut ad dolorem*, forsan verius.

Pag. 27. v. 27. *quare nisi qui* — Conf. Auctorem de causis corr. eloqu. c. 31.

Cap. XIII.

Pag. 28. v. 16. *artis suae* — Sic Guelf. B. C. recte. Nam *isti*, quod vulgo inter *artis* et *suae* interseritur, inficete hic redundat.

Pag. 28. v. 25. *sua haec esse propria* — Guelf. B. C. *sua esse haec propria*, omisso *omnia*, quod hic vulgo ante *propria* inculcatur. Incommodum vero est quater deinceps *omnis* poni; et h. l. melius intelligitur quam scribitur.

Pag. 28. v. 26. *omnibus in angulis* — Codd. Guelf. A. B. C. omittunt *omnibus*, quod hic tamen rectius tenetur; quemadmodum II. 5. est *quum omnia gymnasia philosophi teneant* Ceterum cum hoc loco Wyttenbachius in bibl. crit. Vol. I. p. 23. comparavit Platonis Gorgiam p. 298.

Pag. 28. v. 29. *ut eadem* — Guelf. B. C. *ut ea.*

Pag. 29. v. 2. *cum istis* — Bene sic corrigendum censuit Ernesti vulg. *ipsis.* Illud enim respicit philosophos c. 11. nominatos.

Pag. 29. v. 5. *nisi ludos faceret* -- Vulg. *nisi ludos nunc faceret.* At quum versu superiore dictum esset:

qui nunc aedilis curulis est, superfluum est, in verbis *nisi ludos faceret* illud *nunc* repetere.

Pag. 29. v. 9. *de iure civili* — Strebaeus et Olivet. *de iure civium.*

Pag. 29. v. 15. *vel nostri* — Mirum est hanc Lambini lectionem deseri potuisse, unice quippe veram. Male vulgo *vel nostros decemviros.* Aperte enim *nostri*, i. e. Romani, opponitur τῷ *Graeci.*

Pag. 29. v. 15. *perscripserunt* — Codd. Guelf. B. C. *scripserunt.*

Pag. 29. v. 19. *artes* — Guelf. A. Ox. u. *partes*, vitiose.

Cap. XIV.

Pag. 29. v. 28. *atque assuméndum* — Ita Strebaeus; [et codd. Guelf. B. C. habent *et assumendum*, quod, quia *sumendum* post *promendum* minus abest a tautologiae vitio, recepi. Nam qui promit, sumit; contra qui promít, non continuo sibi assumit.

Pag. 30. v. 4. 5. *de omni reipublicae genere dici* — Verbum *dici*, quod etiam in tribus codd. Guelf. reperitur, non erat quod uncis includeret Ernesti.

Pag. 30. v. 13. *non dubito* — Hoc restitui ex edd. vett. quod melius ad tempus respondet praecedenti *haud scio*, quam vulgatum *non dubitabo.*

Pag. 30. v. 14. *Physica ista ipsa et mathematica, et quae paulo ante* — Hunc ordinem verborum iure restituit Pearcius e Mss. Bal. et Harl. 2. Vulgo perturbate: *physica ista ipsa, quae paulo ante, et mathematica, et ceterarum.*

Pag. 30. v. 17. *ad oratoris ei confugiendum est* — Male codd. Guelf. B. C. addunt *tanquam ad architecti alicuius*, interpolatum ex iis, quae proxime sequuntur. Corruptius etiam: *tanquam ad architecti potius* Ox. α. γ. δ.

Pag. 30. v. 22. *quam oratoris* — Omittit Guelf. A. idque Heusingerus haud improbasse videtur. cf. eius notam ad Cic. de off. I. 14. 9.

Pag. 30. v. 26. *dixisset.* — Male hic in multis edd. interrogandi signum ponitur.

Pag. 30. v. 29. *medicinae facultate utebatur* — Vulgo additur *non eloquentiae*, quod ut glossema elegantiam clausulae deformans expunxi. Similis ratio est c. 50. *Neque vero — hic disertus atque eloquens, si est idem in procuratione civitatis egregius, alienam scientiam dicendi copia est consequutus.*

Pag. 31. v. 5. *si quid optime sciat* — Ita rescripsi pro vulg. *si id optime sciat*, quod parum commode refertur ad *quod nesciat.*

Pag. 31. v. 6. 7. *diserte id ipsum posse, quod sciat, dicere* — Vulgo *posse, de quo sciat dicere*, in quo Heusingerus recte *de quo sciat* interpolata putabat. Blandiore tamen medicina locus nostra ratione sanatur, quam et Vossio placuisse vidi.

Cap. XV.

Pag. 31. v. 13. *dicet* — Hoc assumsi e cod. Guelf. A. pro vulg. *dicat.*

Pag. 31. v. 13. *cum quadam etiam actionis dignitate* — Guelf. A. B. C. *cum quadam actionis etiam dignitate.*

Pag. 32. v. 20. *et ei tradita* — Sic Olivet. Vulgo *et tradita.*

Cap. XVI.

Pag. 32. v. 23. *hominem ab agro* — Guelf. B. C. omittunt *hominem.*

Pag. 33. v. 11. *ut solebat C. Lucilius saepe dicere* — Ernesti censuit legendum: *ut solebat C. Lucilius de poëtis dicere*, quod valde blanditur.

Pag. 33. v. 13. *quam volebam* — Recepi hanc Ernestii emendationem, pro vulg. *volebat.* Hoc enim esset paulo superbius dictum; illud humanius.

Pag. 33. v. 25. *proprie* — Hoc pro vulg. *propriae* Ernesti reposuit ex edd. vett. it. Ms. Erlang. Nimirum *proprie* adhibere aliquid est eo tanquam proprio et domestico uti.

Pag. 33. v. 26. *adhibeantur* — Male huic coniunctivo Ernesti indicativum *adhibentur* substituit. Recte enim Heusingerus observavit, aliam rationem esse ante in *etsi tum pictura nihil utuntur.* Hic prorsus definite loquitur; ibi autem cum dubitatione, etiamsi verum sit alias artes, ut philosophiam, iurisprudentiam, quae saepius ab oratore adhibentur, non proprie adhiberi.

Cap. XVII.

Pag. 34. v. 2. *inquit, tecum* — Guelf. A *tecum, inquit.*

Pag. 34. v. 3. *quoad contra me loquutus es* — Omnes edd. quos vidi habent *quod* — *loquutus es*, sensu et constructione prorsus inepta. Itaque rescripsi *quoad.*

Pag. 34. v. 7. *Haec, quum ego* — Ut vulgo editur, ἀνακολουθίαν facit illud *haec*, a qua etsi me non fugit Ciceronem non omnino abhorrere, tamen h. l. nescio quomodo molesta est. Itaque vix mihi temperavi, quin Victorii lectionem restituerem: *Haec, quum ego praetor Rhodum venissem, et cum summo illo doctore istius disciplinae Apollonio, ea quae a Panaetio acceperam, contulissem, irrisit ille quidem, ut solebat philosophiam, atque contemsit.* Nempe sola interpunctione mutata, et commate non post *solebat*, sed post *philosophiam* posito, tollitur illud ἀνακόλουθον, et Scaevola: *haec*, inquit, scil. philosophiam non esse oratoris propriam, sed artem prorsus alienam *irrisit* Apollonius, *ut solebat philosophiam* irridere; atque *contemsit.*

Pag. 34. v. 14. *ministras* — Nonius in ministratrix legit *ministratrices.*

Pag. 34. v. 16. *facultatem* — Ernesti iure quidem suo probavit hanc lectionem a Pearcio e Mss. et ed. Manut. restitutam; erravit autem, quod hanc lectionem soli operarum vitio in edd. tribuit. Nam in edit. Omnib. est: *idemque si ad eas facultates istam* etc. ut pateat, probatum esse a nonnullis editoribus pluralem *facultates*, quo tamen Cicero sic non utitur. Quid quod ipse Strebaeus h. l., sic explicavit: Quas artes si quis sit unus complexus omnes, idemque si ad eas res, facultates, δυνάμεις et scientias arte comprehensas, adiunxerit istam ornatissimae orationis facultatem.

Pag. 34. v. 18. *sed is, si qui* — Ernesti dedit *qui* pro *quis* ex ed. W. aliisque vett., Quum autem *is* deleri posse

putabat, non cogitabat, eo vim totius sententiae contineri.

Pag. 34. v. 26. *videamus, ne plus ei tribuas* — Guelf. A. *tribuamus.* Sed opinor Ciceronem scripsisse: *Vide, ne plus ei tribuas,* ut Tusc. I. 83. Acad. IV. 62. et supra c. 13. *vide, ne hoc totum sit a me.*

Pag. 35. v. 4. *res ipsa ante confecit* — Recte Ern. comparavit e c. 21. *obruimur foro et ambitione ante quam ad discendum ingressi sumus,* et *confecit* interpretatus est, *debilitavit ad discendi laborem.*

Pag. 35. v. 9. *studium illud discendi* — Ne quis forte putet *studium dicendi* hic reponendum esse, notandum est hic agi de studio doctrinae in scholis rhetoricis, et de studio earum rerum, quae sint oratori necessariae. Sic infra c. 21. distinguit *studium acrius* scil. discendi *a labore atque industria* scil. in declamandi exercitatione posita.

Pag. 35. v. 12. *qualem illum oratorem et quantum* — Hunc ordinem verborum, in quo vis est sententiae maior, ascivi e Guelf. B. C.

Cap. XVIII.

Pag. 35. v. 19. *verendum* — Vulgo additur *est*, quod auctoritate cod. Guelf. A. expunxi.

Pag. 35. v. 26. *sed palaestrae* — Pearcius edidit ex aliquot Mss. *et palaestrae*, provocatque ad Quintil. Inst. or. lib. X. c. 1. *Isocrates in diverso dicendi genere nitidus, et comtus, et palaestrae quam pugnae magis accommodatus.* Sed ibi alia ratio, nec locus erat particulae adversativae, quae hic pro loquentis consilio utique requiritur.

Pag. 36. v. 7. *pro se quisque, ut poterat* — Guelf. B. C. *pro se quisque eorum, quantum quisque poterat*, scilicet ex interpolatione.

Pag. 36. v. 15. *easque esse* — Vulgo *easque ipsas*. Sed *ipsas*, quod Aldus addidit, post editt. Ven. Mediol. Caroli Steph. et Lamb. auctoritate Mss. Cant. Harl. 2. Wag. etc. delevit Pearcius. Idem in cod. Erl. abesse testatur Ernesti.

Pag. 36. v. 24. *quum maxime* — Hoc e cod. Erl. recepit Ernesti pro vulg. *tum maxime*, recteque intellexit *inprimis*, s. *potissimum*.

Cap. XIX.

Pag. 37. v. 6. *homo promptus ab homine* — Nempe Charmadas a Menedemo. Sed equidem suspicor *ab homine* glossatori cuidam deberi, et Ciceronem scripsisse: *excitabatur homo promptus, abundanti doctrina et quadam incredibili varietate rerum et copia*, eumque haec omnia ad Charmadam retulisse. Non enim est consentaneum, Ciceronem h. l. Charmadam tantum simpliciter *hominem promptum* appellare, multo maiorem autem laudem rhetori Menedemo tribuere. Praeterea quae de Charmadae disputatione adversus Menedemum narrantur, hominis doctrinam et copiam facile demonstrant.

Pag. 37. v. 9. et 15. *petendas esse a philosophis dicebat, neque ea quae — — usquam nisi in eorum libris inveniri* — Ita correxi vulg. *petendas esse a philosophia dicebat, neque ea quae — usquam in eorum inveniri libellis:* qua in lectione hoc incommodum est, primum quod *eorum*

ad subiectum, *qui rhetores nominantur*, nimis remotum referatur necesse est, unde Purgoldus pro *eorum* coniecit legendum *rhetorum*, quod sane placeret, nisi statim sequeretur *rhetorici illi doctores.* Deinde quod in vulgata lectione idem continuo bis dicitur. Paucis enim interiectis quaerit Charmadas, *cur de his rebus litera in eorum libris nulla inveniretur.* Et iam editio Omniboni habet: *usquam in eorum libris inveniri.* Ut autem h. l. Cicero scripsit, partes illius prudentiae *petendas esse a* p h i l o s o p h i s, sic in Bruto c. 31. *quodsi omnia essent a philosophis petenda.*

Pag. 37. v. 27. *Caput enim* — Cum hoc loco Wyttenbachius apte comparavit Aristotelis Rhet. I, 2, 3. in bibl. crit. Vol. I. p. 25.

Pag. 38. v. 1. *de qua nihil isti* — Vulg. *de qua nihil rhetorici isti doctores.* At iam paulo ante nominati erant *rhetorici illi doctores.* Ergo h. l. Cicero scripsit tantum *isti.* Reliqua sunt ab interpolatore.

Pag. 38. v. 5. *et quibus rebus* — Guelf. A. omittit *rebus.* Possit intelligi *quot et quibus malis.*

Pag. 38. v. 8. *quam isti* — Ita sine dubio de Walkeri sententia legendum. Nimirum quia rhetores philosophiam non attigerint, eos omnia quoque, quae a philosophis de modis hominum mentes in quamque partem movendi disputarentur, ignorare significat.

Pag. 38. v. 10. *refellere conabatur* — Sic cod. Guelf. A. Vulgo *conabatur refellere*, clausula minus numerosa.

Cap

Cap. XX.

Pag. 38. v. 27. *ut et blandiri et suppliciter insinuare iis. a quibus* — Guelf. B. C. *ut et blandiri suppliciter his a quibus*, omisso *insinuare*. Sic et ed. Omnib. et Olivet. At in Guelf. A. legitur: *ut et blandiri et subtiliter quibus*, qua in lectione manifestum est, verba *insinuare iis a* librarii errore excidisse. Quod autem ibi legitur *subtiliter*, non est protenus aspernandum. *Subtiliter insinuare* aptius dicitur quam *suppliciter*, et Servius ad Aen. XI. 410. insinuationem appellavit *callidum et subtilem aditum ad persuadendum*. Dubitari tamen potest, an Cicero *subtiliter insinuare* dixerit pro *callide animis surrepere*. Recte autem Strebaeus assequutus est, hic tria exordiorum munera tangi, quum ita nati homines dicantur, ut et blandiri, quod est exordientis a benevolentia, et insinuare, quod est praeparantis adversus aliquid atrox et turpe, et adversarios minaciter terrere possimus, quod est aditum facientis ab adversarii persona.

Pag. 39. v. 7. *quasi dedita opera* — Haec verba perperam quidam ad Charmadam traxerunt, et Strebaeus ea sic explicari posse fingit: Charmadas, quasi laborem impendisset in colligendis rhetoricae scriptoribus, neminem eorum disertum fuisse dicebat. Idem tamen veriorem quoque interpretationem subiungit: neminem eorum disertum fuisse, quasi dedita opera et ex industria indiserti fuissent. Est igitur cum cavillatione dictum. Simili modo ponitur illud *dedita opera* in orat. pro Rosc. Amer. c. 36. *Quae facitis, eiusmodi sunt, ut ea dedita opera a vobis contra vosmetipsos facere videamini.*

Pag. 39. v. 12. *scisse curassent* — Vulg. *scire curassent. Scisse* est lectio edd. antiquarum, quibuscum consentit Guelf. A. Id Pearcius et Ernesti post Ven. Mediol. Lamb. sine causa mutarunt. Heusingerus hanc formam aliis exemplis illustravit: Horat. A. P. 328. *poteras d i x i s s e.* Ovid. am. I. 4. 38. *oscula praecipue nulla d e d i s s e velis.* Liv. III. 48. *q u i e s s e erit melius.* cuius generis plura iam Vechnerus in hellenolex. p. 245. collegerat. Cf. Conr. Heusingeri praef. ad patris editionem Cic. de off. p. LXII.

Pag. 39. v. 14. *in quibus etiam — — me* — Vulg. additur *in illo numero*, quam tautologiam post parenthesin nihil vitii habere contendit Ernesti. Ego vero additum a glossatore puto; primum quia antea dicitur *innumerabiles — nominabat*, cui male respondet *in illo numero;* et quod variatur pronomen: in Mss. Guelf. B. C. enim est: *in eo numero.*

Pag. 39. v. 15. *putaret* — Iure castigavit Pearcium Ernesti, quod imperfectum in plusquamperfectum *putasset* mutaverit. Nam quod quis aliquid *audiit*, id est absolute praeteritum; quod autem aliquis *putat*, de eo si tanquam de praeterito loquimur, imperfectum requiritur tempus. Sic paulo post: *me, qui illa non didicissem — et tamen possem aliquid.*

Pag. 40. v. 4. *In quibus dicere* — Vulg. *Quibus dicere* sine sensu. Lambinus ex Hotomanni coniectura legit: *Quibus adiicere* — Pearcio in mentem venit: *Quibus subiicere.* Sed facillimum et commodissimum est, quod

Ernesti revocavit ex ed. s. l. et a. item Med. *in quibus dicere.*

Pag. 40. v. 7. *itaque ego* — Hoc assumsi e cod. Guelf. A. Vulg. *tumque ego* minus placet, quia non est credibile, statim illo ipso tempore Antonium scripsisse. *Itaque* pertinet ad assensum, quem Charmadae sententiae dederat Antonius, qui eum perfacilem sibi in audiendo dixerat; quo ex assensu fluxerat illud suum dictum, quod statim memorat.

Pag. 40. v. 27. *quum se ad — scribendumque dediderit* — Post *scribendum* Guelf. B. it. Victor. addunt: *maiore opera*, quod inaniter hic post ea, quae praecesserunt, abundat.

Pag. 41. v. 1. *aut hic est iam Crassus* — Codd. Guelf. B. C. *aut iam hic est Crassus*, quod haud scio an verius sit.

Cap. XXI.

Pag. 41. v. 14. *vix optandum nobis videbatur* — Ne quis forte hoc *optandum* in *sperandum* vel *exspectandum* commutari velit, quia antea dixit: *insperanti mihi, sed valde optanti cecidit;* observandum est, posse aliquem optare, quod ipse optandum esse, quia vix fieri possit, neget; ideoque plus dicit, qui aliquid ne optandum quidem sibi videri dicit, quam qui sperandum esse negat. Sic Cic. Ep. ad Div. IV. 1. *Itaque mihi venire in mentem nil potest, non modo quid sperem, sed vix iam, quid audeam optare.*

Pag. 41. v. 13. *veniretis* — Male Guelf. B. C. et edd. quaedam *perveniretis.* Vis enim praepositionis iam in adiectivo *intimam* expressa est.

Pag. 41. v. 16. *utriusque vestrum, Crassi vero etiam amore* — In codd. Guelf. B. C. legitur: *utriusque vestrum, Crasse, tuo vero etiam amore,* quod arridere nonnemini posset, si legeretur *tui vero etiam amore, quum abs te* — *verbum ex te.* Sed nihil mutandum. In verbis enim: *Ego enim — docuisti* oratio convertitur ad Antonium.

Pag. 42. v. 3. *immo vero* — Male Guelf. B. C. ed. s. l. et a. Med. Asc. *enimvero.*

Pag. 42. v. 5. 6. 8. *id quod* — *fateor* — *ut tute* — Voculas vulgo omissas *id, fateor,* et *ut* e codd. Mss. recte Pearcius et Ernesti restituerunt.

Pag. 42. v. 22. *cretionibus* — Veram hanc lectionem, dudum a doctis viris coniectura repertam, Ernesti in cod. Erl. invenit. In codd. Guelf. eius vestigium est in scriptura mendosa *in certionibus.* Olim vel *conditionibus,* vel *orationibus* legebatur. Est autem cretio, ut verba Ulpiani Tit. XXII. 27. apponamus, certorum dierum spatium, quod datur instituto heredi ad deliberandum, utrum expediat ei adire hereditatem necne, velut: *Titius heres esto, cernitoque in diebus centum proximis,* QVIBVS SCIERIT POTERITQVE, *nisi ita creverit, exheres esto.*

Pag. 42. v. 23. *nam quod* — Sic cod. Guelf. A. in hac forma elliptica melius quam vulg. *namque quod.*

Pag. 42. v. 24. *qui se scire aut posse postulet?* — Errabat Purgoldus, quum legendum esse putabat: *qui te scire aut posse postulet.* Scilicet non recordabatur usum

verbi *postulare* cum alius verbi infinitivo iuncti. Sic Plaut. Menaechm. II. 1, 88. *Sed ego inscitus, qui me hero postulem moderari.* Similiter Cotta illis verbis hoc significat: quis nostrum tam impudens est, ut sibi alicuius rei vel scientiam vel facultatem arrogare aut parare velit, quam rem Crassus aut nesciat, aut efficere non possit, quasi quae ille nesciret, aut non posset, omnino sciri aut fieri non possent.

Cap. XXII.

Pag. 42. v. 26. sqq. *Iam vero — percontemini* — In his verba quidem Ciceronis agnosco, urbanitatem vero et curam, ne quid ineptum dicat, valde desidero. Hic enim Crassus diserte iuvenes discendi cupidos excitat, ut eum suo arbitratu percontentur, modo si liceat ipsi fateri nescire quod nesciat; nihilo secius tamen ad primam statim quaestionem ei propositam respondere, et indignabundus quidem, recusat. Quare vix adducor, ut credam, ista Ciceronem scripsisse; quae forsan a glossatore fluxerunt, qui vellet istam formulam *quibus sciam poteroque* paraphrasi quadam dilatare. Saltem hoc ab omnibus concessum iri arbitror, multo venustiorem orationem fore, si sic procederet: „De his, credo, rebus, inquit Crassus, ut in cretionibus scribi solet, *Quibus sciam poteroque.* — Tum ille: Nam quod tu non poteris aut nescies, quis nostrum tam impudens est, qui se scire aut posse postulet? — Atque, inquit Sulpicius, hoc primum ex te, de quo modo Antonius exposuit, quid sentias quaerimus: existimesne artem aliquam esse

dicendi." — Hac ratione illa, quae sequitur, Crassi detrectatio nihil habet offensionis. Nondum enim quidquam promiserat.

Pag. 43. v. 8. *et non semper* — Copula omittitur Guelf. B. C.

Pag. 43. v. 9. *impudentiam* — Guelf. A. C. *imprudentiam*, male.

Pag. 43. v. 11. *dicere iuberent* — Guelf. A. *dicere auderent.*

Pag. 43. v. 13. *suscipere ac profiteri* — Guelf. C. *profiteri ac suscipere* ordine minus apto.

Pag. 43. v. 15. *esse paratum* — Guelf. A. omittit *esse.*

Pag. 43. v. 19. *quae dici possunt* — Guelf. A. *dici possint*, rectius, ut opinor.

Pag. 43. v. 22. *qui vos — delectant* — „Vulgo *nos;* sed Crassus paulo ante dixerat, se inanes illas quaestiunculas, et de omnibus rebus disputationes Graecorum contemsisse; non igitur Crassum, si quem secum adduxisset, Graecus iste delectasset. Sanior, opinor, lectio est Mstor. Cant. Wag. Mead. Mag. et Harl. duorum, quam Lambinus et Carol. Stephanus expresserunt: qui *vos* istiusmodi disputationibus delectaret, Cottam sc. et Sulpicium." Hactenus Pearcius, qui sine dubio verum vidit. *Nos* tamen etiam scriptum est in Mss. Guelf. A. B. C.

Cap. XXIII.

Pag. 43. v. 28. *Quem tu, inquit, mihi* — Guelf. B. C. *quem tu mihi, inquit* — Sic et Mss. Gonv. et Harl. teste Pearcio, qui id in ordinem assumsit.

Pag. 44. v. 1. *Gerendus est tibi mos — tibi* omittitur ed. Kob.

Pag. 44. v. 8. *persequi* — Male *qui persequi* Victor. et alii.

Pag. 44. v. 14. *excellentes ingeniis* — Hoc assumsi e Guelf. A. Vulg. *excellentis ingenii.*

Pag. 44. v. 23. *Nam si ars definitur, ut — rebus penitus perspectis* — Vulg. *nam si ars ita definitur, ut — ex rebus penitus perspectis.* Quae lectio non solum ideo incommoda est, quod verba, *ita definitur*, quasi quandam definitionem logicam nos exspectare iubent, et quod minus apte dicitur *definire artem ex rebus penitus perspectis*, sed quod ea ne satis quidem cum iis, quae Antonius de Charmada narraverat, conveniunt. Hic enim negaverat, artem esse ullam, nisi quae cognitis penitusque perspectis, et in unum spectantibus et nunquam fallentibus rebus contineretur. Ergo quibus finibus ac terminis contineretur ars ostenderat, non definitionem, quae proprie sic dicitur, proposuerat. Quibus de causis sic rescribendum putavi: *Nam si ars definitur — rebus penitus perspectis* —. Et iam ed. Omnib. et Kob. habent: *Nam si ars definitur.*

Pag. 45. v. 1. *in usu ac tractatione* — Hanc lectionem, quam Nizolius quoque in lex. Cic. expressit, ascivimus e codd. Guelf. A. B. C., quae est sane melior vulgata *in usu ac ratione dicendi.* Nam *ratio dicendi* h. l. esset *μέθοδος*, quae ipsa nascitur ex observatione, non gignit observationem. *Usus* autem et *tractatio* saepius componuntur. Sic Verr. II. 73. „satis commode mihi

videor eorum (publicanorum) consuetudinem *usu tractandoque* cognosse." Orat. c. 18. „*Tractatio* (vocis) *atque usus* in nobis est" Offic. II. 5. „quae in *usu et tractatione* beluarum fiunt." Ceterum ad rem ipsam conferendus est locus Quintiliani III. 2. „Initium ergo dicendi dedit natura: initium artis *observatio*. Homines enim, sicut in medicina quum viderent alia salubria, alia insalubria, ex *observatione* eorum effecerunt *artem*; ita quum in dicendo alia utilia, alia inutilia deprehenderent, notarunt ea ad imitandum vitandumque, et quaedam secundum rationem eorum adiecerunt ipsi quoque; haec confirmata sunt *usu*; tum quae sciebat quisque, docuit."

Pag. 45. v. 1 — 3. *observata — animadversa ac notata* — i. e. sin quae acta et usurpata sunt ab oratoribus in usu et tractatione dicendi, ea animadversa, et memoriae mandata sint, ab hominibus ingeniosis et usu rerum peritis.

Pag. 45. v. 3. *verbis designata* — Ox. Z. γ. *verbis finita*. Cod. Erl. *verbis definita*. Utrumque male.

Pag. 45. v. 8. *non est ea quidem* — Hunc ordinem servant edit. Omniboni et Lambini, concinniorem quidem vulgato: *non est quidem ea*.

Cap. XXIV.

Pag. 45. v. 11. *assentire* — Edd. Vict. Kob. *assentiri*.

Pag. 45. v. 16. *gratum te his esse, Crasse, facturum* — Sic Victor. Vulg. omittitur *esse*. In ed. Kob. est *gratum te his esse facturum*, omisso nomine *Crasse*.

Pag. 45. v. 24. *a me promisisse* — Vulgo *a me promsisse*, quam lectionem iam Pearcius merito improbavit. Nam quomodo haec inter se opponantur: *non ipse videor aliquid a me promsisse, sed fortuito in sermonem vestrum incidisse.* Lectionem *promisisse* habent Msti Pearcii Norf. Mag. Mead. Harl. 1. Cant. Bal. Wag. et vetustissimus Ioan. Accedunt Guelf. A. C. Habent etiam ed. Ven. 1478. ed. Omnib. Nempe *a me promisisse*, est idem ac *mea sponte aliquid promisisse.* Nec opus est cum Pearcio reponere: *de me promisisse.* Differunt enim *a se promittere*, et *de se promittere.* Illud est, ut diximus, *suapte sponte*, non admonitum vel inductum ab aliquo, *promittere;* contra *aliquid de se promittere* significat, promittere se hoc vel illud facturum esse.

Pag. 45. v. 26. *magistratum* — Ex edd. pr. et cod. Erl. sic rescripsit Ernesti. Vulg. *magistratus.* Nempe aptius est h. l. magistratum aliquem, quam omnes magistratus significari.

Pag. 46. v. 1. *Hunc autem semper iudicavi esse hominem unum* — Hanc lectionem eruit e cod. Ms. Arntzenius ad Mamert. Panegyr. c. 2. quum vulgo legatur *hunc autem esse unum hominem* — minus apte, ut opinor. Nam ex hac lectione sequeretur, Crassum in prensando Scaevolam his fere verbis a se dimisisse: „Abi quaeso, Scaevola; nunc enim volo esse ineptus. Tu autem es unus ex omnibus, quo praesente ego ineptum esse me minime velim." Quod sane fuisset putidum et molestum. Salsius enim et facetius postrema haec verba intelligenda potius Scaevolae relinquebantur, quam pronuntiabantur. Illa

quoque parenthesis: *id erat petere blandius — fieri,* mollius distinguit antecedentia a consequentibus, per lectionem ab Arntzenio laudatam. Denique ea confirmari videtur Valerii Maximi et Mamertini auctoritate. Ille enim dictor. et factor. memorabilium lib. V. 4. rem sic narrat: „Consulatum petens L. Crassus, quum omnium candidatorum more circum forum supplex populo ire cogeretur, nunquam adduci potuit, ut id praesente Q. Scaevola, gravissimo et sapientissimo viro, socero suo, faceret. Itaque rogabat eum, *ut a se, dum ineptae rei deserviret, discederet;* maiorem verecundiam dignitatis eius, quam candidae togae suae respectum agens.“ Et Mamertin. Panegyr. c. 16.: „Unde illud Crassi celebre dictum. Quum peteret consulatum et forte cum Scaevola socero per vias urbis incederet, nec praesente gravissimo et severissimo viro blandiri populo, palpare obvios, et artes petitorias auderet exercere: Quaeso, inquit, Muci, paullisper abscedas, nec comitatu tuo honestari me putes: impedis honorem meum; te spectante ineptus esse non possum.“ — Ceterum Pearcius ordinem hunc: *esse hominem unum,* auctoritate codd. Mss. et edit. Lamb. recte praetulit alteri: *esse unum hominem.*

Pag. 46. v. 2. *quo praesente ego ineptum esse me minime vellem* — Hanc lectionem e cod. Guelf. A. auctore Heusingero ad Cic. offic. II. 22. restitui, cuius observatio digna est, quae ibi tota legatur. Vulg. *quo praesente ego ineptus esse minime vellem.*

Pag. 46. v. 6. *quum ipsum dicere* — Vulg. *quum id*

ipsum dicere. Sed rectius *id* omittunt Mss. Joan. Wag. Gonv. Mag. et Harl. duo.

Cap. XXV.

Pag. 46. v. 10. *Sic — sentio* — Hoc Pearcius et Ernesti revocaverunt ex antiquis edd. Vulg. *Sic — censeo.*

Pag. 46. v. 18. *Et si quis est* — Mssti a Pearcio inspecti Nor. Bal. Harl. 2. Wag. et Cant. itemque edd. Ven. Mediol. et Lamb. habent: *Sed si quis est* — minus bene.

Pag. 46. v. 19. *accipi* — Codd. Ox. U. ε. *percipi.* Aptius autem et elegantius alterum.

Pag. 46. v. 22. *inseri quidem et donari ab arte non possunt* — Vulg. additur: *omnia; sunt enim illa dona naturae.* Haec autem orationem misero quodam languore afficiunt, et sine dubio sunt ab interpolatore profecta. Aliquantulum in vulgata proficitur Pearcii interpunctione, et particula *enim* transposita: *non possunt; omnia sunt enim illa dona naturae;* attamen haec ipsa melius reticentur, et ex iis, quae deinceps posita leguntur, colligi possunt.

Pag. 46. v. 24. *latera, vires* — Pearcio placebat, *laterum vires*, quod sane praeferrem, si codices addicerent. Sed alibi quoque componuntur *latera et vires*, ut in Cat. Mai. c. 9. *est enim munus eius non ingenii solum, sed laterum etiam et virium,* in quo vel est ἓν διὰ δυοῖν, vel, ut saepe fit, vocabulum formae cum vocabulo generis coniungitur. Sic etiam deinceps ponuntur *lacerti et vires;* ut Orat. I. c. 57. „a quo quum amentatas hastas acceperit, ipse eas oratoris *lacertis viribusque* torquebit." .

Pag. 46. v. 26. *aliquid limare* — Ox. Z. *aliquos limare*, it. codd. Pearcii Ioan. Harl. 1. Gonv. et edd. Ven. Mediol. male.

Pag. 46. v. 28. *et quae non optima* — i. e. mediocria, ut recte accepit Pearcius.

Pag. 47. v. 5. 6. *naturae muneribus* — Haec verba perperam omissa in Victor. In edd. nonnullis ante Pearcium legebatur: *Sunt autem quidam ita naturae muneribus in iisdem rebus habiles, ita ornati.* Transpositioni autem sane commodae favent Mss. Cant. Wag. Gonv. Nov. Bal. Mag. Mead. Harl. duo et Ioan. Item edd. Carol. Steph. Ven. Mediol. Lambin.

Pag. 47. v. 6. 7. *nati* — *ficti* — Neque post *nati* aliquid deest, ut Ernesti putabat, neque *facti* pro *ficti* legendum. Sed est tacitus quidam respectus ad Prometheum; et *fingere* saepe est i. q. creare.

Pag. 47. v. 7. 8. *Magnum quoddam est onus atque munus, suscipere ac profiteri* — Wolffius in versione huius libri germanica refert praeceptori suo Vossio placuisse: *magnum quiddam est, onus atque munus suscipere;* quae est lectio ed. Victor. Sed nihil mutandum. Similis est loquutio lib. II. *Magnum est quoddam opus.* Certe in illa lectione abesse non posset pronomen demonstrativum: *magnum quiddam est,* h o c *onus atque munus suscipere.*

Pag. 47. v. 8. *atque profiteri* — Rectius legit Nizolius: *ac profiteri*, ne bis recurrat *atque.*

Pag. 47. v. 11. *quin acutius* — *videat* — Edit. Omnib. *quin acutius atque acrius vitia iudicet, quam ea laudet, quae*

recta videat. *vitia iudicet* habent etiam codd. Ox. Z. *β. γ. δ. ε.* Sed pressior et enucleatior est lectio vulgata.

Pag. 47. v. 17. *quis enim non videt* — Indicativum *videt*, quia post sequitur *intelligit*, recte restituit Pearcius e Mss. Bal. Nov. Gonv. Norf. Mag. Mead. et Ioan.

Pag. 47. v. 18. *homini novo* — Non erat, cur Ernesti hoc transponendum putaret post *aequali meo.* Imo gravius postponitur verbo *fuisse*, est enim idem ac *quamvis homini novo.*

Pag. 47. v. 22. *quamcunque habet* — Edit. Omnibon. *quamcunque habuit.* Male. Nam Varius illo tempore, quo hic dialogus habitus esse fingitur, nondum erat mortuus.

Cap. XXVI.

Pag. 47. v. 26. *cumulatus* — Guelf. A. cum multis Edd. habet *cumulandus*, quod etsi referri potest ad *fingendus*, sensus tamen aptior e vulgata exsistit: Fingendus est nobis orator is, cui sint omnia vitia detracta, et qui sit omni laude cumulatus. Recte igitur hoc iam Pearcius restituit e Mss. Cant. Nov. Gonv. Bod. Mag. Wag. Mead. Harl. item Edd. Ven. Asc. Manut. Lambin. et Rob. Steph.

Pag. 48. v. 13. *Mihi etiam, qui quam optime dicunt* — Vulg. *Mihi etiam quique optime dicunt.* Sed repetitum *quique* — *quique*, praesertim quum praecedat *etiam*, non placet.

Pag. 48. v. 14. *ornatissime* — Hoc est, qui meditatione et commentatione efficiunt, ut promti et parati ad

dicendum accedant. Itaque *ornatissimus* h. l. est idem ac omnibus ad dicendum copiis adornatus et instructus.

Pag. 48. v. 15. *exordienda* — Ita rectius ediderunt Pearcius et Ernesti. Multi olim *ordienda.*

Pag. 48. v. 19. *hominumque exspectationem* — Guelf. B. C. ordine h. l. concinniore, quam vulg. *exspectationemque hominum.*

Pag. 48. v. 22. *etiamsi commovetur* — Coniunctivo *commoveatur*, quem praeferunt edd. nonnullae ante Aldum, h. l. nihil opus est. Sic paulo ante in simili consequutione verborum *nisi* — *accedunt* — *perturbantur.*

Pag. 48. v. 28. *in me ipso* — Recte hoc opponitur τῷ *in vobis;* et perperam scriberetur *in me ipse,* quod Pearcio placere videbatur.

Pag. 48. v. 28. *exalbescam* — Quaedam edd. habent *expallescam.* Illud cum optimis codd. praeferendum.

Cap. XXVII.

Pag. 49. v. 7. *Hic omnes assensi, significare inter sese* — Pearcius, quia Edit. Ven. Mediol. et Lamb. voces *inter se* subiiciunt voci *colloqui*, et Ms. Harl. 2. habet *assensum*, sic edidit: *Hic omnes assensum significare, et colloqui inter se coeperunt.* Enim vero vulgata ob verius depictum colloquentium gestum suavior est. Etenim *significare inter se* dicitur, ut apud Plaut. Trucul. IV. 3. 14. *ne inter vos significetis.* Similiter apud Caesarem Bell. Civil. I. 86. *significare* absolute ponitur: „et voce et manibus significare coeperunt."

Pag. 49. v. 24. *timere* — Inutili coniectura Pearcius

timerent legendum suspicatur. Facilius recurrit oratio in vulgata lectione; nempe post *ita* intelligendum est *eos*.

Pag. 49. v. 28. *Crudior fuit* — h. e. raucitatem vocis contraxerat ex cruditate, s. mala concoctione. Seneca Rhetor in prooemio lib. I. Controversiar. de Porcio Latrone: „Vox robusta, sed *sordida* lucubrationibus; et negligentia non natura infuscata — — Saepe quum per totam lucubraverat noctem, *ab ipso cibo* statim ad declamandum perveniebat. —“ Quintilianus tamen Inst. or. XI. 3, 27. „nam crudum quidem, inquit, aut saturum, aut ebrium — — declamare neminem, qui sit mentis compos, puto.“

Pag. 50. v. 6. *toties de nobis iudicatur* — Hinc Q. Cicero de petitione consulatus c. I. „Ita paratus, inquit, ad dicendum venito, quasi in singulis causis iudicium de omni ingenio futurum sit.“

Pag. 50. v. 8. *cuius in dicendo* — Vulg. *cuius autem in dicendo.* Sed particula adversativa abest codd. Guelf. B. C. et saepe elegantius supprimitur. Conf. Gronov. ad Auct. ad Herenn. IV. 14.

Cap. XXVIII.

Pag. 50. v. 18. *et ad quam quemque artem* — Optime Pearcius hanc lectionem ex ed. Ven. Mediol. al. restituit. Nam vulgata: *ad quamcumque artem* ferri non potest, quia *aptum* non habet, quo referatur. Etiam Guelf. A. scriptum est *ad quam quemque artem.* Codd. B. C. vero vitiose *ad quanque artem.*

Pag. 50. v. 20. *Satis est* — Cod. Guelf. A. *Satis esse.*

Pag. 50. v. 20. *ceteris* — Cod. Guelf. A. *in ceteris.*

Pag. 50. v. 21. *percipiendis* — Cod. Guelf. A. *perficiendis.*

Pag. 50. v. 22. *et id, quod tradatur* — Guelf. B. *et ad id quod traditur.* Guelf. C. *et id quod tradetur.*

Pag. 51. v. 5. *omnia summa sunt* — Guelf. C. *omnia sunt summa.*

Pag. 51. v. 7. *perquam tenui* — Guelf. B. C. *opera tenui.* Sed Nizol. Omnib. Kob. ediderunt: *in artificio et opera quam tenui* —.

Cap. XXIX.

Pag. 52. v. 1. *Num tu igitur* — Guelf. B. *num igitur.*

Pag. 52. v. 17. *a natura* — Guelf. B. C. *ab natura.*

Pag. 52. v. 18. *ut iis, quae habeant* — Cod. Guelf. C. *ut iis, quae habent*, quod verius videtur vulgato. Cod. Guelf. B. *ut iis quae haberent.*

Pag. 52. v. 19. *modice* — Id est, quod bene Ernesti monuit, non *mediocriter*, sed *moderate.*

Pag. 52. v. 20. *minime* — Cod. Guelf. B. vitiose *nomine.*

Pag. 52. v. 20. *transferamus* — Cod. Guelf. C. *transferemus.*

Pag. 53. v. 2. *istud* — Guelf. C. *illud.*

Pag. 53. v. 5. *quantulum* abest Guelf. C.

Cap. XXX.

Pag. 53. v. 14. *cohortandos* — Guelf. B. C. *adhortandos.*

Pag.

Pag. 53. v. 21. *quandam, non* — Guelf. B. C. *non quandam.*

Pag. 53. v. 25. *adolescenti* — Guelf. B. *adolescentem.*

Pag. 53. v. 28. *insidiando* — Sic omnes, quas vidi, edd. nisi quod editio Bipontina habet *insinuando*, male, forsan operarum vitio.

Cap. XXXI.

Pag. 54. v. 17. *et temporum* — Hoc abest Cod. Guelf. B.; in C. autem legitur *aut temporum.* Utrumque male.

Pag. 54. v. 26. *scriptum dissideat* — Codd. Guelf. B. C. *scriptura dissentiat.*

Pag. 54. v. 27. *subiecta quaedam esse* — Cod. Guelf. B. *subiecta esse quaedam.*

Pag. 54. v. 28. *quae sint* — Guelf. C. *quae sunt.*

Pag. 55. v. 4. *quaereretur* — Guelf. B. C. *quaeritur;* iidem paulo post *referentur*; utrumque falso. Et *quaereretur* iam Pearcius post Strebaeum recepit.

Pag. 55. v. 10. *quid diceret* — Guelf. B. *quod diceret.*

Pag. 55. v. 11. *inventa* — Guelf. B. C. *re inventa,* unde forsan suspicari liceat, Ciceronem scripsisse *res inventas.* Attamen *inventa* quoque ponitur simili in loco lib. II. c. 19. *invenire quid dicas, inventa disponere, deinde ornare verbis.*

Pag. 55. v. 13. *atque ornare* — Guelf. B. vitiose *atque ordinare.* Nec melius Guelf. C. *ornare dictionem.*

Cap. XXXII.

Pag. 55. v. 25. *in quo* — Male Guelf. B. C. *in qua.*

Nempe significatur: *in quo trudendi negotio praecipitur;* in ipsa oratione praecipi nihil potest.

Pag. 56. v. 3. *praecepta* — Pearcius, quia Ms. Bod. habet *percepta*, suspicabatur Ciceronem scripsisse *cum exercitatione percepta praecepta;* quem bene Ernesti refutavit. Non enim Crassus brevia illa praecepta percepit cum exercitatione, sed illa praecepta sic gustavit, ut iis deinde magnam exercitationem adiungeret.

Pag. 56. v. 4. *in his enim fere rebus omnis* — Guelf. B. *in his enim fere rebus omnibus omnis.*

Pag. 56. v. 13. *atque digessisse* — Vulgo *atque id egisse*, quod erat manifeste corruptum. Pearcius quidem emendabat: *atque idem egisse.* Sed h. l. non quaeritur de imitatione aliorum oratorum, sed de observationibus in artem rhetoricam digerendis. Ad sensum igitur melius Ernesti corrigebat: *ad artemque redegisse.* Idem tamen lectio *digessisse* praestat, quam a nobis coniectura repertam postea vidimus iam Gesnero placuisse, eaque minus recedit a vestigiis antiquae lectionis in vulgata servatis. Et alibi *digerendi* vocabulo in hac re Cicero utitur; ut c. 42. *ut primum omne ius civile in genera digerat.* Et c. 41. *nulli fuerunt, qui illa artificiose digesta generatim componerent.*

Pag. 56. v. 17. *Et exercitatio* — Lambin. *praeterea exercitatio.* Manutius: *eius exercitatio.* Plurimi *ea exercitatio.* Et sic quoque Guelf. B. C. Ex hac vero lectione facillime exit verior: *Et exercitatio*, quam auctoribus Strebaeo, Gulielmo, Ernestio servavimus.

Pag. 56. v. 19. *sed iis* — Hanc lectionem pessimo

consilio mutavit Ernesti in *sed ii*, causatus *iis* non habere verbum, unde pendeat. Atqui nihil est planius, quam illud *iis* referri ad antecedens *suscipienda vobis est*. Quum enim haec Crassus dixisset, revocat se his verbis, *quamquam vos quidem iam pridem estis in cursu*, additque *sed iis suscipienda est* illa exercitatio. Ceterum Guelf. B. B. habent *sed his*.

Pag. 56. v. 20. *in stadium* — Male Guelf. B. C. cum edd. nonnullis *ad stadium*.

Pag. 56. v. 20. *quique ea* — Mirum est, quid Ernestio in mentem venerit, ut hic intelligendum putaret *ingrediuntur*, vel etiam deesse aliquid suspicaretur. Imo vero refertur ad *possunt* — *meditari*. Sed illum error abstulerat, quo paulo ante *ii* pro *iis* legendum opinabatur.

Pag. 56. v. 24. *ac tamen* — Hoc e cod. Guelf. B. C. reposuimus pro vulg. *attamen*, minus apto ad consequutionem sententiae.

Cap. XXXIII.

Pag. 57. v. 9. *in istis ipsis exercitationibus* — Guelf. B. *in ipsis istis exercitationibus*.

Pag. 57. v. 22. *anquirentibus* — Guelf. C. *inquirentibus*, perperam.

Pag. 58. v. 10. *quum remiges inhibuerunt* — Sic omnes Mss. etiam Guelf. B. C. (nam in A. hic est defectus). Lambinus hic legendum putabat *sustinuerunt*, eique adstipulatur Pearcius. Nimirum in uno librorum Academicorum, qui periit, Cicero, de ἐποχῇ loquutus, usus erat vocabulo *inhibere*. Eius eum postea poenituit, quod

intelligimus ex ep. 21. ad Atticum lib. XIII. ubi, „Nunc ad rem ut redeam, inquit, INHIBERE illud tuum, quod valde mihi arriserat, vehementer displicet. Est enim verbum totum nauticum. Quamquam id quidem sciebam; sed arbitrabar *sustineri* remos, quum inhibere essent remiges iussi. Id non esse eiusmodi, didici heri, quum ad villam nostram navis appelleretur. Non enim sustinent, sed alio modo remigant. Id ab ἐποχῇ remotissimum est. Quare facies, ut ita sit in libro, quemadmodum fuit: dices hoc idem Varroni, nisi forte mutavit. Nec est melius quidquam, quam ut Lucullus (nisi forte legendum *Lucilius*): *Sustineat currum ut bonus saepe agitator equosque.* Semperque Carneades προβολὴν pugilis et retentionem aurigae similem fecit ἐποχῇ. Inhibitio autem remigum motum habet, et vehementiorem quidem remigationis navem convertentis ad puppim.“ Sed ad h. l. Gronovius obss. IV. 26. accurate docuit, aliud esse *remos inhibere,* aliud *remis inhibere.* Nempe hoc idem significabat ac πρύμναν κρούσασθαι, s. ἀνακρούσασθαι, *navem ad puppem convertere*, quod etiam dicebatur *navem retro inhibere.* Illud autem esse idem ac κώπας σχάζειν. Ac dubitat quidem Gronovius, an omnino Latini dixerint *inhibere remos;* adeoque apud Quintilian. Inst. or. XII. Prooem. 4. legendum putat: *contrahit vela inhibetque remis.* Quidquid sit, hoc nostro loco non, ut Lambinus putabat, scribendum est, *quum remiges sustinuerunt*, sed Cicero scripsit: *quum remiges inhibuerunt*, sive verbum *inhibere* ad *navigium* retulit, in quo non intelligitur, cur non potuerit vulgari more

navigium inhibere, ut *currum inhibere* dicere; sive *inhibere* tanquam vocabulum nauticum, sed a se male intellectum, adhibuit. Recte etiam Ernesti monuit, librariis hoc in mentem venire haud potuisse, ut, si Cicero scripsisset *sustinuerunt*, pro eo *inhibuerunt* reponerent.

Pag. 58. v. 14. *parem tamen obtinet* — Cod. Guelf. *parem tamen retinet.*

Pag. 58. v. 16. *commentationibus* — Cod. Guelf. B. C. *concitationibus.* Scriptura cod. Erl. accedit proxime ad *commentationibus*, quod et vulgatae *cogitationibus*, et Pearcii lectioni *exercitationibus* praeferendum censeo.

Pag. 58. v. 28. *forte proposuissem* — Guelf. B. C. *forte posuissem*, quod probat Heusingerus.

Pag. 59. v. 5. *quae legeram* — Sic Cod. Guelf. C. idque placuit Heusingero, quod respicitur paulo ante dictum *quibus lectis.* Vulg. *quae legerem.*

Cap. XXXIV.

Pag. 59. v. 19. *si consueris* — Guelf. B. C. *si consueveris.*

Pag. 59. v. 28. *scriptores atque doctores* — Sic Guelf. B. C. quod commendavit Heusingerus, ut vulgato *scriptores ac doctores* h. l. sonantius. Guelf. A. vero habet *doctores atque scriptores legendi.*

Pag. 59. v. 29. *laudandi, interpretandi* — Male hic inculcat copulam Guelf. A.

Pag. 60. v. 1. *refellendi* — Hoc omissum est Guelf. A. ac temere quidem. Nam c. 60. quoque *refellere* cum *vituperare* componitur, ubi occurrit „de alieno scripto

subita vel laudandi, vel vituperandi, vel comprobandi, vel refellendi causa, disputatio.“

Pag. 60. v. 4. *eliciendum* — Quod vulgo additur *atque dicendum*, recte abest codd. Guelf. B. C. Ox. *α. ε.* Est enim hic prorsus superfluum et frigidum. In Guelf. A. legitur *eligendum atque dicendum.*

Pag. 60. v. 8. *libandus* — Guelf. B. C. adiiciunt *est.*

Pag. 60. v. 10. *perspergatur* — Guelf. C. *spargatur.*

Pag. 60. v. 11. *quemcunque* — Guelf. B. C. *si quemcunque.*

Cap. XXXV.

Pag. 60. v. 19. *quid tacetis* — Guelf. A. *quod tacetis.* Idque expressit Olivet.

Pag. 60. v. 22. *id mehercule ipsum attendo* — Sic Guelf. A. B. C. omissa particula *Immo*, quae vulgo praeponitur his verbis. Et sane h. l. elegantius abest. Nec agnovit Nonius.

Pag. 60. v. 24. *ut eius vim atque incitationem* — Minus bene Guelf. B. C. *ut et eius vim et incitationem.*

Pag. 60. v. 26. *venerim* — Sic Guelf. A. B. C. quod et Grutero Gronovioque placuit, et est sane imperfecto *venirem*, quod vulgo ponitur, aptius.

Pag. 61. v. 9. *plenam ornamentorum, villamve venisses* — Sic edit. Waldarferi, et margo Ms. Ioan. teste Pearcio, et ex illa recepit Ernesti. *Villam* legitur in Guelf. A. B. sed in hoc corrector fecit *illam.* In Guelf. C. vitiose *ullam.* Ed. Lips. *vel in villam.* Plerique *villam-*

que. Victorius autem et Lambinus ediderunt: *plenam ornamentorum illam venisses.*

Pag. 61. v. 12. *si esses familiaris* — Recte sic Ernesti ex edit. Waldarf. aliisque. Et sic Guelf. B. Vulg. *esset.*

Pag. 61. v. 12. *petes* — Ita sane verius legitur cum Guelf. C. quam *petis* cum Guelf. A. *potes* cum B. *pete* cum Nonio.

Pag. 61. v. 14. *quasi per transennam praetereuntes strictim aspeximus* — Nullum dubium est de veritate huius lectionis; quamquam Scioppius olim et Pareus putabant *per transennam* esse ex *praetereuntes* ortum. Nam Nonius quoque Marcellus agnovit *per transennam*, idque explicavit *fenestram;* scil. clathratam. Idem placuit Salmasio ad Solinum p. 645. In Guelf. A. corrupte legitur *quam sennam quasi navim praetereuntem.* In B. *per trassennam navim.*

Pag. 61. v. 22. *Sed tu hoc nobis da, Scaevola, et perfice* — Guelf. A. *sed tu hanc nobis veniam, Scaevola, perfice.* Sic et optimi codd. Gruteri. Neque tamen a vulg. discedendum.

Cap. XXXVI.

Pag. 62. v. 10. *Ain' tu?* — Tres Guelferbytani *An tu*, ut vulgo. Sed optime correxit Pearcius e Mss.

Pag. 62. v. 15. *incitantur et reprimuntur* — Sic edit. Omnib. Kob. Vulg. *incitarentur et reprimerentur*, quod ferri posset ad *dixisti* relatum. Sed melius suspenditur a verbis *etiamne illa negligere possumus*; in quo tamen Guelf. B. *possimus*, C. *possemus*, utrumque vitiose.

Cap. XXXVII.

Pag. 62. v. 25. *exspectavit — properaret* — Guelf. B. C. male *exspectavi — properarem.* Nam rem de Scaevola, Pontifice Max., narrari perspicuum est ex his quae sequuntur verbis: *Memini enim, mihi narrare Mucium.* Neque vero est, quod in *exspectavit* de sensu ambigamus. Scaevola enim dicitur, quamquam in campum properabat, tamen hos oratores multas horas dicentes *exspectasse* partim ridens, partim stomachans; et *exspectare* non est h. l. opperiri dicturum, sed operam dare dicenti. Quare minime opus est *spectavit*, ut Purgoldo visum, reponere.

Pag. 62. v. 26. *quum Hypsaeus* — M. Crasso, qui dicitur ἀγέλαστος, praetore, Hypsaeus quidam tutorem pupilli alicuius male administratae tutelae nomine in iudicium vocaverat. Plus autem lege agendo a tutore petebat, quam quantum lex in XII tabulis permiserat. Qui autem sic agebat, causa cadebat. Cn. Octavius, qui tutorem defendebat, ignoratione iuris huic Hypsaei errori repugnabat, quo errore tamen pupillus causa cecidisset, et tutor turpi tutelae iudicio esset liberatus.

Pag. 63. v. 3. *turpi tutelae iudicio* — In edd. pr. est *turpiculo iudicio*, quod unde ortum sit, varietas codd. Guelf. docere potest. Etenim Guelf. C. habet *turpi tudele*, B. *turpi tutele*, A. *turpitule*. Inde alii, ut cod. Erl., fecerunt *turpicule*: unde natum *turpiculo*. Sed *turpe* dicitur *tutelae iudicium*, propterea quod malum tutorem condemnatum non mulcta solum, sed etiam infamia quaedam sequebatur.

Pag. 63. v. 7. *sed ne foro quidem dignos putarim* — Guelf. B. C. *sed foro dignos vix putarim.*

Pag. 63. v. 13. *quam quod erat* — Guelf. B. C. *quam quod esset.*

Pag. 63. v. 16. *Quid? his paucis* — Guelf. A. *Quid? in his paucis.*

Pag. 63. v. 23. *petitam esse pecuniam* — Guelf. B. C. *petitam pecuniam esse.*

Pag. 63. v. 24. *exceptione excluderetur* — Guelf. B. C. *ne exceptione excluderetur.*

Pag. 63. v. 25. *in iudicium antea venisset* — Guelf. B. C. *in iudicium antea non venisset.* Sed id iure Ernesti damnavit, propterea quod h. l. agitur de exceptione rei iudicatae.

Pag. 63. v. 26. *turpius, aut dici potest* — Guelf. B. C. *turpius potest aut dici.*

Pag. 64. v. 3. *propinquum nostrum* — Omittit Guelferb. B.

Pag. 64. v. 4. *quum multis — et ornatum, tum praecipue* — Guelf. A. *cum multis — et ornatum praecipue.* Guelf. B. *et multis — et praecipue et in hoc.* Guelf. C. *et multis aliis — et ornatum praecipue.*

Pag. 64. v. 5. *efferendum* — Hoc Pearcius recte defendit; idque praeter cod. Bod. iam receperunt edd. Ven. Mediol. Manut. Lamb. Eodem modo Cicero coniungit *laudando et efferendo* II. 75. Ernesti quidem *ferendum* idem significare dicit apud Ciceronem, quod *efferendum*, sed exempla locorum non attulit, quibus hoc nobis persuadere posset.

Pag. 64. v. 6. *quod, quum P. Scaevolae frater esset* — Guelf. A. *P. quod quum Scaevola frater esset.* Ian. Gulielmus Verisimil. p. 42. legi volebat e Ms. Tolos. *quod quum P. Scaevolae superesset* i. e. tutor; quae quidem lectio valde placet, modo servetur etiam *fratri* ex edd. pr. ut verba: *quod quum P. Scaevolae fratri superesset*, non solum auctoritatem tutoris, sed etiam necessitudinem significent.

Pag. 64. v. 7. *solitus est ei* — Sic Guelf. B. C. ut ediderunt Camer. Lambin. Gothofr. Vulgo perperam omittitur *est*, quo fit, ut et protasin apodosis et totam sententiam sensus destituat.

Pag. 64. v. 8. *in iure civili satis facere posse* — Vulg. *in iure civili satis illi arti facere posse*, in quibus verba *illi arti* recte ut glossema damnavit Ernesti.

Pag. 64. v. 19. *ius civile* — abest cod. Guelf. B.

Pag. 64. v. 21. *et quoad potero* — Guelf. B. *et quod potero.* Guelf. C. *et quoad poterit.*

Cap. XXXVIII.

Pag. 64. v. 26. *posse se facile ceteris armis prudentiae tueri* — Sic recte emendavit Ernesti; eiusque coniecturam confirmat auctoritas codd. Guelf. B. C. in quibus abest *causas*, quod post *prudentiae* vulgo infarciebatur. Item a Guelf. A. abest *causas*, qui tamen etiam pronomen *se* omittit, et hoc quidem male; nam id per sensum abesse non potest.

Pag. 64. v. 28. 29. *ceteros — non dubitabo primum impudentiae condemnare sententia mea, post etiam inertiae* —

In omnibus, quantum scimus, Mss. et edd. legitur *primum inertiae — post etiam impudentiae.* Iam quum statim Crassus de *impudentia* agat, post autem c. 41. demum de *inertia* eorum, qui ius civile non discunt; non est credibile, Ciceronem disertis verbis inversum ordinem lectori denuntiasse. Si tantum dixisset: „hos non dubitabo *inertiae et impudentiae* condemnare", ferendum sane esset ὕστερον πρότερον. Ut nunc est, molestum hoc esset, et inficetum. Transpositio, quam inveximus, etiam Heusingero placuit.

Pag. 65. v. 7. *luminum* — Guelf. B. *liminum.* Guelf. A. *fluminum.* Utrumque male.

Pag. 65. v. 8. *testamentorum* — In edd. prioribus et Mss. Erl. Guelf. additur *ruptorum aut ratorum.* In recentioribus tantum *ruptorum.* Sed Ernesti sagaciter odoratus est, utrumque ex interpretamento fluxisse. Non solum enim concinnitas turbatur his adiectis, quum reliqua omnia simpliciter ponantur, sed etiam nihil ad sensum efficiunt, quod non ex vocabulo *testamentorum* simpliciter posito intelligi possit. Accedit, quod ne recte quidem inter se opponantur *ruptorum aut ratorum.* Nam si de testamento certatur, altera pars ratum esse debere, altera rumpendum esse contendit. Ergo utrumque eiecimus.

Pag. 65. v. 10. 11. *aut peregrinus — aut liber* — Guelf. A. *an peregrinus — an liber.*

Pag. 65. v. 12. *impudentiae* — Bene hanc lectionem multorum librorum, tam scriptorum quam typis expressorum, defendit Pearcius. Nam quod alii habent *impru-*

dentiae, id nec huic loco, nec initio c. 41. convenit. Praeterea gradatio est quaedam ab *insigni impudentia* ad *deridendam arrogantiam.*

Pag. 65. v. 13. *quinqueremes* — Guelf. A. B. C. addunt *autem*, quo melius hic caremus.

Pag. 65. v. 16. *in tabellis* — Male omittitur Guelf. B. C. Nec melius post in utroque abest *ullam.*

Cap. XXXIX.

Pag. 66. v. 3. *egissetque lege in hereditatem paternam* — Inepte vulgo additur: *testamento exheres filius*, in quo iam Lambinus glossema agnovit, idemque et Talaeus a quibusdam Mss. abesse testati sunt. Itaque ea ut spuria Pearcius et Ernesti uncis incluserunt; nos e textu eiecimus. Et quomodo Crassus hic adiicere potuisset: *testamento exheres filius*, quum statim dicturus esset, eum testamento neque heredem, neque exheredem scriptum fuisse nominatim?

Pag. 66. v. 8. *inter Claudios, Marcellos et patricios* — Claudiorum gens alia erat patricia, alia plebeia, nec potentia minor nec dignitate, ut ait Sueton. Tiber. c. 1. Et Claudii Marcelli quidem plebeii erant; Claudiorum autem patriciorum plures fuerunt familiae cognominibus distinctae, quod et ibidem Suetonius memoravit, et aliunde notissimum est. Fuerunt patricii Claudii Pulchri, Claudii Nerones, Claudii Appii etc. Accidit igitur, ut liberti filius, cuius pater esset a Claudio quodam Marcello manumissus, intestato moreretur. Claudii Marcelli igitur eius hereditatem ad se rediisse dicebant, quia

liberti filius propius cum stirpe sua coniunctus esset. Sed Claudii patricii sibi eius hereditatem iure gentilitatis vindicabant, quod vix aliter intelligi potest, quam quod patricii hereditatem ab liberti filio iure patrocinii et clientelae ad se rediisse contenderent. Nam quod quidam interpretes putant, hunc libertum non iustam servitutem serviisse, sed ingenuum a plagiario in servitutem abreptum, eius opinionis nullum est sane firmamentum. Ceterum vulgo legebatur: *inter Marcellos et Claudios patricios;* quod transpositione sublevandum erat. Nimirum Claudii h. l. dividuntur in Marcellos plebeios et Claudios patricios.

Pag. 66. v. 10. *patricii eiusdem nominis* — h. e. Claudii patricii, qui cum Marcellis eodem nomine gentilitio Claudiorum utebantur. Alteram lectionem *eiusdem hominis* habent etiam codd. Guelf. A. B. C. Ad sensum nihil fere interest; attamen cur h. l. Cicero *eiusdem hominis hereditatem* scriberet, quum vocabulum *hereditatem* plane ac perspicue referri posset ad verba *ab liberti filio?* Lectionem *nominis* defendit etiam doctissimus Hugo in historia iuris Romani germanice scripta pag. 81. Simili modo dicitur Brut. c. 16. *in alienum eiusdem nominis genus.*

Pag. 66. v. 16. *applicavisset* — Cod. Guelf. A. B. *applicuisset.*

Pag. 66. v. 17. *intestatoque esset mortuus* * * * — Hic verba quaedam excidisse observavit Ernesti, quorum sensus qui fuerit, facile est divinare. Haec enim supplenda sunt: *eiusne hereditas ad patronum, an ad agnatos pertineret.*

Pag. 66. v. 22. *Marius* — Guelf. B. C. *M. Marius.* Cum hoc loco comparandus est Ciceronis de officiis III. c. 16. „M. Marius Gratidianus, propinquus noster, C. Sergio Auratae vendiderat aedes eas, quas ab eodem ipse paucis ante annis emerat. Hae serviebant, sed hoc in mancipio Marius non dixerat; adducta res in iudicium est. Auratam Crassus, Gratidianum defendebat Antonius. Ius Crassus urgebat, quod vitii venditor non dixisset sciens, id oportere praestari; aequitatem Antonius, quoniam id vitium ignotum Sergio non fuisset, qui aedes illas vendidisset, nihil fuisse necesse dici; nec eum esse deceptum, qui id, quod emerat, quo iure esset, teneret."

Pag. 66. v. 27. sqq. *Quo quidem in genere M. Bucculeius* — In hac causa difficile est dicere, quomodo Bucculeius erraverit, quum in vendendis aedibus lumina, uti tunc essent, ita reciperet. Error potius erat emtoris, Fufii, qui, simul atque aedificari coeptum esset in quadam parte urbis, quae modo ex illis aedibus conspici posset, falso putabat mutari lumina, si cuicunque particulae coeli, quamvis esset procul, officeretur. Nempe hic emtor non viderat, quid interesset inter *lumen* et *prospectum.* Ulpianus enim l. 15. Digestor. lib. VIII. Tit. II. inter servitutes, inquit, *ne luminibus officiatur*, et *ne prospectui officiatur*, aliud et aliud observatur: quod in prospectu plus quis habet, ne quid ei officiatur ad gratiorem prospectum et liberum; in luminibus autem, ne lumina cuiusquam obscuriora fiant. Iam Pearcius putabat errorem Bucculeii in eo versari, quod in mancipii lege verbis ambiguis usus esset. Atqui hoc ipsum nego. Nam

si dixerat: *lumina, uti nunc sunt, ita recipio*, nihil erat in his verbis, quod cuiquam posset esse ambiguum aut obscurum, qui modo non prorsus usum loquendi iurisconsultorum ignoraret. Strebaeus simili fere modo rem expediebat. ,,M. Bucculeius aedium lumina, sicuti tum erant, ita recepit, hoc est, praestaturum se Fufio promisit. Hic si non longe, tamen quodammodo erravit in conditione ponenda. Est haec latius fusa conditio: *Lumina, uti nunc sunt, ita recipio*, quae et ad oculorum prospectum omnem refertur. — Strictior ineunda fuit, ut haec: *Lumina, uti nunc sunt a propinquis rebus et aedificiis, quae modo his fenestris officere possunt, ita recipio.* Fufius autem, simul atque aedificari coeptum est in quadam parte urbis, quae modo ex illis aedibus conspici posset, egit statim cum Bucculeio, quod, cuicunque particulae coeli officeretur, quamvis esset procul, mutata lumina putabat. Certe mutatus erat prospectus oculorum, non utique mutatum lumen aedium. Apud bonum iudicem vinceret aequitate Bucculeius, nihilominus tamen parum sibi cavisse videretur.“ At enim non video, quomodo, diligentius ut caveret, postulari potuisset, si modo illud teneatur, aliud esse, si quis lumina, uti nunc sint, ita recipiat, aliud item, si recipiat in vendendis aedibus, ne cui liceat prospectui officere. Quae quum ita sint, coepi dubitare, an transponenda sint Bucculeii et Fufii nomina. Certe si legatur: *Quo quidem in genere familiaris noster, L. F u f i u s, homo neque meo iudicio stultus, et suo valde sapiens, et a iuris studio non abhorrens, simili in re quodam modo nuper erravit. Nam*

quum aedes ei M. Bucculeius venderet, in mancipio lumina, uti tum essent, ita recepit. Fufius autem, simul atque aedificari coeptum est in quadam parte urbis, quae modo ex illis aedibus conspici posset, egit statim cum Bucculeio, quod, cuicunque particulae coeli officeretur, quamvis esset procul, mutari lumina putabat. Sic ad eundem hominem, qui antea *errasse* dicebatur, pertinerent verba: *mutari lumina putabat*, qua scil. opinione ille ipse error continebatur. Ceterum alia suppeteret ratio nodum solvendi, si vera esset lectio *certavit*, quae laudatur nescio unde in marg. edit. Verburg. Tum enim Bucculeius tantum *certasse* in hac causa, non *errasse* diceretur, in quo nihil esset offensionis, nisi quod sic parum intelligitur, cur adiiciantur ista: *homo nec meo iudicio stultus, et suo valde sapiens, nec ab iuris studio abhorrens*, quae omnia videntur eo consilio apposita, ut eiusmodi hominem in quaestione iuris civilis errasse mirabilius videretur.

Pag. 67. v. 1. *simili in re quodam modo nuper erravit* — Lectio *simili quodam modo nuper erravit*, quam exhibent Omnib. Kob. al. ferri non potest, propterea quod nondum alius cuiusquam, qui erraverit, facta est mentio. Guelf. B. C. mendose *simili quoddam*.

Pag. 67. v. 15. *iuris peritorum eloquentissimus* — Vulg. additur: *eloquentium iuris peritissimus.* Verum in Bruto c. 39. Crassus dicitur *eloquentium iuris peritissimus*, Scaevola autem simpliciter *iuris peritorum eloquentissimus;* idque c. 40. repetitur aliis verbis, quibus Scaevola fertur *consultorum disertissimus*, Crassus autem *disertorum consultis-*

sultissimus fuisse. Praeterea h. l. quum Scaevola iam appellatus esset *homo omnium disciplina iuris eruditissimus*, frigidissimum esset eum *eloquentium iuris peritissimum* dicere, hoc est, maiorem laudem exilioris praeconii additamento deterere. Ergo haec verba *eloquentium iuris peritissimus* ut manifestam inepti glossatoris laciniam recidimus.

Pag. 67. v. 17. *antequam in suam tutelam veniret* — Hic et paulo post in verbis *qui in tutelam veniret* male Ernesti post Pearcium imperfectum extrusit et *venisset* reposuit. Vide quae monuit Heusingerus ad Cic. off. III, 19. 2. H. l. tamen Guelf. B. C. (ut Norf. Mag. Harl. 2. Bod. apud Pearcium) habent *venisset*; postea *veniret*.

Pag. 67. v. 20. *ego autem defenderem* — Sic recte Guelf. B. C. Vulg. *ego voluntatem defenderem*; ad sensum apte, ad consequutionem verborum non item. In Guelf. A. legitur: *ego licet defenderem*.

Pag. 67. v. 20. *hac eum tum mente fuisse* — In Guelf. B. C. abest *tum*, quo sane hic facile caremus.

Pag. 67. v. 23. *qui in tutelam veniret* — Sic Guelf. B. C., non *venisset*.

Cap. XL.

Pag. 68. v. 1. *Etenim sic* — In ed. Paris. est: *Etenim si*, et cum hac protasi coniungitur tanquam apodosis sequens periodus, *quam possumus*, interpunctione minore post vocabulum *postliminium*.

Pag. 68. v. 2. *consularem* — Vulg. *ac consularem*, in

quo copulam rectius omittunt codd. Guelf. B. C. In A. vero est *atque consularem.*

Pag. 68. v. 2. *quum propter invidiam* — Sequutus sum lectionem codd. Guelf. A. B. C. Vulg. *quum eum propter invidiam.* Illius ratio haec est, ut *Mancinum* referatur ad *quum*, quod sequitur: huius vero, ut idem a verbis *P. Rutilius* — *iussit educi* pendeat.

Pag. 68. v. 4. *dedidisset* — Guelf. A. B. C. *dedisset;* et sic quoque postea.

Pag. 68. v. 7. *iussit educi* — Vulg. *de senatu iussit educi.* Sed codd. Guelf. A. C. omittunt *de senatu*, quod melius ex antecedentibus intelligitur, quam h. l. scribitur.

Pag. 68. v. 8. *memoria* — Guelf. B. C. *memoriae.*

Pag. 68. v. 10. *possumus* — Guelf. B. *possimus.*

Pag. 68. v. 15. *posset* — Guelf. A. *possit.*

Pag. 68. v. 16. *inferiore ordine* — Hoc mihi insititium videtur. Nam quum hoc exemplum sit hominis ex populo foederato, qui apud Romanos serviisset, vix exputari potest, quid *inferiore ordine* h. l. significet, aut quo consilio apponatur.

Pag. 68. v. 18. *ac postea* — Guelf. A. B. C. *et postea.*

Pag. 68. v. 19. *maiores nostros* — Guelf. A. abest *nostros.*

Pag. 68. v. 19. *rediisset* — Guelf. A. B. C. *redisset.*

Pag. 68. v. 23. *qui — census sit — continuone an ubi lustrum conditum liber sit.* — In edit. Victor. it. in Mss. Guelf. B. C. legitur: *qui — census sit, si non sit condi-*

tum lustrum, sitne liber. In Ox. U. vero absurde: *in tribus lustris conditis sitne liber.*

Pag. 68. v. 24. *quid? quod usu, memoria patrum venit, ut paterfamilias* — Laborat constructio. Nam illud *ut* caret verbo, ad quod satis apte referatur. Quodammodo quidem liceret illud cum verbis *neque nuncium priori remisisset*, iisque quae sequuntur copulare. Tum vero quaestio illa: *mediocrisne res in controversiam adducta est*, non ut apodosis cum praecedentibus iungi potest, sed constructionis cum superioribus nexu, vix satis commode, solvitur. Optimum igitur fuerit, eiecta particula *ut*, totum ita constituere: *Quid? quod usu memoria patrum venit, paterfamilias qui ex Hispania Romam venisset, quum uxorem praegnantem in provincia reliquisset, Romaeque alteram duxisset, neque nuncium priori remisisset, mortuusque esset intestato et ex utraque filius natus esset; mediocrisne res in controversiam adducta est?* Sic verba, *quod usu memoria patrum venit*, parenthesin; quae sequuntur, *paterfamilias — quum — natus esset*, protasin; denique illa, *mediocrisne res in controversiam adducta est*, apodosin faciunt. Simillimus est ordo verborum in superioribus c. 39.: *Quid? qua de re — iudicarunt, quum Marcelli — dicerent; nonne in ea causa fuit — dicendum?*

Pag. 69. v. 1. *controversiam* — Guelf. A. *contentionem.*

Pag. 69. v. 4 et 6. *iudicaretur — duceretur* — Haec imperfecta tempora pro plusquamperfectis coni. ut saepe, posita esse docuit Heusingerus ad Cic. off. III. 19. 2.

Pag. 69. v. 10. *opem amicis* — Guelf. C. *operam amicis.*

Pag. 69. v. 15. *segnitiem* — Nonius II. 808. h. l. laudans legit *segnitatem.*

Cap. XLI.

Pag. 69. v. 20. *nullius artis faciliorem sibi cognitionem videri* — Guelf. C. *nullius sibi artis cognitionem faciliorem videri.*

Pag. 69. v. 25. *deinde posteaquam est editum* — Vel ἀπὸ τοῦ κοινοῦ subintelligendum est *ius*, vel, quod magis placet, scribendum: *deinde posteaquam ius est editum.* Livius IX. 46. „Flavius — *civile ius*, repositum in penetralibus pontificum, *evulgavit*, fastosque circa forum in albo proposuit, ut, quando lege agi posset, sciretur."

Pag. 69. v. 29. *nisi prius, qui illa tenet, quorum artem instituere vult, habeat illam scientiam* — Vulg. *nisi ille prius.* Merito offendit Ernestium nimis crebro repetitum *ille.* Certe post *nisi* prorsus superfluum est. Atque haud scio, an postea melius sit reponere: *habeat aliam scientiam.*

Pag. 70. v. 1. *habeat* — Victor. item Guelf. A. B. C. *habet.*

Pag. 70. v. 4. *experiar et dicam* — Guelf. B. *experiar ut dicam.*

Pag. 70. v. 13. *historiarum* — Guelf. B. C. *historiae.*

Pag. 70. v. 14. *excogitare, disponere, ornare* — Verum hunc ordinem verborum esse, vidit Pearcius. Vulg. perturbate: *excogitare, ornare, disponere.*

Pag. 70. v. 14. *ignota quondam omnibus et diffusa late videbantur* — Vocabulum *ignota* sincerum h. l. esse nullo modo potest. Nam non quaeritur, quae res notae aut ignotae fuerint, sed agitur de partibus artium, antequam essent ad artem redactae, dispersis ac dissipatis. Nec dici potest *ignota videbantur*. Nihil enim videri potest ignotum, sed quod quis nescit, hoc ei est ignotum. Denique ne componi quidem possunt haec duo: *ignota et diffusa videbantur*. Ut enim aliquis res quasdam diffusas esse sciat, eas ipsas antea notas habeat oportet. Ergo ut antea dixit Cicero, omnia, quae nunc sint conclusa artibus, olim *dispersa et dissipata*, aut, quibus verbis postea utitur, *dissoluta ac divulsa* fuisse: sic h. l. scripsit, *indigesta quondam omnibus et diffusa late videbantur*; nisi potius, *infinita quondam omnibus et diffusa late videbantur*. Etenim in re simili idem vocabulum adhibuit Tuscul. Qu. I. c. 25. „qui sonos vocis, qui *infiniti* videbantur, paucis literarum notis terminavit."

Pag. 70. v. 15. *Adhibita est igitur ars extrinsecus* — Omnes edunt *adhibita est igitur ars quaedam extrinsecus*. Sed *quaedam* abest Guelf. A. probante Heusingero, quia statim sequitur *quodam* — *quadam*. Ceterum haec ars ex alio genere quodam, quae rebus ad artem redigendis inservit, non est, ut Strebaeus putabat, universa philosophia, sed potius eius pars illa, quae logica s. dialectica dicitur. Id plane intelligitur ex Bruti c. 41. ubi Scaevolam iuris artem sola ipsius iuris scientia efficere potuisse negat, „nisi eam praeterea didicisset artem,

quae doceret rem universam tribuere in partes, latentem explicare definiendo, obscuram explanare interpretando, ambigua primum videre, deinde distinguere" etc.

Pag. 70. v. 25. *Partes autem hae sunt* — Pronomen ascivi e cod. Guelf. A. Sic etiam Topic. c. 7. *Formae sunt h a e.*

Pag. 70. v. 26. *emanant* — Guelf. A. *manant.*

Pag. 71. v. 2. *circumscripta* — Guelf. A. *circumspecta.*

Pag. 71. v. 9. *eorum generum* — In Guelf. B. C. omittitur *generum.*

Pag. 71. v. 16. *cogantur* — Vulg. *coguntur.* Sed recte Ernesti illud praetulit. Nam *coguntur*, inquit, locum haberet modo, si illo tempore aliquis occupatus fuisset in cogendo iure universo ad formam artis, ut in illo: *dum senatus cogitur.*

Pag. 71. v. 16. *iusta iuris scientia* — Recte Pearcius interpretatur, quae sit ad usum forensem idonea et sufficiens. Lectio Guelf. B. C. *ista* friget.

Pag. 71. v. 22. *enim sunt posita* — Guelf. A. B. *sunt enim posita.*

Cap. XLII.

Pag. 72. v. 3. *antiqua studia* — Vulgo *aliena studia.* Sed hoc ipsum est ab h. l. alienissimum. Optime igitur Wyttenbachius in Bibl. crit. Vol. I. p. 14. emendavit *antiqua studia.* Sic supra c. 5. *antiquitas* cum *legum scientia* componitur. In Guelf. B. C. *sive quem haec aliena studia.* Ed. Omnib. *si quem haec aliena studia.*

Pag. 72. v. 4. *plurima est, et in omni iure civili* —

Lambin. *et in ipso iure civili.* In hac lectione mendum latere, et particulam ET temere intrusam esse, Pearcius bene docuit. „Quid enim? inquit. Num distincta sunt ius pontificium et XII tabulae a iure civili? Minime quidem. Istae enim XII tabulae earumque interpretationes ius civile Romanorum constituebant. Immo ius pontificium pars fuit civilis iuris, ut nos docuit Cicero lib. III. 33. *Sin aliquis affert iuris scientiam, ne eius quidem* VNIVERSI (*nam* PONTIFICIVM, *quod est coniunctum, nemo discit*) etc. Item in Bruto cap. 42. *quum ex eo ius nostrum pontificium, qua ex parte cum iure civili coniunctum esset, vellem cognoscere.*" Omittitur autem h. l. ET a Mss. Cant. Bal. Mag. Nov. Wag. Mead. Harl. 2. Gonv. Ioan. Accedit Guelf. A. In C. autem omittitur *civili.* Quid si legatur: *in omni more civili?* ut intelligatur ius antiquum more et instituto maiorum, non legibus receptum. Sic Cic. off. I. 13. *contra morem consuetudinemque civilem.*

Pag. 72. v. 6. *prisca vetustas* — Guelf. A. *vetustas prisca.*

Pag. 72. v. 9. *complectitur* — Vulg. *contempletur.* Guelf. B. *contemplatur.* Utrumque abest Guelf. A. C. Sed contemplandi vocabulum sententiae non est aptum. Itaque Wyttenbachius l. l. vel *complectitur*, vel *consectatur* legendum iudicavit. Nos illud ascivimus utpote propius vulgatae scripturae literis.

Pag. 72. v. 13. *videbit.* — Bene hoc Pearcius restituit e Mss. Ioan. Gonv. Harl. 1. Bal. Ed. Ven. Nam *videbitis* male respondet sequenti *habebit.*

Pag. 72. v. 14. *habebit* — Victor. *habet.*

Pag. 72. v. 15. *qui iure* — Ed. Omnib. *qui in iure.*

Pag. 72. v. 17. *quum verus* — Male olim, ut in Ed. Omnib. *tum vero.*

Pag. 72. v. 19. *splendore* — Quod in multis edd. praeponebatur *atque*, id recte delevit Pearcius auctoritate Mss. Oxx. it. Cant. Wag. Mead. Harl. 2. Est enim *ἀσύνδετον*, ut in seqq. *verberibus, exsiliis, morte.*

Pag. 73. v. 1. *utilitatis ubertate* — Ed. Omnib. *ubertate utilitatis.*

Pag. 73. v. 2. *id quod maxime debet* — Scil. *nos delectare*, ut nihil opus sit, quod Ernestio in mentem venerat, *decet* reponere.

Pag. 73. v. 2. *cuius rei* — Lambinus omisit *rei;* sic verba, *cuius tanta est vis ac tanta natura*, ad *patriam* referuntur. At si legitur *cuius rei*, intelligenda est *vis ac natura delectationis* ex patria, quod h. l. aptius videtur. Idem vidit Pearcius.

Pag. 73. v. 5. *immortalitati* — quam scilicet Ulysses, si manere apud Calypsonem voluisset, adipisci potuisset. Cf. Homeri Odyss. V. 209.

Cap. XLIII.

Pag. 73. v. 28. *Itaque non, ut apud Graecos* — Vulg. abest *non.* At Guelf. B. C. cum edd. nonnullis antiquioribus, ut Omnib. Kob. *Itaque non ut apud Graecos;* qua ex lectione, interpunctione etiam rectius constituta, multo concinniorem h. l. repraesentavimus, quam ut vulgo in edd. omnibus apparebat. Sic enim legebatur: *Itaque, ut apud*

Graecos infimi homines, mercedula adducti, ministros se praebent in iudiciis oratoribus, ii qui apud illos πραγματικοὶ vocantur: sic in nostra civitate contra amplissimus quisque et clarissimus vir; ut ille, qui — multique praeterea, qui — perfecerunt, ut — valerent.

Pag. 74. v. 6. *catus Aelius Sextus* — Cognomen Cati hic Sex. Aelius adeptus est propter insignem iuris civilis scientiam. Ennius id h. l. laudis causa, non tanquam nomen proprium ponit. Quare non est, ut Pearcius putabat, litera initiali maiuscula scribendum; neque vero ex loco Plinii Hist. Nat. VII. 31. sequitur, id cognomen posteris eius haesisse.

Pag. 74. v. 7. *quum ingenio sibi* — Ernesti tollendum putabat *quum;* id quod Heusingerus iure improbavit. *Quum* h. l. est i. q. *etsi*, *quamquam*, ut saepe. Quod autem olim addebatur *auctore*, merito damnatum est a Pearcio Ernestioque.

Pag. 74. v. 8. *peperissent* — Guelf. B. C. *reperissent;* idque placuit Heusingero. Idem dedit Victor.

Pag. 74. v. 8. *in respondendo de iure* — Victor. *in respondendo iure*, quod etiam Guelf. B. habet. Ernestio quaerenti, quis ita loquutus sit, opponit Heusingerus Plinium VI. 15, 3. *atque etiam ius civile publice respondet.*

Cap. XLIV.

Pag. 74. v. 13. *iam inde ab* — Hoc assumsi e codd. Guelf. B. C. vulg. *iam ab.*

Pag. 74. v. 15. *causarum usum forensium* — Victor.

causarum usum forensem. Illud recte restituit Ernesti ex edd. pr.

Pag. 74. v. 17. 18. *ab solitudine — ista ab solitudine* Guelf. B. *ista, ab solitudine* Victor. At C. habet *isto ab solitudine* scil. isto praesidio. Quod video Heusingero placuisse. Mihi vero illud *isto* h. l. superfluum videtur, et parum concinnum.

Pag. 74. v. 22. Godofredus recte ad versiculos Ennii haec quoque verba trahenda putabat: *Unde sibi populi et reges consilium expetant.* Hoc nimirum Pythius Apollo apud illum de oraculo suo pronuntiare poterat, quod quum Antonius vellet ad Iurisconsultum accommodare, dicebat ab illo, si non populos et reges, at omnes suos cives consilium expetere.

Cap. XLV.

Pag. 75. v. 6. *Iam illa —* Sic Guelf. B. C.

Pag. 75. v. 7. *publica quoque iura —* Lambin. *quum publica iura.*

Pag. 75. v. 17. *aliqua materies —* Ernesti pessimo operarum errore *alia materies.*

Pag. 75. v. 23. *tamen esse deus —* scil. Mercurius, eloquentiae praeses ac tutor. Hic enim, non Apollo, ut Ernestius putabat, intelligitur. Hinc deinde incidit in caducei mentionem.

Pag. 75. v. 23. *putatur —* Sic Victor. item Guelf. B. C. idque probat Heusingerus. Nempe hoc idem est, ac: et putabatur olim et adhuc putatur. Cf. Cort. ad Sallust. Iug. 59, 3. p. 681.

Pag. 75. v. 23. *ut id ipsum* — Ita emendandum censuit Heusingerus. Vulgo *ut et ipsum*, in quo particula *et* inepte ponitur.

Pag. 75. v. 26. *caduceo* — Male hoc Pearcius ad feriales populi Romani traxit. Immo potius ad Mercurii caduceum respicitur, et legatorum pacis petendae causa missorum, qui et caduceatores dicti sunt.

Pag. 76. v. 3. *labantemque* — Hoc ut aptius et elegantius vulgato *labentemque* cum Lambino praetuli. Praestat autem ordo *languentem labantemque*, ordini antiquiorum edd. ut Omnib. *labentem languentemque*. *Labare* enim plus est, quam *languere*.

Pag. 76. v. 7. *postulet* — Guelf. C. *postulat*.

Pag. 76. v. 11. *inscientiam* — Sic Lambin. R. Steph. Olim in multis, ut in Victor. edebatur *inscitiam*, minus apte.

Pag. 76. v. 15. *quod et infinitum est* — Ernesti corrigendum opinabatur *esset*. Sed vulgatam optime defendit Ruhnkenius ad Vellei. Paterc. p. 216. Eam confirmant quoque Guelf. B. C.

Pag. 76. v. 17. *ut dici solet* — Libri scripti et editi habent: *ut fieri solet*. Sed in eo commodum haud inesse sensum, prudenter intellexit Ernesti. Quid enim? Num, si aquam quaerentibus fontes demonstrantur, semper hoc fieri solet, ut is, qui demonstrat, digitum tantum ad fontes intendat? Immo potius proverbialis loquutio est, *digitum intendere*, et hoc significare volebat Cicero verbis, *ut dici solet*, quae ex Ernestii coniectura re-

posuimus. Similiter nostri dicerent: *und, wie man sagt, einen Fingerzeig geben.*

Cap. XLVI.

Pag. 76. v. 21. *si quis satis* — Guelf. B. *si qui satis.*

Pag. 76. v. 22. *concitatus* — Lambin. *incitatus.*

Pag. 76. v. 23. *se esse* — Guelf. B. C. *esse se.*

Cap. XLVII.

Pag. 77. v. 12. *obsequutus sum* — Guelf. C. *sum obsequutus.*

Pag. 77. v. 19. *etiam, quid tu sentias, intelligemus* — Sic optime correxit Ernesti vulg. quod etiam in codd. Guelf. B. C. reperitur, *etiam, quid tu intelligas, sentiemus.*

Pag. 77. v. 20. *quoniam id nobis oneris, Antoni, hominibus id aetatis, ab horum adolescentium studiis imponitur* — Vulg. *quoniam id nobis, Antoni, hominibus id aetatis, oneris — imponitur*, qui verborum ordo et intricatior paullo, et parum concinnus est.

Cap. XLVIII.

Pag. 77. v. 29. *id me nunc isti* — *me* omittitur Guelf. C. probante Heusingero. Mihi illa omissio non placet.

Pag. 78. v. 8. *in rerum usu* — Guelf. B. *rerum usu.*

Pag. 78. v. 15. *Perge modo, inquit* — Guelf. B. *Perge inquit modo.*

Pag. 78. v. 16. *ne quid tu eloquare* — Male omittitur *tu* Guelf. B.

Cap. XLIX.

Pag. 78. v. 20. *in principio* — Haud scio an praepositio melius omittatur, ut paulo post: *constituendum putarem principio.*

Pag. 78. v. 24. *quo de agitur* — Guelf. B. C. *de quo agitur.*

Pag. 78. v. 24. *intelligant* — Bene correxit Ernesti vulgatum *intelligent*, quod habent etiam Guelf. B. C. Sed aliud subest vitium in his verbis. Legendum enim est: *non idem illud, quo de agitur, intelligant.* Quod enim vulgo scriptum legitur: *non idem illud esse, quo de agitur, intelligant*, significat, *wenn die streitenden Parteyen nicht einsehn, dafs die Sache, wovon gehandelt wird, die nemliche sey*, quae sententia proposito minime convenit. Nam haec potius requiritur: *wenn die streitenden Parteyen nicht einerley Begriff mit der Streitfrage verbinden, nicht dasselbige verstehn*; h. e. *illud, quo de agitur, non idem intelligant.* *Sic infra *oratorem — non facio eundem quem Crassus.*

Pag. 78. v. 27. *quis esset* — Guelf. C. *qui esset.*

Pag. 79. v. 4. *animo et scientia* — Guelf. B. *scientia et animo*, perverso ordine. Nam in eiusmodi dicendi formula vocabulum generis semper praecedit vocabulum formae. Sic *animo et memoria complecti, cogitare et memoria repetere* etc.

Pag. 79. v. 6. *Epaminondam* — Ioculare vitium est in Kob. *Epimenidem*, quasi scisset librarius imperatores quosdam Epimenidae, quam Epaminondae similiores, esse.

Pag. 79. v. 8. *quaereremus* — Recte Victor. Gronov.

Ernesti hoc reposuerunt, (quod est quoque in Guelf. C.) Vulg. *quaeremus*, et sic Guelf. B.

Pag. 79. v. 15. *Ti. Gracchum patrem* — Male omittitur Guelf. B. *patrem*, quod h. l. ne quis filium Tiberium intelligat, necessario requiritur.

Pag. 79. v. 17. *quum ex nostra civitate* — Guelf. B. ed. Omnib. *tum ex nostra civitate*, forsan verius.

Pag. 79. v. 21. *et ad scribendum* — Quum vulgo legeretur *et ad agendum*, Ernesti optime correxit *et ad scribendum*, quia Iurisconsulti, ut Iurisconsulti, non *agunt*, et alias *scribere* ceteris duobus *respondere* et *cavere* iungitur, ut pro Murena c. 9.

Pag. 79. v. 24. *atque, ut iam ad leviora* — Guelf. B. *atque ut ad leviora*, omisso *iam*, quod sane hic elegantius abest.

Pag. 79. v. 25. *possim* — Guelf. B. *possum* et perperam quidem.

Pag. 79. v. 28. *ipsius* — Male Guelf. B. C. *ipsi*.

Pag. 80. v. 9. *iucundis* — In Guelf. C. hoc scribentis errore excidit.

Pag. 80. v. 11. *atque communibus* — h. e. causis publicis, de quibus in concione vel in senatu deliberatur.

Cap. L.

Pag. 80. v. 14. *Crassus vero mihi noster* — Guelf. B. *Crassus vero noster mihi* —.

Pag. 80. v. 26. *et hanc loquacitatem nostram vultu — conterreat* — Vereor, ne mendae librariorum tribuendum sit *loquacitatem*. Nam quae est ista h. l. loquacitas?

Crassus vindicaverat oratori reipublicae gerendae scientiam: hoc Antonius negat Scaurum laturum, et si id audiverit, fore, ut hanc *licentiam* vultu ipso adspectuque conterreat. Nempe iam posui vocabulum *licentiam*, quod h. l. aptum est, quia Crassus *temere* in alias possessiones irruerat, ut supra in re simili c. 10. de eodem dici meminimus.

Pag. 81. v. 5. *alienam scientiam* — Vulg. *aliquam scientiam*. In Omnib. autem: *aliqua scientia dicendi copiam*. Ernesti dedit *illam scientiam*, sequutus Manutium et Lambinum. Nobis vero praeplacuit Wyttenbachii lectio in bibl. crit. Vol. I. p. 15. ab eo commendata. „Primum enim, inquit, ipsa loci sententia hanc vocem flagitat. Nam orator si civilem scientiam assequutus est, haec ei aliena potest dici, neque tam propria, quam oratoria facultas. Deinde ipse Cicero in simili re et argumento utitur eadem voce, de Or. I. 21. *Etenim videmus — quod non habuerit hanc dicendi ex arte aliena facultatem*. Est enim philosopho ars oratoria aliena, ut oratori scientia civilis. Et eadem ratione c. 50. *Ac si iam placet — neque ea ut sua possedisse, sed ut aliena libasse*."

Pag. 81. v. 13. *ut singulis hominibus ne amplius* — Pessimum obsedit Ernestianam editionem vitium: *aut singulis hominibus, ne amplius*, quod potius dormitanti speciminum typographicorum correctori, quam editori ipsi tribuerim.

Pag. 81. v. 17. *idcirco eiusdem nominis atque artis utraque facultas existimanda est* — Sic fidenter emendavi

vulgatam lectionem *idcirco eiusdem hominis — utraque facultas existimanda est.* Etenim si Pericles idem orator, et princeps consilii publici fuit, necessario fuit utraque scientia *eiusdem hominis.* Sed Antonius negat, quia idem homo utramque facultatem habuerit, idcirco eiusdem nominis atque artis utramque facultatem esse existimandam; alteri potius civilis scientiae, alteri oratoriae artis nomen manere. Sic supra c. 49. *Crassus mihi visus est omnem omnium rerum atque artium scientiam comprehendere uno oratoris officio ac* NOMINE.

Pag. 81. v. 23. *ita perficiet* — Bene correxit Ernestius vulg. *is perficiet,* quod habent tamen etiam Guelf. B. C.

Pag. 81. v. 25. *duodecim scriptis* — Hanc lectionem veram esse, non illam, quae multas edd. veteres occupavit, *duodecim scrupis,* bene docuit Ernesti.

Pag. 81. v. 28. *quos φυσικοὺς* — Vulg. *et quos φυσικούς.* Rectius copulam omittit Guelf. B. Vossius copulam ad antecedens *dicantur* referendam putavit, pro *dicantur quoque.* Sed huius particulae vis iam est in verbis *eademque ratione.*

Pag. 82. v. 1. *At hoc ne philosophi quidem ipsi, qui omnia, sicut propria, sua esse atque a se possideri volunt, dicere audent* — Vix adducor, ut nihil in his turbatum esse credam. Nam primum philosophi, qui geometriam et musicam negantur ad suam artem trahere, dici non possunt omnia sua esse et a se possideri velle. Imo supra tantum hoc dicebatur: *philosophum de sua vi ac sapientia unum omnia* PAENE *profiteri* cap. 49. (pag. 79. v. 29.) Deinde molestum est *omnia,* s i c u t *propria,* *sua*

sua esse. Quis ita loquatur, *hoc meum est sicut proprium?* Itaque Ciceronem arbitror scripsisse: *At hoc ne philosophi quidem ipsi, qui* CETERA *omnia propria et sua esse atque a se possideri volunt, dicere audent geometriam aut musicam philosophi esse* etc. aut si mavis: *At hoc ne philosophi quidem ipsi, qui* CETERA *omnia* SCILICET *propria et sua esse atque a se possideri volunt.*

Pag. 82. v. 8. *ieiuna* — Quia *ieiuna* interdum dicuntur sicca, et humore carentia, ut *arena ieiuna,* bene opponitur *aspersa*; ut τῷ *nudo* apte opponitur *distincta* rerum varietate, h. e. tanquam insignibus quibusdam ornamentis, quae divitias produnt, vestita. Sic Brut. c. 82. componuntur *ieiunitas, et siccitas, et inopia.*

Pag. 82. v. 10. *varietate* — Edit. Omnib. *veritate*; male.

Pag. 82. v. 13. *neque ea, ut sua, possedisse, sed, ut aliena, libasse* — Metaphora in vocabulo *libare* ducta est ab iis, quibus, quum qui vina et id genus alia propria possident, iis quoties et quantum velint fruantur, ipsis contra tantum gustare licet, quantum possessoris liberalitas concedat.

Pag. 82. v. 13. *Fateor enim, callidum quendam hunc, et nulla in re tironem ac rudem, nec peregrinum atque hospitem in agendo esse debere.* — Ne quis forte hic inanis verborum copiae idem significantium Ciceronem accuset, observandum est, *tironem* esse, qui initia tantum et elementa artis didicerit, *rudem,* qui ne haec quidem teneat, *peregrinum,* qui, quia in quibusdam artibus tanquam in domicilio suo versetur, aliarum cognitionem neglexerit, *hospitem,* qui in his aliquantulum tanquam in deversorio

commoratus sit, ut nec nihil, nec multum in iis profecerit.

Cap. LI.

Pag. 82. v. 18. *quod ita dixisti* — Ed. Ernesti *quod ista dixisti*, minus bene.

Pag. 82. v. 22. *nisi qui hominum naturam et motus animorum eorumque rationes penitus perspexerit.* — In edd. omnibus legebatur: *nisi qui rerum omnium naturam, mores hominum atque rationes penitus perspexerit.* Atqui Crassus illo loco, qui hic respicitur, non dixerat oratori ad animos iudicum vel concitandos vel rèflectendos opus esse *rerum omnium naturam* et *mores hominum* intelligere. Sic potius supra cap. 12. dixerat: *Quare nisi qui naturas hominum vimque omnem humanitatis causasque eas, quibus mentes aut incitantur aut reflectuntur, penitus perspexerit, dicéndo quod volet perficere non potest.* Itaque locus, in quo versamur, necessario sic, ut fecimus, erat refingendus. Corruptela ex male intellectis scripturae compendiis, et similium vocabulorum permutatione orta esse videtur. Nam oium et hoium facile erat confundere; *motus* item et *mores.* Neque vero ea, quae proxime sequuntur, ferri patiuntur vulgatam. Nusquam enim Antonius hanc opinionem refutat, oratori ad affectus in animis iudicum excitandos opus esse *rerum omnium naturam* aut *mores hominum* cognosse, sed id tantum agit, ut doctrinam philosophorum de hominum natura, et animi pérturbationibus ei haud necessariam esse demonstret. Eodem modo auctor de causis corruptae eloquentiae, cui Ciceronis locus procul dubio obversatus erat, c. 31. *Nam in iudiciis,* inquit, *fere de aequitate,*

in deliberationibus de honestate dicimus, ita ut plerumque haec ipsa invicem misceantur; de quibus copiose et varie et ornate nemo dicere potest, nisi qui cognovit naturam humanam, et vim virtutum pravitatemque vitiorum — Ex his fontibus etiam illa profluunt, ut facilius iram iudicis vel instiget, vel leniat, qui scit, quid ira; promtius ad miserationem impellat, qui scit, quid sit misericordia, et quibus animi motibus concitetur. Vides, ne hunc quidem scriptorem ad artem animos auditorum commovendi aliud quid quam doctrinam de motibus animorum omninoque de natura humana requirere.

Pag. 83. v. 2. *ea de motibus animorum et scire et dicere* — Hic iam Ernestio subboluerat sic legendum esse, quum vulgo ederetur: *ea de moribus hominum.* Nempe ea verba librarii anticiparunt oculorum errore ex iis, quae statim sequuntur: *quae non abhorrent ab hominum moribus.*

Pag. 83. v. 7. *errorne mentis* — Recepi emendationem, quam Purgoldus in obss. crit. p. 551. sq. idoneis argumentis mihi persuasit, cum vulgo legeretur *fervorne mentis.* Qui tamen ne hoc quidem concedere debebat, aeque bene *fervor mentis,* ac *fervor animi* dici. In mentem enim (*τὸν νοῦν*) fervor omnino non cadit. *Error mentis*, ut bene ille docuit, nihil aliud est quam insania s. furor. Notissimum vero est iram brevem insaniam dici.

Pag. 83. v. 22. *aut ineptum illum et Graeculum* — Vulg. *aut illum ineptum aut Graeculum putent.* Alterum *aut* h. l. parum aptum esse iam Pearcius vidit. *Ineptum* enim et *Graeculum* copulantur, non disiunguntur. *Illum*

vero, ut Ernesti recte iudicavit, alieno loco ante *ineptum* ponebatur.

Pag. 83. v. 24. *sapientiam* — Additur *animi* edit. Omnib.

Cap. LII.

Pag. 84. v. 11. *Teneat* — Guelf. B. addit *igitur*, quae particula hic melius abest.

Pag. 84. v. 12. *apud quos aget aut erit acturus* — Heusingerus consequutionis temporum apud Latinos alias callentissimus h. l. lectionem *agit*, quam ostendit Guelf. B., iniuria probavit. Si Cicero praesenti tempore usus fuisset, scripsisset *apud quos agit aut acturus est*; quum autem utrumque tempus h. l. in futurum abierit, necessario scribendum fuit: *apud quos aget aut erit acturus.*

Pag. 84. v. 15. *philosophorum autem libros reservet sibi ad huiuscemodi Tusculani requiem atque otium,* NEC, *si quando ei dicendum erit de iustitia et fide, mutuetur a Platone;* — Vulgo male: NE, *si quando — mutuetur a Platone;* quae una particula totius sententiae veram vim detorquebat. Nam si NE — *mutuetur*, legas, Antonius videbitur dicere, *oratorem sibi philosophorum libros reservare ad Tusculani otium, ne opus sit a Platone mutuari*, quibus verbis Plato quasi circumscriberetur e philosophorum numero; quo quid esset ineptius? Omnino Antonius negat philosophorum libros, ipsosque adeo Platonis oratori in foro utiles esse; quapropter unice verum est NEC — *mutuetur.*

Pag. 84. v. 17. *qui, quum haec exprimenda verbis arbitraretur* — Hoc parum commode dictum, quum exspe-

ctetur: *qui quum illum locum de iustitia explicandum sumsisset.* Certe aptius esset: *q. q. h. exponenda verbis arbitraretur.*

Pag. 84. v. 18. *finxit* — Guelf. C. vitiose *infixit.*

Pag. 84. v. 24. *in maxima concione* — Nempe quum legem Serviliam Caepionis de iudiciis, quae tum quidem Equitibus tradita erant, cum Senatu communicandis Crassus suaderet.

Pag. 84. v. 25. *eripite ex faucibus* — Vulg. *eripite nos ex faucibus;* sed repetitum *nos* elegantius omittitur Guelf. B. C. ed. Omnib.

Pag. 85. v. 2. *ne iudicio iniquo* — quo nimirum saepe Senatores accusati ab Equitibus vexabantur.

Pag. 85. v. 6. *auctoribus* — Guelf. B. *auctoritatibus.*

Pag. 85. v. 11. *debet* — Vulg. *debeat.* Sed quum paulo ante de virtute dicatur *quae libera est* — hunc indicativum in eadem constructione alius indicativus sequatur necesse est.

Pag. 85. v. 13. *haec quis philosophus tam mollis, tam languidus — referens, ut probare possit* — In vulgata lectione *hoc quis philosophus tam mollis — referens probare possit* vacillat constructio. Illud enim *tum* ter repetitum non habet quo referatur, nisi *ut*, quod excidit, restituas. Denique *haec* reposui pro vulg. *hoc,* quia praecedit *quae vero addidisti.*

Cap. LIII.

Pag. 85. v. 23. *idemque Servium Galbam* — Multae edd. vett. habent *idem Q. Servium Galbam.* Cod. Guelf. B. *Item. q. Servilium Galbam*, cod. C. *Idemque Q. Servium.*

Pag. 85. v. 24. *commeminisse* — Sic Iunt. Ald. itemque Mss. Pearcii complures, quibus accedunt Erl. Guelf. B. C. In multis erat *nosse et commeminisse;* additamento inepto.

Pag. 86. v. 1. sqq. *Reprehendebat igitur Galbam, quod is C. Sulpicii — pupillum filium — in humeros suos extulisset, qui patris clarissimi recordatione et memoria fletum populo moveret, et duos filios suos parvos tutelae populi Romani commendasset* — Comparandus est locus in Bruto c. 23. *Tum igitur nihil recusans Galba pro sese et populi Romani fidem implorans, quum suos pueros tum C. Galli etiam filium flens commendabat, cuius orbitas et fletus mire miserabilis fuit, propter recentem memoriam clarissimi patris,* quem locum si recordatus esset Wyttenbachius Bibl. Crit. Vol. I. p. 16. non sane sic rescribendum hoc quem tractamus loco opinatus esset: *ut patris clarissimi recordatione et memoria fletum populo moveret, qui* (sc. *pater*) *duos filios suos parvos tutelae P. R. commendasset.* Scilicet Galba primum Sulpicii filium pupillum, cui ipse tutor erat constitutus, et cui grave ac durum erat post patrem etiam tutore orbari, deinde etiam suos ipsius filios adhibuit ad misericordiam populi commovendam.

Pag. 86. v. 2. *filium Q. pupillum* — Hunc verborum ordinem, quem Lambinus praeivit, servare debebant, qui post eum Ciceronis opera edidere. Minus enim concinne in aliis legitur: *Q. pupillum filium.* In Bruto c. 23. filius absque praenomine memoratur.

Pag. 86. v. 10. *hisce eum tragoediis* — Hanc lectionem Heusingerus eruit e vestigiis codd. Guelf. B. C. In altero

est *isque eum tragoediis*, in altero *iisque*. Vulgo minus bene *his quoque cum tragoediis*.

Pag. 86. v. 20. *non modo supplex iudicibus esse voluit, sed ne ornatius quidem* — Sic Guelf. B. C. rectius, quam ut vulgo scribitur, *non modo — noluit*. Nam in particulis *non modo non* altera negatio supprimitur, sequente *ne quidem*. cf. Heusingeri not. ad orat. pro Rosc. Amer. c. 19.

Pag. 86. v. 21. *liberius* — h. e. solutius, aut pluribus cum ambagibus.

Pag. 86. v. 22. *ratio veritatis* — Sic Ald. Iunt. Pearcius, Ernesti; it. cod. Erl. Vulgo male *oratio veritatis*, quod ostendunt etiam Guelf. B. C.

Pag. 86. v. 26. *Quod si tu tunc* — Vulg. *quid si tu nunc*, male et contra sensum. Illud autem iam Pearcius restituit e compluribus Mss. et Edd. Sequutus est Ernesti.

Pag. 87. v. 2. *scelerati illi* — Scil. illi iudices equestris ordinis, qui Rutilium iniuria damnaverant. Nempe sententia haec est: quamvis scelerati fuissent, sicuti fuerunt, illi iudices, quos scimus fuisse pestiferos cives et supplicio dignos, tamen vis orationis tuae effecisset, ut ista tanta importunitas ex intimis eorum mentibus evelleretur, invitique cogerentur Rutilium absolvere.

Cap. LIV.

Pag. 87. v. 20. *si ei videretur* — Elegantius forsan omittatur pronomen.

Pag. 87. v. 24. *et apti* — Guelf. C. *atque apti*.

Pag. 87. v. 25. *disertam sibi et ornatam videri* — Sic

rescripsi, quum vulgo inficete scriptum sit *disertam sibi et oratoriam videri.* Secundum Diog. Laert. lib. II. Socrates dixit: καλὸς μὲν ὁ λόγος, ἀλλ' οὐχ ἁρμόττων μοι.

Pag. 87. v. 29. *an absolverent* — Guelf. B. *an solverent.*

Pag. 88. v. 4. *quam commeruisse se maxime confiteretur* — Vulgo: *quum quasi aestimationem se maxime commeruisse confiteretur.* Sed illa verba *quasi aestimationem* temere ex superioribus a grammatico quodam, qui non intelligeret, *quam commeruisse* referri ad antecedens *poenam,* repetita delevi. Non enim aestimationem poenae aliquis commeretur, sed poenam aestimare dicitur, quam commeritum se putet.

Pag. 88. v. 6. *Socrates — respondit, sese meruisse* [*ut amplissimis honoribus et praemiis decoraretur, et*] *ut ei victus quotidianus in Prytaneo publice praeberetur; qui honos apud Graecos maximus habetur.* — Nullus dubito, quin verba h. l. uncis inclusa ab inepto quodam glossatore inculcata sint, cui honos τῆς σιτήσεως in Prytaneo nondum sat magnus videbatur, nisi etiam istam laciniam de *amplissimis honoribus et praemiis* assuisset, de quibus apud Platonem in Apologia Socr. altum est silentium. Quin potius ibi c. 16. Socrates simpliciter dicit: Εἰ οὖν δεῖ με κατὰ τὸ δίκαιον τῆς ἀξίας τιμᾶσθαι, τούτου τιμῶμαι, τῆς ἐν Πρυτανείῳ σιτήσεως. Et sic Diog. Laert. II. 42. et Lucian. Prometh. c. 4.

Cap. LV.

Pag. 88. v. 22. *video quid egeris* — Nihil vidi ineptius, quam quod hic vulgo adiicitur: *tum quum dicebas*

videbam. Glossema iam Heusingerus odoratus est. Itaque expunxi.

Pag. 88. v. 23. *te dedisti* — Sic Guelf. B. C. Et iam Ernesti hoc restituit pro vulg. *dedidisti* ex edd. pr. et Ms. Erl. *Dare se ali ui* est ei obsequi, aut gratificari. Sic de Orat. II. c. 70. *ut se Crasso daret.*

Pag. 88. v. 25. *indotatam esse* — Optimo iure resecuit Pearcius verba, quae hic vulgo annectuntur, item in Guelf. B. C. *atque incomitatam.*

Pag. 89. v. 6. *et clarissimi cives ei studio et olim praefuerunt, et hodie praesunt* — Ita Victor. aliique *et clarissimi cives ei studio etiam hodie praesunt.* In ed. Omnib. *et clarissimi cives ei studio et semper praefuerunt et hodie praesunt.* In quo reliqua servavi, pro *semper* autem, quod h. l. ex antecedentibus repetitum est, dedi *olim.*

Pag. 89. v. 8. *alieno vestitu velis ornare* — Vulg. *alieno ornatu velis ornare*, quomodo Ciceronem scripsisse nemo sibi persuaserit. Quod rescripsimus confirmatur Brut. c. 95. *sed ea* (concinnitas) *vestitu illo orationis, quo onsueverat, ornata non erat.*

Pag. 89. v. 13. *et eiusdem socias dignitatis* — Edit. Omnib. *et huiuscemodi s. d.*

Cap. LVI.

Pag. 90. v. 5. *nec, si parvi navigii et magni non eadem est in gubernando scientia* — Mirum est, neminem adhuc animadvertisse, in vulgata lectione: *nec, si parvi navigii et magni eadem est in gubernando scientia*, omissam esse

negandi particulam totamque sententiam inepte corruptam esse. Supra c. 38. dixerat Crassus: *Illa vero deridenda arrogantia est, in minoribus navigiis rudem esse se confiteri, quinqueremes aut etiam maiores gubernare didicisse.* Ad hunc locum respiciens Antonius, etiamsi verum sit, ait, parvi navigii et magni NON eandem esse in gubernando scientiam, idcirco tamen affirmari nequit, qui, quibus verbis herctum cieri oporteat, nesciat, eundem herciscundae familiae causam agere non posse. Viderat Ernesti, antecedens in hac sententia *nec si parvi* etc. non consentire consequenti; neque tamen difficultatem recte expediit.

Pag. 90. v. 7. *maximas* — abest cod. Guelf. B.

Pag. 90. v. 12. 13. *et in C. Hostilii Mancini controversia* — Guelf. B. C. *et ut in Titi Lucilii Mancini controversia.*

Pag. 90. v. 15. *inter peritissimos homines* — In Guelf. B. omittitur *homines.*

Pag. 90. v. 18. *fuerit discessurus* — Guelf. B. C. *fuit discessurus.*

Pag. 90. v. 21. *saepe audivi* — Guelf. C. *audivi saepe.*

Pag. 90. v. 23. *Crassi filiam C. filio suo despondisset* — Guelf. B. *Crassus filiam;* quod recipere non est opus, quia non solum pater filiae sponso filiam despondere dicitur, sed etiam pater filii alterius filiam filio despondere.

Pag. 91. v. 2. 3. *suspenso animo — et occupato.* Haec similia quidem, non tamen prorsus eadem sunt. *Suspensus animus* est in aliud quid attentus adeoque ab eo,

quod proponitur, abstractus; *occupatus* autem pluribus cogitationibus distractus.

Cap. LVII.

Pag. 91. v. 22. *natus esset* — Guelf. B. C. *natus est.*

Pag. 91. v. 25. *Licet igitur — omnem hanc partem iuris incontroversi ignorare* — Hanc lectionem Lambinus induxit, quae, si vera est, interpretanda sic: *hanc partem, quae est iuris incontroversi;* plane eodem modo, quo III. 38. dicitur: *Tertius ille modus transferendi verbi*, pro: *tertius ille modus, qui est in transferendo verbo.* Sed quaeritur, an altera lectio *in controversiis* illi praeferenda sit, quam edd. pr. item Guelf. B. C. ostendunt. Haec ita debet intelligi, quum controversias dicit, ut c. 58. *in causis*, quum causas dicit. At enim Antonius paulo ante negaverat, causas, de quarum iure dubium esse non possit, in iudicium vocari. Ergo nihil opus erat moneri, oratorem has *in controversiis* ignorare posse. Quare magis placet nobis *incontroversi*, nisi quis utrumque delendum censeat, in quo tamen vix arbitror fuisse, qui *incontroversi* vel *in controversiis* glossematis causa adiiceret.

Pag. 91. v. 27. *in eo autem iure* — Guelf. B. omittitur *iure*, quod sane, si absit, haud desideretur.

Pag. 91. v. 28. *non est difficile* — Recte sic emendavit Pearcius vulg. *non esse* multorum codd. auctoritate; quod vel absque ea necessario fuisset corrigendum.

Pag. 91. v. 29. *quamcunque defendet* — Sic Guelf.

B. C. et iam Pearcius id recepit; nec erat cur Ernesti *quamcunque defendat* melius putaret.

Pag. 92. v. 2. *oratoris* — Nizolius legit *oratoriis*, forsan verius.

Pag. 92. v. 3. *bona venia huius optimi viri dixerim* — Loquitur δεικτικῶς, et quod addebatur *Scaevolae*, sine dubio fluxit e notatione Grammatici; nam Scaevola intelligitur quidem; nominari cum nihil erat opus; quod iam Heusingerus intellexit.

Pag. 92. v. 10. *facetiis* — Guelf. B. addit *tuis*, quo hic melius caremus.

Pag. 92. v. 15. *ac facete* — Hoc perperam omittit Guelf. C.

Pag. 92. v. 16. *nil* — Guelf. B. C. *nihil.*

Pag. 93. v. 2. *heredem* — Guelf. B. *hereditatem*, male.

Pag. 93. v. 4. *et oratoriam facultatem* — Rectius Guelf. B. C. repetita, ut fit, praepositione, *et ad oratoriam facultatem.*

Pag. 93. v. 4. 5. *Tu vero, vel si testamentum* — Guelf. B. corrupte: *Tum vero vel tu testamentum.*

Pag. 93. v. 5. 7. *defenderes — ageres* — Haec imperfecta pro plusquamperfectis posita recte tuetur Heusingerus ad Cic. de off. III. 19. 1.

Pag. 93. v. 9. 10. *complexus esset filium, flensque eum centumviris commendasset* — Frustra Ernesti, quia haec non bene convenirent parenti per figuram inducto, legendum opinabatur: *complexus esses — commendasses.* Itaque ei se assentiri negavit Wyttenbachius Bibl. crit. Vol. I. P. I. p. 27. „Nam in eiusmodi, inquit, excitatio-

nibus mortuorum, vel repraesentationibus absentium, ipsi quasi agentes inducuntur. Ita v. c. pro Coelio cap. 14. quum Claudiam exagitans, Appium Claudium Caecum inducit: *Exsistat igitur ex hac ipsa familia aliquis ac potissimum Caecus ille; minimum enim dolorem capiet, qui istam non videbit; qui profecto, si exstiterit, sic aget, et sic loquetur:* Mulier, quid tibi cum Coelio? quid cum homine adolescentulo? quid cum alieno? — Et similiter aliquoties constituendis ante iudicum ora reorum filiis fletum atque misericordiam excitare conatus est Tullius, v. c. pro L. Flacco c. 40. 41. et pro P. Sylla c. 32."

Pag. 93. v. 11. *coëgisses* — Hic secunda persona aptior est, quam vulg. *coëgisset;* redit enim oratio ad id, quod Crassus fecerit, *statuisses — coëgisses.*

Pag. 93. v. 14. *in magistri carmine* — In antiquis quibusdam cdd. legebatur *in magico carmine*, in quo interpretando operam lusit Strebaeus. *In magistri carmine* est in formula libri cuiusdam rhetorici a magistro conscripti, vel in eius forte dictatis, quae quum nullam haberent in foro auctoritatem, opponuntur XII tabulis, quorum esset vis et auctoritas legitima.

Cap. LVIII.

Pag. 93. v. 17. *ediscant* — In Guelf. B. est *adiscant*, vitiose pro *addiscant*, quod h. l. sane aptius videtur.

Pag. 93. v. 17. 24. *quae quam sit facilis — futuram* — Haec verba faciunt apodosin protaseos: *nam quod inertiam accusas;* ut illa paulo post *in quo tibi remittunt* —

ediscere; sed ob pronomen relativum *quae* — *in quo* induunt speciem quandam ἀνακολουθίας.

Pag. 93. v. 24. *deinde, quae sit plena delectationis* — Ita rescripsi, Ernestio quoque auctore, pro vulg. *quod sit plena delectationis*, nam quum haec verba referantur ad illa, *qui istam artem primum facillimam non ediscant*, necessario sequi debet, *deinde quae.* Nam *primum facillimam* brevius dictum est pro: *primum quae sit facillima*

Pag. 93. v. 24. *in quo* — Sic idem Ernesti rescribendum esse vidit, pro vulg. *in qua.* Et sic Guelf. C

Pag. 94. v. 2. *aut ipsa vetustate consenuisse* — Vulg *aut ipsa sua vetustate*, quod est in Mss. Erl. Guelf. B. C et multis Pearcii codd. in quo *sua*, ut moleste redundans delevi. Quod olim edebatur *ipsas sua vetustate,* id sic defendi posse Ernesti arbitrabatur, ut *ipsas* significet *sua sponte.* At quis ita loquatur: *sua sponte consenescere* —?

Pag. 94. v. 15. *in iure* — Id est, ut recte interpretatur Ernesti, *apud tribunal praetoris.*

Pag. 94. v. 19. *Cui nostrum nunc licet fundos nostros obire et res rusticas — invisere?* — Vulgo: *Cui nostrum non licet* — At enim hoc abhorret a veritate, neque respondet particulae *tamen*, quae proxime sequitur. Itaque pro *non* edidi *nunc.* Ut enim tum tempora erant Romae, clarissimis viris in tanta occupatione, etsi licebat quidem interdum in villas concedere, tamen non licebat fundos obire et res rusticas invisere, quia ipsos illos dies, quos in villis transigebant, studiis potius literarum, aut otio et voluptati, quam rebus rusticis impendebant.

Columella in praefatione operis de re rustica, *nunc Romanos ipsos praedia sua colere dedignari* queritur; et lib. I. c. 1. idcirco suburbana praedia commendat, quoniam plerosque civilis ambitio saepe evocet ac saepius detineat evocatos.

Pag. 94. v. 25. *si cui fundus inspiciendus* — Scilicet differunt *fundos obire*, et *fundum inspicere.* Illud est patrisfamilias rem rusticam curantis; hoc vel arbitri, vel advocati, vel iudicis, exortis forte de finibus fundorum aut alia eiusmodi de causa inter vicinos controversiis.

Pag. 95. v. 10. *quum in rem praesentem non venimus* — Ernesti quaerit, cur addita sit negatio. Cum enim de finibus lis esset, necessario fuisse in rem praesentem veniendum. Concedo arbitris aut iudicibus. Advocati autem et oratores, si forte negotiis impediti essent, quo minus in rem praesentem venirent, poterant ex litigantium narratione, quae de finibus agrorum scitu necessaria essent, discere. Praeterea ne praetores quidem, quum de finibus litigarent homines, semper in rem praesentem venire potuerunt, quod iam Strebaeus monuit, ususque est loco Gellii Noct. Att. lib. XX. c. 10.

Pag. 95. v. 10. *perscriptionibus* — Hanc lectionem complurium edd. vett. item codd. apud Pearcium, quibus accedunt Guelf. B. C., bene defendit Ernesti. Agitur enim de perscriptionibus in re pecuniaria. Ante Lambinum, qui primus hic verum vidit, edebatur *praescriptionibus.*

Pag. 95. v. 15. *cognoscere?* — Male Ernesti neglexit interrogandi signum.

Cap. LIX.

Pag. 95. v. 23. *Quis neget opus esse* (h. e. *utilem esse*) *oratori in hoc oratorio motu statuque Roscii gestum et venustatem* — In Guelf. B. omittitur *statuque*; quod non vereor ne cui placeat. Nam quum alibi Cicero *motum* et *statum* coniungit, tum praesertim Orat. c. 18. de oratoris *motu* et *statu* praecipit. Hoc autem loco ad *motum* oratoris refertur Roscii gestus, ad *statum*, huius venustas.

Pag. 95. v 28. *Graecorum more sophistarum et tragoedorum* — Haec est lectio edit. Lips. quam Ernesti etsi non recepit, tamen haud improbavit. Vulg. *Graecorum more et tragoedorum.*

Pag. 96. v. 1. *vocem cubantes sensim excitant* — conf. Senecae Rhet. prooem. Controv. lib. I.

Pag. 96. v. 7. *quoties perscribitur* — Manut. Streb. Lambin. *quoties praescribitur*; intelliguntque de praeceptis rhetoricis, quibus tamen propter adiectum *toties quoties* non est locus. Nam requiritur verbum, quod ad iudicia pertineat. Sed quid sit h. l. *perscribitur*, difficile est dicere. Fuerunt, qui interpretarentur *dies reo dicitur.* Hoc autem sensu malim legere *dies prodicitur.* Sic enim loquebantur.

Pag. 96. v. 8. *paeanem aut nomium citarimus* — In libris scriptis et edd. monstrum verbi ostenditur *aut munionem.* Quod quum varie corrigere tentarint viri docti, primum eos dimittimus, qui h. l. pedes metricos intellexerunt. Imo *paean* est hymnus Apollini dictus, cui respondere debet alterum vocabulum. Itaque nihil melius occurrit, quam *nomius*, quod item carminis aut

cantilenae genus fuisse discimus ex Athenaei deipnos. lib Nempe illi tragoedi voci servientes, saepe cantabant Paeanem quendam, aut Nomium; in quo ab acutissimo sono usque ad gravissimam vocem recipiebant. Pro *cantare* h. l. dicitur *citare*, prorsus ut apud Horatium de Tigellio:

Si collibuisset ab ovo
Usque ad mala *citaret*: Io Bacche, modo summa
Voce, modo hac resonat quae chordis quattuor ima.

Pag. 96. v. 18. *aliunde* – Guelf. B. C. *ali unde*; male. Lib. II. c. 9. extr. orator dicitur, nisi domesticis se instruxerit copii, *aliunde* dicendi copiam petere non posse.

Pag. 96. v. 20. *Itaque illi disertissimi homines* — Malim *itaque Graeci illi, disertissimi homines.* Opponitur enim: *In quo nostri*, scil. Romani, *melius.*

Pag. 96. v. 21. *quum ipsi sint imperitissimi* — Necessarium hoc est, quod Lambinus edidit. Nam quod antea legebatur *peritissimi*, id sensui, qui h. l. requiritur, prorsus repugnat.

Cap. LX.

Pag. 97. v. 12. *nos non laxare modos* — Guelf. C. *nos non lassare modo*; Guelf. B. *nos non laxare modo.*

Pag. 97. v. 14. *id quod haud sciam* — Vulg. *et quod haud sciam*, in quo recte Lambinus copulam delebat. Sed tamen aptius est *id quod*, ut Heusingero visum.

Pag. 97. v. 17. *neque minus* — Guelf. B. *neque nimis.*

Pag. 97. v. 18. *probabatur* — Sic Guelf. B. C. exquisitius, quam, ut vulgo, *probatur.* Est enim forma ellipti-

ca, q. d. *neque minus haec tamen tua gravissimi sermonis lenitas* nunc probatur, *quam* olim *illa summa vis et contentio probabatur.*

Pag. 97. v. 20. *audimus* — Guelf C. *audivimus.*

Pag. 98. v. 4. *antiquitatis iter et exemplorum copiam* — Gesnerus coni. *et antiquitatis item, e. e. c.*, quod valde friget. Pingoldus: *antiquitatis literas e. e. c.*, certe aptius. Verumtamen nisi velis *antiquitatis iter* de ordine antiquorum institutorum intelligere, commodissimum fuerit rescribere *et antiquitatis exemplorum copiam.* Sic tria illa h. l. παρενθέτως dicta: (*historiam dico et prudentiam iuris publici et antiquitatis exemplorum copiam*) ex asse responderent tribus illis supra a Crasso c. 46. memoratis, quum diceret: *Iam vero illa non longam orationem desiderant, quamobrem existimem publica quoque iura, quae sunt propria civitatis atque imperii, tum monumenta rerum gestarum, et vetustatis exempla oratori nota esse debere.* Alibi tamen *antiquitatem* et *exemplorum vim* separatim posuit. c. 5. Ergo lectionem *et antiquitatis iter* nondum audeo damnare.

Pag. 98. v. 11. *non ita multum spatii mihi habere videntur* — Restitui lectionem edd. Waldarf. it. ed. sine loco et anno, quae h. l. clarior et concinnior est quam vulgata: *non ita multum spatii mihi videtur.* Ceterum *videntur* omisso *habere* Guelf. B. C.

Pag. 98. v. 11. *si modo ea facere et persequi volent* — Malim *si modo illa f. e. p. v.*, ut clarius eluceat, haec ad sequentia: *Nam et subitae* etc. referri. Idem autem

efficeretur, si scriptum esset: *si modo cetera facere et persequi volent, quae a te, Crasse, praecepta sunt.*

Pag. 98. v. 29. *quam quae prava* — Quod vulgo adiiciebatur *sunt*, id nec modo nec tempore praecedentibus *quae recta essent* consentire, Ernesti bene monuit. Respicit autem Antonius ea, quae Crassus dixerat c. 27.

Pag. 99. v. 5. *irrauserit* — Victor. *irraucuerit;* et hoc Priscianus in codice suo se legisse testatur lib. X.

Pag. 99. v. 6. *A quibus enim nihil praeter voluptatem aurium quaeritur* — Iam olim professus sum suspectum mihi esse *aurium.* Quid enim? Num histriones solum aures oblectabant? Nonne etiam oculorum voluptas erat e gestu? Utrumque Cicero coniungit Paradox. III. *Historia si paullum se movit extra numerum, aut si versus pronuntiatus est syllaba una brevior aut longior, exsibilatur et exploditur.* Fieri tamen potest, ut Cicero ipse Aesopum h. l. tantum ut cantorem in scena, non ut gesticulatorem animo informaverit.

Pag. 99. v. 9. *quae si omnia summa non sunt, et pleraque tamen magna sunt* — Inepte verba: *et pleraque tamen magna sunt*, parentheseos signis includebantur, quasi non penderent a coniunctione *si* inter *quae* et *omnia.*

Pag. 99. v. 17. *quamvis ea sint* — Ernesti Pearcium sequutus ex edd. vett. restituit coniunctivum. Alii *sunt.*

Pag. 99. v. 23. *superaret* — Guelf. C. *superarit.*

Cap. LXI.

Pag. 99. v. 26. *ut nemo planius esse loquutus putaretur* — Sic Guelf. B. C. Vulg. *ut nemo planius eo loquutus putaretur.*

Cap. LXII.

Pag. 100. v. 23. *non talem arbitrabar — a me informari posse, qualis* — Vulg. *non solum arbitrabar.* Emendationem nostram firmat Orat. c. 2. „atque ego in summo oratore fingendo talem informabo, qualis fortasse nemo fuerit."

Pag. 100. v. 29 *oportere* — Male omittitur Guelf. B.

Pag. 101. v. 4. *oratoris* — Guelf. B. C. *oratoriis* forsan rectius. Idque Pearcius aliis locis confirmavit Top. c. 25. Inv. I. 10.

Pag. 101. v. 7. *paulum* — Guelf. B. C. *paululum.*

Pag. 101. v. 8. *id temporis* — Guelf. C. *id tempus.*

Pag. 101. v. 10. 11. *Sane, inquit, vellem non constituissem, in Tusculanum me hodie venturum esse, Laelio.* — Lipsio brevior enuntiatio placuit: *vellem non constituissem in Tusculanum hodie Laelio.*

IN LIBRUM II.

Cap. I.

Pag. 109. v. 6. *qui quamquam non ita se rem habere arbitrarentur* — Negationem restituit Pearcius e Mss. et Ernesti ex edd. vett. et Ms. Erl., quae necessario etiam sine libris erat inserenda. Camerar. *q. q. ita se rem non habere arbitrarentur.* Ernesti autem *sese* minus bene revocavit pro *se.* Nam in formula *res ita se habet* nunquam poni *sese* Heusingerus observavit.

Pag. 109. v. 12. *inanis omnis noster esse labor* — Guelf. B. omittit *esse.*

Pag. 109. v. 17. *quocum erat nostra matertera* — Ernesti haec verba retrahenda censuit, et post superiorem Aculeonis mentionem in verbis. *et C. Aculeone propinquo nostro* collocanda. Non assentior. Nam primum esset pleonasmus inutilis, *propinquo nostro, quocum erat nostra matertera;* per se enim intelligitur, materterae nostrae maritum esse propinquum nostrum. Ut autem antea se excipiunt *pater*, et C. Aculeo *propinquus*, et L Cicero *patruus*, sic recte in repetitione deinceps ponuntur *pater*, et *C. Aculeo*, *quocum erat nostra matertera*, *et patruus.*

Pag. 110. v. 2. *in Cili iam* — Male Guelf. B. *Siciliam.*

Pag 110. v. 2. *una decesserat* — scil. *provincia.* Male Guelf. C. *via decesserat.*

Pag. 110. v. 5. *narravit* — Ernesti vel *narrabat*, vel *narraverat* reponendum censet. Si quid mutandum sit, hoc praetulerim.

Pag. 110. v. 7. *quum esset eiusmodi, quod vel pueri sentire poteramus* — Male Gulielmus legi volebat *quum essemus eius domi.* Nam Cicerones pueri non in Crassi domo educabantur. Vulgatam lectionem *quum essemus eiusmodi, quod vel pueri sentire poteramus*, totam delendam censuerat Lambinus, nimis ambitiose. Sed certissimum est: *quum esset eiusmodi, quod vel pueri sentire poteramus*, sicut in orat. pro leg Manilia c. 2.: *Genus belli est eiusmodi, quod maxime vestros animos excitare debeat;* nisi quod fortasse *possemus* legendum sit.

Pag. 110. v. 16. *dedisset* Guelf. B. C. *dedidisset.*

Pag. 110. v. 17. *quantum illius aetatis meae patiebatur pudor* — Vulgo *illius ineuntis aetatis meae.* Sed quum praecedat *adolescentulus*, delendum censui *ineuntis*, quod male redundat et glossam sapit.

Pag. 110 v 18. 19 *non erit pr. tibi, quod scribo, hoc novum* — Malim: *non erit pr. tibi hoc, quod scribo, novum.* Lambino placebat: *non erit pr. tibi quod scribo novum, nam hoc iam* etc.

Pag. 110. v 26. *probabiliorem hoc populo* — Pearcius correxit *huic populo*, et plane sic est cap. 26. huius libri: *semper ego existimavi iucundiorem et probabiliorem huic populo oratorem fore.* Ferri tamen potest *hoc populo*, nempe

ut significetur, quum populum hunc talem habeamus, id quod recte vidit Ernesti. Et sic Guelf. B. C.

Cap. II.

Pag. 111. v. 9. *quod est scienter et partite et ornate dicere* — Vulgo *scienter et perite e. o. d.*, inficeta tautologia. Immo corrigendum fuit *partite*, quo verbo utitur Orat. c. 28. Similis est loquutio I. 15 *prudenter et composite et ornate dicere*. Quod Wolffio in mentem venerat, *proprie*, id est ab hoc loco alienum.

Pag. 111. v. 11. *cuius terminis septa teneatur* — Ex ratione Grammatica deberet esse *septum*; quod Lambinus et Pearcius probaverunt. Sed enim Ernesti vulgatum *septa*, quod habent etiam Guelf. B. C. sic defendit, ut e superioribus repetatur *ars ea*.

Pag. 111. v. 17. *multos et ingeniis et magna laude dicendi — fuisse* — Epitheto caret *ingeniis*, ut *illustribus* vel *eximiis*; nisi forte *magnis* intelligendum est ἀπὸ τοῦ κοινοῦ, ex eo quod sequitur *magna laude*.

Pag. 111. v. 19. *qualis fuit* — Sic Ms. Erl. recte. Vulg. *qualis fuerit*, quod exhibent etiam Guelf. B. C.

Pag. 111. v. 21. *quae ad tantam prudentiam pertinerent* — Guelf. B. C. ut edd. Iunt. Ald. aliae, *quae in tantam prudentiam pertinerent*, quod probare mihi visus est Heusingerus, propterea quod comparavit locum de Nat. Deor. II. c. 55. ubi dicuntur *venae in omnes partes corporis pertinere*. Sed h. l. alia ratio est; nam *cognitae res* non possunt *in prudentiam pertinere*, h. e. diffundi, sed res *pertinent ad prudentiam* i. e. requiruntur.

Pag. 111. v. 22. *quanta in illis fuit* — Ita Guelf. B. C. Vulg. *fuerit*. Sed indicativo opus est, ut paulo ante.

Pag. 112. v. 1. *vel mehercule etiam* — Lambinus delet *etiam*; haud inepte.

Pag. 112. v. 5. *minus hoc fortasse* — Guelf. B. *minus fortasse hoc.*

Pag. 112 v. 6. *esse putassem laborandum* — Ed. Omnib. *esse laborandum putassem.*

Pag. 112. v. 10. *ut quum* — Male Guelf. B. C. *ut quo.*

Pag. 112. v. 12. *quod hoc etiam* — Guelf. B. *quod etiam hoc.*

Pag. 112. v. 15. *nullius memoria iam refellente* — Ita elegantius quam ut vulgo: *iam me refellente*, quod habent Mss. Erl. Guelf. B. C. cum editionibus primis fere, et Pearcio, a qua discessit Ernesti.

Pag. 112. v 24. 25. *sed quemquam sine iudicio, ut soleo dicere* — Ernesti, „duplicem, inquit, hic correctionem sine libris invexi, sed fidenter, ut nemo reprehendere possit; primum *quemquam* pro *quoniam*; tum quia hic non causa commemoratur, sed aliquid removetur; tum quia sequitur *tamen;* deinde *soleo* pro *soles*, ut iam aliis (nominatim Pearcio) visum: nam de Quinto est post *ut ipse iocari soles* *Ipse* indicat superiora de aliis esse; qui sunt primum Cicero, deinde Isocrates. Ceterum in Ms. E. *quoniam* abest scriptumque *sed siv* etc. quod fortasse optimum " Hactenus ille, et hic quidem suffragantibus, ut opinor, omnibus.

Pag. 112 v. 26 *sive ut ille pater eloquentiae de se Isocrates scripsit ipse* — Malim: *sive ut ille pater eloquentiae*

Isocrates de se scripsit ipso, non solum ne bis in membris continuis recurrat *ipse*, sed etiam quod *ipso* hic aptius est. Isocrates enim in Panathenaico, cuius ad exordium h. l. respicitur, scribit: *βούλομαι οὖν προδιαλεχθῆναι περί τε ἐμαυτοῦ.*

Pag. 113. v. 8. *arbitraretur* — Io. Henr. Vossius teste Wolffio in vers. huius libri germ. emendabat *arbitretur*; recte, si *praeteritum* ad Ciceronem referatur; sin ad Crassum et Antonium, verum est *arbitraretur.*

Pag. 113. v. 13. *omissa nostra adhortatione* — Quaesiverit forsan aliquis, quaenam sit illa adhortatio, quam se dicit omissurum. Cui respondeamus licet, Ciceronem respicere ad illa, quae supra dixerat: *omnia bene esse ei dicenda, qui hoc se posse profiteatur.'* Poterat igitur hoc loco ad similem adhortationem uti, qua libro I. c. 5. extr. usus erat, ut iuvenes admoneret de magnitudine eloquentiae, et studiorum ad eam consequendam necessariorum varietate.

Cap. III.

Pag. 113. v. 19. *cum C. Iulio fratre* — nempe uterino. Sic etiam de Offic. I. 27. Catuli frater appellatur, ubi Io. Mich. Heusingerus, uterque, inquit, C. Iulius Caesar et Catulus Popillia matre natus erat, cui mulieri defunctae primum contigit in urbe publice laudari.

Pag. 113 v. 27. *sed (vel tu nos ineptos licet, vel molestos putes,) quum* — Male in quibusdam edd. ut apud Lallemand. omissis parentheseos signis puncto post *molestos putes* distinguitur.

Pag. 114. v. 6. 7. *Ita me frater exoravit, ne ipsum quidem a studio audiendi nimis abhorrentem* — Huic lectioni favent codd. Guelf. B. C. et Pearcii auctoritas; nec est quod de eius veritate dubitemus. Olim edebatur: *ita me frater exoravit me ipsum, non quidem a studio audiendi nimis abhorrentem*; vel, ut Lambin.: *itaque me frater exoravit, non ipsum quidem a st. a. n. abhorrentem*; vel, ut Gothofr.: *ita frater exoravit me ipsum, non quidem a studio audiendi nimis abhorrentem.* Ernesti Pearcium sine causa deserens rescripsit: *Itaque frater exoravit me, ipsum quidem a studio audiendi nimis abhorrentem.*

Pag. 114. v. 8. *sed mehercule verentem* — Vulgo addebatur *tamen;* quod recte Pearcius auctoritate complurium Codd. Mss. et editionum veterum, ut Victor., delevit.

Cap. IV.

Pag. 114. v. 16. *huc attulisset* — Guelf. B. omittit *huc.*

Pag. 114. v. 18. *quaevis mallem fuisset* — Guelf. C. *quaevis ea mallem fuisset.*

Pag. 114. v. 19. *quam dicitis* — Hanc lectionem cod. Guelf. B. probavit Heusingerus, Cf. quae ex eius filii praefatione ad Cic. offic. supra ad I. 11. exscripsimus.

Pag. 114. v. 19. *ut, quemadmodum sentio, loquar* — Particulam *ut* omittit Guelf. B Et sane poterat eadem ratione abesse, qua c. 43. lib. I. *dicam audacius* παρενθέτως ponitur. Sic et *vere dicam* paulo ante h. l.

Pag. 114. v. 23. *fecique* — Vulgo *fecique id.* Guelf.

B. C. *fecique hoc*. Utrumque autem *id* et *hoc* rectius omitti vidit Heusingerus.

Pag. 115. v. 3. *quotidiano tuo* — Male abest *tuo* Victor.

Pag. 115. v. 6. *videantur* — Recentiores *videatur*. Antiquam vero lectionem de sententia Heusingeri ad Cic. de Offic. I 41. 10. revocavi. Nam ibi quoque post *aut* pluralis ponitur: *ut si quid Socrates aut Aristippus contra morem consuetudinemque fecerint*.

Pag. 115. v. 9. *tu ne sis ineptus* — Guelf. B. C. it. Vict. *ne tu sis ineptus*. Sed vis oppositionis, pronomen ut praeponatur coniunctioni, postulat; atque sic in edd. vett. ut Omniboni aliisque.

Pag. 115. v. 27. *haud scio an nulla* — Perperam Victorius edidit *ulla*.

Pag. 115. v. 28. *quam, ut illi solent* — Sic recte Gruterus edidit e codd. Palatt. Cur id Ernesti manifeste vitiosum esse pronuntiaverit, equidem non assequor. Ed. s. l. et a. Med. Lips. habent, idque revocavit Ernesti, *quam illorum, qui solent*.

Cap. V.

Pag. 116. v. 14. *ubi inambulamus* — Guelf. B. C. probante Heusingero. Et iam id ediderat Victor. Vulgo: *ubi ambulamus*.

Pag. 116. v. 16. *inopportunum* — Victor. *importunum*. Guelf. A. *aut num importunum*.

Pag. 116. v. 17. *qui omnes ii sumus* — Sic legendum; non, ut vulgo: *qui omnes hi sumus*. Itaque c. 6. ubi ad h. l. respicitur: *Nam quod addidisti tertium, vos eos esse*.

Pag. 116, v. 20. *vitam nullam esse ducamus* — „Hunc ordinem," (pro quo quidam, ut Guelf. B., habent *nullam vitam esse ducamus*) „servant Msti Harl. 1. Cant Nov. Gonv. et tres vetustissimae editiones. Nec aliter Cicero solet loqui. De Amic. c. 23. *sine amicitia vitam esse nullam sentiunt.* de Offic. II. 4. *sine quibus vita omnino nulla esse potuisset.* Per verba, *ut sine his studiis vitam nullam esse dicamus,* intellige, ut arbitremur, nos non posse suaviter et iucunde vitam agere sine his studiis; ita enim seq. cap. Crassus vocem NVLLAM intelligit, *vos eos esse, qui vitam insuavem sine his studiis putaretis.* Eodem modo loquutus est Plato lib. I. de Rep. ubi querelas senum commemorat, quibus perierunt omnes adolescentiae voluptates: *Τότε μὲν εὖ ζῶντες, νῦν δὲ οὐδὲ ζῶντες,* quem Platonis locum Cicero de Senect. c. 3. sic imitatus est: *quod voluptatibus carerent, sine quibus vitam nullam putabant.*" Hactenus Pearce.

Cap. VI.

Pag. 116. v. 21. *ego alio modo* — Guelf. B. *alio ego modo.*

Pag. 116. v. 24. *exercitationis et delectationis causa, non disputationis, invenisse* — Guelf. A. *exercitationis causa invenisse,* male omissis ceteris.

Pag. 117. v. 1. *increpuit* — Guelf. B. *crepuit.*

Pag. 117. v. 3. *unctionis causa* — Nempe qui in palaestra disco aut lucta se exercebant, oleo antea inungebantur. Quare I. c. 18. componuntur *palaestra et oleum.*

Pag. 117. v. 5. *quod dicis* — Guelf. A. *quod dicitis.*

Pag. 117. v. 9. *rusticari* — Guelf. B. C. inepte addunt *auspicari*.

Pag. 117. v. 10. *repuerascere* — Guelf. B. *repuerescere* C. *repuescere*. Vulgatam tuetur Nonius in v. *repuerascere*.

Pag. 117. v. 11. *e vinculis* — Guelf. B. C. *ex vinclis*. A. *e vinclis*. Nonius: *ex vinculis*.

Pag. 117. v 13. *conchas eos et umbilicos* — Valer. Max. VIII. 8. „Par verae amicitiae clarissimum Scipio et Laelius, quum amoris vinculo, tum etiam omnium virtutum inter se iuncti societate, ut actuosae vitae iter aequali gradu exsequebantur, ita animi quoque remissioni communiter acquiescebant. Constat namque eos Caietae et Laurenti vagos litoribus conchulas *et calculos* lectitasse." ubi Pighius e codd. et Ciceronis loco *et umbilicos* edere maluit. *Umbilici* autem, ut Salmasius ad Solinum p. 496. docuit, sunt parvi ac rotundi lapilli umbilici figura extuberantes. Similiter *ocellatos* dixere calculos in formam ocelli factos, vel oculi modo lucentes. Idem laudat Victoris locum de Caligula, ubi narrat, Caligulam milites conchas umbilicosque in ora maris oceani legere iussisse.

Pag. 117. v. 14. *Laurentum* — Guelf. B. *Lavernum*. A. *Laurentium*. Ed. Camerar. *Lucrinum*, scil. lacum; quod sane non est aspernandum.

Pag. 117. v. 15. *Sic enim se res habet* — Guelf. A. B. *Sic enim res sese habet*. C. *Sic enim sese res habet*.

Pag. 117. v. 16. *ut, quemadmodum volucres videmus* — „Ernestus post Lambinum *ut* inducendum esse putavit. Pearcius concinnitatem huic loco restitui duobus modis

posse indicavit, vel delendo *ut* cum Lambino, vel legendo *gestiant* et *cupiant*. Et nobis quidem posterior hic modus verior elegantiorque videtur. Nam in tali constructione *ut* habet vim non comparationis, sed causae seu consequentiae et coniunctivum regit. Exempla ex ipso Cicerone attulit Pearcius. Quibus nos alia addere possumus. Nat. Deor. III. 57. *Sic enim se res habet, ut ad prosperam adversamve fortunam, qualis sis, aut quemadmodum vixeris, nihil intersit.* Fin. II. 52. *Sed res se tamen sic habet, ut nimis imperiosi philosophi sit vetare meminisse.* de Orat. II. 56. *Est ut dicis — ut plerique philosophi nulla tradunt praecepta dicendi.* Ibid. III. 52. locus est huic, de quo agimus, geminus: ,,Tum denique nobis hic orator ita conformandus est et verbis et sententiis, ut, quemadmodum, qui utuntur armis aut palaestra, non solum sibi vitandi aut feriendi rationem esse habendam putent, sed etiam, ut cum venustate moveantur, sic verbis quidem ad aptam compositionem et decentiam, sententiis vero ad gravitatem orationis utatur" Hic primum *ut* refertur ad coniunctivum *utatur; quemadmodum* vero et *ut* comparationi inserviunt. Conferatur etiam I. 50." Hactenus Wyttenbachius, Bibl. Crit. Vol. I. P. I. p. 15. et is quidem, ut solet, verissime.

Pag. 117. v. 17. *fingere et construere* — Guelf. A. *effingere et constituere.*

Pag. 117. v. 22. *vacui cura ac labore* — Sic Guelf. A. B. C. ed. Omnib. recte, ut effugiatur hexametri clausula in vulg. *vacui cura atque labore.*

Pag. 117. v. 23. *illud, quod ego* — Gu. A. *illud ego, quod.*

Pag. 117. v. 24. *inquam* — Guelf. B. *inquiunt*. Guelf. A. *umquam*; utrumque vitiose.

Pag. 117. v. 26. *veniemus* — Guelf. A. *venimus*, male.

Pag. 118. v. 8. *C. Lucilius* — Guelf. A. *C. Lu ius*, mendose. Idem omittit *doctus* librarii quidem errore. Sed quoniam iam supra lib. c. 16. Lucilius appellatus erat *homo doctus et perurbanus*, non spernerem codices, si qui vel utrumque vel alterutrum epitheton h. l. omitterent. *Perurbanus* tamen hic aptius est, quia in illo ipso dicto Lucilii, quod commemoratur, urbanitas quaedam et festivitas inest.

Pag. 118. v. 9. *ea quae scriberet* — Haec absunt a cod. Guelf. A. Erl. et aliis. Et sane si ab omnibus abessent, non desiderarentur. Nam *se legi velle* idem significaret; ut si dicam, *ego legi malo, quam laudari*, idem esset ac: *ego libros meos legi malo quam laudari*.

Pag. 118. v. 10. *neque ab indoctissimis se* — Guelf. B. C. *neque ab indoctissimis*, omisso *se*. Guelf. A. *neque se ab indoctissimis*.

Pag. 118. v. 12. *alteri plus fortasse quam ipse.* — Pearcius: „Vulgatam lectionem, *quam ipse* DE SE, *quo etiam* corruptam esse, facile omnes agnoscent. Quid enim est *aliquid de se intelligere?* Quid sibi vult: *quo etiam scripsit?* Unice vera lectio haeret in Mstis quatuor Oxoniensibus, in Mstis Cant. Wag. Mead. Harl. duobus Gonv. Pith. Mem. Pal. pr. Editionibusque primis: *alteri plus fortasse quam ipse, de quo etiam scripsit.*" In quo nemo Pearcio de particulis *de se* tollendis non assenserit. Sed particulam *quo* recte defendit Ernesti, verba *quo etiam*

scripsit interpretatus, *in quum sententiam scripsit, eo pertinet quod scripsit:* forsan rectius: *qua de causa scripsit.* Ceterum *de quo* habent codd. Erl. Guelf. A.

Pag. 118. v. 13. 16. *Persium non curo legere, Laelium Decimum volo* — Versus est trochaicus septenarius hypercatal. Guelf. A. *De ium* male. Inter Laelium et Decimum multae edd. comma ponunt, quod merito reprehendit Pearcius. Idem recte observavit, Decimum esse Laelii praenomen h. l. ut saepius fit, postpositum. Ceterum comparandus est locus Plinii, praef. ad Hist. Nat.: „Praeterea est quaedam publica etiam eruditorum reiectio. Utitur illa et M. Tullius, extra omnem ingenii aleam positus, et, quod miremur, per advocatum defenditur. *Nec doctissimis: Manium Persium haec legere nolo, Iunium Congum volo.* Quod si hoc Lucilius, qui primus condidit stili nasum, dicendum sibi putavit, si Cicero mutuandum, praesertim quum de Republica scriberet, quanto nos causatius ab aliquo iudice defendimus.“ Ex quo loco intelligitur, Ciceronem Lucilii auctoritate in hac causa etiam in libris de Republica usum fuisse et Lucilium eandem sententiam bis, sed aliis nominibus expressisse. Harduinus enim recte eos reprehendit, qui nomen *Iunii Congi*, in quo apud Plinium codices consentiunt, deleverint, et ex hoc Ciceronis loco Laelium Decimum substituerint.

Pag. 118. v. 29. *quemque iamdudum Cotta et Sulpicius exspectant* — Guelf. A. *q. i. et Cotta et Sulpicius exspectat.* Singularem verbi ostendunt etiam Msti Mag. et Ioan. pro-

probante Pearcio. Sic Cicero Epp. V. 7. *et mea natura et nostra amicitia postulat.*

Pag. 119. v. 3. *impetraro* — Guelf. A. *impetrabo.*

Pag. 119. v. 7. *respondeo* — Guelf. B. *respondebo.*

Pag. 119. v. 9. *vel ut verbum nullum faceres, me teneres* — h. e. ista quidem conditione, qua te neque Antonium verbum facere passurum, et ipsum mutum futurum dixisti, nisi hodie apud te maneamus, me teneres, etiamsi verbum nullum faceres aliud nos invitandi causa.

Pag. 119. v. 11. *quoniam* male omittitur Guelf. B. puncto post *dubitatio est* posito.

Pag. 119. v. 13. *sententia* — Guelf. A. B. *scientia* male.

Cap. VII.

Pag. 119. v. 16. *atque a magistro* — Praepositio male omissa Guelf. C.

Pag. 119. v. 19. *cui non solum nos* — Guelf. C. *cui nos non solum* perperam.

Pag. 119. v. 20. *sed etiam Graeci* — Sic recte Guelf. A. Vulg. *sed etiam ipsi Graeci*, in quo pronomen male redundat.

Pag. 119. v. 21. *quoniam hoc totum* — *quoniam* male omissum Guelf. B. In Guelf. A. est: *sed quia tamen hoc totum.*

Pag. 119. v. 23. *quod ipse non didici.* — Guelf. A. *id quod ipse non didici.*

Pag. 119. v. 27. *ars enim earum rerum est* — Nonius v. *Sciuntur* legit: *Ars enim eorum est.*

Cap. VIII.

Pag. 120. v. 14. *quod nulla mihi ostentatione* — In Guelf. B. C. omittitur *mihi*.

Pag. 120. v. 16. *magis, ut tu putas, a veritate, quam a nescio qua* — Guelf. A. Erl. ed. Lips. *magis a veritate, ut putas, quam nescio* — vitiose. Olim a multis edebatur *non gloriose magis, ut tu putas, a veritate*, inepta interstinctione. Alii, ut Pearcius, habent *magisque*. Sed copula, ut iam Ernesti monuit, elegantius abest.

Pag. 120. v. 20. *praecepta posse quaedam dari peracuta* — Guelf. B. *praecepta posse dari peracuta oratori*.

Pag. 120. v. 21. *animos hominum* — Guelf. A. *hominum animos*. In ed. Waldarf. legitur *ad pertractandum animos hominum*.

Pag. 120. v. 21. *ad excipiendas* — Guelf. A. mendose *et explendas*. Pearcius *excipiendas* recte praeferendum indicavit lectioni, quam ex uno codice Lambinus enotavit, *captandas*; coll. Horat. Ep. I. 1. v. 78.

Pag. 120. v. 23. *magnam quandam artem esse, dicere* — Guelf. B. *magnam quandam artem dicere*.

Pag. 120. v. 25. *propter exercitationem, aut* — Haec aberratione librarii exciderunt Guelf. A.

Pag. 120. v. 28. *animadverterit* — Guelf. B. *animadverteret*. Male.

Pag. 121. v. 3. *atque utinam, ut mihi illa videre videor in foro atque in causis* — Guelf. B. *atque utinam, ut quaenam fuerit in illa videre* etc. Guelf. C. *atque utinam que nostra fiunt, ut mihi illa videre* etc. Verba *in foro atque* omissa Guelf. A.

Pag. 121. v. 3. *ita nunc* — Guelf. A. *item nunc.*

Pag. 121. v. 4. *reperirentur, possem* — Victor. *reperirentur, possim*, male. Forsan autem scripsit Cicero *utinam — quemadmodum ea reperiantur, possim.*

Cap. IX.

Pag. 121. v. 8. *nihil esse perfecto oratore praeclarius* — Hanc lectionem, quam confirmant Guelf. A. C. recte tenuerunt Gruterus et Gronovius. Altera *profecto oratore,* quae est in Guelf. B. absurdam facit sententiam, quasi nihil sit oratore simpliciter praeclarius.

Pag. 121. v. 13. *moderata orationis pronuntiatione* — Sic Guelf. A. Verissime. Nam in lectione *moderatae orationis pronuntiatione* hoc est vitii, quod pronuntiatio simpliciter, adeoque etiam mala et inepta cantus dulcedini aequiparetur. Quid autem sit moderata pronuntiatio, docet Quintilian. XI. 3. 30. nempe emendata, dilucida, ornata, apta.

Pag. 121. v. 14. *quod carmen artificiosa verborum conclusione aptius* — h. e. qui versus, quae lyrici carminis stropha aptior esse, et suaviorem habere verborum iuncturam potest, quam periodus oratoria artificiose composita, et numerose cadens!

Pag. 121. v. 16. *quid autem subtilius quam acutae crebraeque sententiae* — Guelf. A. B. C. *quam crebrae acutaeque sententiae.* At enim ille ordo et alibi Ciceroni placuit, Orat. c. 24. *acutae crebraeque sententiae ponentur et nescio unde ex abdito erutae, atque in hoc oratore* (scil. subtili et in genere tenui versante) *dominabuntur;* et Plinio Ep. I. 16, 2. *adsunt aptae crebraeque sententiae.*

Pag. 121. v. 19. *omni rerum genere cumulata oratio* — h. e. copia sententiarum, exemplorum, aliorumque dicendi ornamentorum.

Pag. 121. v. 22. *Huius est in dando consilio de maximis rebus cum dignitate explicata sententia* — Nempe in senatu, ubi, ut verbis utar auct. dial. de causis corr. eloqu. cap. 36. saepe *parum esset breviter censere, nisi ingenio et eloquentia sententiam suam tuerentur* senatores. Quae sequuntur verba: *eiusdem — moderatio* ad *conciones* pertinent, illa vero: *eadem facultate — vocatur* ad genus iudiciale; denique postrema: *quis cohortari* etc. ad genus demonstrativum.

Pag. 121. v. 28. *vituperare improbos asperius* — Nempe haec asperitas est in laudibus oratoris, estque in vi et vehementia vituperationis. Sic infra c. 85. ubi negatur, hominem improbum notari et vituperari sine vitiorum cognitione satis insignite atque *aspere* posse.

Pag. 121. v. 29. *quis cupiditatem vehementius frangere accusando potest.* — *Accusare* h. l. non de accusatione in iudiciis accipiendum, sed de graviore quadam obiurgatione et reprehensione extra iudicium. Sic Epist. ad Div. I. 1. „Pompeium et hortari et orare, et iam liberius *accusare* et monere, ut magnam infamiam fugiat, non desistimus.“ Infra c. 12. componuntur *obiurgatio, cohortatio, consolatio.*

Pag. 122. v. 3. *Historia — lux veritatis, via memoriae, magistra vitae* — In Mss. et edd. omnibus est: *vita memoriae, magistra vitae.* In quo primum incommode ad sensum dicitur *vita memoriae.* Sive enim *memoriam* acci-

pias reminiscendi facultatem, historia non potest dici huius facultatis vita, quasi memoria nostra vim suam tueri non posset absque historia; immo potius literis inventis et rerum gestarum monumentis a scriptoribus editis memoriae vis minus est a multis quam antea exculta; sive memoria significet ipsas res gestas memoriae mandandas, *vita memoriae* nihil aliud notare posset, quam quod iam epithetis *testis temporum* et *nuntia vetustatis* significatum esset. Deinde inepta esset compositio: *vita memoriae, magistra vitae;* ubi *vita* priore loco translate, posteriore autem loco proprie diceretur, quem verborum lusum Cicerone prorsus indignum iudico. Quare quum *via* et *vita* saepius a librariis permutata sint; (ut e. c. in Rhetoricis Auct. ad Herennium IV. 15. pro *vitam* Cod Erf. habet *viam*) fidenter rescripsi *via memoriae.* Sic historia recte poterat eodem modo appellari, quo eam Cicero Orat. c. 34. *memoriae veteris ordinem* nominavit. Nempe sine historia rerum gestarum memoria nostra multos quidem posset eventus complecti, non tamen eos suis temporibus recte alligare, verumque eorum ordinem ac seriem tenere. Itaque historia ut recte dicitur *lux veritatis,* ita non minus apte *via memoriae,* ut quae memoriam nostram in cognitione rerum gestarum errare, tempora confundere, personas miscere haud sinat, sed ordinem verum ac perpetuam seriem eventorum servare cogat.

Pag. 122. v. 7. *aut si quisquam* — Particulam *aut* a multis omissam auctoritate Victor. Lambin. et Mss. Ioan. Bod. Mag. Harl. recte defendit Pearcius.

Pag. 122. v. 14. *aut cum aliqua arte* — Vulgo *aut cum aliqua alia arte.* Sed *alia* iam latet in *aliqua*, quo Cicero saepius utitur pro *alia quadam.*

Pag. 122. v. 18. *cognovit* — Hoc auctore Heusingero recepi e codd. Guelf. A. B. C. Vulgo *cognorit.*

Pag. 122. v. 25. *in qua quia* — Guelf. A. omittit *quia.*

Pag. 122. v. 26. *eo multi* — Guelf. A. vitiose *emolumenti.*

Pag. 123. v. 1. *quid quaeque doceant* — Lambin. et Manut. quia paulo ante est *cuiusque*, maluerunt *doceat*, quod tamen non est necessarium, ut Pearcius vidit, etsi exempla, quae attulit ex Cic. de Divin. II. 42. et Orat. c. 58. nihil probant; ibi enim alia ratio est.

Pag. 123. v. 4. *nomen suum obtinere non potest* — Guelf. A. *nomen obtinere suum non potest.*

Cap. X.

Pag. 123. v. 12. *in Trinummo* — Plauti III. 2. 79.

Pag. 123. v. 12. *vim oratoris* — Ed. sine l. et a. *ius oratoris*, quod sibi arridere profitetur Ernesti. Et sane quoniam ante de *proprio* oratoris *munere* disserebatur, haud ineptum esset *ius*; modo verba *exprimere* et *laudare*, quae sequuntur, huic vocabulo aptiora essent. Quare *vim* servandum est. Etenim non magis antea de iure et munere oratoris quam de eius vi loquutus est Antonius.

Pag. 123. v. 13. *tum exprimere* — Guelf. A. B. C. *cum exprimere.* Illud ex edd. pr. recte restituit Ernesti.

Pag. 123. v. 17. *ipsam illam* — Guelf. B. C. *illam ipsam.*

Pag. 123. v. 23. *unius cuiusdam* — Edd. Wald. s. l. et a. Lips. *unius cuiusque*, falso. Nam de *uno eodemque opere*, non de *unoquoque* hic agitur.

Pag. 123. v. 26. *inopem quidem humanitatis* — Vulg. *inopem quendam*, quo pronomine statim post praecedens *aliquem* posito se offendi scripsit mihi amicissimus Iacobsius. Neque vero iniuria. Itaque *quidem* rescripsi, quam lectionem in margine Ms. Guelf. a manu recentiore notatam Heusingerus invenit. Eadem Ernestio placebat. Sed Iacobsio maior etiam suspicio oborta est, totam illam clausulam *inopem quidem humanitatis atque inurbanum* a glossatore adiectam esse. Et parum abest quin illam suspicionem veram ac firmam putem. Quum enim Crassus his verbis: *nam hesterno sermone unius cuiusdam operis — remigem aut baiulum nobis descripseras*, respexisset ad verba Antonii lib. I. c. 61. *orator autem concludetur in ea, quae sunt in usu civitatum vulgari ac forensi, remotisque ceteris studiis, quamvis ea sint ampla atque praeclara, in hoc uno opere, ut ita dicam, noctes et dies urgeatur*; poterat quidem dicere, Antonium oratorem descripsisse inopem humanitatis, i. e. artium, quarum cognitio hominem politum deceret. Sed cur adderet *atque inurbanum*, quum ipse Antonius c. 49. oratorem *lepore* quodam instructum esse vellet? Si scripsisset *atque ineruditum*, non esset, quod aliud quaereremus.

Cap. XI.

Pag. 124. v. 13. *videbatur id dicere* — Guelf. B. C.

videtur id dicere. Pro *in quo aliquid* Guelf. B. vitiose *quod aliquid.*

Pag. 124. v. 15. *expetendane esset* — Guelf. B. *expectanda esset ne.*

Pag. 124. v. 16. *expetendine honores* — Guelf. B. C. *petendine honores.*

Pag. 124. v. 20. *in lite oranda* — Restitui lectionem Gulielmi, utpote unice veram. Ex *oranda* quidam librarii fecerunt *ornanda*, quod est in Guelf. A. inde fluxit id quod vulgo editur, *ordinanda.*

Pag. 125. v. 5. *unde ad omnia ornamenta dicendi praecepta sumuntur* — Sic Guelf. A. Vulgo *unde omnia ornate dicendi praecepta sumuntur.* Illa lectio propius ad veritatem videtur accedere, nam omnino veram esse, vix ausim praestare. Quid enim si Cicero scripsit: *Ex his enim fontibus, unde omnia ornamenta dicendi sumuntur, licebit etiam laudationem ornare, neque illa elementa desiderare.* Omnino enim Antonius praecepta rhetorica communia et pervagata videtur contemnere, nec *fontes* intelligere rhetorum de arte libellos, sed philosophiam potius eiusque locos potissimum, qui sunt de officiis et moribus hominum, deque animorum naturis. Sic c. 12. dicit multa alia esse, quae summa *dicendi ornamenta* desiderent, sed ex *artificio* res istas *praecepta* non quaerere.

Pag. 125. v. 6. *sumuntur* — Guelf. B. C. *sumentur.* Hoc valeret, si referretur tantum ad eum, qui praecepta de laudationibus desiderat; sin, ut h. l. aptius est, universe dicitur, debet esse *sumuntur.*

Pag. 125. v. 10. *orationis suae* — Guelf. A. abest *suae.*

Pag. 125. v. 14. *se vinci pati non posse* — Sic Guelf. B. C. probante Heusingero. Nam in vulgata lectione *se pati vinci non posse*, ordo verborum intricatior est, quam ut placere possit. In Guelf. A. est *se pati non posse vinci.*

Pag. 125. v. 15. *intelligat* — Guelf. B. *intelligit.*

Pag. 125. v. 15. *exponenda sibi esse fortunae bona* — Fortasse Cicero scripsit: *primum exponenda sibi esse fortunae bona.* Sequitur enim *deinde* locus de laudandi loco ex virtutibus. Quod autem Lambinus legi volebat, *naturae et fortunae bona*, id merito improbavit Pearcius, quia fortunae nomine etiam naturae bona comprehenduntur. coll. lib II. c. 84.

Pag. 125. v. 26. *et quae sunt eius generis* — Sic Guelf. B. C. bene; etiam Heusingero probante. Hic enim definita sententia requiritur. Vulgo *et quae sint eius generis.*

Pag. 125. v. 27. *qui volet laudare quempiam* — Guelf. A. omittitur *quempiam.*

Cap. XII.

Pag. 126. v. 5. *quamvis exigua sint* — h. e. facilia, minus gravia; ut minime opus sit, quod Riccobono in mentem venerat, legere *egregia.*

Pag. 126. v. 7. *nam etiam testimonium* — Vulg. *nam et testimonium.* Sed ut *etiam* reciperemus, persuasit nobis Heusingerus; quia *et* facile inducit lectorem, ut alterum *et* exspectet, quod ei respondeat. Praeterea Ciceronem particula *et* pro *etiam* uti non solere Iac. Frid. Heusingerus observavit ad Cic. Offic. I. 20, 2. I. 37, 5. I. 38, 3. Paulo post ante *accuratius* commode omitti possit *etiam.*

Pag. 126. v. 23. *aliquem a senatu* — Guelf. B. male *aliquem in senatu.*

Pag. 126. v. 27. *minime vero* — *minime* sine *vero* Guelf. B.

Pag. 127. v. 1. *ergo item* — Guelf. C. *ergo enim.*

Pag. 127. v. 7. *cohortatio, consolatio* — Guelf. B. inverso ordine minus bene.

Cap. XIII.

Pag. 127. v. 19. *Graeci quoque* — Guelf. B. *Graeci ipsi* non male. Guelf. C. *Graeci quoque ipsi.*

Pag. 127. v. 25. *referebatque in album* — Iam Lambinus correxit vulg. *efferebat in album,* probantibus Pearcio Ernestioque. Sane solennis est formula *referre in album,* nec exputari potest, quomodo id *efferre* dicatur.

Pag. 128. v. 9. *addidit historiae maiorem sonum* — Vulgo addebatur *vocis*, quod glossatori debetur. Sic noster c. 14. huius libri de Xenophonte *leniore quodam sono est usus.* Postquam ego illud *vocis* meopte sensu ac iudicio damnaveram, idem vidi placuisse Io. Theoph. Ernestio in lexico lat. Rhetor. v. *Sonus.* Ceterum comparandus est de Coelio Antipatro locus de Legg. I. 2. „Fannii autem aetate coniunctus Antipater paulo inflavit vehementius, habuitque vires agrestes ille quidem atque horridas, sine nitore ac palaestra. —"

Pag. 128. v. 13. *neque distinxit historiam varietate colorum* — Vulgo in edd. et Mss. omnibus *locorum.* Quam lectionem equidem dudum habueram suspectam. Nam sive de *locis communibus* accipias, id obscure dictum

esset simpliciter *locorum*, nec aptum est his id quod adiicitur *varietate;* sive regiones intelligas, ut Pearcius, male dictum esset, *varietate locorum distinguere*, pro *variis regionum descriptionibus distinguere.* Sed mihi de sananda huius loci corruptela nondum cogitanti, Iacobsius, cuius ingenio, doctrina et *εὐστοχίᾳ* valde delector, lectionem a se coniectura repertam obtulit, quam simulac primum cognovi, statim probavi. Etenim *historiam distinxit varietate colorum* aptissime dicitur et plane eadem forma loquendi, qua usus est A. ad Herenn. IV. 11. *distincta coloribus oratio.* Ernesti, quem ipsum vulgata lectio offenderat, interdum suspicabatur *varietate rerum;* quod nemo Iacobsii emendationi praetulerit.

Pag. 128. v. 16. *homo neque doctus* — Non dicitur Antipater omnium literarum expers fuisse, utpote qui Brut. c. 26. iuris valde peritus fuisse perhibeatur; sed illud *neque doctus* refertur ad dicendum, significaturque Antipatrum, ut ab natura parum aptum, sic arte et doctrina non satis paratum ad dicendum fuisse.

Pag. 129. v. 16. *postea vero* — Hic vulgo addebantur verba: *quasi ex clarissima rhetoris officina,* quae Ruhnkenius Hist. crit. or. gr. p. 87. a sciolo quodam ex Brut. c. 8. et Orat. 13. hic inculcata recte iudicavit. Ineptissime enim diceretur *a magistro Isocrate impulsi quasi ex clarissima rhetoris officina se ad historiam contulerunt.*

Pag. 129. v. 25. *vehemens fortasse minus, sed aliquanto tamen — dulcior —* Sic Demetrius Phalereus de Off. I. 1. dicitur *orator parum vehemens, dulcis tamen.*

Cap. XIV.

Pag. 130. v. 17. *Quid ergo est? fatebor: aliquid tamen;* — Quia Antonius Graecorum historicorum libros magis delectationis causa, quam ut utilitatem aliquam ad dicendum aucuparetur, se legere solitum dixerat, nunc quasi se ipse corrigit, et, quid ergo est, inquit, quod potuerim ex illorum libris ad dicendum proficere? Fatebor: aliquid tamen proficio?

Pag. 130. v. 20. *illorum tactu quasi colorari.* — Olim in omnibus edebatur *cantu quasi colorari* et sic est in Guelf. B. C. (nam in A. locus deest). Sed *tactu* legendum primus vidit Ernestinae disciplinae alumnus *de Röder;* postea vero eius coniectura codicis Erlangensis auctoritate confirmata est, in quo perspicue legitur *tactu.*

Pag. 130. v. 24. *quod sunt fere inscripti* — Guelf. B. *quod fere sunt scripti.* A. *qui sunt fere scripti.*

Pag. 130. v. 26. *de iustitia* — Guelf. C. *de industria.*

Pag. 130. v. 28. *angustis et concisis* — Guelf. A. *angustis et longis* male.

Pag. 131. v. 4. *eruditissimi* — Guelf. A. *prudentissimi.*

Cap. XV.

Pag. 131. v. 4. *voluisse nobis — esse familiares* — Hunc ordinem verborum Ernesti ascivit ex ed. s. l. et a. it. Lips. Vulgo *voluisse esse nobis.*

Pag. 131. v. 5. *munus sit* — Guelf. B. C. *sit munus.*

Pag. 131. v. 7. *neque tamen* — Guelf. B. C. omittunt *tamen.*

Pag. 131. v. 8. *rhetorum* omissum Guelf. B.

Pag. 131. v. 11. *ne quid veri non audeat* — Hoc Pearcius e Mss. et edd. vett. restituit. Vulg. *ne quid vere.* Guelf. B. *ne quid vere tacere audeat.* ed. Lips. *ne quid veri tacere audeat.*

Pag. 131. v. 25. *excellant* — Hoc verum est, neque *excellat* cum Lambino scribendum. Refertur enim ad *hominum*, et idem est ac si esset: *si qui fama ac nomine excellant cuiusque horum* etc.

Pag. 131. v. 25. *cuiusque vita atque natura* — Vulgo *de cuiusque vita atque natura.* Praepositionem *de* eiiciendam esse recte indicavit Pearcius.

Pag. 131. v. 27. *lenitate* — Guelf. A. *levitate.*

Pag. 131. v. 29. *forensium* — Guelf. A. *forensibus;* quod non asperner, si legas, (omisso *sententiarum,*) *et sine forensibus aculeis.* Sic Orat. cap. 19. Philosophorum oratio *neque nervos, neque aculeos oratorios ac forenses habet.*

Pag. 131. v. 29. *persequendum* — „Edd. vett. fere *prosequendum.* Ego malim *sequendum*, quod est proprium et usitatum in hac sententia verbum, sed tamen et *persequendum* ferri potest." Hactenus Ernesti. *Persequendum* utique et alibi sic ponitur. e. c. Orat. c. 18. *ad studium persequendae suavitatis in vocibus.* Ergo nihil mutandum.

Pag. 132. v. 1. *videtisne nulla* — Male Ernesti ex edd. vr. reduxit *videtisne ulla.* Multis enim locis *videtisne* apud Ciceronem est idem ac *nonne videtis.*

Cap. XVI.

Pag. 132. v. 9. *quod oratori plerique* — Guelf. A. B. C. *quod oratores plerique.*

Pag. 152. v. 13. *laudationes* — Sic necessario cum Pearcio Mstorum auctoritate scribendum. Antea *laudationis*.

Pag. 152. v. 19. *dicendum erit ei, quanta sit solis magnitudo.* — Guelf. A. *dicendum erit et quanta solis plenitudo.*

Pag. 152. v. 21. *hoc onere suscepto* — Guelf. A. *hoc genere suscepto.*

Pag. 152. v. 22. *denique ei qui profitetur* — Guelf. B. C. *denique hi qui profitentur.* Ed. s. l. et a. et Lips. *his qui profitentur;* quod Ernesti ait se paene praetulisse. Aptius tamen est singularem numerum continuari.

Pag. 152. v. 24. *notatae* — Guelferbytani tres *notae,* ut vulgo. Sed *notatae* verum esse primus vidit Lambinus; idque Pearcius firmavit duobus locis in Partitionibus oratoriis c. 18. et 30.

Pag. 155. v. 23 sqq. *Ut in ceteris artibus* etc. — Totum hunc locum de Lambini et Heusingeri sententia ita conformavi, ut infinitivi *posse*, *esse*, in verba recta mutarentur. Victorius edidit: *Ut in ceteris artibus, quum tradita sunt cuiusque artis difficillima, reliqua, quia aut faciliora, aut similia sint, tradi non necesse* ESSE; *ut in pictura, qui hominis speciem pingere perdidicerit,* POSSE *eum cuiusvis vel formae, vel aetatis, etiamsi non didicerit, pingere; neque* ESSE *periculum, qui leonem aut taurum pingat egregie, ne idem in multis aliis quadrupedibus facere non possit, neque* EST *omnino ars ulla, in qua omnia, quae illa arte effici possunt, a doctore tradantur, sed qui primarum et certarum rerum genera ipsa didicerunt, reliqua persequuntur; similiter arbitror* etc. Editiones Victoriana antiquiores

eandem fere lectionem exhibent, hic ibi tamen corruptiorem. Velut Omniboni editio sic: Ut in ceteris artibus quum tradita sint cuiusque artis difficillima, reliqua quia aut faciliora ut similia sunt cuiusque artis tradi non necesse esse; ut in pictura, qui hominis speciem pingere perdidicerit, posse eum cuiusvis vel formae vel actoris (sic) etiam si non didicerit pingere, neque esse periculum, qui leonem aut taurum pingat egregie, ne idem in multis aliis quadrupedibus facere non possit; neque est omnino ars illa, in qua omnia, quae illa arte effici possint, a doctore tradantur. Sed velut qui primarum et ceterarum rerum genera ipsa didicerunt, reliqua persequuntur: Similia arbitror —. Pearcius infinitivos — *necesse* ESSE — POSSE eum — neque ESSE periculum — praetulit, quia in hac lectione conveniant edd. Mediol. Ven. Asc. Steph. Manut. Streb., item Mss. Cant. Mead. Wag. Harl. duo Gonv. Norf. Nov. Bal. Bod. et Ioan. scripsitque postea ex coniectura Lambini *neque e n i m est* — *reliq... non incommode persequuntur*, ita ut haec verba parentheseos signis includeret. Eandem rationem tenuit Ernesti, nisi quod in verbis *neque est omnino ars ulla*, particulam ENIM suppressit. Mihi autem infinitivis opus tantum esse videtur in apodosi similitudinis, et verba *sic statuo* repetuntur in *similiter arbitror* ita, ut priora illa: *ut in ceteris artibus, — ut in pictura — neque est omnino ars ulla* Cicero pro certis et indubitatis habeat, reliqua *se statuere* et *arbitrari* dicat. Itaque ut in his recte infinitivus ponitur, *non plus quaesiturum esse;* in

illis oratio recta ac definita scriptoris consilio aptius respondet. Ceterum quod Pearcius similem putavit constructionem in illo loco c. 14. *ut quum in sole ambulem, etiamsi alium ob causam ambulem, fieri natura tamen, ut colorer, sic — sentio orationem meam — colorari;* id secus est; hic enim utraque pars similitudinis necessario pendet a verbo *sentio.* Quod reliquum est, Guelferbytani B. C. (nam in A. est lacuna ab initio capitis usque ad verba *similiter arbitror*) has lectiones ostendunt. In utroque est *quum tradita sunt — non necesse esse — neque enim est omnino.*

Pag. 134. v. 5. *reliqua per se non incommode persequuntur* — In Guelf. A. *reliqua per . . . . tur*, relicto septem circiter literarum vacuo spatio. In B. C. est *reliqua per se persecuntur*, omissis verbis *non incommode.*

Pag. 134. v. 6. *in hac sive ratione* — Guelf. A. *in hac oratione.*

Pag. 134. v. 11. *hunc in toto illo genere reliquarum orationum non plus quaesiturum esse quid dicat.* — Sic rescripsi pro vulg. *hunc de toto illo genere;* inepta enim est haec lectio, quia orator non quaerit, quid *de genere orationum* dicat, sed *in* aliquo genere orationum potest quaerere quid dicat.

Pag. 134. v. 15. *etiamsi haec nunquam* — Guelf. A. *etiam haec si nunquam.*

Pag.

Cap. XVII.

Pag. 154. v. 18. *posuisse ante oculos* — Guelf. A. *posuisse, inquit, ante oculos.* B. C. *posuisse ante oculos, inquit.* utrumque male. Rectius hic omnino abest *inquit*, et si eo uti voluisset Cicero, certe id post *videris*, non h. l. collocasset.

Pag. 154. v. 19. *quid, etiamsi non didicisset, ex eo, quod didicisset, assumeret.* — Ernesti absque libris corréxit *assumere*, quia manifeste pendeat ab *oporteret* Atqui hoc non ita manifestum est, ut ille putabat; nam *quid assumeret* potest significare, *quid assumere posset*; et hoc est sententiae aptissimum. Guelferbytani habent *assumeret* consensu. Neque vero interpungere debebat Ernesti post *etiam;* sic enim haec particula coniungitur cum *assumere*, ubi ea nihil opus est, quia *assumere* iam per se significat insuper sumere. Praeterea *etiamsi non didicisset* melius est, ut paulo ante c. 16. extr.

Pag. 154. v. 21. *deduxisti enim hominem* — Vulgo *deduxisti enim totum hominem;* in quo ineptum illud *totum* resecui. Qui enim deducitur aliquo, non potest dimidius deduci. Lectio nonnullarum editionum *diduxisti* non placet.

Pag. 154. v. 23. *Sed vide* — Sic Guelf. B. C. bene. Vulg. *videto.* Guelf. A. *video.*

Pag. 154. v. 24. *Hercules autem et alia* — Guelf. A. B. *Herculis aut alia.* C. *Herculis et alia.*

Pag. 154. v. 25. *maiora, ne in illis* — Guelf. A. *maiora in illis.*

Pag. 134. v. 26. *praetermittis* — Guelf. A. *praetermittimus.* C. *praeterimus.*

Pag. 134. v. 26. *relinquantur* — Guelf. A. *relinquamus.*

Pag. 135. v. 4. *ceterarum rerum oratio* — Guelf. B. *ceterarum rerum ratio.* C. *ceterarum ratio.*

Pag. 135. v. 5. *neque inexercitato neque communium literarum* — Guelf. B. *n. i. nec omnium literarum.* Guelf. A. *neque in exercitatione communium literarum.*

Pag. 135. v. 6. sqq. *in causarum contentionibus* — — — *est utendum* — Hunc locum ita malim constituere: „in causarum contentionibus magnum est quoddam opus, atque haud sciam, an de humanis operibus longe maximum; in quibus vis oratoris plerumque ab imperitis exitu et victoria iudicatur; ubi adest armatus adversarius, qui sit et feriendus et repellendus; ubi saepe is, qui rei dominus futurus est, alienus atque iratus aut etiam amicus adversario et inimicus tibi est; *in quo saepe benevolentia ad odium, odium autem ad benevolentiam deducendum est; qui quum* docendus est, aut dedocendus, aut reprimendus, aut incitandus: omni ratione ad tempus, ad causam *est oratio moderanda*; quum *autem* tanquam machinatione aliqua tum ad severitatem, tum ad remissionem animi, tum ad tristitiam, tum ad laetitiam est contorquendus: *omni* sententiarum gravitate, *omnibus* verborum ponderibus est utendum.“ Hoc modo verba: *ubi saepe — tibi est; in quo — deducendum est*, pertinent ad exordium; *qui quum docendus — est moderanda*, ad narrationem et confirmationem; denique illa, *quum autem — est utendum*, ad perorationem; atque ita tribus illis

membris tria oratoris officia, iudicem conciliandi, docendi, permovendi continentur. Praeterea concinnitas huius verborum comprehensionis longius excurrentis multo quam antea maior exsistit, sic enim duo ultima membra protasin et apodosin habent similiter conformatas.

Pag. 135. v. 10. *qui sit et feriendus* — Guelf. C. *qui sit feriendus.*

Pag. 135. v. 11. *qui rei dominus futurus est* — Designantur iudices; singulari pro plurali posito.

Pag. 135. v. 12. *aut etiam amicus* — Guelf. B. C. *aut et amicus.*

Pag. 135. v. 14. *is est, aut dedocendus* — Haec Guelf. A. in margine habet, B. plane omittit.

Pag. 135. v. 15. 16. *aut omni ratione ad tempus, ad causam oratione moderandus* — Vehementer dubito, an recte dicatur *iudex ad causam oratione moderari.* Quare legendum arbitror, ut supra dixi: *omni ratione ad tempus, ad causam est oratio moderanda*, ita ut haec verba apodosin faciant protaseos: *qui quum aut docendus est — incitandus.* De oratione apte ad causam et ad tempus moderanda diligentissime praecipit Quintilian. Inst. orat. XI. 1, 46 sqq.

Pag. 135. v. 16. *in quo saepe benevolentia ad odium, odium autem ad benevolentiam deducendum est.* — Iam Ernesti senserat, haec verba hic loco non suo poni, putabatque post *contorquendus* ponenda. Ego vero post *inimicus tibi est*, collocanda puto; quod vel initia membrorum *ubi saepe, — in quo saepe*, produnt; magis autem intimus orationis nexus confirmat; in utroque enim mem-

bro agitur de benevolentia iudicis per exordium conciliand

Pag. 135. v. 18. *qui quum tanquam* — Guelf. A. *qui ut tanquam* — Hinc Heusingerus legendum opinabatur: *Quum autem docendus — aut tanquam machinatione — contorquendus: omnium* etc. Multo concinnius autem fit membrum sic enuntiatum: *quum autem tanquam m chinatione aliqua — ponderibus est utendum.* Sic *pondera* in apodosi aptissime referuntur ad *machinationem* in protasi. Pro *omnium sententiarum gravitate*, *omnium verborum ponderibus* rescripsi *omni s. g.*, *omnibus v. p.*, nam non est omnibus sententiis, aut omnibus verbis in oratione locus.

Pag. 135. v. 23. *actio — plena animi — plena veritatis* — *Actio* est *pronuntiatio et gestus;* hanc ait esse debere *plenam animi*, h. e. non lenem neque lentam, sed animatam et incitatam; *plenam spiritus*, qui sustinere possit vocis in eadem continuatione verborum plures contentiones ac remissiones; *plenam doloris*, h. e. quae animum oratoris tristitia, indignatione, misericordia commotum prodat; *plenam veritatis*, quae ostendat, hos animi motus in oratore veros, non fictos aut simulatos esse. Ultimum hoc Pearcius illustrat Quintiliani loco VI. 2. de Institut. Orat. ubi histrionum affectus falsos vocat, oratorum veros, additque, *nec agamus rem quasi alienam, sed assumamus illum dolorem*, comparari praeterea iubet Cic. de Orat. c. 45. 46. 47. huius libri. Itaque minime admittenda est lectio ed. Omnib. *plena severitatis.*

Pag. 135. v. 24. *In his operibus* — Glossam sapit, ni fallor, *operibus.* Aptius enim *in his* refertur ad *causa-*

rum contentionibus, in quibus modo demonstratum erat magnum quoddam opus esse, et de humanis operibus longe maximum.

Pag. 135. v. 27. *non sane, quemadmodum, ut in clypeo idem ille artifex, minora — laborabit* — Vulgo: *non sane, quemadmodum, ut in clypeo idem ille artifex, minora illa opera facere discat, laborabit.* Optime Wyttenbachius (Bibl. Crit. Vol. I. P. I. p. 19.): „Vitium, inquit, quod haud obscurum est, ut tolleret, operam dedit Pearcius inutilem: Ernestus correctionem proponit, quae nobis quoque in mentem venerat, istam: — *non sane, quemadmodum, ut in clypeo idem ille artifex, minora illa opera facere discat, laborabit.* Phidias Minervae signum, grande atque magnificum opus, singulari arte perfecerat; quare quum hanc artem teneret, non ei erat laborandum atque sudandum, quomodo minora illa signa, quae in clypeo insculpenda erant, absolveret. Itaque verba *ut in clypeo idem ille artifex* referenda sunt ad *facere*, non ad *discat* nec ad *laborabit*; et tota sententia ita est accipienda: *non laborabit, quemadmodum minora illa opera facere discat, ut nec Phidias laboravit, quemadmodum minora illa signa in clypeo Minervae efficeret.* Sic de Polycleto supra c. 16."

Cap. XVIII.

Pag. 136. v. 13. *ut peripateticus ille dicitur Phormio* — Mihi non videtur delendum esse *dicitur*, quod Ernestio placebat, sed subintelligendum ex consequentibus: *loquutus esse*, quibus verbis post interiectam longiorem protasin: *quum Hannibal — non nolle dixisset*, recte adiecit

scriptor repetitum *dicitur.* Ceterum apud Stobaeum Serm. LII. Stoicus dicitur philosophus fuisse, quem Hannibal riserit, quia solum sapientem imperatorem esse (*ὅτι ὁ σοφὸς μόνος στρατηγὸς ἦν*) contenderit.

Pag. 136. v. 19. *loquutus esse dicitur* — Guelf. A. abest *dicitur.*

Pag. 136. v. 20. *de imperatoris officio* — Gronov. e cod. Ox. citat lectionem *de imperii officio.* Vulgata tamen clarius ostendit Phormionis stultitiam, qui coram Hannibale de *imperatoris* officio disserere auderet.

Pag. 136. v. 22. *quidnam ipse* — Minus bene Victor. *quidnam ille ipse.*

Pag. 136. v. 24. *sed tamen libere* — Notatur lectio, sive quis eam suopte ingenio sive in cod. aliquo invenerit, *sed tamen Graece;* qua nihil vidi ineptius.

Pag. 136. v. 26. *deliraret* — Ms. Grut. *delectaret.*

Pag. 137. v. 2. *nunquam hostem* — male omissum Guelf. A.

Pag. 137. v. 8. *ut ille Hannibalem* — Sic Pearcius e Ms. Nov. Recte. Vulg. *ut Hannibalem.* Quod etsi Ernesti ad Antonium refert, q. d. *te tanquam aliquem Hannibalem in arte oratoria*, illud tamen aptius et simplicius est.

Cap. XIX.

Pag. 137. v. 22. *in causae controversiam et in quaestionis* — Pearcius opinabatur legendum esse *in causae controversiam et in quaestionem*, ut est in Mss. Mead. et Harl. 2. (In Guelf. A. B. C. est *quaestiones.*) Errabat

autem, quum putabat *controversiam* de *quaestione infinita* non dici. Nempe hoc vocabulum *controversiae* modo latius, modo angustius usurpatur. Quum latiore sensu ponitur, tam de *causa* proprie sic dicta, quam de *infinita quaestione* adhibetur; ut Cic. Rhetor. s. de Inv. I. 6. Sed fortasse h. l. spurium est vocabulum *controversiam*, quia statim in definitione alterius partis recurrit. Poterat Cicero scribere: *in duas partes, in causae et in quaestionis* sc. partem.

Pag. 137. v. 23. *rem positam in disceptatione reorum et controversia* — Vulg. *rem positam in disceptatione rerum et controversia.* Quod quum parum commode dictum sit, erat quum suspicarer legendum esse: *rem positam in disceptatione* CERTARUM *rerum et controversia.* Sic Cicero supra c. 16. hoc genus ita descripserat: *unum de certa definitaque causa, quales sunt, quae in litibus, quae in deliberationibus versantur.* Idem genus appellatur lib. III. c. 18. *definita controversia* CERTIS *temporibus ac reis.* Rursus idem genus, quod causa appellatur Topic. c. 21. dicitur CERTIS personis, locis, temporibus, actionibus, negotiis cerni. Postea mihi placuit pro *rerum* legere *reorum;* ii enim sunt litigantes seu ii, quorum causa est. Idque Ernesti in Ms. Erl. reperit. Neque vero id abhorret a Ciceronis consuetudine. Infra enim c. 43. disertis verbis ait: *reos autem appello, non eos modo, qui arguuntur, sed omnes, quorum de re disceptatur.* Heusingero videbatur emendandum: *rem positam in disceptatione personarum et temporum controversia.* Lambinus autem legendum censuerat: *in disceptatione finita rerum controversarum.*

Pag. 137. v. 25. *in infinita dubitatione* — Guelf. A. B. item Mss. Pearcii *in infinita divisionis dubitatione.* Cod. Memm. Gruteri *infinitam dictionis dubitatione.*

Pag. 137. v. 26. *de altera parte dicendi* — Lambinus delevit *dicendi.* Pearcio placebat *divisionis*, quod vocabulum hinc aberrasse putabat in locum alienum inter *in infinita* et *dubitatione.* Ernesti *dicendi* vel delendum, vel ad *praecepta daret* transponendum censebat. Equidem hanc lectionem non ausim damnare. Quidni enim recte dicatur *partes dicendi*, ut *genera dicendi*, vel *opus dicendi?*

Pag. 137. v. 26. *mirum silentium est* — Guelf. A. B. omittitur *est.*

Pag. 137. v. 27. *denique quinque* — Guelf. A. B. *deinde quinque* quod *εὐφωνίας* causa placet.

Pag. 138. v. 2. *viderit* — Olim in edd. pr. *videret.* Sed *viderit* est in Erl. Guelff.

Pag. 138. v. 3. *neminem posse dicere* — Sic edd. Ven. Mediol. al. et multi Pearcii codd. Recte. Guelf. B. *neminem posse aperte dicere.* Guelf. C. *neminem posse apte dicere.*

Pag. 138. v. 3. 4. *nisi et quid diceret, et quo ordine et quibus verbis diceret* — Admisi transpositionem, quam Purgoldus suasit. Vulgo *et quibus verbis et quo ordine diceret.*

Pag. 138. v. 6. 7. *ut eas item quatuor, quinque, sexve partes, vel etiam septem* — Ernesti illud *quatuor* hic alienum esse putabat. Nam statim Cicero sex partes enumerat, ut de Inv. I. exordium, narrationem, divi-

sionem, confirmationem, refutationem, perorationem. Alii, qui septem partes faciebant, addebant degressionem, antequam peroraretur. Eorum, qui quinque partes fecerint, rationem Cicero non magis hic exemplum posuit quam eorum, qui quatuor. Itaque Ernestiana observatio non eo valet, ut *quatuor* eiiciamus; eadem enim ratione posset omitti *quinque*. Ceterum in quatuor partes orationem dividit Cicero Partitt. oratorr. c. 8. exordium scil., narrationem, confirmationem, perorationem.

Pag. 158. v. 7. *sexve partes vel etiam septem* — Guelf. A. *sex vel etiam septem*, omisso *partes*. Guelf. B. *sex partes vel etiam septem*.

Pag 158. v. 11. *narrare, ita* — Guelf. A. *narrare ut ita*.

Pag. 158. v. 12. *ut brevis* — Guelf. A. *et brevis*.

Pag. 158. v. 12. *post autem dividere* — Guelf. A. *post aut dividere*.

Pag. 158. v. 20. *expertibus veritatis* — Expertes veritatis dicuntur ii, qui veras causas forenses haud egerunt, sed tantum in opere declamatorio iactati sunt.

Pag. 158. v. 28. *denuntiatione* — Ed. Omnib. *nuntiatione*. Male. Attentionem indici *denuntiamus*, sicut alicui testimonium, non *nuntiamus*.

Pag. 159. v. 9. *praetermittatur* — Guelf. A. *praetermittitur*.

Pag. 159. v. 10. *singulorum generum partes* — Guelf. A. *singulorum partis generum*.

Pag. 159. v. 13. *decet* — Manut. *debet*.

Pag. 139. v. 15. *aut mediocribus* — Guelf. A. *aut in m.*

Pag. 139. v. 15. *doctiores* — Omnib. Victor. *doctores.*

Pag. 139. v. 18. 19. *omnia iam explicata et perpolita assequentur* — Malim *nanciscentur*, vel, quod Schaefero in mentem venit, *apiscentur.* Nam *assequentur* hic non satis aptum est; et paulo ante praecessit alio sensu. In Guelf. A. est *sequentur.*

Pag. 139. v. 20. *neque abditi* — omissum Guelf. A.

Pag. 139. v. 20. 21. *Sed videant, quid velint* — Minime ex ed. Waldarf. recipiendum est *qui velint;* etsi Ernesti se repugnaturum negat. Is potius vulgatam eamque unice veram recte explicavit: *constituant secum, quo consilio ista discant.*

Pag. 139. v. 21. *ad ludendumne, an ad pugnandum* — Hoc est, an declamando tantum exerceri velint, an veras causas in foro agere.

Pag. 139. v. 23. *campusque noster* — Scil. campus Martius, ubi solebant cursu, lucta, pila aliisque id genus certaminibus se exercere.

Pag. 139. v. 24. *Attamen* — Guelf. B. C. *Ac tamen* Lambinus: *Ut tamen ars — sic animus* — Male. Non enim comparantur ista, sed opponuntur.

Pag. 139. v. 25. *prodest aliquid* — Guelf. B. C. *prodest* sine *aliquid.*

Pag. 139. v. 26. *acutus idem* — Guelf. B. omittit *idem*

Pag. 139. v. 27. *non difficilius arte coniuncta* — h. e non difficilius, quam si ars coniuncta fuerit; seu non difficilius per se, quam arte coniuncta. Itaque non opus est cum Ernestio correctionem circumspicere.

Cap. XX.

Pag. 139. v. 29. *ut quid* — Guelf. A. *ut quidquid*, male.

Pag. 140. v. 4. *efficere possit* — Ed. Kob. addit *ante perspiciam;* temere ex antecedentibus repetitum.

Pag. 140. v. 5. *non solum hortabor, ut elaboret* — Guelf. A. *hortabor non solum, ut iam elaboret.*

Pag. 140. v. 6. *si vir quoque mihi bonus videbitur* — Guelf. A. *si vir quoque bonus mihi videbitur esse*, haud scio an melius.

Pag. 140. v. 8. *et eodem viro bono, pono* — Guelf. A. *et eodem bono viro, pono;* ad aurium sensum suavius, ne *bono, pono* deinceps collocentur. Ed. Omnib. autem habet *puto esse ornamenti*, quod fortasse melius.

Pag. 140. v. 9. *Sin videbitur* — Ed. Kob. addit *impar, et* — quod e glossa fluxit.

Pag. 140. v. 9. *quum omnia summa fecerit* — Guelf. A. *quum omnia summe fecerit.* A vulgata, quam veram esse iudico, non abhorret consuetudo Germani sermonis: *wenn er sein Bestes gethan hat.*

Pag. 140. v. 20. *et quam possit* — Sic Guelf. A. B. C. Vulgo *et quam possis.*

Pag. 140. v. 21. *declamatore* — Guelf. A. *clamatore.* Sic Victor. B. C. *clamore*, vitiose.

Pag. 140. v. 22. *domestico praeconio* — Guelf. B. C. *praeconio domestico.*

Cap. XXI.

Pag. 140. v. 29. *hunc ego — Sulpicium primum* — Lambinus et Pearcius corrigebant, *quum primum*, quia sic

melius oratio cohaereat cum verbis ultimis: *non sum aspernatus.* Ernesti, si quid mutandum esset, malebat *ut primum.* Idem tamen vulgatam defendit sic, ut verba *primum in causa parvula adolescentulum audivi* in parenthesi dicta acciperet. Sed istam parenthesin nil moror. Narratio potius directa est: *primum audivi — aptum — —; non sum aspernatus.*

Pag. 141. v. 2. *aptum ad hoc munus* — Lamb. *aptis ad hoc munus;* minus bene.

Pag. 141. v. 7. *Nam sicut facilius in vitibus* — Optimam hanc scripturam tuetur Guelf. A. Vulg. *nam facilius, sicut in vitibus* — in quo Ernesti commata post *facilius* et *vitibus* sustulit.

Pag. 141. v. 8. *revocantur* — Lambin. coni. *resecantur.* Quod cur Gruterus, qui saepe adversus Lambinum iniquior est, ridiculum dicat, non video. Non tamen opus est a vulgata discedere; nam etiam Palladius Febr. 12, 4. *vitem revocari* dixit, et hoc verbum bene opponitur τῷ *nimium se profundere.*

Pag. 141. v. 8. *quae sese nimium profuderunt* — Guelf. B. C. *quae se nimium profuderunt,* forsan melius. Mendose autem Guelf. A. *que nimium prodiderunt.*

Pag. 141. v. 10. *ita volo* — Guelf. A. *idem volo.*

Pag. 141. v. 12. *succus esse diuturnus* — Elegantior hic verborum ordo, quem Lambinus ascivit, et Pearcius ex Mss. compluribus, quam qui in edd. pr. *esse succus diuturnus.*

Pag. 141. v. 15. *Vidi statim indolem* — Ed. Omnib. Kob. male: *vidi statim docilem, vidi indolem.*

Pag. 141. v. 13. 14. *neque dimisi tempus* — Lambinus in cod. invenerat: *neque dimisi ipsum perdere tempus*; absurde sane; sed hoc eum in suspicionem duxerat, Ciceronem tantum scripsisse *neque dimisi.* Verum tamen est, *neque dimisi tempus.*

Pag. 141. v. 14. 15. *ut forum sibi ludum putaret esse ad dicendum* — Ad h. l. Ernesti: „Vulgo *discendum*, inquit, male. *Discere* intelligitur in ludo; quod adiicitur ludo, debet definire genus discendi. Et verbum hoc commune est *magistro*, qui statim sequitur. Intelligendus autem est magister *dicendi*, non *discendi*. Hac ratiocinatione repereram olim, rescribendum esse *dicendum*. Postquam edd. W. et s. l. et a. accepi, in utraque reperi, item in Ms. E. et ed. Lips." Hactenus ille. At Heusingerus postquam notavit, lectionem *dicendi* etiam in tribus Guelferbytanis reperiri, id tamen ait sibi ne sic quidem placere. „In forum veniebant, inquit, ad *dicendum*, in ludum ad *discendum*. Hortabatur igitur Antonius Sulpicium, ut forum sibi putaret ludum discendi. Sic Brut. c. 90. *non ut in foro disceremus, quod plerique fecerunt.*" Utriusque sententiae momenta ita mihi videntur esse paria, ut vix habeam, cur alteram alteri praeferam. Fortasse neutrum scripsit Cicero. Nam satis, quid vellet, poterat intelligi, si scripsisset: *ut forum sibi ludum putaret esse, magistrum autem, quem vellet, eligeret.* Quod autem Heusingerus pro sententia sua hunc quoque locum advocavit ad Q. fratr. III. 4. *Haec scripsi a. d. IX. Kal. Nov. quo die ludi committebantur, in Tusculanum proficiscens, ducensque mecum Ciceronem meum in ludum di-*

scendi, non lusionis, id frustra fecit. Hic enim necessario addendum erat *discendi* ad explicandam in vocabulo *ludi* *ἀμφιβολίαν*. Ceterum totum Antonii consilium de ludo et magistro in foro eligendo eo spectabat, ut Crassum frequenter audiret Sulpicius et se totum ad eius imitationem componeret. Omnino autem hunc morem, artem oratoriam in foro tanquam in ludo discendi, egregie collaudavit auctor de causis corr. eloq. c. 34.

Pag. 141. v. 16. *me quidem si audiret* — h. e. si me auctorem sequeretur. Ridicule in Ed. Kob. *me quidem non: sed audiret L. Crassum.*

Pag. 141. v. 22. *animadverti* — Gronov. e cod. Ms. laudat *animum adverti*, quod etsi Livianum est, tamen cur h. l. vulgatae praeferamus, haud assequor.

Pag. 141. v. 26. *sed ea non satis proficere potuisset* — „Libri quidam scripti et edd. *perficere*; male. *Proficere* est proprie *progredi*, quod h. l. optime convenit et tropo, quo coepit dicere. Quintil. I. 1, 36. *prosequitur memoria ad senectutem et usque ad mores proficit.*“ Hactenus Ernesti, et vere quidem ille.

Pag. 141. v. 27. *intendisset* — Guelf. A. B. C. ed. Wald. Ald. Victor. al. *incidisset.* Ed. s. l. et a. *incepisset.* Lamb. coni. *incubuisset.* Recte autem Ernesti monuit, *intendere aliquo* esse usitatissimum hoc sensu, et optime convenire verbo *ducebat.*

Pag. 141. v. 28. 29. *ut tota mente Crassum, atque omni animo intueretur* — Guelf. A. omittitur *omni.* Perperam. Quia enim mens est pars animi, plus facit, qui omni animo intuetur, quam qui mente sola. Itaque Sulpicius

non solum mente Crassi eloquentiam observabat, sed etiam oculos, aures, imaginandi vim in eius actionem intendebat.

Cap. XXII.

Pag. 142. v. 1. 2. *ut demonstremus, quem imitetur* — Suspectum est mihi *demonstremus.* Nam Antonius nusquam demonstrat, quem imitetur artis oratoriae studiosus. Sensus postulat, vel *ut deliberet, quem imitetur,* vel *ut diligenter videat, quem imitetur.* Sic in fine huius capitis, ubi ipsa illa duo, quae hic proponit, repetuntur, *qui autem ita faciet,* inquit, *ut oportet, primum vigilet necesse est in deligendo, deinde, quem probavit, in eo, quae maxime excellent, ea diligentissime persequatur.*

Pag. 142. v. 2. *imitetur* — Guelf. A. *imitemur.*

Pag. 142. v. 3. *excellent* — Sic Guelf. A. recte. Vulg. *excellant.* At in eadem constructione *excellent* recurrit hoc ipso capite extr. Sed valde vereor, ne tota haec particula, *atque ita, ut, quae maxime excellent in eo, quem imitabitur, ea diligentissime persequatur,* hic interpolata sit. Nam hoc praeceptum de recta ratione imitandi continetur demum his verbis: *Tum accedat exercitatio, qua illum, quem ante delegerit, imitando effingat,* et quae sequuntur. Itaque si legas: *Ergo hôc sit primum in praeceptis meis, ut diligenter videat, quem imitetur. Tum accedat exercitatio* etc. nihil plane ad absolutionem totius sententiae desideres. Et hanc quidem rationem nostram optime tuetur similis Quintiliani locus X. 2, 14. *Quapropter exactissimo iudicio circa hanc partem studiorum*

examinanda sunt omnia. Primum, quos imitemur. Nam sunt plurimi, qui similitudinem pessimi cuiusque et corruptissimi concupierint. Deinde in iis ipsis, quos elegerimus, quid sit, ad quod efficiendum nos comparemus. Nam in magnis quoque auctoribus incidunt aliqua vitiosa et a doctis inter ipsos etiam reprehensa.

Pag. 142. v. 3. *in eo, quem imitabitur* — Guelf. A. *in eo genere, quod imitabitur.*

Pag. 142. v. 5. *quem ante delegerit* — Guelf. A. B. C. omittunt *ante*, non male.

Pag. 142. v. 6. *atque ita exprimat* — Guelf. A. *atque exprimat*, omisso *ita.* Guelf. B. C. *atque exprimat. ita ut multos* — In Guelf. A. item in Ms. Erl. omittitur totus hic locus: *non ut multos — imitari etiam vitia voluit.*

Pag. 142. v. 6 — 8. *non ut multos imitatores saepe cognovi — qui — consectantur imitando* — „Edd. W. et s. l. et a. *consectentur.* Sic et edidit Melanchthon. Fuit fortasse *consectarentur*, ut esse debet, sicut ante *essent* pro *sunt*, si ista pendent e *cognovi*, intelligendumque est de imitatoribus iis, quos ipse se dicit cognovisse. Si ad genus universum imitatorum refertur, quasi esset, *non ut imitatores, quos multos saepe cognovi*, stare vulgatum potest.“ *Ernesti. consectentur imitando* habent etiam Guelf. B. C. Indicativum autem recte defendit Heusingerus ad Cic. de off. I. 30, 15.

Pag. 142. v. 10 — 12. *Si vero etiam insigne aliquid est, id sumere, et in eo vitiosum esse, non magnum est* — Vulgo: *si vero etiam vitiose aliquid est, id sumere et in*

in eo vitiosum esse non magnum est. In hac lectione *vitiose* manifeste corruptum est. Saltem scribendum esset cum Strebaeo, Manutio, Lambino: *vitiosi.* Tum autem inepte diceretur: *in vitioso vitiosum esse.* Itaque quum antea dictum esset, imitatores aut *facilia*, aut *insignia ac paene vitiosa* imitari, quid aptius quam h. l. ut fecimus, rescribere *Si vero etiam insigne aliquid est, id sumere et in eo vitiosum esse, non magnum est.* Hoc nimirum est illud quod Quintilianus in huiusmodi imitatoribus observavit, quum loco supra laudato subiungit: atque utinam tam bona imitantes dicerent melius, quam *mala peius* dicunt; hi scilicet sunt in insignibus vitiosi. Fortasse tamen sic scripsit Cicero: *Si vero etiam vitiosi aliquid est, id sumere et in eo insignem esse, non magnum est.* Et hoc est quod Quintilianus dixit *in peius notabile* Inst. or. I. 3, 1. Nostri dicerent: *Und hat jemand etwas fehlerhaftes an sich, so ist dieses anzunehmen, und sich dadurch auszuzeichnen, keine große Kunst.*

Pag. 142. v. 13. *furit in republica Furius* — Vulgo *f. in rep. Fusius.* Ernesti fidenter *Furius* reposuit, scilicet quia illum lusus in nomine *Furius furit*, delectabat, qui nobis quidem nimium frigidus videtur. Sed recte arbitratus est Pearcius h. l. *Fufius* legendum esse; cui assentitur etiam Heusingerus, ac procul dubio intelligitur ille L. Fufius, qui inter aequales Sulpicii et Cottae nominatur in Bruto c. 49. et qui M'. Aquillium accusaverat repetundarum, defendente M. Antonio.

Pag. 142. v. 14. *C. Fimbriae* — Intelligitur is, qui in Bruto c. 34. perhibetur fuisse accusator truculentus,

asper, maledicus, genere toto paulo fervidior atque commotior.

Pag. 142. v. 20. *deinde quem probavit* — Guelf. C. *denique quem probavit.* male.

Pag. 142. v. 21. *persequatur* — Victor. *prosequatur.*

Cap. XXIII.

Pag. 143. v. 7. 8. *de Theramene audimus* — Sic Guelf. A. probante Heusingero; cf. eius notam ad Cic. de offic. I. 6, 5. Vulgo *de Theramene audivimus.*

Pag. 143. v. 8. *Omnes etiam tum retinebant illum Pericli succum; sed erant paulo uberiore filo* — Ernesti monuit hos tropos non bene consentire. Recte quidem, si *uberiore filo* a textura, *succum* autem a corpore humano sumtum esse dicas. Sed haud scio an *succum* h. l. de colore, quo inficitur lana, liceat accipere. Purpurae colorem Plinius nobilem succum appellat. Quod si placeat, habebis metaphoram recte continuatam.

Pag. 143. v. 9. 10. *Ecce tibi exortus est Isocrates* — Ineptum ac futile glossema, (quamvis satis antiquum, habet enim Nonius voc. *merum*) *magister istorum omnium*, quod hic in Mss. et edd. sequebatur, delevi; idque iam Lambino et Ernestio visum est spurium.

Pag. 143. v. 11. *meri principes* — Hanc lectionem e Nonio (voc. *merum*) iam Victorius restituit. Nam *innumeri principes*, quod est in edd. pr. abhorret a veritate et sententia scriptoris. Ut enim ex equo Troiano non innumeri heroes prodiere, sed viri delecti, iique Graecorum fortissimi, adeoque meri principes; sic ex schola

Isocratis meri principes oratores exierunt. *Innumeri* habent etiam codd. Guelf. A. B. C.

Pag. 143. v. 12. 13. *sed eorum partim in pompa, partim in acie illustres esse voluerunt* — *In pompa* est in genere scribendi historico et ἐπιδεικτικῷ, *in acie* vero in causis forensibus.

Pag. 143. v. 15. *voluntate autem similes sunt et inter sese, et magistri;* — Sic Pearcius ex edd. pr. et codd. compluribus. Vulgatam *et inter sese magistri* Gruterus frustra defendit. *Voluntate* non solum ad scribendi genus referendum, sed omnino ad istam similitudinem, quae inter illos, Theopompum, Ephorum, Philistum, Naucratem, et horum magistrum Isocratem intercedebat, quod omnes a causis forensibus abstinerent, atque, ut Cicero ait, in pompa, non in acie illustres esse vellent.

Pag. 143. v. 19. 20. *tamen sunt omnes in eodem veritatis genere versati* — Pearcius ex uno cod. Ms. edidit: *tamen sunt omnes in eodem* v i r t u t i s *imitandae genere versati;* quum in ceteris Mss. et edd. esset *in eodem veritatis imitandae genere.* Sed bene Ernesti defendit *veritatis;* idem tamen nimis patienter toleravit *imitandae.* Veritas enim h. l. de veris causis forensibus accipienda; non, ut Ernesti putabat, de *vera et una probanda ratione dicendi.* Hanc veritatem suscipit orator, non imitatur. *Imitandae* ex librarii errore, qui in sequens *imitatio* oculis incidisset, aut ex scholio Grammatici nexum verborum haud capientis ortum. Itaque ne opus quidem est cum Ruhnkenio *tutandae veritatis* reponere. Cf. Wyttenbach in bibl. crit. Vol. I. P. I. p. 24.

Pag. 143. v. 26. *Demostheni* — Ita Gronov. e cod. Ox. Vulg. *Demosthenis.*

Pag. 144. v. 6. 7. *Quod si hic noster Sulpicius faceret* — Male omittitur *hic* in Guelf. C.

Pag. 144. v. 8—10. *in qua nunc interdum, ut in herbis rustici solent dicere, in summa ubertate inest luxuries quaedam, quae stilo depascenda est* — Verbum *dicere* hic a mala manu accessisse putat Heusingerus, quem vide ad Cic. de Offic. III. 17, 2. Mihi tamen servandum videtur, sic ut legatur: *in qua nunc interdum, ut in herbis rustici solent dicere* DE *summa ubertate, inest luxuries quaedam.* Nempe *luxuriosa frumenta*, *luxuriantes herbas* rustici appellabant, quae se nimium profunderent. Infra lib. III. c. 38. *Nam gemmare vites, luxuriem esse in herbis, laetas segetes etiam rustici dicunt;* item Orat. c. 24. rusticorum ait esse Cicero *gemmare vites, sitire agros, laetas esse segetes, luxuriosa frumenta.* Stilo autem depascere luxuriem orationis est ambitiosa ornamenta litura coërcere.

Pag. 144. v. 15. *quae mihi ipsi desint* — Sic Guelf. A. Erl. Vulgo *desunt*, quod habent Guelf. B. C. Heusingerus, qui saepe indicativum in huiusmodi constructionibus recte adversus Ernestium defendit, hic quoque eum probasse videtur, quia in schedis ascripsit locum e Bruto c. 66. *ut ea, quae deerant, non desiderarentur.* Sed hic tamen *desint* praetulerim; non ex Ernestii ratione, quia pendeat a *praecipiam*, sed quia *desint* h. l. idem est ac *quae mihi forte desint*, aut *quae mihi ipsi deesse possint.*

Pag. 144. v. 15. 16. *sed tamen ne tabulas quidem conficere existimor* — Ernesti hoc sic accepit, q. d. Antonius, ex re sua familiari bene constituta intelligi posse, non malo consilio se tabulas non conficere. Immo potius Antonius hoc significat, falso existimari, se tabulas acceptorum et expensorum non conficere. Contrarium enim ex re sua familiari indicari posse.

Cap. XXIV.

Pag. 145. v. 7. *quem instituimus* — Hoc recte Ernesti dedit pro vulg. *constituimus*, quod etiam in tribus Guelff. legitur.

Pag. 145. v. 25. sqq. *Ita nonnulli — assequuntur etiam illam, quam magis ipsi fugiunt tarditatis* — Huius loci sensum nec Strebaeus, nec Pearcius, nec Ernestius satis explanasse videntur. Id autem ambiguitati vocabulorum *inertiae* et *tarditatis* tribuendum. Nos Antonii sententiam sic intelligimus: Sunt nonnulli, qui operam suam multam existimari volunt, ut toto foro volitare et a causa ad causam ire videantur, atque ut laudem alacritatis cuiusdam strenuae adipiscantur, tarditatis autem in rebus agendis vituperium effugiant. Hac festinatione et πολυπραγμοσύνῃ efficitur, ut ipsis necesse sit causas incognitas dicere. Ex quo consequitur, ut illas causas turpissime dicant; ac non solum inertiam prodant (*Ungeschicklichkeit*), sed etiam in suspicionem *tarditatis* (*Faulheit und Langsamkeit*) incurrant. Itaque ut magnam illam offensionem, vel negligentiae susceptis, vel perfidiae receptis rebus, praeteream, hoc certe istis oratoribus molestissi-

mum esse debet, quod, dum inertiae vituperationem, quae maior est, contemnunt, (causas scil. incognitas dicendo,) assequuntur etiam illam, quam magis ipsi fugiunt, tarditatis; ii enim, quorum causas, quia eas non satis cognitas et perspectas habebant, turpiter dixere, hoc patronorum tarditati et pigritiae tribuunt, quippe qui noluerint diligentiae et industriae satis in causis recte cognoscendis ponere. Quod autem inertiae vituperationem maiorem dicit illa tarditatis, ex eo est, quod tarditas cum sollertia coniuncta bene res suas agere potest; inertia vero, sive celerius, sive tardius agat, nihil efficere potest, quod placeat.

Pag. 145. v. 27. *operam multam existimari volunt* — Ed. Paris. *operam multi aestimari volunt.* male.

Pag. 146. v. 2. *maior opinione* — Paris. addit *mea;* perperam. Nam non de sua opinione, sed de illorum patronorum opinione loquitur.

Cap. XXV.

Pag. 146. v. 22. *quae sit causa ambigendi* — Optimam hanc lectionem praebent codd. Guelff. B. C. Vulgo *quae sit causa ambigui.* Atqui de *ambiguo* s. *ἀμφιβολίᾳ* hic non agitur, sed de causa controversiae. *Ambigere* est *disceptare*, ut paulo post, et c. 26. it. III. 29.

Pag. 146. v. 26. *sive ex deliberatione ut belli* — Hic vulgo adduntur verba *sive ex persona ut laudis.* Haec quamquam omittuntur in cod. Guelf. A., tamen id me non moveret, ut omittenda esse putarem; nisi essent eiusmodi, ut hic locum habere cum ratione non possent.

Nam in ceteris omnibus, quae hic afferuntur, dicendi generibus ambigitur aliquid; in causa criminis, factumne sit ab aliquo, quod arguitur, an secus; in controversia civili, hereditasne iure ad aliquem perveniat, an non; in deliberatione, bellumne aliquod gerendum sit, an omittendum; denique in disputatione, quaenam ratio vivendi melior sit, ea quae ad honestatem dirigatur, an quae ad voluptatem? Quid autem potest ambigi in laudatione? Praeterea non memini dici *causam ex persona constare.*

Pag. 147. v. 4. *ac benignitatem* — omittitur Guelf. A.

Pag. 147. v. 5. *atque largitione* — Guelf. B. C. *atque a largitione.*

Pag. 147. v. 8. *In deliberationibus* — Guelf. A. *ex deliberationibus*, B. *in deliberatione.*

Pag. 147. v. 8. *raro* — Vulg. add. *etiam.* Id ut superfluum delevi auctoritate cod. Guelf. A.

Pag. 147. v. 9. *Saepe autem* — Guelf. A. *saepe enim.* male.

Pag. 147. v. 13. *sed id iure* — Guelf. B. *sed iure.*

Pag. 147. v. 16. *responderat* — Guelf. C. *respondebat.*

Pag. 147. v. 20. *Iam quid vocetur* — Guelf. A. *iam cum quid vocetur.*

Pag. 147. v. 22. *fuit* — Guelf. C. *fuerit.*

Pag. 147. v. 25. *maiestatem minutam* — Recte Pearcius e Mss. quatuor hoc revocavit. Vulg. *maiestatem imminutam* non est consuetudinis Ciceronianae.

Pag. 147. v. 28. 29. *quod causam facit, lucide breviterque definiatur.* — Guelf. A. *quod causam facit breviterque*

de rebus definiat. Guelf. B. *quod causam facit absolute breviter uterque definiat.* Guelf. C. *quod causam facit breviter uterque definiat.* Edd. pr. *quod causam facit breviter uterque definiat. Uterque* videtur ortum ex clausula verbi *breviterque.* Itaque illud cum Ernestio omittendum duxi, et pro *definiat* rescribendum *definiatur.* Sed praeterea ex cod. Guelf. B. praeoptaverim lectionem *absolute breviterque definiatur;* nisi melius fuerit tria ista coniungere, *lucide, absolute, breviterque definiatur.* Est enim secundum Quintilianum Inst. or. VII. finitio, *rei propositae propria et dilucida et breviter comprehensa verbis enuntiatio.* Quod ille *proprium* in definitione dicit, id Ciceroni esset *absolute* definire. Et quod Antonius paulo post ait in definitione vim eius rei, quam definias, sic exprimi, ut neque *absit* quidquam, nec *supersit*, id h. l. describeretur verbis absolute, breviterque definire. In absoluta definitione nihil abest, in brevi nihil superest.

Pag. 148. v. 12—14. *Etenim definitio — e manibus —* Quintil. Inst. or. VII. 3, 16. „Rarissima apud eos (oratores) reperietur illa ex consuetudine philosophorum ducta servitus (est enim certe servitus) ad certa verba se adstringendi. Idque faciendum in libris Ciceronis *de oratore* vetat M. Antonius. Nam est etiam periculosum, quum, si in uno verbo sit erratum, tota causa cecidisse videamur.“

Pag. 148. v. 14. *tum in sensum* — Ernesti dedit *tum et in sensum* ex edd. pr. et Ms. E. Sic etiam Ms. Guelf. A. Mihi id h. l. superfluum videtur.

Pag. 148. v. 16. *praeterlabitur* — Guelf. A. *praelabitur.*

Cap. XXVI.

Pag. 148. v. 17. *genere* — omissum Guelf. B.

Pag. 148. v. 18. *exsistit etiam* — Guelf. B. abest *etiam.*

Pag. 148. v. 21. *quum scriptum* — Guelf. A. *quod scriptum.*

Pag. 148. v. 22. *ambigui* — Guelf. A. *ambiguum.* male.

Pag. 148. v. 25. *ex contrariis scriptis* — Guelf. A. *contrariis scriptis.*

Pag. 148. v. 25. *si quid ambigitur, non novum* — Negandi particula pessime omissa Guelff. A. B. C.

Pag. 148. v. 27. *idque aut nunquam* — Sic recte Pearcius et Ernesti e Mss. accedunt tres Guelff. Olim *itaque aut nunquam.*

Pag. 148. v. 28. *ut referendis praeteritis verbis* — Guelff. A. C. *ut de referendis p. v.* Guelf. B. *aut de referendis p. v.*

Pag. 148. v. 29. *quodcumque defendimus* — Guelf. A. *quodcumque proferimus vel defendimus*, Guelf. B. *quodcumque proferamus vel defendamus.* In quibus *proferimus* vel *proferamus* interpolatori debetur. Futurum autem tempus in *defendemus* placet; quia praecessit *diiudicabitur.*

Pag. 149. v. 3. *quum plura genera* — Sic Pearcius e Mss. Vulg. *complura genera.* Illi lectioni favent Guelff. B. C.

Pag. 149. v. 4. *videntur ii melius nosse* — Guelf. C. abest *ii.*

Pag. 149. v. 6. *debeant* — Sic etiam Guelf. A. B. C. Ernesti coni. *debebant.*

Pag. 149. v. 8. *ambigitur* — Guelf. B. *ambigetur*, male.

Pag. 149. v. 9. *iterum autem peccant* — Guelf. A. omittitur *autem*.

Pag. 149. v. 13. *tam quaeritur* — Guelf. B. C. *tantum quaeritur*.

Pag. 149. v. 18. *Nam illud quidem* — Sic recte Guelf. B. C. omisso *et* ante *illud*. Iidem codd. omittunt *quidem*, ne hic quidem male.

Pag. 149. v. 20. *quo, quale sit, quaerimus* — Sic rescripsi sensu postulante pro vulg. *quod quale sit quaerimus*.

Cap. XXVII.

Pag. 149. v. 22. 23. *accepto causae genere et cognito rem tractare coepi* — Haud equidem praetulerim lectionem Guelf. A. B. C. *accepto causae genere, cognitam rem tractare coepi*, etsi Heusingero placuisse videtur comparato loco c. 25. init. *quum rem penitus causamque cognovi*

Pag. 149. v. 24. 25. *quid sit illud, quo mihi referenda sit omnis illa oratio, quae sit propria quaestionis et iudicii* — Malim: *quid sit illud, quo mihi referenda sit omnis oratio, proprium quaestionis et iudicii*. In Guelf. A. est *quam quod mihi sit referenda verbis illa oratio*.

Pag. 149. v. 26. *deinde illa duo* — Cur h. l. suspectum habuerit Ernesti pronomen *illa*, quia sequatur *quorum alterum*, non assequor.

Pag. 150. v. 3. *vera esse ea* — Guelf. B. C. abest *ea*

Pag. 150. v. 6. 7. *duplex est oratori subiecta materies* — Guelf. B. *duplex est subiecta oratori materies.*

Pag. 150. v. 7. 8. *una rerum earum, quae — in re positae* — Guelf. B. *in re posita*, quod placuit Heusingero, quemadmodum in Cic. Off. II. 4, 3. e Guelferbytanis duobus codd. edidit *ex rebus iis, quae sunt inanima*, ubi etiam Sallustii locum ad partes vocavit Iugurth. 41, 1. *abundantia earum rerum, quae prima mortales putant.* Quod autem Pearcio videbatur legendum *propositâ*, id ab h. l. alienum est. Neque vero *in re positae* aliud est, quam *inhaerentes in rei natura* c. 39; tantum abest, ut haec duo cum Pearcio contraria putemus.

Pag. 150. v. 11. *et reliqua* — Guelf. B. C. omittitur *et*. In A. legitur *aut.*

Pag. 150. v. 12. *reperiuntur* — Sic Guelf. A. B. At C. habet *pariuntur.* Quia infra in eadem re occurrit *pariuntur*, h. l. *reperiuntur* servandum duxi.

Pag. 150. v. 13. *a causa atque a reis deferuntur* — Ernesti lectionem edd. vett. *atque a re deferuntur* revocavit, quia non *rei* soli deferant, sed etiam petitores. In quo mirum est, eum recordatum non esse, *reos* a Cicerone dici *omnes*, quorum res et causa est, (*die Parteyen*) ut non solum hoc vocabulo eos unde petatur, aut qui accusentur, sed etiam petitores et accusatores comprehendat. Guelf. A. habet *atque a re*, B. *atque a rebus*, C. *atque reis.*

Pag. 150. v. 13. *altera est* — Ernesti delevit *est*, (quod in tribus etiam Guelff. legitur) sine causa idonea.

Pag. 150. v. 17. *Atque isti quidem, qui docent* — Vere,

ut opinor, Ernesti sic iudicavit emendandum esse. Vulg. *atque ista quidem, qui docent.*

Pag. 150. v. 26. *manent* — Recte hoc Ernesti e Ms. Erl. et edit. Lips. restituit. Sic Guelff. tres. Vulg. *manant.*

Cap. XXVIII.

Pag. 151. v. 4. *separatim* — h. e. *communiter, indefinite;* s. barbaro scholasticorum vocabulo *in abstracto.*

Pag. 151. v. 7. 8. *multa commentatione. atque meditatione paratos, atque expeditos* — Guelf. A. *multa commentatione praeparatos, atque expeditos.* Sane h. l. *atque meditatione* glossatori deberi videtur.

Pag. 151. v. 8. *debetis* — Guelf. B. *debebitis.*

Pag. 151. v. 9. *qua ratione* — Guelf. A. C. *qua oratione.*

Pag. 151. v. 10. *oporteat* — Sic Mss. complures apud Lamb. Pearcium; it. Erl.

Pag. 151. v. 26. *vobis placuit* — Guelf. A. C. *nobis placuit.* Guelf. B. *placuit* omisso *vobis.*

Pag. 152. v. 1. *et moveantur* — Ineptissimum scholiastae alicuius additamentum: *haec sunt enim tria numero* iam ab Ernestio damnatum et uncis inclusum resecui.

Pag. 152. v. 5. *qui hoc primus* — Guelf. A. *qui hoc solum primum.*

Pag. 152. v. 8. *tulerit* — Guelf. A. *intulerit.*

Pag. 152. v. 8. 9. *quem non et saepe, et diligenter audierim* — Guelf. A. *quem non saepe tulerim, et diligenter audierim.* Guelf. B. *quem non saepe et diligenter audierim.*

Pag. 152. v. 11. *his ingeniis homines* — Guelf. A. *eius ingenii homines.*

Pag. 152. v. 14. *in memoria mea* — Guelf. B. C. *in mea memoria.*

Pag. 152. v. 15. *Atque ego* — Guelf. A. *itaque ego.*

Pag. 152. v. 18. *quanta sunt* — Guelf. A. B. *quanta sint.*

Pag. 152. v. 19. *si vos quoque hoc idem* — Guelf. A. *si vos hoc idem.*

Pag. 152. v. 25. *et vestiendum* — Guelf. C. *vestiendum.*

Cap. XXIX.

Pag. 152. v. 26. *quem procrearit, et eduxerit* — Guelf. A. *procrearis et eduxeris*; vere, ut opinor.

Pag. 153. v. 3. *senis imperatoris* — Guelf. B. abest *senis.*

Pag. 153. v. 4. *qui idem* — Guelf. B. *qui quidem.*

Pag. 153. v. 11. *ut quum tribunitia potestas* — Guelf. B. C. abest *ut;* haud incommode. At Guelf. A. male omittit *quum.*

Pag. 153. v. 16. *sine incredibili vi ac facultate* — Vulg. additur *dicendi*, quod abest Guelf. B. probante Heusingero. Ac sane *vis ac facultas* h. l. non ad *dictionem*, sed ad artem animos commovendi refertur.

Pag. 153. v. 19. *in quibus non hoc maxime enituit* — Guelf. A. *in quibus hoc maxime non enituit.* Guelf. B. C. *in q. non maxime h. e.*

Pag. 153. v. 21. *ea semper* — De hoc pleonasmo pronominis *ea* vide Heusingeri praefat. ad Cic. Offic. p. 44.

Pag. 154. v. 6. 7. *quibus ex locis ea — reperiantur* — Lambinus vel *in locis* vel *eruantur* legendum censuit. Id opus non esse Pearcius demonstravit loco simili c. 36. *proposuit quosdam locos, ex quibus omnis argumenti via inveniretur.*

Pag. 154. v. 6. *ea quae dicenda sint* — Guelf. A. B. C. *ea quae dicenda sunt.*

Pag. 154. v. 8. *dicuntur* — Guelf. A. *dicentur*, non male.

Cap. XXX.

Pag. 154. v. 12. *inquit Antonius* — nomen omittitur Guelf. A.

Pag. 154. v. 13. *quod peto* — Guelf. A. C. *quod petam.*

Pag. 154. v. 14. 15. *meae totius orationis, et istius ipsius in dicendo facultatis* — Guelf. A. *meae totius in dicendo rationis, et istius ipsius facultatis.* Guelf. B. C. *meae totius in dicendo orationis, et istius ipsius facultatis;* ex qua lectionis varietate colligere possis, verba *in dicendo* e glossa fluxisse.

Pag. 154. v. 16. *in coelum verbis extulit* — In Guelf. B. abest *in coelum*, in C. omittitur *verbis.*

Pag. 154. v. 21. *adiudicaturus sit* — Guelf. B. C. *adiudicaturus est.*

Pag. 154. v. 23. 24. *aut animi permotione cogatur* — Verbum *cogatur* non bene servat tenorem metaphorae in verbis *propendeat in nos*, et *adducatur* inchoatae. Fortasse verius est *concitetur.*

Pag. 154. v. 29. *et animo quasi habere notata videamur* —

Pearcius, ut Lambinus coniecerat, edidit *et animo quasi notata habere videamur.* Sane hic ordo verborum concinnior est, eumque firmant codd. Cant. Harl. 1. Wag. Norf. Mag. Ioan.

Pag. 155. v. 7. *anquirendae* — Vulg. *conquirendae.* Guelf. B. *perquirendae.* At A. *acquirendae*, unde Heusingerus legendum esse vidit *anquirendae.*

Pag. 155. v. 8. 9. *nec — toties ad eius causae seposita argumenta revolvi nos oportet* — *Seposita* in libris de arte oratoria scriptis, ubi singularum causarum argumenta explicantur.

Pag. 155. v. 13. *qui est versatus in rebus, vel usu* — Guelf. A. *qui est versatus in rerum vel usu.*

Pag. 155. v. 14. *affert* — Guelf. C. *afferet.*

Pag. 155. v. 14. 15. *vel auditione, et cogitatione, quae studio et diligentia percurrit aetatem* — Nempe usum aetas affert et longi temporis exercitatio. Adolescens autem studio et diligentia audiendi et cogitandi id supplere potest, quod maioribus natu longior usus praestat.

Pag. 155. v. 16. *adduxeris* — Guelf. A. *eduxeris.*

Pag. 155. v. 18. 19. *in consuetudine civitatis* — Gu. C. abest *civitatis.*

Pag. 155. v. 26. *literae* — i. e. usus et exercitatio scribendi.

Cap. XXXI.

Pag. 156. v. 2. *subductionibus* — Guelf. A. *subactionibus.*

Pag. 156. v. 13. *et defensore* — Guelf. B. C. *et a defensore.* Recte.

Pag. 156. v. 14. *debeant afferri* — Guelf. A. *debent afferri.*

Cap. XXXII.

Pag. 156. v. 17. *non quo hoc quidem* — Guelf. C. omissum *hoc quidem.*

Pag. 156. v. 27. *nihil pertinet* — Guelf. A. *ne pertineat.*

Pag. 157. v. 2. *interemerit* — Guelf. B. C. *interfecerit.*

Pag. 157. v. 4. 5. *ex reorum personis, non generum* — Guelf. A. B. *reorum personis ac non generum.*

Pag. 157. v. 5. *dubitatione* — Hoc recepi e cod. Guelf. A. Vulg. *disputatione.*

Pag. 157. v. 7. *ceperitne contra leges pecunias* — Guelf. A. B. C. *ceperitne pecunias contra leges* ordine concinniore.

Pag. 157. v. 10. *luxurie* — Sic A. Vulgo *luxuria.* Heusingerus observat, illam terminationem Ciceronis aequalibus familiariorem fuisse, quam medii aevi librariis.

Pag. 157. v. 11. 12. *de turbulentis et malis civibus* — Guelf. C. *de turbulentis de malis civibus.*

Pag. 157. v. 13. *contraque quae pro reo* — Guelf. A. *contraque etiam pro reo.*

Pag. 157. v. 18. *permulta videantur* — Guelf. A. *permulta videntur.*

Pag. 157. v. 19—21. *sed tamen criminum est multitudo, non defensionum aut locorum, infinita* — Valde blanditur Lambini emendatio: *sed tamen hominum est multitudo,*

non

non criminum aut defensionum aut locorum infinita; nisi quod brevius etiam scribere praestet: *sed tamen est hominum multitudo, non criminum aut defensionis locorum infinita.* Sicut paulo ante dixerat: *argumenta et criminum et defensionis revocari oportere ad genus et ad naturam universam.* Nam criminum multitudinem infinitam esse Antonius, si sibi ipse constare vellet, dicere haud poterat, quippe qui paulo post dicturus erat, multitudinem causarum esse infinitam, si in personis ponatur, sin autem ad generum universas quaestiones referantur, modicas et paucas esse.

Pag. 157. v. 20. *est multitudo* — Guelf. A. *multitudo est.*

Pag. 157. v. 20. *defensionum* — Guelf. A. *defensorum.*

Pag. 157. v. 26. *quotiescumque is* — Omittitur *is* Guelf. C.

Pag. 157. v. 27. *nascetur* — Guelf. C. *nascitur,* male.

Pag. 157. v. 27. *Sin illa controversia* — Sic Mss. et edd. etiam codd. Guelf. A. B. C. Nempe ea, cuius exemplum sequitur; Cicero enim pronomen *ille* saepius ad sequentia, quam ad antecedentia refert. Recte autem Heusingerus *controversiam* h. l. dici *quaestionem controversam* annotavit. Nihil igitur opus est cum Ernestio reponere: *Sin in illa controversia causam facit.*

Pag. 158. v. 5. *et ea tamen ipsa oratio* — Sic etiam Guelf B. C. at in A. est *oratione,* quod Pearcius praetulit. Recte autem Ernesti monuit, vocabulum *oratio* h. l. pro *parte orationis* dici.

Pag. 158. v. 14. 15. *Nullum enim nobis certamen cum istis esse debet tantum: satis est intelligi* — Hanc interpunctionem praeivit Ernesti. Vulgata autem haec erat *Nullum — esse debet. Tantum satis est intelligi.* Et sic quoque tres Guelferbytani codices. Ernesti putabat perinepte coniungi: *Tantum satis;* recte, si *tantum* esset adverbium, pro *modo*, aut *nihil amplius.* Sed si *tantum* sit adverbium quantitatis, eodem modo potest dici *Tantum satis est*, quomodo *Tantum sat habes* apud Ter. Heaut 4, 3, 40.

Pag. 153. v. 19. *Illud ad me* — Nempe id, quod sequitur in verbis: *Quomodo nunc se* etc. Quare Pearcius cum aliis post *Sulpici* coli signo distinxit; quod tamen non est necessarium, si modo pronomen *illud* recte de eo, quod sequitur, intelligas.

Pag. 158. v. 22. 23. *est enim infinita, si in personis ponitur* — Ernesti, „sic, inquit, ista sunt coniungenda. *Ponitur* int. *causa*, nisi corrigas *ponuntur*, quia etiam in altero membro pluralis est, *referuntur.* Tum his eleganter subiicitur, *quot homines, tot causae*, sc. erunt. Vulgata distinctio perinepta est: *Multitudo causarum pertimescenda est; est enim infinita.* At hoc quaerebatur, et erat demonstrandum." Hactenus ille. Nos vero etsi Ernestii interpunctionem, ut concinniorem, amplectimur, iidem tamen vulgatam perineptam esse haud concedimus. *Quomodo nunc se istorum rhetorum artes habent*, inquit Antonius, *pertimescenda est multitudo causarum. Est enim* (scil. ex eorum ratione) *infinita. Nam si in personis ponitur* (ut illi faciunt), *quot homines, tot causae*

erunt. Itaque ex vulgata verborum coniunctione idem sensus efficitur, quem Ernesti requirebat; tantum abest, ut ea perinepta sit. Verumtamen altera ratio concinnitatem habet elegantiorem. *Ponuntur* autem multo hic aptius est, quam vulgatum *ponitur.*

Pag. 158. v. 25. *eas omnes* — Hunc ordinem verborum praeeunt complures Pearcii codd. item ed. Lamb. Steph. Vulgo *omnes eas.*

Pag. 158. v. 27. *et, prope dicam* — Vulg. *et prope.* Illud bene restituit Ernesti e Mss. Gron. et Erl. Accedit Guelf. A.

Pag. 158. v. 28. 29. *nisi forte existimatis, a M' Curio causam didicisse L. Crassum, et ea re multa attulisse* — Lambinus ingeniose corrigendum censuit: *nisi forte existimetis, a M' Curii nomine causam duxisse L. Crassum, et ea re multa attulisse.* Hoc enim optime convenit sequentibus: *nihil ad copiam argumentorum neque ad causae vim ac naturam NOMEN Coponii aut Curii pertinuit.* Vulgatam vix aliter defendere possis, nisi saltem pro *et ea re m. a.* legas: *et ex ore eius multa attulisse;* hoc sensu: nisi forte existimatis, quemadmodum in quibusdam causis a reis deferuntur tabulae, testimonia, sic Crassum causam illam a M' Curio didicisse, et ex eius ore multa attulisse, quae scil. ad eius nomen et personam pertinerent. *Ex re* pro *ea re* scriptum invenit Pearcius in cod. Bod., unde ille suspicabatur eliciendum *ex reo.*

Pag. 158. v. 29. *multa attulisse* — Guelf. B. C. *multum attulisse.*

Pag. 159. v. 4. *Coponii, aut Curii* — Multae edd. ante Lambin. *Coponii ac Curii.* Minus bene.

Pag. 159. v. 7. *genitur* — Sic Guelf. B. C.; A. *genitor.* Gronov. *genitus.*

Pag. 159. v. 8. 9. *isque prius moritur* — Guelf. B. omittit *moritur.*

Pag. 159. v. 9. *tum ut mihi ille sit heres* — Pronomen *ille* hic inservit incertae personae designationi; ut Germani dicunt: *der und der;* praestatque vicem nominum fictorum, quibus in eiusmodi formulis ICti utuntur; ut Seii, Titii.

Pag. 159. v. 9. *videaturne is, qui* — Guelf. A. *videaturne, qui.*

Pag. 159. v. 12. *sed rationem dicendi* — In tribus Guelf. omittitur *sed;* ellipsi non insolita, quam illustravit Cortius ad Sallustium.

Pag. 159 v. 13. 14. *argumentorum fontes* — Guelf. B. omittit *fontes;* quod ne quis forte credat abesse posse, tenendum est hoc significari: in universi generis et perpetui generis quaestione, ut h. l. de legitima successione agnatorum, non quaeri de hominum nominibus et personis, nihilque interesse, utrum Seius an Titius hereditatem petat, sed desiderari argumentorum fontes, quibus orator uti possit, et rationem dicendi, qua illa argumenta ex fontibus hausta exornet et illustret.

Pag. 159. v. 15. *nominatim* — Male omissum Guelf. A.

Pag. 159. v. 16. *alicui* — Abest Guelf. B. Paullo post pro *aut mulieri* Guelf. A. *ac m.*

Pag. 159. v. 17. *responderint* — Guelf. A. *responderit.*

Pag. 159. v. 18. *non in re, consultationis* — Guelf. A. *non in re consulta rationis.* Sic etiam Ms. Oxon. idque mirifice placuit Gronovio. Sed quid sit *rationis causa?*

Pag. 159. v. 18. *aut dubitationis* — Guelf. C. *ac dubitationis.*

Pag. 159. v. 19. *ut, quod homines essent innumerabiles* — Guelf. A. *ut, quod homines innumerabiles sint.*

Pag. 159. v. 20. *debilitati a iure cognoscendo* — Pearcius ad h. l. „Vox *debilitatus,* inquit, quum sine ablativo casu ponitur, significat nihil aliud, quam *fractus, imminutus,* sed huic loco parum convenit ista significatio. Antonius paulo supra dixerat: *nos Iurisconsulti impediunt a discendoque deterrent,* idemque dicere etiam hoc loco voluit, loquendi tamen formula variata. Legendum igitur censeo: *debilitati* METU *a iure cognoscendo.* Sic L. I. c. 26. *simulac me fractum ac debilitatum metu viderit.* Immo Mss. Cant. et Wag. exhibent reliquias huius lectionis: *debilitati* A ME *a iure cognoscendo.*" Verum etsi dubitari non potest, quin *debilitari metu* recte dicatur, ambigendum tamen est de formula constructionis *debilitari metu a iure cognoscendo,* quod esset idem ac *propter debilitatem ex metu deterreri a iure cognoscendo.* Id quidem Ernesti ait exquisite dictum; neque tamen in clave, ad quam lectores remittit, attulit aliquid, quo insolentiam huius constructionis defenderet. Simpliciter enim *debilitari* dici facile concedimus: h. l. autem quaeritur, an recte dicatur *debilitari a iure cognoscendo* pro *deterreri a iure cognoscendo.* Lenissimum igitur fuerit legere: *debi-*

litari in iure cognoscendo; nisi malis: *debilitari mole iuris cognoscendi.*

Cap. XXXIII.

Pag. 159. v. 23. *exponet descripta generatim* — i. e. sic exponet, ut totum ius civile in genera sua et partes distribuat ac digerat. Cf. I. 42. extr.

Pag. 159 v. 26. 27. *et ad artem facilem redacturum* — Hanc lectionem praebet Ms. Guelf. C. eamque veram esse perspicitur e c. 42. lib. I., ubi Crassus dixerat: *Si enim aut mihi facere licuerit, — — aut alius quispiam — effecerit, ut — omne ius civile in genera digerat, — perfectam artem iuris habebitis, magis magnam atque uberem, quam difficilem atque obscuram.* — Vides ibi Crassum artem iuris civilis facilem futuram dixisse, non autem facile negotium esse ius ad artem redigendi. Quod autem Catulus addit: *et quidem haudquaquam id est difficile Crasso*, ea est, ut Ernesti bene monuit, Catuli laus, bene de Crasso sperantis.

Pag. 160. v. 2. *ut, quae sint in iure* — Guelf. B. *ut, quae sunt in iure.*

Pag. 160. v. 3. *apte describere* — i. e. ratione ac via in genera et partes digerere. Minime igitur admittenda lectio codd. Guelf. B. C. *acute describere.*

Pag. 160. v. 5. *quum se de turba* — Guelf. B. C. *quum se a turba.*

Pag. 160. v. 6. *soliumque contulerit* — Falso Guelf. *solitudinemque contulerit.* Nam primum significantius est *solium*, in quo solebant ICti Romani sedere, quum de

iure respondebant, cf. III. 33. Deinde Crassus lib. I. c. 45. dixerat, se iuris scientiam sibi ad decus atque ornamentum senectutis comparasse, ut, quum se vires deficere coepissent, ab solitudine domum suam vindicaret.

Pag. 160. v. 8. *quum diceret* — Guelf. B. C. *quum id diceret.*

Pag. 160. v. 10. *Neque enim ipse auxilium* — Guelf. A. *neque enim auxilium.* Sed pronomen *ipse* hic opponitur *civitati.*

Pag. 160. v. 11. *a viris bonis* — Guelf. B. *a bonis.* C. *a bonis viris.*

Pag. 160. v. 11. 12. *neque id aequo animo* — Guelf. B. C. *neque aequo id animo.*

Pag. 160. v. 13. *sese spoliatam* — Guelf. A. *se expoliatam.*

Pag. 160. v. 15. *in eodem est pistrino* — Guelf. A. *in eodem est pristino instituto.* C. *in eodem instituto est pistrino.* Sed verum est *in eodem pistrino.* Quum quidam librarii scripsissent *pristino*, alii *instituto* adiecerunt.

Pag. 160. v. 16. *vivendum* — Malim *pervivendum* aut *porro vivendum;* nam iam antea vixerant Crassus et Antonius in illo, quod dicitur, pistrino; hic tantum quaerebatur de futura laboris perpetuitate.

Pag. 160. v. 16. *et istam* — Guelf. B. C. omittunt copulam. A. vitiose *et statim.*

Pag. 160. v. 16. 17. *oscitantem et dormitantem sapientiam* — In marg. edit. Verburg. notatur, in quibusdam Mss. omitti *et dormitantem*, ac sane nimis durum videtur sapientiam Iurisconsultorum *dormitantem* appellare. *Osci-*

tantem bene se habet; id est enim otiosam, et quietam Respondebant enim de iure domi in solio sedentes *Dormitantem* autem dicere poterat vix sapientiam ICtorum, qui de nocte vigilabant, ut consultoribus responderent. Cic. pro Mur. c. IX.

Cap. XXXIV.

Pag. 160. v. 25. *quoniam intelligitur* — Guelf. A. *quoniam intelligerent*, quod non spreverim; quia referri possit ad sequens: *studiosi qui essent dicendi.*

Pag. 161. v. 1. 2. *ut eam materiem orationis* — *omnibus locis descriptam* — *comprehenderent* — Malim: *eam materiem orationis* — *omnem locis descriptam comprehenderent* — Sic postea: *sed tamen animus referendus est ad ea capita et ad illos, quos saepe iam appellavi, locos, ex quibus omnia ad omnem orationem inventa ducuntur.* Ut hic omnia inventa ex locis duci dicuntur, sic ibi *omnis materies* orationis locis descripta comprehendi.

Pag. 161. v. 4. *Eae vi sua* — Guelf. A. B. C. *Ea vi sua*, quod bene se haberet, si abessent illa: *rebus dico et sententiis.* Tum enim ad *materiem orationis* referretur *ea*, sed simul legendum esset *rapiet.* Nam *ea* — *rapient*, quod placuisse videtur Heusingero, ut absolute ponatur *ea* et sine respectu ad genus verborum *res et sententiae*, mihi minus arridet, quam vulgatum *eae;* etsi haec formula loquendi alibi occurrit; ut Cortius docuit ad Sallust. Catil. V. 7. ubi, postquam praecessit: *ferox inopia rei familiaris et conscientia scelerum*, sequitur: *quae utraque his artibus auxerat.*

Pag. 161. v. 4. *vi sua verba rapient* — Hanc lectionem, quae vulgata *parient* est exquisitior et ornatior, Heusingerus eruit e Guelf. B. C. ubi legitur *rapiant;* appositeque laudavit Ciceronis locum de finibus III. 5. *verumtamen quum de rebus grandioribus dicas, ipsae res verba rapiunt.*

Pag. 161. v. 6. *peperisse* — Guelf. C. *reperisse;* male.

Pag. 161. v. 7. 8. *Ac, si verum* — *videatur* — Haec in cod. Guelf. A. omissa librarii culpa, qui oculis a primo *videatur* statim ad alterum *videatur* aberraverat.

Pag. 161. v. 18. *ducuntur* — Guelf. A. C. male *dicuntur.*

Pag. 161. v. 19. *sive consuetudinis* — Librarii negligentia abest Guelf. A.

Pag. 161. v. 20. *intra quas venere* — Male olim *intra quas venire debeas.* Optimam lectionem *venere* Gruterus eruit e codd. Palat. duobus.

Pag. 161. v. 21. *ubi eum locum* — Guelf. B. C. *ubi enim locum;* perperam.

Pag. 161. v. 22. *si modo usu rerum percallueris* — Sic Guelf. B. C. procul dubio melius quam vulgatum *usum rerum.* Usum enim rerum subimus aut habemus, non callemus; usu vero fit, ut aliquid bene sciamus aut percalleamus.

Cap. XXXV.

Pag. 161. v. 25. *Et sic* — In Guelf. B. C. est *et si.*

Pag. 161. v. 25. *in dicendo* — Abest Guelf. A.

Pag. 161. v. 26. *tria sint* — Guelf. A. C. *tria sunt.*

Pag. 162. v. 8. *perspiciamus* — Guelf. A. *percipiamus.*

Pag. 162. v. 9. *sensus animi* — Guelf. B. C. *sensum animi.*

Pag. 162. v. 9. *diligentia est* — Guelf. C. *diligentiae est;* male. Nam in figura *ἐπιστροφῆς* idem verbum in fine repetendum.

Pag. 162. v. 10. 11. *id tamen dissimulanter facere, ne sibi ille aliquid proficere videatur, prudentia est* — Totum hoc membrum ab interpolatoris manu hic inculcatum esse, quovis pignore contenderim. Nam primum ab eo male turbatur figurae conversionis seu *ἐπιστροφῆς*, qua Cicero hic utitur, perpetuitas, qua omnia membra in idem verbum *diligentia est* coniiciuntur. Deinde ne sensus quidem his verbis inest, nisi perineptus. Quomodo enim, si adversarium attente audiamus, si eius sententias et verba excipiamus, si vultus perspiciamus omnes, opus sit id dissimulanter facere, quod ita fit, ut id fieri nullo modo adversarius sentire possit? Denique inepte exprimitur sententia: *ne sibi ille aliquid proficere videatur;* quasi non id potius agatur, *quid proficiat adversarius*, quam quid *ille sibi proficere videatur.*

Pag. 162. v. 11. 12. *deinde ut in iis locis* — Guelf. B. *deinde ut his sociis*, mendose. Guelf. A. *deinde ut his locis*, male omissa praepositione.

Pag. 162. v. 12. *pervolvatur* — Guelf. A. *revolvatur.*

Pag. 162. v. 13. *ut se penitus insinuet* — Guelf. A. B. C. *ut penitus insinuet.* Sic etiam omnes Mss. Oxon. Mead. Harl. teste Pearcio.

Pag. 162. v. 13. *in causam* — Guelf. A. iterum male omittit praepositionem.

Pag. 162. v. 16. *haec magna sunt* — Haec verba omittuntur cod. Erl. et Guelf. A. nec mihi dubium est, quin b interpolatore adiecta sint. Contra male omissa sunt erba *diligentia est*, quibus figura conversionis s. ἐπιτροφῆς hic utique claudenda erat. Legat igitur nobis liquis hanc periodum suppressis malis emblematibus, t iudicet, an non omnia elegantius decurrant hoc modo: *ausa ut penitus, quod initio dixi, nota sit, diligentia st; ut adversarium attente audiamus, atque ut eius non olum sententias, sed etiam verba omnia excipiamus, vultus enique perspiciamus omnes, qui sensus animi plerumque ndicant, diligentia est; deinde ut in iis locis, quos pronam paulo post, pervolvatur animus, ut se penitus insiuet in causam, ut sit cura et cogitatione intentus, diligentia est; ut his rebus adhibeat, tanquam lumen aliquod, nemoriam, ut vocem, ut vires, diligentia est. Inter ingenium quidem et diligentiam perpaululum loci reliquum st arti.* — Ceterum horum trium, *memoriae, vocis, irium*, in dicendo usum recte ad *diligentiam* referri, patet x libr. I. c. 34. „Iam *vocis* et *spiritus* et *totius corporis* t *ipsius linguae* motus et exercitationes non tam artis ndigent quam *laboris.*“ et paulo post: „*Exercenda est tiam memoria ediscendis* ad verbum quam *plurimis* et iostris scriptis et alienis.“ Agnoscis in utroque diligeniae officia.

Pag. 162. v. 17. 18. *perpaululum loci reliquum est arti* —

Guelf. A. *paulum loci reliquum est arti.* B. *perpaulum l* *relictum est arti.*

Pag. 162. v. 18. 19. *ubi quaeras, atque ubi sit illi* *quod studeas invenire* — Purgoldus opinatur legendu esse: *uti quaeras;* quia ars demonstret etiam quaeren rationem. Sed mutatione non est opus. Nam *ubi qua* *ras* pertinet ad regionem universam, intra quam orat pervestiget, quod quaerat; *ubi sit illud, quod studeas i* *venire*, refertur ad locum definitum.

Pag. 162. v. 19. *reliqua sunt* — Guelf. B. C. *reliq* *vero sunt.*

Pag. 162. v. 21. *complectar* — Guelf. A. Erl. *co* *plector.*

Pag. 162. v. 22. *quo saepe iam usi sumus* — Gue A. B. *quo saepe iam sum usus.*

Pag. 162. v. 23. *qua una virtute* — Guelf. A. abe *virtute.*

Cap. XXXVI.

Pag. 163. v. 1. *ut plerique philosophi* — Guelf. A. *philosophi.*

Pag. 163. v. 2. *paratum* — Guelf. B. *partum.*

Pag. 163. v. 2. 3. *quid de quaque re dicant* — Guelf. *quid de qua re dicant.*

Pag. 163. v. 3. 4. *quem maxime ego admiror* — Guel B. C. *quem ego maxime admiror.*

Pag. 163. v. 3. 4. *Aristoteles — proposuit quosdam loc* — Nempe in Topicis, de quibus conf. Cic. Top. c. 1.

Pag. 163. v. 5. *argumenti via* — Sic Gruterus e Pall. ith. et Memm. Guelf. A. *argumenti ratio;* B. C. *argu-ıentatio.* Et sic ed. Paris. Lambin. *argumentandi ratio.*

Pag. 163. v. 6. *sed etiam ad hanc* — Guelf. A. *sed* *iam ad hanc rationem.* B. *sed etiam ad hanc orationem.* ı C. locus deest.

Pag. 163. v. 8. *non aberrat* — Ed. Omnib. *non ab-orret, nec aberrat.*

Pag. 163. v. 12. *putaramus* — Guelf. B. *putaram.* Ed. mnib. *putaremus.*

Pag. 163. v. 18. *Atque ego idem* — Guelf. B. *atque em ego*, melius, opinor.

Pag. 163. v. 21. *seseque* — Guelf. A. *seque.*

Pag. 163. v. 22. *hominibus daturos* — Guelf. A. *datu-ıs hominibus.*

Pag. 163. v. 25. *subauscultando tamen excipere* — uelf. C. *subauscultando excipere tamen*, minus bene.

Cap. XXXVII.

Pag. 164. v. 1. *tanquam ad aliquem libidinis scopulum* — espicere videtur narrationem Homericam de Ulysse Sire-ıs vitante; ideoque valde placet Strebaei coniectura, qua gendum censebat: *tanquam navem ad aliquem libidinis* *opulum.*

Pag. 164. v. 14. *eruditissimos homines* — ut Panae-um, quo familiariter usus est Africanus et Laelius. cf. ın Lynden diss. de Panaetio p. 45.

Pag. 164. v. 18. 19. *quum ad senatum legatos de suis*

rebus maximis mitterent — Historiam illustrat locus Gel Noct. Att. VII. 14. „Animadversa eadem tripartita var tas est in tribus philosophis, quos Athenienses Rom ad senatum populumque Rom. legaverant impetratu uti multam remitterent, quam fecerant iis propter Or vastationem. Ea multa fuerat talentum fere quing tum. Erant isti philosophi Carneades ex Academ Diogenes Stoicus, Critolaus peripateticus, et in se tum quidem introducti interprete usi sunt C. Acilio se tore, sed ante ipsi seorsum quoque quisque ostenta gratia magno conventu hominum dissertaverunt."

Pag. 164. v. 24. *sicut Zethus ille Pacuvianus* — i tragoedia Pacuvii Zethus et Amphion altercantes in cebantur. Vituperata enim a Zetho musica, Amphi sapientiam laudabat, eumque Zethus refutabat. Cf. Herenn. II. 27.

Pag. 164. v. 26. 27. *ac sic — potius* — Minime mittendum est *at — potius*, quod Ernestio in ment venerat. Cf. Heusingeri not. ad Cic. Offic. III. 6, 16.

Pag. 164. v. 27. *ut Neoptolemus apud Ennium* — Ei dem dicti mentionem facit Tuscul. Qu. II. 1.

Cap. XXXVIII.

Pag. 165. v. 7. *sed ut eo revocetur* — Guelf. A. est *eo.*

Pag. 165. v. 9. *Diogenem fuisse* — Guelf. A. C. *D genem eum fuisse.* Sic et Mss. Mead. Ioan. Cant. N Wag. quorum auctoritate Pearcius *eum* recepit.

Pag. 165. v. 13. *iudicetur* — Ed. Omnib. *iudicemus.*

Pag. 165. v. 14. *Nam omne, quod eloquimur* — Ernesti recte coniecit, in vulg. *Nam et omne, quod eloquimur,* particulam copulativam delendam esse; eaque in Guelf. A. non apparet. Simul autem in sequentibus pro *et si simpliciter* scribendum est *id si simpliciter.* Itaque nec cum edd. vett. et nonnullis codd. legendum est: *nam et omne, quod eloquimur, fit, ut id aut esse dicamus, aut non esse*, quam lectionem Pearcius in ordinem recepit; nec opus est eius coniectura: *nam et omne, quod eloquimur, eloquimur sic ut* etc. Wyttenbachius arbitrabatur legendum: *Nam est omne.*

Pag. 165. v. 15. *ut id aut esse dicamus* — Guelf. B. C. *ut aut esse dicamus id.*

Pag. 165. v. 17. *verumne sit* — Guelf. A. *verum sit.*

Pag. 165. v. 19. *ut iudicent* — Guelf. A. *iudicant.*

Pag. 165. v. 22. *quae iam non possint* — Guelf. A. C. item codd. Nov. Bal. Norf. *quae iam non possunt.*

Pag. 165. v. 25. *et potius* — Guelf. A. *et post,* male. Ernesti corrigendum putabat: *vel potius.* Lambinus: *seu potius.*

Pag. 165. v. 25. *Hic nos igitur* — Guelf. A. *Hic nos ergo.*

Pag. 165. v. 28. *quae neget* — Guelf. A. *quae negat.* Ita quoque codd. complures a Pearcio laudati.

Pag. 166. v. 2. *concisum* — Ed. Omnib. *conscissum;* vitiose.

Pag. 166. v. 2. *quod si quis probabit* — Guelf. A. B. C. *quod si qui probabit.*

Pag. 166. v. 5. *ad oblectandos* — Guelf. B. C. *et* ı *oblectandos*. Iidem mox *et ad impellendos*.

Pag. 166. v. 7. *sed quadam populari* — Guelf. A. *s populari quadam*.

Pag. 166. v. 8. *dimittamus* — Guelf. A. *dimittimus*.

Pag. 166. v. 11. *Critolaum istum* — Melius abfuei *istum*.

Pag. 166. v. 11. *quem simul* — Abest *simul* Guelf.

Pag. 166. v. 12. *huic studio nostro* — Guelf. B. C. *hı nostro studio*.

Pag. 166. v. 14. *Atque inter hunc Aristotelem* — Laı binus delet nomen *Aristotelis* hic repetitum.

Pag. 166. v. 15. *cuius et illum legi librum* — Strebae significari putat librum ἀτάκτων. Imo potius respicit τέχνων συναγωγὴ, quam memorat Diog. Laërt. lib.

Pag. 166. v. 21. *quam ipse despiciebat* — Placuit Pı goldi emendatio lectionis vulgatae: *quam ille despiciebat*

Pag. 166. v. 22. *qui hoc solum colendum ducebant* Guelf. A. *qui hoc solum colebant*.

Pag. 166. v. 23. *habitarunt in hac una ratione tractan* — Ed Omnib. Paris. *laborarunt in h. u. r. tr.*, quod ha scio an melius respondeat translationi in verbis *qui l solum colendum esse ducebant* inchoatae. Idem placı Lambino.

Pag. 166. v. 25. *Carneadi* — Sic Guelf. A. Vu *Carneadis*.

Pag. 167. v. 1. *maius est quiddam* — Guelf. A. *maius est quoddam*.

Pa

Pag. 167. v. 1. 2. *tradunt et docent* — Haec inter se differunt. *Tradunt* scriptis, *docent* ore in scholis.

Cap. XXXIX.

Pag. 167. v. 5. *nunc plane rudem* — Guelf. A. *nunc rudem plane.*

Pag. 167. v. 7. *omnia minima mansa, ut nutrices* — Guelf. B. corrupte, *omnia nomina ut aiunt nutrices.* C. *omnia minima mansa, ut aiunt nutrices.* Sic Victor.

Pag. 167. v. 8. *inserant* — Sic Gronovius aliique. Accedunt Guelf. A. B. C. Vulg. *inferant.*

Pag. 167. v. 9. *mihi liberaliter* — Abest *mihi* Guelf. A.

Pag. 167. v. 10. *illuc eum rapiam* — nempe ad scriptorem quendam vel doctorem Aristoteli similem, qui, ut ille in Topicis, sedes ac domicilia argumentorum commonstret.

Pag. 167. v. 12. *sed unde universum* — Guelf. B. *sed universum.*

Pag. 167. v. 12. *qui illi sedes* — Manut. *ut illi sedes.* Ascens. *et illi sedes.* Utrumque recte improbavit Pearcius.

Pag. 167. v. 13. *et tanquam domicilia* — Guelf. A. *et quasi domicilia.*

Pag. 167. v. 14. *commonstret* — Ed. Omnib. Victor. *monstret.*

Pag. 167. v. 16. 17. *aut ad probandum, aut ad refellendum* — Purgoldus coni. *et ad pr. et ad refellendum.*

Pag. 167. v. 19. *aut pars eius* — Ernesti coni. *aut quae pars eius.* Nihil opus.

Pag. 167. v. 24. *universa vis* — Male abest *vis* Guelf. A.

Pag. 168. v. 2. *Aliud consilium, superbum* — Guelf. C *aliud consilium superbum instituere;* scilicet hoc e glossa.

Pag. 168. v. 3. *suum, arrogans* — h. e. suum consilium sequi, (quod antea dicebatur *sua sponte facere*) arrogans. Ms. Mead. *superbum sive arrogans sua sponte temerarium fuisset;* unde Pearcius opinabatur legendum *aliud consilium* (instituere) *superbum; sua sponte* (facere) *temerarium fuisset.* Lectionem vulgatam tamen praefero, modo teneatur, superbum h. l. dici eius institutum, qui aliorum iura spernat, arrogans autem eius, qui sibi plus aequo vindicet.

Pag. 168. v. 4. *Si ex vocabulo* — Vere sic Guelf. A. Vulg. *sin ex vocabulo.*

Pag. 168. v. 6. *Sin ab eo, quod rem attingat* — Guelf. A. *Ab eo, quod rem attigerit?*

Pag. 168. v. 10. *et consentanea* — Librarii negligentia omissum Guelf. C.

Pag. 168. v. 11. *vestigabimus* — Guelf. A. *investigabimus.*

Pag. 168. v. 12. 13. *et maiora, minora, paria quaeremus* — Hunc verborum ordinem praeoptavi, quia paulo post sub finem huius capitis recurrit. Vulg. *maiora, paria, minora.* In Guelf. A. *et paria maiora et minora.*

Pag. 168. v. 14. *ducuntur* — Guelf. A. *ducantur.*

Pag. 168. v. 16. *videatis* — Guelf. A. *videtis.*

Pag. 168. v. 17. *in populi Romani potestate* — Guelf. B. *in potestate populi R.*

Pag. 168. v. 27. 28. *nostra consilia sempiternum spectare* — Guelf. B. C. *n. c. in sempiternum spectare.*

Pag. 168. v. 28. *Atque utroque* — Guelf. A. *at utroque.*

Pag. 169. v. 5. *et tu inimicus eius cum ferro* — Guelf. A. *et tu inimicus ei c. f.* Guelf. B. C. *et tu inimicus, et cum ferro.*

Pag. 169. v. 7. *visus est* — Guelf. B. C. *visus.*

Pag. 169. v. 8. *de facinore* — Purgoldus emend. *de facinore tuo.* Intelligi debet *tuo*, scribi non est necesse.

Pag. 169. v. 9. 10. *et praecurrentibus, et repugnantibus* — Guelf. B. C. *et ex praecurrentibus et ex repugnantibus.*

Pag. 169. v. 10. *ut olim Crassus* — Guelf. A. *ut Crassus.* Pighius laudat Ms. in quo erat: *ut olim hic Crassus,* non male, quia praesens erat.

Pag. 169. v. 12. 13. *et aliquid quaesisse* — Sic Guelf. A. recte, quod idem est more Ciceroniano ac *aliud quid*, quod vulgo legitur. Idem probavit Heusingerus ad Cic. Offic. I. 11, 5. Guelf. B. *et aliud quaesisse.*

Pag. 169. v. 15. *quod eam legem* — Guelf. A. *quod leges.* At *eam legem* recte Ernesti exponit, *tam perniciosam*, Pighioque repugnat, in Fastis ad a. 634. suspicanti hic aliquid excidisse et supplendum esse: *quod C. Graccho dux et auctor repetendae per seditiones tribuniciae potestatis fuisti*, vel simile quid. At enim Crassus de lege, quam Carbo tulerat, ut populo liceret eundem tribunum plebis quoties vellet creare, iam antea loquutus erat, ut satis intelligeretur, quid sibi vellent verba: *quod eam legem in tribunatu tulisti.*

Pag. 169. v. 16. *dissedisti* — Exquisitam hanc lectionem e cod. Guelf. A. recepi. Eandem in aliis invenit Gronovius, et probavit. Vulg. *dissensisti.* Guelf. B.

quod semper bonus assensisti, corrupte. C. *quod semper bonis dissensisti.*

Pag. 169. v. 18. 19. *ex iis autem, quae sunt orta de causis* — Guelf. A. *ex his autem etiam sunt de causis.* In B. *e. e. a., quae sunt de causis orta.*

Pag. 169. v. 24. *Si bona existimatio* — Bene Pearcius animadvertit, in hoc exemplo deligendo Ciceronem errasse. Nam in eo argumentum ducitur a minore ad maius, non ex maiore ad minus. Aptius exemplum Cicero, quod idem observavit, in Topicis c. 4. attulit, et Quintil. Inst. Or. V. 11. *Si quis sacrilegium facit, faciet et furtum.*

Pag. 169. v. 25. *tantopere expetitur, quanto gloria magis est* — Guelf. A. *tanto opere expetenda, quanto gloria est* (sine *magis*). Guelf. B. *quanto gloria est magis expetenda.*

Pag. 169. v. 25. *Ex minore* — Vulg. repetitur *sic,* quod hic rectius omittitur Guelf. A.

Pag. 169. v. 26. *Hic parvae consuetudinis* — Versiculi sunt Terentii Andr. I. 1.

Pag. 169. v. 27. *fert tam familiariter* — In Guelf. A. B. C. et edd. Terentii *tam fert familiariter.*

Pag. 170. v. 1. *Ex pari* — Ita Guelf. B. C. et Erl. Vulg. *ex pari sic.*

Pag. 170. v. 1. 2. *Est eiusdem et eripere, et contra remp. largiri pecunias* — Optimam hanc lectionem Pearcius e Mss. Mag. Mead. Norf. eruit, quibus accedit Guelf. A. Vulg. *est eiusdem et eripere contra remp. et largiri pecunias,* quod ita sonat, ac si pecuniae reip. etiam

ro republica eripi possent. Ceterum Pearcius dedit *largiri*, quod habet Ms. Nov.

Pag. 170. v. 3. *quae non sua vi* — *quae sua non vi* Guelf. A.

Pag. 170. v. 5. *Hoc falsum est* — Guelf. B. *Hoc falsum*, quod fortasse verius.

Pag. 170. v. 7. *genere toto* — Abest *toto* Guelf. B.

Cap. XL.

Pag. 170. v. 12. *ille sibi ipse* — Guelf. A. *ipse sibi.*

Pag. 170. v. 14. *ita si has ego argumentorum novi notas* — Vulgo: *sic has ego argumentorum novi notas.* In ed. Omnib. st *erui notas*, quod verbum librarius male ex sequenti *ruuntur* anticipavit. In Guelf. A. vero est *si has*; quod Ieusingerus hoc modo supplevit: *ita si has* — ut verba: *eliqua cura et cogitatione eruuntur* apodosin faciant. Gruerus e Pal. primo et oct. enotavit *erui notas.* Praeterea n primo scriptum erat: *erui notas demonstrari ubi sint;* t quia in Pal. sec. et Pith. non legebantur, *quae illa nihi*, Gruterus ita legendum opinabatur: *Sic has argumentorum notas quaerenti demonstravi ubi sint;* quod sane ressum et concinnum est. Lectio tamen a nobis inveta gratam habet negligentiam. Pearcius vero legendum pinabatur: *sic has ego argumentorum quasi notavi notas, quae illa quaerenti demonstrant* etc.

Pag. 170. v. 18. *praescribere* — Guelf. B. C. *perscribere.*

Pag. 170. v. 19. *sed est mediocris ingenii iudicare* —

In Guelf. B. C. legitur: *et est mediocris ingenii iudicare,* qua ex lectione, quae non est vulgata deterior, quod vidit Heusingerus, haec erit sententia: ad eam rem docendam non eximio doctore, et ad eam vel sine doctore perspiciendam non magno ingenio est opus.

Pag. 170. v. 22. *quasi quaedam monita* — Lambin. *quaedam quasi monita.*

Pag. 170. v. 26. *in ullo* — Ed. Omnib. *in nullo.*

Pag. 170. v. 27. *assequetur* — Guelf. C. *assequitur.*

Pag. 170. v. 29. *afficiat* — Hoc recte pro vulg. *afficiet* restituit Pearcius e codd. Mead. Harl. Edd. Ven. Mediol. Man. Steph.

Cap. XLI.

Pag. 171. v. 3. *Iam illud videmus* — Guelf. C. *Nam illud videmus.*

Pag. 171. v. 5. *varia esse debet* — Guelf. B. *varia debet esse* rectius, opinor.

Pag. 171. v. 8. *et id quare ita sit* — Guelf. A. abest *id.* C. omittit copulam.

Pag. 171. v. 9. 10. *relinquere alias, alioque transire* — Guelf. B. *alias relinquere aliasque transire.* A. *r. a. aliorsum transire.* Idem invenit Gruterus in Pall. 1. 2. Inde suspicabatur Ciceronem scripsisse: *relinquere alias, alias aliorsum transire.* At enim particula *alias* hic respondet praecedenti *interdum;* et sensus hic est: Interdum ex locis argumentorum quae conclusio sequatur diserte oportet enuntiari; alias autem satius est relinquere conclusionis enuntiationem, eaque suppressa statim alio transire.

Pag. 171. v. 11. *afferenda* — Ed. Omnib. *deferenda.*

Pag. 171. v. 12. *si cui quid simile dicas, prius ut simile* *onfirmes* — Guelf. A. corrupte: *si quicquid dicas prius* *ıt simile dicas confirmes.*

Pag. 171. v. 14. *plerumque ut occulas* — Guelf. A. *ple-* *umque occultes.*

Cap. XLII.

Pag. 171. v. 17. *Haec ut et properans* — Guelf. C. *Haec ut properans*, quod non displicet.

Pag. 171. v. 18. *ad illa maiora* — Guelf. A. *ad alia maiora.* B. *ad maiora.*

Pag. 171. v. 22. *perturbatione* — Guelf. B. *turbatione.* male.

Pag. 171. v. 26. *aut terrore* — Recepi lectionem Mss. Nov. et Mag. a Pearcio commemoratam, ut h. l. aptissimam. Vulg. *errore.* Id quidem alibi, ut Partitt. orat. c. 11. Or. 33. cum perturbationibus animi componitur, sed alia ratione. Ceterum h. l. *aliqua* est *alia quadam.*

Pag. 171. v. 28. *iudicii formula* — Guelf. A. *iudicum formula.*

Pag. 172. v. 6. *qui — placeat* — Sic multi codd. ap. Pearcium; it. Lamb. Steph. recte. Olim *placet.*

Pag. 172. v. 14. *quia non memineram* — Vulg. *quia non noram.* At Antonius se ista non nosse dicere non poterat; sed potius paulo ante dixerat: *Non mehercule mihi, nisi admonito venisset in mentem.* Itaque hic nullum dubium est, quin sensus requirat: *non memineram.*

Pag. 172. v. 15. *ignotum* — Ed. Omnib. *ignoratum.*

Pag. 172. v. 22. *collocatione* — Ed. Omnib. *collatione.*

Pag. 172. v. 23. *a me proposita* — Guelf. A. *a me posita.* Guelf. B. *a me praeposita.*

Cap. XLIII.

Pag. 172. v. 26. *ad vincendum* — Guelf. A. *ad dicendum.*

Pag. 172. v. 27. *probari mores, instituta, et facta, et vitam eorum* — Guelf. A. *probari mores et instituta eorum,* quod valde placet. Vulgata enim inutili verborum copia oneratur magis quam ornatur.

Pag. 172. v. 28. *et item improbari* — Guelf. A. *etiam improbari* frustra.

Pag. 173. v. 1. *apud quos agitur* — Guelf. A. *apud quos agetur.*

Pag. 173. v. 2. *quum erga oratorem* — Guelf. A. *tum erga oratorem,* quod h. l. melius videtur.

Pag. 173. v. 7. *vultus pudoris significatio* — Sic ed. Omnib. Vulgo *vultus, pudoris significatio.* Sed bene observavit Pearcius, et post eum Heusingerus, hic esse duo genitivos, alterum ab altero rectum; ut *vultus pudoris significatio* sit i. q. *significatio pudoris in vultu.* Et plane eadem constructione utitur Cicero infra c. 82.: *vitanda est ingenii ostentationis suspicio.*

Pag. 173. v. 11. *proferri* — Guelf. A. *proferre.*

Pag. 173. v. 18. *excellet* — Guelf. A. B. C. *excellit.*

Pag. 173. v. 26. *perferentes iniuriarum* — Guelf. B. *perferentes iniuriam.*

Pag. 173. v. 28. *vel in peroranda* — Guelf. A. *vel in perorando*, quod valde placet.

Pag. 173. v. 29. *et cum sensu tractatum* — Bene Pearcius, i. e., inquit, cum affectu quodam animi, ita ut videatur is, qui dicit, ea sentire iisque affici, quae dicit. Sic c. 46. *quin ipse in commovendis iudicibus iis ipsis sensibus — permoverer.* et lib. III. c. 25. *ut sensus, ut dolores habeat oratio.*

Pag. 174. v. 1. 2. *Tantum autem efficitur sensu quodam, ac ratione dicendi, ut quasi mores oratoris effingat oratio* — Hunc locum male sic interpretatus est Pearcius: *Tantum autem — dicendi, ut oratio oratoris quasi effingat atque exprimat mores reorum, quorum causam agit.* Quis autem Ciceronem credat inficeto pleonasmo scripsisse *oratoris oratio*, et hoc quidem ordine, ut in verbis *mores oratoris effingat oratio* post mores insuper supplendum sit *reorum.* Decepit Pearcium, quod antea de moribus reorum exprimendis egerat Antonius. Sed idem statim addiderat, hanc morum notationem multum valere, si suaviter et cum sensu tractetur. Hoc enim sensu effici, ut ipsius oratoris quoque mores quasi effingantur.

Pag. 174. v. 3. 4. *Genere enim quodam sententiarum, et verborum* — Delevi *genere* ante *verborum* male vulgo repetitum.

Pag. 174. v. 5. *facilitatemque significanti* — Cod. Pith. omittit copulam. Olim autem et a Victorio edebatur *facilitateque significandi*, quod haud scio an melius sit. Actio lenis cum facilitate significandi possit esse, quae facile prodat internum oratoris sensum. Sed vulgata

tamen defendi potest, quia facilitas apud Ciceronem saepe cum humanitate et lenitate componitur.

Pag. 174. v. 6. *videamur* — Hoc e Manutii coniectura recepimus. Vulgatum tamen *videantur* (quod etiam Guelferbytani servant) stare potest, ita ut ἀπὸ τοῦ κοινοῦ suppleatur *oratores*. Nam ad *reos*, quod putabat Pearcius, minime referendum est.

Cap. XLIV.

Pag. 174. v. 11. *aut sperent* — Hoc recte Pearcius e Mss. it. edd. Ven. Mediol. Lambin. revocavit. Nam quod alii, ut Victor., legebant *spernant*, minus h. l. aptum est.

Pag. 174. v. 13. *aut ad aliquos* — Sic rescripsi pro vulg. *aut ad eos*, quod h. l., quum sequatur *si qui finitimi sunt*, minime convenit.

Pag. 174. v. 13 *adducantur* — Sic edd. vett. et Ms. Cant. melius utique, quam vulg. *abducantur*. Nisi malis cum Mss. Oxon. Mead. Harl. aliisque legere *deducantur*, quo saepius in hac re utitur Cicero.

Pag. 174. v. 21. *sicut medico diligenti* — Comparationem hanc e Platonis Phaedro ductam esse observavit Wyttenbachius bibl. crit. Vol. I. p. 23.

Pag. 175. v. 9. *flexanima, atque* — Nonius Marcellus v. *flexanima* h. v. e Pacuvii Hermiona sic citat: *O flexanima, Atque omnium regina rerum oratio.* Lambinus et Gruterus in aliquot codd. non invenerunt *atque*.

Pag. 175. v. 10. *inclinantem impellere* — Guelf. A. ut aliquot a Grutero collati, *inclinantem excipere*. Guelf.

B. C. *inclinantem erigere*, et sic edd. multi. Crevierius coniectura reperit *impellere*, idque iam Lallemandus et Ernesti receperunt.

Pag. 175. v. 12. *bonus ac fortis* — Guelf. A. *fortis atque bonus.*

Cap. XLV.

Pag. 175. v. 13. *Haec sunt illa* — Guelf. A. *haec sunt enim illa.*

Pag. 175. v. 14. 15. *quum a me divinitus tractari solere diceret* — Sic multi codd. Msti apud Pearcium, edd. item Ven. et Mediol. rectius, quam alii *quae a me — diceret.*

Pag. 175. v. 22. *tam integrae sententiae* — Purgoldus coni. *tam crebrae*, quia quod sequatur *tam verae*, nihil aliud significet quam *integrae.* Si tamen quid mutandum sit, (nam lectio quarundam edd. *variae* minime placet) malim *tam verae* ut glossam *τοῦ tam integrae* delere, quia etiam, quod ad numerum in compositione attinet, facile hoc membro caremus.

Pag. 175. v. 23. *cui mederi volet* — In Pall. 1. 2. Pith. Memm. Gruterus haec omissa vidit.

Pag. 175. v. 25. *quum aggredior ancipitem causam et gravem* — Gruterus e Mss. Pall. duobus, totidemque Gallicanis, item Gronovius e Ms. Ox. laudant lectionem *quum aggredior in ancipiti causa et gravi;* haud scio an verius, etsi repugnat Ernesti.

Cap. XLVI.

Pag. 175. v. 28. *ducatur* — Hoc recepi pro vulg. *deducatur*, ut h. l. aptius. Et illud quidem Arntzenius in notis ad Panegyricos se in cod. Traiectino invenisse testatur.

Pag. 176. v. 4. 5. *maior ars aliqua forsitan* — Guelf. A. abest *aliqua*.

Pag. 176. v. 8. 9. *Non mehercule unquam* — Vulgo additur *apud iudices*, quod in Guelf. B. omissum rectius abest. Nam id quum per se intelligitur, tum sequentibus verbis: *in commovendis iudicibus*, iam satis significatur.

Pag. 176. v. 13. *Neque enim facile est* — Guelf. A. *neque est facile.*

Pag. 176. v. 13. 14. *ut irascatur ei, cui tu velis* — Sic Guelf. B. C. conspirantibus multis edd. In nonnullis autem omittitur *ei.*

Pag. 176. v. 14. *si tu ipse id lente facere videare* — Vulg. *si tu ipse id lente ferre videare.* Illud e Guelf. B. asciscendum putavi cum Heusingero ad Cic. Offic. I. 1, 1. *id lente facere* nimirum refertur et antecedens *perficere ut irascatur.* Haud facile est, inquit, iudicem ad iram commovere, si ipse orator in studio irae commovendae lentus esse videatur.

Pag. 176. v. 17. *nisi ei tu* — Guelf. A. *nisi tu ei.*

Pag. 176. v. 23. *nisi inflammatus ipse* — Guelf. A. *nisi ipse inflammatus.*

Pag. 176. v. 24. *accesseris* — Guelf. B. C. *accesserit,*

item Mss. Ioan. Bod. Harl. 1. Mag. Nov. ap. Pearcium. verius fortasse.

Cap. XLVII.

Pag. 176. v. 25. *Ac, ne forte hoc* — Guelf. A. *at ne hoc forte.*

Pag. 176. v. 27. *omni animi motu* — Guelf. A. *omni motu animi.* C. *animi omni motu.*

Pag. 177. v. 7. *accidere miremur* — In uno Lambini codice hic sequebantur ista: *videmus etiam id evenire in quibusdam aliis rebus confictis a nobis et nostra cogitatione adinventis,* in quo ille manifestum glossema agnovit hominis indocti, qui sibi tamen doctus videretur, deesse scilicet hic aliquid existimantis.

Pag. 177. v. 7. 8. *quum agitur non solum ingenii nostri existimatio* — Male Ed. Omnib. *Quum igitur non solum ingenii nostri existimatio consideranda est.*

Pag. 177. v. 9. *te id posse facere* — Ed. Omnib. *id posse facere.*

Pag. 177. v. 15. 16. *quid potest esse tam fictum, quam versus, quam scena, quam fabulae* — In ed. Omnib. abest *quam versus*, et sane ad sententiae veritatem elegantiamque melius abessent.

Pag. 177. v. 19. *spondialia* — Sic ed. Omnib. Vulg. *spondalia*, quae vox est nihili. In Guelf. A. *spondalli. Spondialia* Turnebus defendit Adv. XX. 7. Salmas. autem ad Solin. Tom. I. p. 83. emendabat *spondaulia;* cuius sensus etiam est in *spondialia*, ut neutrum alteri nisi ex codd. auctoritate praeferendum sit. Aurati vero con-

iectura, qui *Sophoclea* legendum censebat, facile supersedemus.

Pag. 177. v. 20. *Segregare abs te* — Versiculi sunt Pacuviani e tragoedia Teucro.

Pag. 177. v. 22. *Nunquam illum aspectum* — In hac lectione consentiunt Guelf. A. B. C. Lambinus malebat: *illud aspectum;* quod Ernestio nimis grammatice et ieiune dictum videbatur.

Pag. 177. v. 25. *indigem* — Sic Guelf. C. At corrupte B. *indignem*, A. *indegere.*

Pag. 177. v. 28. *Neque gnati eius parvi* — Guelf. B. C *nec eius nati parvi.*

Pag. 178. v. 2. 3. *tamen agere sine dolore non poterat* — Ernestio auctore delevi *recte*, quod vulgo ponitur inter *tamen* et *agere.* Nam hic non quaeritur de recte agendo; sed hoc dicitur, histrionem ista, quum *quotidie* ageret, (ubi consuetudo agendi vim doloris retundere posset) tamen agere sine dolore non potuisse; multo minus esse putandum, Pacuvium in scribendo leni animo ac remisso fuisse.

Cap. XLVIII.

Pag. 178. v. 10. *vellem imitari* — Guelf. A. *velim imitari*, falso.

Pag. 178. v. 12. *auctor meae* — Guelf. A. C. *actor meae*, perperam.

Pag. 178. v. 14. *fecerim* — Guelf. B. *facerem.*

Pag. 178. v. 21. *Sensi equidem* — Guelf. B. *sensi quidem.* Paulo post *magno opere* Guelf. A.

Pag. 178. v. 27. *lacrymis suis* — Guelf. B. omittit *suis.*

Pag. 179. v. 6. *absuisset* — Sic tres Guelf.

Cap. XLIX.

Pag. 179. v. 13. *et quaestore meo* — Hoc in Mss. quibusdam male omissum est. Nam nisi illud addidisset, haud satis dilucide se de Norbani causa lóqui, significasset.

Pag. 179. v. 14. *sed multo etiam magis* — Guelf. A. *sed etiam multo magis.*

Pag. 179. v. 17. *Habueras enim tu omnia* — Sic Guelf. A. (in C. deest hic locus) Ed. Omnib. Vulg. *habueras enim tum omnia.*

Pag. 179. v. 17. *fugam* — Guelf. A. male *furta.*

Pag. 179. v. 22. *ex templo* — Recte iam Strebaeus explicavit: ex loco auguriis consecrato, ubi concio habebatur.

Pag. 180. v. 2. *qui mihi quaestor fuisset* — Guelf. A. *qui mihi legatus fuisset*, item duo Pall. et Gallic. ap. Gruterum, quod abhorret a veritate historica. Cf. c. 50. Norbanum enim Antonius procos. in Ciliciam missus quaestorem habuerat.

Pag. 180. v. 6. *Omnia seditionum* — Sic fidenter rescripsi pro vulg. *omnium seditionum.* Nam omnes, quae umquam exortae essent, seditiones Antonius colligere haud poterat; id potius egerat, ut, quaecunque essent seditionum genera, vitia, pericula plene ostenderet.

Pag. 180. v. 8. *repetivi* — Guelf. B. C. *repetii.*

Pag. 180. v. 16. *libertatis, populo Romani dari* — Guelf A. *libertatis populi Romani.*

Pag. 180. v. 18. *non continuo, si quis* — Guelf. B. C *non continuo si qui.*

Pag. 180. v. 22. *concitatus* — Guelf. A. C. *incitatus* in B. corrupte *civitatis.*

Pag. 181. v. 1. *renovabam* — Vulg. additur *atqu revocabam*, quod omittit Guelf. A. In Ms. E. est unun *revocabam*, superscripto *renovabam.* Optimum est verb *atque revocabam* cum Pearcio, qui ea in nullo Mstorun suorum invenit, delere. *Renovari ad odium* bene dicitur ut de Inv. II. c. 15. *quum animus auditoris renovatur a ea, quae restant.*

Pag. 181. v. 8. *tunc admiscere* — Guelf. A. B. *tu admiscere.*

Pag. 181. v. 12. *in liberum loco* — Guelf. B. *in libe rum locum.*

Pag. 181. v. 18. *non potuissem* — Lambin. et Steph *non possem.* Plusquamperfectum tamen hic aptius.

Pag. 181. v. 18. *a iudicibus* — Guelf. A. *ab iudicibus*

Pag. 181. v. 20. *si pio* — Omissum Guelf. A.

Pag. 181. v. 24. *Sic in illa omni defensione* — Guelf A. *Sic in illa ipsa defensione.* Guelf. C. *Sic in illa ipsa omni defensione.*

Pag. 181. v. 28. *His duabus partibus orationis* — Guelf A. *his duabus orationis.*

Pag. 181. v. 28. 29. *concitationem habet, altera com mendationem* — Guelf. A. *commendationem habet, alter cogitationem.*

Pag

Pag. 182. v. 1. 2. *omnis est a me illa causa tractata* — Guelf. A. *omnis est tum illa causa tractanda.* Guelf. B. *omnis est tum a me illa causa tractata.*

Pag. 182. v. 2. *ut et acerrimus* — Guelf. A. *ut acerrimus.*

Pag. 182. v. 3. *renovanda* — Guelf. C. *revocanda.*

Pag. 182. v. 5. *animis iudicum* — Lambin. *iudicum animis.*

Pag. 182. v. 6. *tua, Sulpici, est a nobis tum accusatio victa* — Lambin. *tua tum, S. est a nobis a. v.*

Cap. L.

Pag. 182. v. 14. *quanta haesitatio* — male omissum Guelf. A. Idem paulo post nihilo melius *tu illud initio.*

Pag. 182. v. 18. *quum te nihil aliud* — Guelf. A. *quum nihil alius.*

Pag. 182. v. 19. *arbitrarer* — Guelf. B. C. *arbitrabar.*

Pag. 182. v. 21. *serpere occulte coepisti* — Lambin. *serpere eo occulte coepisti.*

Pag. 182. v. 24. *sed populi Romani iracundiam* — Guelf. B. C. *sed illam pop. R. iracundiam.* Sed *illam* recte delent Ms. Mag. Norf. Cant. Harl. 1. Ioan. ed. Manut. Steph. Lambin.

Pag. 182. v. 25. *Deinde* — Guelf. B. C. *Denique.*

Pag. 182. v. 29. *quorum testimonia* — Guelf. B. C. *quorum tu testimonia*, quod non displicet.

Pag. 183. v. 5. *demonstrationem defensionum tuarum* Quod vulgo hic additur: *abs te ipso commemoratam* malam interpolatoris cuiusdam sedulitatem prodit. Nam

Antonius non commemoravit demonstrationem defen sionum suarum, sed defensiones ipsas demonstravit. E vide, quam male sonet: *istam enim ipsam demonstra tionem defensionum tuarum, abs te ipso commemoratam* praesertim quum proxime antecedat: *quae quum abs t modo commemorarentur.*

Pag. 183. v. 6. *doctrinam esse non mediocrem puto* — Lambin. *doctrinam non mediocrem esse puto.*

Cap. LI.

Pag. 183. v. 8. *inquit Antonius* — Haec absunt Guelf A. At B. tantum omittit nomen proprium, haud scio a recte.

Pag. 183. v. 10. *quibus rebus* — Guelf. A. *in quibu rebus.*

Pag. 183. v. 13. *Nam neque in parvis rebus — adhi bendae* — Forsan hic rectius omissa praepositione lega tur: *nam neque parvis rebus — adhibendae.*

Pag. 183. v. 19. *convellere adoriamur* — Drakenborch ad Liv. XXXV. 51. coniecit *adordiamur*, quod necessa rium esse iam Ernesti negavit.

Pag. 183. v. 20. *fere maxime* — Guelf. A. *fere maxima*

Pag. 183. v. 21. *iudicum animis* — Lambin. *animi iudicum.*

Pag. 183. v. 25. *si id videare* — Guelf. A. *si id in r videamus.* Guelf. B. *si id videamur*, quod hic aptissimun est, quia praecedit *sentimus.* Victor. *si id velle videare.*

Pag. 183. v. 29. *si proponitur* — Guelf. A. *si ponetur*

Pag. 184. v. 3. *aut dignitatem inesse* — Guelf. A. *aut dignitatem esse.*

Pag. 184. v. 4. *concilies* — Guelf. B. *concilias.*

Pag. 184. v. 6. *fecisse causa sua* — Lambin. *sua causa fecisse.*

Pag. 184. v. 12. *et odium in alios* — Guelf. A. *et in alios odium* ordine forsan concinniore.

Pag. 184. v. 13. *demovere* — Sic Lambin. rectius quam alii *dimovere.*

Pag. 184. v. 14. *genera tractanda sunt* — Guelf. A. *genera sunt tractanda.*

Pag. 184. v. 15 sqq. *Nam si quod ipsis, qui audiunt, perniciosum aut inutile sit, id factum augeas, odium creatur; sin quod aut in bonos viros, aut in eos, in quos quisque minime debuerit* — Nihil hic mutandum censeo. Post *in bonos viros* subintelligitur ex antecedenti versiculo *factum*, et post *debuerit* facile cogitando suppletur *facere.* Lambinus tamen sic corrigendum censuit: *Nam si quod — creatur; sin quod aut bonis viris, aut iis, quos quisque minime laedere debuerit, aut reipublicae.* Pearcius vero: *Nam si quod ipsis, qui audiunt, perniciosum aut inutile sit, id augeas, odium creatur; sin quod aut in bonos viros factum aut in eos;* qua transpositione posterior sententiae pars nihil lucratur, priori autem aliquid de subtilitate ac perspicuitate decedit.

Pag. 184. v. 18. *aut in eos, in quos* — Guelf. A. B. C. *aut in eos quos.*

Pag. 184. v. 20. *aut iracundia* — Vulg. *aut invidiae.* pro quo Guelf. B. C. saltem rectius habet *invidia.* Sed

ne locus quidem hic est invidiae, de qua postea demum agitur. Ergo rescripsi *iracundia.*

Pag. 184. v. 21. *timor incutitur* — Guelf. A. *timor incitatur.*

Pag. 184. v. 25. *molestiae* — Guelf. C. *atque molestiae.*

Pag. 184. v. 26. *longe sit* — Guelf. A. *non longe sit.*

Pag. 184. v. 27. *virium opus sit* — Omittitur *sit* Guelf. A. Sane hic abesse potest.

Pag. 184. v. 29. *aut inferioribus* — Mattius in annott. c. 28. p. 127. haec verba eiicienda censet, sine causa idonea. Nam ab inferioribus se vinci aegrius etiam ferunt homines, quam a paribus.

Pag. 185. v. 3. *aequabilitatem iuris* — Guelf. A. *aequabilitatem communis iuris.* Sic iam Nizolius, Victorius aliique. Vocem *communis* Lambinus delevit, nec eam agnoscunt Mss. Bod. Harl. 2. Bal. Nov. a Pearcio laudati. Pro *aequabilitatem* ed. s. l. et a. *aequalitatem.*

Pag. 185. v. 7. *honestiora atque graviora* — Guelf. A. *honesta atque graviora.*

Pag. 185. v. 8. *tanti ulla merita, quanta* — Sic Guelf. A. B. C. et edd. vett. Lambinus correxit *tanta ulla merita, quanta*, quem sequutus est Pearcius auctoritate Ms. Norf. Vulg. *tanti* Heusingerus probavit coll. Cort. ad Cic. Ep. VI. 9. extr. et ad Sall. Iug. I. 5. Burm. ad Ovid. Heroid. XVIII. 71.

Pag. 185. v. 11. *parta* — Guelf. B. C. *parata.*

Pag. 185. v. 12. *seseque si quam* — Guelf. B. *seseque quam.*

Pag. 185. v. 12. *peperisse* — Sic Guelff. omnes.

Pag. 185. v. 13. *etsi ea non sit* — Guelf. A. B. Erl. et Edd. vett. habent *tamen etsi*, ex quo Ald. Iunt. fecerunt *tametsi*. Recte animadvertit Ernesti, *tamen* huc e sequentibus temere venisse.

Pag. 185. v. 17. *et pervagatum* — Vulgo, ut Guelf. A. *et perpetuum;* quod a sententia abhorret. Edd. primae habent *pervagatum*, vel addito, vel omisso *commune*.

Pag. 185. v. 17. 18. *invidetur autem praestanti florentique fortunae* — Ernesti haec uncis inclusit, ut manifesto spuria. At enim si haec eiiciantur, verba *ut haec opinio minuetur* prorsus nihil habent, ad quod referantur. Itaque si hic interpolata quaedam esse viderentur, certe haec verba una cum illis resecanda essent, ut sic oratio decurreret: *omninoque perficiendum est, quoniam plerique sunt invidi, maximeque est hoc commune vitium et pervagatum, ut illa excellens opinione fortuna cum laboribus et miseriis permixta esse videatur.* Attamen in vulgata Ciceronis numerum mihi visus sum agnoscere, etsi luxuries quaedam est verborum, nec sententia presse satis enuntiata.

Pag. 185. v. 20. *permista esse videatur* — Guelf. A. *permixta videatur.* B. C. *permixta esse videatur.*

Pag. 185. v. 24. *ad se ipsum revertatur* — Pearcius coni. *ad se ipse.* Male. Nam hic oppositio est inter *alium* et *ipsum.* Iudici proponitur exemplum alienae miseriae; ita ut cogitare debeat, si ista miseria non illum alium, sed se ipsum perculisset, quomodo secum agendum putaret! Ergo *alium* intuens ad se *ipsum* revertitur.

Pag. 185. v. 24. *ita quum singuli casus* — Guelf. C *ita enim singuli casus*, falso.

Cap. LII.

Pag. 186. v. 7. *nam ex illa lenitate* — Guelf. A. C *nam et ex illa lenitate.*

Pag. 186. v. 10. *inflandum* — Vulg. *inflammandum* Olim, ut Guelf. B. C. *influendum.* Heusingerus olin *induendum*, postea *instillandum* legi volebat. *Inflandun* est e coniectura Gulielmi et legitur in marg. ed. Melan chth. Hoc igitur cum Pearcio unice probandum videtur hactenus tamen, ne illi demus, loquendi formulam Cic. Or in Pison. c. 36. *quum tibi spe falsa animos rumor inflasset*, per omnia huic nostrae similem esse. Immo multun altera ab altera differt. Aliud enim est *animi aliquid inflare*, (ut nos dicimus *Leben einhauchen*), et *animos sp inflare* (quod est *die Gemüther durch Hoffnung aufblasen*) Quod autem Ernesti cum Grutero prorsus hic delendum putabat participium, id concinnitas membrorum non patitur. Ac facile explicatur, quomodo ex *inflandum* ortae sint falsae lectiones. Alii pro *inflandum*, quasi esset compendium scribendi, dederunt *inflammandum.* Qui autem *influendum* scripserunt, iis obversabatur antecedens *influat*, ut saepe factum scimus.

Pag. 186. v. 11. *oratio* — omissum Guelf. A.

Pag. 186. v. 12. *contentionis oratoris* — Guelf. A. *contentionis orationis*, vitiose.

Cap. LIII.

Pag. 186. v. 16. *et hoc, quod* — Guelf. B. *et in hoc quo.*

Pag. 186. v. 18. *tarda* — Guelf. A. B. C. *tarda sunt,* ut vulgo. Rectius tamen id abesse sensit Pearcius. *Principia tarda esse debent* h. l. significat, utrumque illud genus, quod graece dicitur ἦθος καὶ πάθος, tardius incipiendum, seu, ut ipse explicat, non statim ad illud assiliendum esse.

Pag. 186. v. 18. *et exitus tamen spissi et producti esse debent.* Non necesse est *tamen* cum Ms. Harl. 1. delere, vel cum Lambino *item* reponere. Sensus enim hic est: Etiamsi ad illud genus, in quo vis atque contentio quaeritur, (παθητικόν), et ad hoc, quod ad vitam et mores accommodatur, (ἠθικόν), tardius accesseris (quod modo erat praeceptum) *exitus tamen spissi atque producti esse debent*, h. e. ut ipse explicat, si semel ingressus fueris in eam rationem, non nimis celeriter discedendum est. *Spissi* Pearcius perperam interpretatur *obscuri.* Immo est i. q. *lenti*, metaphora ducta a liquoribus spissis, viscidis, lentis, qui non celeriter diffluunt. Sic in verbis *si est aliquanto spissius*, Cic. Orat. III. 36. non est, ut Pearcius putabat, *obscurius;* sed potius significatur: *si hoc negotium est aliquanto lentius et quod non possit celeriter transigi.*

Pag. 186. v. 20. *ad illud genus* — *ad genus illud* Gu. A.

Pag. 186. v. 26. *aut iracundiam* — Guelf. B. *atque iracundiam.*

Pag. 186. v. 28. 29. *Argumentum enim ratio ipsa co firmat, cui, simul atque emissum est, adhaerescit* — Optin sic emendavit vulgatam, *quae simul atque emissa est adha rescit* Wyttenbachius bibl. crit. Vol. I. P. I. p. 21. S et infra c. 54. *ante illud facetum dictum emissum haere debeat, quam cogitari posse videatur.* Strebaeus h. l. exp nit sic, quasi legisset: *argumenti enim ratio simul atq emissa est adhaerescit*, scil. animis. Unice autem vera e Wyttenbachii emendatio, quae facilitate pariter atqu elegantia commendatur.

Pag. 187. v. 6. *commovere* — Guelf. B. C. *movere.*

Pag. 187. v. 8. *suppeditari* — Guelf. B. C. *supped tare;* haud absurde, neque tamen vere.

Pag. 187. v. 9. *Sed argumento* — Pcarcius coni. *I argumento.* At vulg. recte se habet.

Pag. 187. v. 12. *ex propositis* — Sic Guelf. A. B. C At Ms. Memm. *ex positis* Illud autem Ernesti recte mc nuit proprium esse in hac re verbum.

Pag. 187. v. 12. *nec esse* — Guelf. B. C. *neque esse.*

Pag. 187. v. 17. *efferenda sunt* — Sic Guelf. A. et Mss Ioan. Nov. Mead. Harl. 1. 2. et Bal. quod si pro *vincen da*, *superanda* dictum videatur, non est aspernandum Vulg. *inferenda* prorsus ineptum est. Heusingerus em. *ever tenda.* Ante eum Walkerus et Pearcius *infirmanda*, quod profecto aptissimum est. Saepius *infirmare* et *tollere* com poni docuit Pearcius exemplis locorum Cic. de Nat Deor. II. c. 59. Ac. Quaest. IV. c. 6. Fortasse mollissimum fuerit *auferenda* corrigere; ac sic videtur Strebaeus legisse.

Pag. 187. v. 18. *misericordia* — Guelf. A. C. *ut misericordia*, non male repetita particula.

Cap. LIV.

Pag. 187. v. 26. *inquit Caesar* — Abest *Caesar* Guelf. A. B. C. et commode hic abesse potest.

Pag. 187. v. 26. *facetius* — Gruterus e Mss. praeferebat *facilius*, quod Pearcius in Ioan. Harl. 1. Bod. et Mag. Ernesti quoque in Erl. invenit; et notatur ab Heusingero e tribus Guelff. At hoc minime admittendum. Nam sequitur *quam de ipsis facetiis*, in quo misere frigeret *ipsis*, si *facilius* legeretur. Accedit quod in hac lectione prorsus nihil significaretur verbis *ab homine non inurbano*, quod ad rem pertineret, ut iam Pearcius intellexit. Ut igitur nostri homines dicerent: *Es läſst sich leicht witziger über alles andere sprechen, als über die witzigen Einfälle selbst;* sic h. l. Caesar dicit: *omni de re facetius posse ab homine non inurbano, quam de ipsis facetiis, disputari.* Nempe *facete disputare* est ita disputare, ut caveatur insulsitas, quae paulo post in iis reprehenditur, qui conati essent iocorum rationem quandam artemque tradere.

Pag. 188. v. 1. *nonnullam in spem veneram, posse me aliquid ex istis discere* — Parum abest, quin indigner, hic adeo dormitasse bonum Ernestium, ut putaret, hic legendum esse *non ullam in spem veneram;* quod a sensu necessario prorsus abhorret. Caesar ait: Ego omni de re facetius puto posse ab homine non inurbano, quam de ipsis facetiis, disputari; scil. hoc consilio, ut earum quasi rationem quandam et artem instituamus. Itaque

quum ita iam olim iudicassem, et quosdam Graecos libros inscriptos esse vidissem de ridiculis, nonnullam in spem veneram, posse me aliquid ex iis discere. Hanc spem deinde dicit frustratam fuisse. Facilius consequutio sententiae appareret, si legeretur: *Atqui quum quosdam* — sed *itaque* recte se habet, si modo teneatur, in *puto* simul latere *putabam.*

Pag. 188. v. 1. *posse me aliquid ex istis discere* — Guelf. A. *posse me aliquid ex his discere.*

Pag. 188. v. 8. *quare mihi quidem nullo videtur modo* — Guelf. A. *quare mihi videtur quidem nullo modo.* Guelf. B. *quare mihi quidem nullo modo videtur.* Vulgo olim omittebatur *quidem*; id recte tuentur Mss. et edd. vett.

Pag. 188. v. 13. *Leve nomen habet utraque res! quippe;* — Sic interpungendum est. Nam in *leve* — *res!* est obiectio; et *quippe* est respondentis cum affirmatione. Iam editio Omnib. praeivit hanc interpunctionem.

Pag. 188. v. 18. *imitatores et narratores facetos* — Guelf. A. *imitatores facetiarum.*

Pag. 188. v. 19. *et vultu adiuvante* — Guelf. A. *adiuvante et vultu.* Melius fortasse.

Pag. 188. v. 21. *facetum dictum* — Mss. Norf. Ioan. Mead. Harl. 1. 2. Nov. Bod. Mag. teste Pearcio, item Guelf. A. *facete dictum;* idem dedit scriptor Guelf. B. sed omisit *dictum.* Similiter edd. Steph. Lamb. habent *facete dictum.* Praeferendum tamen videtur *facetum dictum*, sicut dicitur *bonum dictum.*

Pag. 188. v. 23. *quid enim hic* — Guelf. A. *quid enim est hic.*

Pag. 189. v. 3. *excellens, et illo quod in perpetuitate* — Guelf. A. *excellens illo qui in p.* B. *excellens et in illo qui in p.* Sed melius et concinnius est *et illo quod*, ut paulo post *et hoc quod*, idque Pearcius praetulit auctoritato Mss. Ioan. Harl. 1. Norf. Nov. edd. Ven. Med. Steph. Asc. Lamb. Manut.

Pag. 189. v. 4. *et hoc quod* — Sic Guelf. A. at B. *et hoc qui.*

Pag. 189. v. 8. *in quo ipso servabat suam* — Sic Guelf. B. at C. *in quo ipso conservabat suam.* Pearcius e compluribus Mss. dedit *in quo ipse servabat suam.* Sed vis pronominis *ipse* hic non est in persona Crassi, sed in re, qua de agitur; q. d. in eo ipso, quod adversarii dignitati parcebat, suam servabat Crassus, quia indignum eo fuisset Scaevolae dignitati non parcere.

Pag. 189. v. 11. *dici possint* — Guelf. A. *dici possunt.* C. *dici potuit.*

Pag. 189. v. 12. *ridiculi* — i. e. faceti, lepidi.

Pag. 189. v. 13. *non insulse interpretantur* — Interpretari h. l. non est explicare, sed eloqui, verbis efferre.

Pag. 189. v. 15. *bona dicta* — Guelf. B. *bene dicta.*

Cap. LV.

Pag. 189. v. 18. *in Scaevola* — Sic Ms. Ioan. Harl. 1. Gu. A. recte, ut postea *in Bruto.* cf. Cort. ad Sall. Catil. c. 51, 15. Vulg. *in Scaevolam.* Pro *continuit* Guelf. A. vitiose *conticuit.*

Pag. 189. v. 19. *atque illo altero genere* — Guelf. A. *atque in illo a. g.*

Pag. 189. v. 23. *pugnavit* — Guelf. B. C. *pugnaba* male. Discrepat enim tempus ab antecedentibus *conti nuit* — *lusit;* quibus respondere debet *pugnavit.* Ali ratio est in *iudicabat.* Edit. Omnib. habet *repugnaba* quod non est aptum.

Pag. 189. v. 26. *Minime mirum, inquit, modo eni existi de balneis* — Guelf. A. *Minime enim modo exist de balneis.* B. *Minime mirum inquit enim existi.* Heusin gerus putabat, si *mirum* retineretur, plane otiosum id a frigidum fore, quod Brutus iam dixerat *se sine caus sudare.* Idem Pearcio visum. Quid autem, si Brutu dixisset, *Miror quid sit, quod sudem.* Tum Crassus apt respondisset, *minime mirum.* Praeterea nimis concisum est, quod Heusingero placebat: *Minime. Existi de bal neis.* Nam illud *modo enim* servandum est, non solum per se, quia nemo potest, nisi qui *modo* exierit de bal neo, propter hanc causam sudare; sed etiam quia paulo ante dictum erat: *quam multa de balneis, quas* NUPER *ill vendiderat* — Ceterum Pearcius illud *sine causa sudare* sic accepit, quasi Brutus dixerit, se in impugnanda Plancii causa contra Crassum nimis vehementer agere, quum sine sudore accusari Plancius et vinci Crassus potuerit. At nisi *sudare* proprie accipias, frigidiusculum esset Crassi dictum, quod ad inanem lusum ex amphibolia rediret. Praestat igitur verum hic sudorem intelligere. Notum est enim, oratores saepe sic sudasse, ut frons esset sudario detergenda; cf. Quintil. Inst. or. VI. 3, 60. XI. 3, 148.

Pag. 189. v. 27. *huiuscemodi* — Abest Guelf. A. *huiusmodi* Guelf. B.

Pag. 189. v. 28. *sed non minus iucunda illa perpetua* — Guelf. B. C. *non minus illa iucunda p.* Guelf. A. *sed non minus iucunda illa p.* Vulg. ordinem servant multi Mss. quos Pearcius adhibuit, et. Edd. Ven. Med. Steph.

Pag. 189. v. 29 sqq. *Quum enim Brutus duos lectores excitasset* — Cum hoc loco comparandum est Orat. pro Cluentio c. 51. quod quia illum egregie illustrat, huc transscribere placet: „Ego vero — L. Crassi auctoritatem sequor, qui quum L. Plancium defenderet, accusante M. Bruto, homine in dicendo vehementi et calido, quum Brutus, duobus recitatoribus constitutis, ex duabus eius orationibus capita alterna, inter se contraria, recitanda curasset, quod in dissuasione rogationis eius, quae contra coloniam Narbonensem ferebatur, quantum potest, de auctoritate senatus detrahit; in suasione legis Serviliae summis ornat senatum laudibus; et multa in equites Romanos quum ex ea oratione asperius dicta recitasset, quo animi illorum iudicum in Crassum incenderentur; aliquantum esse commotus dicitur. Itaque in respondendo primum exposuit utriusque rationem temporis, ut oratio ex re et causa habita videretur; deinde ut intelligere posset Brutus, quem hominem, et non solum qua eloquentia, verum etiam quo lepore et quibus facetiis praeditum lacessisset, tres et ipse excitavit recitatores cum singulis libellis, quos M. Brutus, pater illius accusatoris, de iure civili reliquit. Eorum initia quum recitarentur ea, quae vobis nota esse arbitror:

FORTE EVENIT, UT RURI IN PRIVERNATE ESSEMUS EG ET BRUTUS FILIUS: fundum Privernatem flagitabat. I: ALBANO ERAMUS EGO ET BRUTUS FILIUS: Albanum pc scebat. IN TIBURTE FORTE QUUM ASSEDISSEMUS EGO E BRUTUS FILIUS: Tiburtem fundum requirebat. Brutur autem hominem sapientem, quod filii nequitiam vide ret, quae praedia ei relinqueret, testificari dicebat vo luisse. Quodsi potuisset honeste scribere, se in balnei cum id aetatis filio fuisse, non praeterisset; eas se tame ab eo balneas non ex libris patris, sed ex tabulis et e: censu quaerere."

Pag. 190. v. 1. *de colonia Narbonensi* — Haec coloni Narbonem deducta est A. U. C. 636. Crasso annum vi cesimum tertium agente, M. Porcio Catone Q. Marci Rege coss. Cicero in Bruto c. 43. *Voluit* (Crassus) *ado lescens in colonia Narbonensi causae popularis aliquid at tingere, eamque coloniam, ut fecit, ipse deducere. Exsta in eam legem senior, ut ita dicam, quam illa aetas ferebat oratio.*

Pag. 190. v. 2. *de lege Servilia* — Intelligitur lex iudiciaria Q. Servilii Caepionis lata A. U. 647. in qua sanxerat, ut iudicia, quae lege Sempronia a senatu ad equites translata essent, cum utroque ordine communicarentur. Eam legem Crassus populo suasit.

Pag. 190. v. 3. *contraria inter sese de republica capita* — Quid hoc sit, intelligi potest ex loco Ciceronis orat. pro Cluentio. In dissuasione rogationis adversus coloniam Narbonensem carpendus erat a Crasso senatus, qui plerumque alienus erat a coloniis deducendis, ne vectigalia

populi Rom. minuerentur. In suasione legis Serviliae contra laudandus erat senatus. Hinc illa capita contraria.

Pag. 190. v. 15. *in Tiburti* — Guelf. B. C. *in Tiburte.*

Pag. 190. v. 18. *Quod nisi puberem te iam haberet — composuisset* — Optime Heusingerus in praef. ad Cic. de Off. p. LVI. H. l. noster temporum sensus (scil. Germanicae linguae indoli assuetus) flagitat *habuisset;* Latinorum ἀκρίβεια non item. Tum enim, quum quartum librum Bruti pater componere potuisset, filium puberem non *habuerat* solum, nec *habuit,* sed *habebat.*

Pag. 190. v. 19. *in balneis lotum* — Guelf. B. C. edd. quaedam vett. *locutum* male; nam verba *quod nisi te puberem iam haberet* satis ostendunt, hic de lavatione agi. Cic. de Offic. I. 35. *nostro quidem more cum parentibus puberes filii, cum soceris generi non lavantur.*

Pag. 190. v. 24. *funere efferretur* — Guelf. A. *feretur* omisso *funere.* Guelf. B. C. *cum funere ferretur.*

Pag. 190. v. 27. *gestu omni imminenti* — Edd. vett. quaedam, ut Omnib., habent *gestu omni et vultu imminenti;* at *vultus* iam erat mentio facta per verba *coniectis oculis.* Ergo hic male redundaret.

Pag. 190. v. 28. *Brute, quid sedes?* — Nempe hac interrogatione Bruti ἀναισθησίαν carpebat, qui posset anus Iuniae funus quiete sedens spectare, nec mala nequitiae suae generis nobilitatem dedecorantis conscientia turbaretur.

Pag. 191. v. 1. *quid illis omnibus, quorum imagines duci vides, maioribus tuis?* — Vulgo editur: *quid illis omnibus, quorum imagines duci vides? quid maioribus tuis?* At

ii multi, quorum imagines in funere anus Iuniae duceban tur, erant ipsius Bruti maiores. Ergo necessario delen dum erat *quid* post *vides.* Et sic paulo post: *tu imagines istas non perhorrescis? quibus non modo imitandis, sed ne collocandis quidem tibi ullum locum reliquisti*, quibus ex verbis plane perspicitur, non alias quam Bruti maiorum imagines hic significari.

Pag. 191. v. 3. *quid te facere* — Guelf. A. *quid te agere.* B. C. *quid facere.*

Pag. 191. v. 8. *et caesis* — Guelf. A. B. C. *et cesis*, antiquo more scribendi.

Pag. 191. v. 8. *solium tibi paternum* — in quo scilicet Brutus pater sedebat, quum de iure respondebat.

Pag. 191. v. 9. *recepisse* — Guelf. A. *reliquisse.* At *recipere* est verbum solenne in venditionibus.

Pag. 191. v. 10. *quae nulla est in te* — Guelf. A. *quae neque est in te.*

Pag. 191. v. 15. *imagines ipsas* — omissum *ipsas* Guelf. C. Sed in *ipsas* esset gradatio, quae hic nulla esse potest. Nam magis perhorrescere matrem quam imagines debebat. Legendum igitur est *istas.* Ut enim supra dicebat: *quid illam anum — quid illis omnibus, quorum imagines duci vides*, sic h. l. poni debet: *tu illam mortuam, tu imagines istas.*

Pag. 191. v. 18. *ullum locum* — Guelf. B. *locum ullum* melius, opinor.

Pag. 191. v. 20. 21. *ex una concione meministis. Neque enim contentio maior umquam fuit* — Vulgo editur: *ex una concione meministis. Nec enim concio umquam maior fuit*

uit, nec apud populum gravior oratio; qua in lectione oc incommodum est, quod vocabulum *concio* bis deineps positum duplici significatione ponitur. Primum nim significat orationem ad populum, deinde ipsum opuli concilium. Neque vero exputari potest, cur h. l. l addiderit, *nullam unquam populi concionem maiorem visse.* In Mss. quae Pearcius consuluit, Ioan. Mead. al. Cant. Wag. Harl. 1. 2. est: *ex una contentione memiistis, nec enim concio maior unquam fuit etc.* et sic quoue Ms. Guelf. A. B. quam lectionem pessimam iudicat leusingerus. Eam tamen Pearcius in ordinem recepit. mitatus eum est Ernesti, qui tamen falso sibi persuasit, . l. de oratione in iudicio agi. Etenim Crassus hanc rationem censura nondum deposita habuit, quem magiratum dum gerebat, nemo eum poterat in iudicium ocare. Imo paulo post sub finem c. 56. Cicero diserte ixit: *ut in ista ipsa concione nihil fere dictum est ab eo - quod non provocatus responderit.* Notum est, Crassum t Domitium Ahenobarbum censuram magnis cum disensionibus gessisse. Itaque quum interdum etiam in enatu altercati essent, accidit, ut aliquando coram popuo inter se contenderent. Orationem igitur Crassus habuit . concionem contra collegam; et quia haec non erat erpetua, sed crebris altercationibus interrupta, Cicero icit, nullam unquam contentionem maiorem fuisse, nec pud populum graviorem orationem, aut lepore et festiitate conditiorem. Itaque in Bruto c. 44. *ipsa illa cenoria contra Cn. Domitium collegam non est oratio* (scil. erpetua) *sed quasi capita rerum, et orationis commenta-*

rarium paulo plenius. Nulla est enim altercatio clamoribus umquam habita maioribus, (i. e. maiore plausu populi excepta). *Et vero fuit in hoc et popularis dictio excellens* (quibus ex verbis iterum intelligitur, orationem illam non iudicialem fuisse, sed ad Quirites habitam) *Antonii genus dicendi multo aptius iudiciis quam concionibus.* Quae quum ita sint, emendationem nostram, qua pro *contentione — concio*, transponendo rescripsi *concione — contentio* facile me spero idoneis arbitris probaturum.

Cap. LVI.

Pag. 191. v. 26. *illud quidem admiror* — Guelf. B. C. cum multis aliis Mss. et Edd. *et illud quidem admiror*, copula superflua. Recte delevit illam Lambinus, eamque in Ms. Ioan. abesse testatus est Pearcius.

Pag. 191. v. 28. *ut ceterarum* — omissum Guelf. A.

Pag. 192. v. 2. *paulum* — Guelf. B. C. *paululum.*

Pag. 192. v. 3. *quamvis facetum* — Guelf. B. C. *quem vis facetum. quemvis* miror potuisse Pearcio placere, etsi novem eius Codd. suffragantibus. Recte Ernesti restituit *quamvis*, (i. q. quantumvis) e Ms. Erl.

Pag. 192. v. 4. *sed quum omnium sit* — Guelf. A. *sed quod omnium sit.* B. *sed quum omnium sis.* Recte autem octo Pearcii codd. *sed quum omnium sit.* Ernesti praefert *sis*, quia hic non solum de Crasso, sed de genere, ut ante, loquatur Antonius. Atqui idem efficitur τῷ *sit;* quia ante in *nam esse quamvis facetum* subintelligitur *aliquem.*

Pag. 192. v. 8. *Hic quum arrisisset Crassus* — Sic recte

Guelf. B. C. Vulgo *hic quum arrisisset ipse Crassus*, in quo *ipse* redundat.

Pag. 192. v. 8. *attamen* — Guelf. A. B. *ac tamen.*

Pag. 192. v. 9. 10. *quum artem esse facetiarum, Iuli, negares* — Guelf. A. *quum artem esse facetiarum ullam negares.*

Pag. 192. v. 15. *sed hoc praeceptum praetermittendarum est facetiarum, quum his nihil opus sit* — Egregiam hanc Io. Mich. Heinzii correctionem in versione horum librorum germanica prolatam male neglexerunt Ernesti, et qui eum sequuti sunt. Heusingerus, qui illam item necessariam esse vidit, in codd. Guelff. tamen nihil aliud invenit quam vulg. *praetermittendum.* Ortum hoc est ex male intellecto scribendi compendio. In textu ed. Omnibon. est *p̄termittēdū*, et tamen in notis recte sic exponitur lectio *praetermittendarum:* „sed hoc praeceptum, quod iubet habendam esse rationem temporis, rei, et personarum, facetiarum praeceptum est non inveniendarum sed omittendarum.“

Pag. 192. v. 18. *et maxime* — Sic Guelf. A. B. C. Copula non erat quod displiceret Ernestio. Cf. Tursellin. de particulis p. 259.

Pag. 192. v. 26. *in ista ipsa concione* — Guelf. A. *in ista ipsa contentione.* In B. scribitur *conctione*, in C. *contione*, unde intelligitur, quomodo *contentione* in codd. venerit.

Cap. LVII.

Pag. 193. v. 5. *inquit, patiemur* — Guelf. A. *patiemur, inquit.*

Pag. 193. v. 4. *Crasso* — Guelf. A. *M. Crasso.*

Pag. 193. v. 5. *tamen* — Hoc non est alieno loco positum, ut Ernesti putabat, cui videbatur ante *non explicare* collocandum, et sic legendum: *qui quamquam Crasso facetias concedit, et multo in eo studio magis ipse elaborat, tamen non explicare* etc. Immo constructio integra et plena haec est: *patiemur Caesarem non explicare nobis — qui quamquam — tamen in eo studio magis ipse* (quam Crassus) *elaborat.*

Pag. 193. v. 6. *elaborat* — Guelf. A. B. C. *laborat.* Ernesti coni. *elaboravit,* non male. Sed in praesenti *elaborat* continetur etiam praeteritum.

Pag. 193. v. 6. *non explicare nobis totum genus* — Sic Pearcius e Mss. Omittitur *nobis* Guelf. B. C. Vulgo *non explicare totum nobis genus.*

Pag. 193. v. 7. *et unde ducatur* — Guelf. B. C. *et unde deducatur.*

Pag. 193. v. 9. *fateatur* — Guelf. B. C. *fateamur.* Illud autem recte Pearcius recepit e Mss. Ioan. Nov. Mag. Respicitur enim, quod Caesar c. 54. dixerat: *multum in causis persaepe lepore et facetiis profici vidi.*

Pag. 193. v. 14. *iamdiu* — Guelf. B. C. *tamdiu.* At recte monuit Ernesti, *tamdiu* fore reprehendentis, *iamdiu* honeste dici.

Pag. 193. v. 14. *ars ulla* — Guelf. B. *ars nulla,* vitiose.

Pag. 193. v. 17. *facere posset* — Gu. A. *facere possit,* male.

Pag. 193. v. 18. *haec non vel facile* — Guelf. A. *haec vel non facile;* ut vulgo edebatur ante Pearcium, qui recte praetulit *haec non vel facile.* B. *haec non id facile.*

Pag. 193. v. 21. *utilitatem esse arbitror* — Guelf. A. *utilitatem arbitror.*

Pag. 194. v. 1. *quoniam collectam a conviva, Crasse, exigis* — „*Collecta* exprimit Graecum ἔρανος. Itaque non opus coniicere *conviviis*, quod proprie collecta fit a pluribus. Nam ἔρανος a singulis petitur.“ *Ernesti.*

Pag. 194. v. 5. *spectante Roscio* — Guelf. A. *inspectante Roscio.* Sic Nizol.

Pag. 194. v. 6. *sese commovere* — Guelf. B. C. *se commovere.*

Pag. 194. v. 7. *Crasso audiente, primum loquar de facetiis* — Haud assequor, quid sibi hic velit *primum*, nam non sequitur aliquid, quod *secundum* dici possit. Suspicor, Ciceronem scripsisse: *sic ego nunc, Crasso audiente praesertim, loquar de facetiis.*

Pag. 194. v. 8. *et docebo sus Minervam, ut aiunt, oratorem eum* — Vulgo *et docebo sus, ut aiunt, oratorem eum.* Notum est proverbium: *Sus Minervam.* At in vulgata male supprimitur *Minervam;* quasi proverbium hoc fuisset: *Sus oratorem.* Itaque supplevi in textu *Minervam.* Sic Caesar dicit: *et docebo ego sus Minervam, ut aiunt,* nempe *oratorem eum* etc. Ceterum quum Cicero partes loci de iocis explicandi Iulio Caesari demandasset, tamen in epistola ad Volumnium lib. VII. ep. 32. seu stili errore, seu memoriae lapsu ad Antonium retulit: „Pugna, si me amas, nisi acuta ἀμφιβολία, nisi elegans ὑπερβολή, nisi παράγραμμα bellum, nisi ridiculum παρὰ προσδοκίαν, nisi cetera, quae sunt a me in secundo libro de Oratore per Antonii personam disputata de ridiculis,

ἔντεχνα et arguta apparebunt, ut sacramento contendas mea non esse. "

Pag. 194. v. 10. *foenum alios esse oportere* — i. e. dignos, qui foeno alantur, tanquam, ad Crassum comparati, vix homines esse videantur.

Pag. 194. v. 14. *ut ad Antonii reliqua redeamus* — Guelf. A. *ut Antoni reliqua videamus.*

Pag. 194. v. 17. *disputationis* — Guelf. B. C. *disputationis meae.*

Pag. 194. v. 21. *perpaululum* — Guelf. B. *perpaucum.* A. *perpaulum.*

Cap. LVIII.

Pag. 194. v. 28. *velle risum movere* — Guelf. A. *risum velle movere.*

Pag. 195. v. 3. *ut eum cupientes tenere nequeamus* — Guelf. A. *ut vix eum cupientes teneamus,* quae lectio, quia est ad sententiam verior, valde placet.

Pag. 195. v. 5. *vultum, oculos* — Guelf. A. *oculos, vultum.*

Pag. 195. v. 5. *viderit Democritus* — Non solum ideo Democrito hoc negotium dat, quia semper risisse dicitur, ut Ernestio visum, sed etiam, quia diligentissimus fuit naturae scrutator.

Pag. 195. v. 6. *Neque enim ad hunc sermonem hoc pertinet* — Guelf. A. *Neque enim ad hoc sermo hic pertinet.*

Pag. 195. v. 8. *ne ipsi quidem illi* — Guelf. A. *ne ipsi illi quidem.*

Pag. 195. v. 9. *regio quasi* — Sic Guelf. A. B. C. Pearcius transponenda haec verba censuit, *quasi regio*, quia adverbium *quasi* substantivo suo non postponatur. Exemplum tamen aliud postpositae huius particulae Ernesti attulit ex Or. III. 16. *hinc discidium illud exstitit quasi linguae et cordis.*

Pag. 195. v. 12. *quae notant et designant* — Guelf. A. *quae notant vel signant.*

Pag. 195. v. 20. *quod elevat* — Guelf. B. *quid levat.* A. *quod delevat*, vitiose.

Pag. 195. v. 23. *maximeque* — Guelf. A. *maxime.*

Pag. 195. v. 24. *et relaxat* — Guelf. A. *ac relaxat.*

Pag. 195. v. 25. *non facile est* — Guelf. A. *fa ile non est.*

Pag. 195. v. 27. *Quatenus autem sint* — Guelf. B. C. *q. a. sunt.*

Pag. 196. v. 2. *insignis agitata* — male omissum Guelf. B.

Pag. 196. v. 2. *facinorosos* — Additur *enim* Guelf. B. C. et sic complures Mss. codd. apud Pearcium. Non tamen necesse est *enim* inseri, etsi vis huius particulae in sententia inest.

Pag. 196. v. 4. *nisi si se* — Guelf. B. C. *nisi se*, ad euphoniam melius.

Pag. 196. v. 4. 5. *Parcendum est autem maxime* — Guelf. B. C. *parcendum autem est maxime.* A. *parcendum autem maxime est.*

Pag. 196. v. 9, *misericordia maxima* — Abest *maxima* Guelf. C.

Pag. 196. v. 10. *est in istis vitiis* — Guelf. A. *est in his vitiis.* B. *est in vitiis.*

Pag. 196. v. 11. *neque carorum* — Guelf. A. *neque clarorum.*

Pag. 196. v. 13. *eaque belle agitata ridentur* — Guelf. A. *eaque bella agitata videntur.* C. *eaque bella agitata ridentur.*

Pag. 196. v. 14. *Est etiam* — Guelf. A. omittitur *est.*

Pag. 196. v. 17. seqq. *In quo non modo illud praecipitur, ne quid insulse, sed etiam, si quid perridicule possis; vitandum est oratori utrumque, ne aut scurrilis iocus sit, aut mimicus.* — In hac sententia verba *vitandum est oratori utrumque* certum mihi est e glossa in textum venisse. Namque veritatem sententiae vel corrumpunt vel certe obscurant. Legendum igitur censeo: *In quo non modo illud praecipitur, ne quid insulse, sed etiam si quid perridicule possis* (scil. dicere) *ne aut scurrilis iocus sit aut mimicus.* Et Strebaeus in interpretando hanc lectionem sequutus est, sive non legerit ista: *vitandum est oratori utrumque,* sive negligenda et eiicienda potius quam interpretanda duxerit. In Guelf. A. B. C. est *non illud praecipitur.* Sed bene se habet vulgata: *non modo illud praecipitur.*

Pag. 196. v. 22. *venerimus* — Guelf. A. C. *veniemus.*

Cap. LIX.

Pag. 196. v. 23. *duo enim sunt* — Guelf. C. *duo sunt enim.*

Pag. 196. v. 26. *in Memmium* — „L. et C. Memmii acerrimi fuerunt accusatores: Caius vero etiam in tribunatu infestissimus potentiae nobilitatis fuit, ut Sallustius

scribit: quo libentius optimatum, ut opinor, fautor Crassus fabellam istam in eum confinxit, quem hominem mordacem et acrem etiam Largii lacertum in rixa morsu appetisse dixit. Terracina autem propter viam Appiam, quae celeberrima erat, hospites et diversores Romanos plerumque habebat.“ *Turnebus.*

Pag. 196. v. 28. *a te ficta narratio* — Sic Guelf. A. C. melius et pressius quam vulg. *a te ficta tota narratio.* Librarii *tota* e sequenti versiculo huc traxerunt. Quod autem olim edebatur: *a te ficta tota oratio*, id prorsus ineptum erat, et per se ipsum vanitatis convinceretur, etiamsi codd. nulli haberent *narratio*, quam tamen lectionem etiam Pearcii codd. complures et Ms. Erl. confirmant, ut edd. veteres silentio praeteream.

Pag. 197. v. 1. *literas LLL MM.* — Vulgo scribitur *literas tria LLL duo MM.* Hoc autem significaret, literam L novies, et M quater scriptam fuisse, quod est ineptum.

Pag. 197. v. 3. *lacerat lacertum Largii mordax Memmius* — Si postremae syllabae in Largii contrahantur, vel scribatur *LargI* (ut est in Guelf. B. C.) fit senarius iambicus, sive casu Crasso elapsus, sive de industria compositus, ut epigrammati similior esset sententia.

Pag. 197. v. 6. *sive habeas, vere quod narrare possis* — Pessime in nonnullis edd. ut Verburg. Ernest. Bipont. interpungitur: *sive habeas vere, quod narrare possis.*

Pag. 197. v. 13. *ut idem Crassus: Per tuam nobilitatem, per vestram familiam* — Turnebus haec ex oratione censoria contra Domitium depromta et superbiam Domitii

e generis nobilitate a Crasso agitatam esse putat; idque valde est verisimile. Hoc autem posito, novum habemus argumentum, orationem illam coram populo habitam esse. Sequitur enim: *Quid aliud fuit, in quo concio rideret.* —

Pag. 197. v. 20. *Senium est quum audio* — His verbis inesse videtur indicium Caesaris de Rosciana senis imitatione, qui quum ista verba pronuntiaret: *Tibi ego, Antipho, has* (arbores) *sero*, Caesar sibi ipsum senium videbatur audire; tam expressa et vera erat imitatio. Eadem interpretatio Pearcio placuit. Malim autem legere: *Senium est quod audio.* Turnebus *senium* de taedio aut molestia accipi volebat, quod mihi quidem non placet. Ernesti in verbis *senium est quum audio* aliud exemplum imitationis quaerebat. Vellem docuisset, quomodo senex comicus potuerit dicere: *senium est quum audio.*

Pag. 197. v. 22. *ethologorum* — Guelf. A. *et ethologorum.*

Pag. 197. v. 25. *ut is, qui audiat* — Guelf. A. C. Erl. *ut is, qui audiet.* B. *ut is, qui audit.*

Pag. 197. v. 26. 27. *rerum turpitudine et verborum obscoenitate vitanda* — Vulg. *verborum turpitudine et rerum obscoenitate vitanda.* Sed transponenda esse verba *rerum* et *verborum*, recte iudicavit Wyttenbachius bibl. crit. Vol. II. P. IV. p. 76. Sic Offic. I. 29. *si rerum turpitudini adhibetur verborum obscoenitas.*

Pag. 197. v. 28. *eius ridiculi* — Abest *eius* Guelf. C.

Pag. 198. v. 2. *quales sint* — Guelf. A. B. C. *quales sunt.*

Pag. 198. v. 4. *ad irridendum* — Guelf. B. *ad ridendum.*

Cap. LX.

Pag. 198. v. 8. *ethologorum* — Guelf. A. ut supra, *et ethologorum.*

Pag. 198. v. 9. *sic in hoc scurrilis oratori dicacitas magnopere fugienda est.* — Recte refutavit Ernesti Pearcium, qui edidit *in hoc scurrili.* Nam *scurrile genus* omnino non cadit in oratorem, nec de hoc genere loquitur Cicero, sed de eo genere ridiculi, quod est in *dicto*, et opponitur generi superiori, quod erat perpetuae vel narrationis vel imitationis.

Pag. 198. v. 20. *brevior etiam ipse, quam testis* — Guelf. A. *brevior ipse quam testis.* B. C. *brevior quam ipse testis.* Ernesti dedit ex ed. s. l. et a. Lips. *brevior etiam, quam testis ipse.*

Pag. 198. v. 22. *Visum est totum scurrile ridiculum.* — Sic Guelf. A. Idem praebent Pearcii codd. Ioan. Harl. 1. Mag. Citatur etiam a Carol. Steph. ex libris scriptis. Ac profecto nihil est hac lectione aptius. Ineptissimum contra vulgatum: *Visum est totum scurrile iudicium.*

Pag. 198. v. 26. *sed nonnunquam in hoc vitium delabitur* — Vulgo *in hoc vitium scurrile delabitur.* At hoc ferri nequit. Nam nec opus est epitheto, quia per se satis intelligitur, quale vitium significet, et deberet saltem esse *vitium scurrilitatis.* Ergo delevi *scurrile.*

Pag. 199. v. 1. *et tamen id dixit, quod in omnes luscos conveniret.* — Recte. Sed illud quoque addi poterat,

Appii iocum frigidissimum esse, ex inepte adhibita dictionis amphibolia. *Uni enim locum esse video* intelligi debebat, *uni hospiti.* Quum autem Appius Sextium luscum lacessens intelligi vellet: *uni enim oculo locum esse video*, quomodo hoc poterat ad antecedens *coenabo apud te* referri?

Pag. 199. v. 3. *Manus lava et coena* — Egregium hoc Sextii responsum corrumpunt, qui illud ad avaritiam Appii trahunt. Immo carpitur eius immunditics, negatque Sextius, se eum ad coenam vocaturum, nisi manus antea lavisset, quas turpiter sordidas ostendebat.

Pag. 199. v. 8. *illi totum diem* — Alii *id illi totum diem*, non male.

Pag. 199. v. 10. *cum M. suo fratre* — Ernesti *suo* delendum putabat. Mihi illud bene servari videtur, modo concinniore ordine legatur: *cum fratre suo M.*

Cap. LXI.

Pag. 199. v. 18. 19. *alias in verbo; maxime autem homines delectari* — Ernesti correxit ope edd. pr. *quod facete dicatur, id alias in re haberi, alias in verbo; facetiis autem maxime homines delectari.* Vulg. *q. f. d. id alias in re habere, alias in verbo facetias, maxime autem homines delectari.* Mihi tamen melius visum, *facetias* prorsus delere; quum sententia satis definita sit, si legatur: *maxime autem homines delectari, si quando risus coniuncte re verboque moveatur.*

Pag. 199. v. 23. *ex iisdem locis fere* — Ernesti *locis* delendum putabat.

Pag. 199. v. 26. *velut iisdem verbis* — Ita Guelf. B. C. rectius, quam ut vulgo *in iisdem verbis.*

Pag. 199. v. 28. *Neronianum vetus* — „Illius, ut reor, Neronis, qui res adversus Annibalem gessit, estque exemplum hoc, ut pleraque huius loci prisca, sumptum ex libro Apophthegmatum Catonis. Dictum autem hoc et de furace accipi potest, ut a Nerone usurpatum fuerat, qui omnia resignet et recludat; et de servo frugi, cuius fidei omnia herus committat, cui nihil annulo obsignet, nihil claudat sera. In quodam libro scripto legitur *Naevianum*, ut a Naevio poëta sumptum, quod fortasse verius." Hactenus Turnebus. Lectionem *Neronianum* tamen propter unius cod. dissensum haud deserendam censeo.

Pag. 200. v. 1. *nec occlusum* — Guelf. B. *nec conclusum.*

Pag. 200. v. 3. *Ex iisdem autem locis omnia nascuntur* — Iure Ernesti suspectum habuit *omnia.* Sed non simpliciter delendum est, ut ille volebat, verum aut *illa* aut *alia* substituendum.

Pag. 200. v. 6. *quotiescunque* — *facies* — Guelf. B. C. *ut quotiescunque* — *facias*, minus bene. Sic Lambin.

Pag. 200. v. 10. *num claudicas* — Guelf. B. *non claudicat?* C. *num claudicat?* Inde Heusingerus legendum putabat: *Non claudicat.* Sed sic nihil efficitur ad dictum melius intelligendum. Acuminis certe sic nihil est; nec est quod in hoc dicto rideri possit, nisi eius insulsitas. Turnebus opinabatur, Glauciam significasse, Calvinum non pede solum, sed etiam animo claudum esse. At quis quaeso hoc ex istis verbis extundat? Antiquiores qui-

dem interpretes contra temporum rationem in *clodicat* Clodium respici opinabantur. Mihi nihil ex omnibus, quae interpretes ad h. l. attulerunt, satisfecit; neque tamen ipse, quod melius placeat, afferre possum.

Pag. 200. v. 10. *ridiculum est* — Vulg. *hoc ridiculum est.* At *hoc* recte expunxit Ernesti, ut sibi respondeant membra: *praeclarum et grave est, et ridiculum est.*

Pag. 200. v. 13. 14. *at in male olentem, Video me a te circumveniri, subridicule Philippus* — Heusingerus post Lamb. Steph. Pearcium hoc modo supplendum censet Philippi dictum: *Video me a te non conveniri, sed circumveniri*, quia aliter non sit verbi ad literam immutati similitudo. Sed ne illud urgeam, hac ratione non literas sed integras syllabas immutari, hoc maxime quaerendum est, quomodo ille iocus pertineat ad male olentem. Necessarium est hic ex immutatione literae aliquid exisse, quo foetor alarum in altero perstringeretur Nihil video melius, quam Philippum in verbis *circum* et *hircum* lusisse. Quid si legatur: *Video me a te hirco circumveniri?* in quo eadem esset verbi ad literam immutati similitudo, quae est in altero exemplo: *quid ho Naevio ignavius?*

Pag. 200. v. 23. *Calvus satis est; quod dicit parum* — Pearcius hoc de Calvo quodam malo oratore intelligit ut sensus sit: si plura diceret, minus bene diceret, iam istud, quod dixit, satis est, quia parum dixit. Turnebus ambiguitatem in his verbis quaerebat *quod dicit parum;* id nempe vel significare *quod parum loquitur* vel *quod parum orator est.* At haec ambiguitas prorsus

esset insulsa. Strebaeus antiquam lectionem sequebatur: *At ex eodem genere est illud Calvi: satis est quod dicit. Parumne multa* — in quo, si ab errore librarii discesserimus, qui *parum* ad sequentia traxerat, cetera se facile tueantur. Nempe Calvus, (quem Strebaeus Cn. Licinium Calvum fuisse suspicatur) poterat dixisse de oratore aliquo, qui male quidem, sed breviter tamen dixerat: *satis est quod dicit parum.* Camerarius vero ex libro antiquo laudavit: *At ex eodem genere est Calvus; satis est quod didicit parum.*

Pag. 200. v. 27. *potest esse tam ridiculum* — Guelf. B. C. *potest tam ridiculum*, omisso *esse*.

Pag. 200. v. 29. *denique ipso corpore ridetur* — Guelf. B. C. *denique corpore ridetur ipso*, qui verborum ordo haud scio an h. l. praeferendus sit, etsi eum Pearcius ut parum elegantem ac numerosum damnat.

Pag. 201. v. 1. *atque ita* — Ernesti coni. *at ita*, quod non est necessarium, quia *atque* interdum adversative ponitur, et h. l. potest etiam significare *et quidem.*

Cap. LXII.

Pag. 201. v. 7. *alterum genus est imitatione admodum ridiculum* — Haud dubie sic legendum: *alterum genus est imitatio; admodum ridiculum.* Sic respondet sequentibus membris, v. c. *Tertium oris depravatio, non digna nobis.*

Pag. 201. v. 9. *aliter enim minime est* — Haec lectio unice vera, eamque iam Manutius divinando assequutus est. Vulg. *alterum minime est liberale* ineptum esse, iam Pearcius ostendit.

Pag. 201. v. 12. *sed vix convivio liberorum* — Ernesti *liberorum* delendum putat. Sed opponitur *convivio servorum*, quibus illiberalis iocus ex obscoenitate facilius concedi posset, quam hominibus liberis et ingenuis. Quoniam tamen in convivio libertas loquendi regnare solebat, obscoenitatem *vix* tantum dignam ait esse convivio liberorum. Gravius etiam de hoc iocandi genere iudicat Cicero Offic. I. 29. *Facilis igitur est distinctio ingenui et illiberalis ioci. Alter est, si tempore fit ac remisso animo, libero dignus; alter ne homine quidem, si rerum turpitudini adhibetur verborum obscoenitas.*

Pag. 201. v. 13. *ex hoc oratorio loco* — Guelf. C. *ex hoc oratorio ioco.* Et sic Lambin. Utrumque se tuetur, nec facile est decernere, quid Cicero scripserit.

Pag. 201. v. 22. sq. *ut illud in Titium, quem — quum in campum* — Vulgo olim legebatur: *ut in illum Titium, qui quum studiose pila luderet et idem signa sacra noctu frangere putaretur, gregalesque eum in campum non venisse requirerent.* Manutius correxit, *ut illud in Titium*, quod placuit Pearcio, sed ita ut sequens *qui* mutaret in *quem.* Ernesti retinuit: *ut in illum Titium.* Paulo post Manutius et Riccobonus emendaverant: *gregalesque, cur in campum non venisset, requirerent.* Pearcius autem e Mss. Cant. Mead. Bal. Wag. rectius reposuit: *gregalesque, quum in campum non venisset, requirerent.*

Cap. LXIII.

Pag. 201. v. 23. *et idem signa sacra noctu frangere putaretur* — Ernestio elegantius videbatur *idem signa* sine copu-

copula. Idem *sacra* delendum opinabatur: sine causa. Quid enim, si Titius tantum signa sacra et religiosa violaret, ut Alcibiades olim statuas Mercuriales?

Pag. 201. v. 25. *non venisset* — Guelf. B. C. *non venisse.*

Pag. 201. v. 29. *Nuculam an confixum vis facere* — Heusingerus arbitratur respexisse Lucilium ad ludum illum, qui nucibus ludebatur, cuius mentionem facit auctor elegiae, quae *Nux* inscribitur. *Quas puer aut rectus certo dilaminat ictu.* Alii *confixum facere* simpliciter pro *configere* dictum esse putant. Ernesti in *confixum* cibi genus significari putat, *ein Fricassé.* Quod si placet, etiam in nomine *Nucula* allusisse potest Africanus ad aliquod edulii genus, quod est apud Apicium, et iam a Turnebo observatum. Ceterum conf. Iani Parrhasii quaesita per epistolam sect. 50.

Pag. 202. v. 1. *non esse sextantis* — Pearcius ad h. l.: „Sextans est sexta pars assis vel congii. Ambiguum videtur esse in eo, quod aliud significet *sextantis*, aliud *sex tantis;* in priore sensu Granius dicit id, de quo agebatur, vilissimi fuisse pretii; in posteriore vero, id non esse aequiparandum sex aliis tantis, seu pluris valere, quam sex alia tanta, ideoque esse valde pretiosum." Melius Turnebus ambiguitatem sic resolvit. Dicitur *non esse sextantis*, quod pluris est, id est, quod magni est pretii; et *non esse sextantis* etiam dicitur, quod minoris est, id est, quod nullius est pretii.

Pag. 202. v. 3. *excellet* — Hoc restituit Ernesti ex edd. pr. Vulg. *excellit.*

Pag. 202. v. 6. *in aliud, atque* — Guelf. B. *in aliud quam.*

Pag. 202. v. 8. *in aliud genus* — Guelf. B. *in aliud quoque genus.*

Pag. 202. v. 13. *apud Novium* — Acutissime Schneiderus in epistola ad Langerum Wezelianae Bruti s. lib. de claris oratoribus editioni praemissa perspexit, h. l. *Novium* esse legendum, Atellanarum scriptorem, non ut vulg., *Naevium.* Et sic II. 69. II. 70.

Pag. 202. v. 14. *iudicatum duci* — Nempe debitorem, qui aes alienum solvere non posset et creditori addicebatur.

Pag. 202. v. 20. *addito ambiguo* — Ambiguitatem in hoc dicto: *Nihil addo, ducas licet*, frustra sic explicavit Pearcius, quasi per voces *nihil addo* intelligi posset vel *nihil habeo, quod amplius dicam*, vel *summae isti mille nummorum nihil adiicio, ut debitum maius efficiam.* Atqui de debito augendo minime agebatur. Nec felicior fuit Pearcius in altera parte huius dicti. *Ducas licet* ait vel significare *in ergastulum rapias*, vel *a me pecuniam illam ad debitum solvendum accipias.* Atqui hunc alterum sensum verba *ducas licet* habere non possunt; neque vero in *ducas licet* ulla est ambiguitas, ut de duplici verborum sensu quaerendum sit. Verissime iam Strebaeus exposuerat. Inducitur a poeta homo obaeratus, qui vocatus in ius a creditore non esset solvendo, ideoque ex lege XII tabb. damnatus esset ad serviendum foeneratori, donec omne debitum persolvisset. Quum duceretur in nexorum servitutem, occurrit quidam non inurbanus, interrogat, tanquam misericordia motus fuisset, quanti addictus esset, i. e. quanta pecunia deberetur, propter

quam damnatus esset in temporalem servitutem. Respondent ductores, addictum esse pretio mille sestertiûm nummûm; sperant, illum percontatorem satisdaturum, iudicatum solvi; at ille neque satisdat, neque pecuniam numerat, sed eludit his verbis: *Nihil addo, ducas licet.* Ambigue dixit: *nihil addo.* Aut enim nihil addo ad summam pecuniae; aut nihil addo verborum. Praeter omnium expectationem subiicit: *ducas licet.* Sic mixtum genus est ἐξ ἀμφιβολίας καὶ ἀπροσδοκήτου. Similiter fere Turnebus. *Nihil addo* erat formula in auctionibus, qua utebatur is, qui negabat se plus velle liceri. Ceterum Turnebus observavit, hunc esse versum trochaicum:

Quanti addictus? — Mille numûm. — Nil addo, ducas licet.

Pag. 202. v. 21. *salsissimum* — Optime sic Ernesti correxit vulg. *salsissimus.*

Cap. LXIV.

Pag. 203. v. 6. *quid opus fuit te* — scil. correctore s. monitore.

Pag. 203. v. 7. *si tu et adversus, et aversus impudicus es* — Recte Turnebus: Obiicit, inquit, obscoenitatem oris, quum *adversum*, et muliebria, quum *aversum* impudicum dicit; ne quis scortatorem aut adulterum cogitet, quos Latini non vocant impudicos. Ernesti in hoc dicto formam responsionis desiderabat. Fieri autem potest, ut haec verba non totam responsionem Catonis contineant, sed ea, quae sequerentur, suppressa sint.

Pag. 203. v. 11. *Nummium divisorem* — Divisores, qui alio nomine diribitores vocabantur, ante comitia in campo Martio civibus tabellas distribuebant, quibus in ferendis suffragiis uterentur. Candidati autem honorum saepe per eos largitione cives corrumpebant, ut eorum suffragia captarent.

Pag. 203. v. 17. *ut Statius Scauro stomachanti* — Versiculi, qui sequuntur, sine dubio pertinent ad homines ignobiles, et obscurae originis, qui se Romae pro civibus gererent, quum non essent cives. Nullo modo igitur hi versus M. Aemilio Scauro obiici poterant, qui erat princeps senatus, et patricius nobilissimus, ut eum Cicero appellat pro Murena c. 7. quamquam eius generis nobilitas per aliquod tempus obliterata erat. Itaque transponantur nomina necesse est, *ut Scaurus Statio stomachanti.*

Pag. 203. v. 18. *tuam legem de civitate* — Significatur lex Licinia Mucia de civibus regundis, qua cavebatur, ne quis se gereret pro cive, qui non esset civis, et uti quaereretur in eos, qui hoc fecissent.

Pag. 203. v. 20. 21. *St! tacete* — Hos versiculos ita corrigendos arbitror, ut metro consulatur:

St! tacete, quid hoc clamoris? Queis nec mater nec pater,
Tanta confidentia? Auferte istam enim superbiam.

Pag. 204. v. 3. *Sentin' senem* — „Antonius orator, censor factus, de ambitu causam dixit, accusatus a M. Duronio. Coelius, cuius filius erat intemperantior in libidines, (eum enim hic delicatum vocat) pecuniam quan-

lam a se profectam dicebat, qua corrupta essent ab Antonio suffragia; dixit Antonius, ab adolescente in meretriculas insumptam, emuncto patre, ut in comoediis adolescentes facere solent. *Tangere* enim hic *fallere* et *circumvenire* est. Plautus Poen. Pr. v. 101. *quia amare cerit, tangere hominem vult bolo.* Sic *ferire* dicebant, ut Terentius Phorm. I. 1. 13.: *Ferietur alio munere Geta.* M. autem Antonius et L. Flaccus, censores, hunc Duronium postea senatu moverunt, quod legem de coërcendis conviviorum sumptibus latam Trib. pl. abrogaverat." *Turneb.* Addere poterat Plauti locum Epid. V. 2. 40. *te istam ob rem tetigi triginta minis.*

Pag. 204. v. 6. *Agas asellum* — Proverbium ita supplet Turnebus: *Agas asellum, si bovem agere non queas;* quod graece sic effertur: *εἰ μὴ δύναιο βοῦν, ἔλαυνε δ' οὖν ὄνον.* Et hoc quidem aptius est, quam ut alii efferunt: *agas asellum, cursum non docebitur.*

Pag. 204. v. 17. *bene ante lucem* — Gulielmus malebat *bene mane*, deleto *ante lucem.* Ernestio placebat *bene mane ante lucem.*

Pag. 204. v. 18. *Tu vero molestus non eris* — Nempe hoc erat ambigue dictum. Poterat enim sic intelligi: *Tu mihi, etiamsi bene ante lucem veneris, molestus tamen non eris.* Crassus autem sic intelligebat: *Certum habeo, te mihi non adeo molestum futurum, ut ad me bene ante lucem venias.* Eodem modo explicavit Pearcius, qui lectionem *negaram* optimo iure pro vulg. *negaras* e cod. Harl. 1. restituit. Idem scite observat, verba *non eris* duplicem

posse sensum habere: alterum Anglica lingua per *you will not;* alterum per *you shall not* exprimi.

Pag. 204. v. 20. *et tu: Certe negaram te molestum futurum* — Guelf. B. C. *et tu certe negaras te molestum futurum;* male.

Pag. 204. v. 22. *quod aiunt Maluginensem* — Hic vel supplendum est post *M. Scipionem* verbum *dixisse,* vel paulo post pro *inquit,* ut Turnebo placebat, *inquisse* legendum.

Pag. 204. v. 24. *Acidinum* — L. Manlius Acidinus cum Q. Fulvio Flacco cos. fuit A. U. C. 573.

Pag. 204. v. 25. *virum bonum, inquit, egregiumque civem esse arbitror.* — Nempe Scipio Maluginensis simulabat, se non intellexisse, quid sibi vellet praeco, quum diceret: *Dic de L. Manlio!* Ridicule igitur respondit *Virum bonum egregiumque civem esse arbitror;* quum respondere deberet: *Consulem eum renuntio.* Ceterum hic iocus valde frigidus fuisset et intempestivus, nisi forte Scipio ille consulatum Manlio Acidino invidit, et hoc dicere voluit: est quidem bonus et egregius civis, ut privatus, non tamen summo magistratui idoneus. Frustra autem Pearcius in voce *egregius* lusum quaerit, quasi Scipio dixerit, Manlium dignum esse, qui e centuria sua tanquam *e grege* educeretur ad consulatum.

Pag. 204. v. 26. 27. *Ridiculum etiam illud, quod Nasica censori Catoni* — Vulgo: *Ridicule etiam illud. L. Porcius Nasica censori Catoni.* Iam ab aliis observatum est Nasicas non esse e Porciis, sed Catones. Itaque nomina

L. Porcius delevi; et *ridicule etiam illud*, quod h. l. nimis est abruptum, in *ridiculum e. i. quod* mutavi.

Pag. 204. v. 29. *ex mei animi sententia* — Hoc dictum recte iam Pearcius explicavit. Censor quaerebat, an uxorem haberet Nasica. Formula solennis erat: *Ex animi tui sententia* (ut nostri: *Ich frage dich auf dein Gewissen.*) *tu uxorem habes?* Nasica respondit: *non hercle ex mei animi sententia*, iocoseque significabat, se habere quidem uxorem, sed non talem, qualem ipse optaret. Olim lectio vulgabatur depravata: *non hercle ex tui animi sententia*, in qua explicanda frustra se torsit Strebaeus. Ceterum eandem rem narrat, nominibus tamen personarum aut ignoratis, aut suppressis, Gellius Noct. Att. IV. 20. „Censor adigebat de uxoribus solemne iusiurandum. Verba ita erant concepta: VT. TV. EX. ANIMI. TVI. SENTENTIA. VXOREM. HABES? Qui iurabat, cavillator quidam et canalicula, et nimis ridicularius fuit. Is locum esse sibi ioci dicundi ratus, quum ita, uti mos esset, censor dixisset: VT. TV. EX. ANIMI. TVI. SENTENTIA. VXOREM. HABES? *Habeo*, inquit, *uxorem, sed non hercle ex animi mei sententia.* Tum censor eum, quod intempestive lascivisset, in aerarios retulit, causamque hanc ioci scurrilis apud se dicti subscripsit."

Cap. LXV.

Pag. 205. v. 5. *in verbis* — Guelf. B. male *in rebus.*

Pag. 205. v. 7. *ex immutatione* — i. e. ἀλληγορίᾳ, quae inest in responso M. Pinarii: *ut sementem feceris, ita metes.*

Pag. 205. v. 8. *ut olim Rusca, quum legem ferret annalem* — M. Pinarius Rusca legem annalem tulit, incertum quo anno; etsi enim Livius XL. 44. ait, rogationem primum latam esse ab L. Villio trib. pl. quot annos nati quemque magistratum peterent caperentque, bene tamen Ernesti monuit in Clav. Cic. Ind. legg. Livium ipsum XXV. 2. significare, iam ante Villium de tempore honorum petendorum leges fuisse.

Pag. 205. v. 15. *turmales — displicere* — Scipio negabat sibi placere statuam fieri eo loco, ubi quasi turma iam esset aliarum statuarum. *Turmales statuae* igitur erat translate dictum, pro statuis in media aliarum frequentia positis.

Pag. 205. v. 15. *invertuntur — verba* — *Inversionem verborum* h. l possis intelligere sic, quum quis, id quod in alium iecerat dictum, reprehensus ab eo, quasi corrigit, et invertendo magis ridiculum facit. Sed magis appositum est, de ironico verborum *pulchellum* et *disertum* usu accipere. Strebaeus ad h. l. „Gratidianus, inquit, et Aculeo litigabant apud M. Perpernam iudicem. Crassus pro Aculeone; L. Helvius Lamia deformis pro Gratidiano dicebat. Quum interpellaret odiose Lamia; *Audiamus*, inquit, *pulchellum puerum*, Crassus. Arrisit corona ad ironiam iocantis, qui deformem corpore pulchellum, virum autem puerum dixisset. *Non potui mihi*, inquit Lamia, *formam ipse fingere, ingenium potui.* Tum Crassus, quasi depulsus a priore dicto, verba invertit; *Audiamus*, inquit, *disertum.*" Anceps visa est Strebaeo vocabuli *inversio* notio, quum ipse partim ad εἰρω-

νείαν, partim ad correctionem traheret. Ciceronem tamen unice de *εἰρωνείᾳ* intellexisse, qua verba sic ponuntur, ut contrarium intelligi debeat, plane perspicitur e cap. 67. ubi de *εἰρωνείᾳ* vel dissimulatione, quae est in perpetua oratione, non in singulis verbis, agit, et *urbana etiam dissimulatio* est, quum alia dicuntur, ac sentias, non illo genere, de quo ante dixi, quum *contraria dicas*, ut Lamiae Crassus.

Pag. 205. v. 26. sq. *dixi enim dudum, rationem aliam esse ioci, aliam severitatis; gravium autem et iocorum unam esse materiam* — Transposui verba *rationem* et *materiam*, quum vulgo legeretur: *dixi enim iam dudum, materiam aliam esse ioci, aliam severitatis; gravium autem et iocorum unam esse rationem.* Atqui haec superioribus, quae Cicero c. 61. exposuerat, aperte repugnabant. E. c. *claudicatio* potest esse materia severitatis et ioci; alia autem ratione tractatur ab eo, qui graviter dicit, aliter ab eo, qui iocatur.

Pag. 206. v. 1. *contrario* — Guelf. B. *contraria.*

Pag. 206. v. 2. *ut Servius ille Galba* — de quo nimirum iam supra erat narratum lib. I. c. 53.

Pag. 206. v. 2. 3. *quum iudices L. Scribonio tribuno plebis ferret familiares suos* — Hoc puto factum esse in eadem causa, quae l. I. c. 53. memoratur, quum Scribonius Libo in Servium Galbam quaestionem tulisset, quod Lusitanorum magnam manum perfidiose interemisset. In hoc igitur iudicio accusator Libo potestatem fecerat Servio Galbae iudices ferendi. Quum igitur complures ferret familiares suos, quos Libo suspicabatur

fautores potius rei, quam severos iudices futuros, dixit: *Quando tandem Galba de triclinio tuo exibis?* Certe in hac causa L. Scribonius reus esse non poterat, quia tribunus plebis erat, quem, dum magistratum gerebat, in iudicium vocari non licebat.

Pag. 206. v. 7. *Villam in Tiburte habes, cortem in Palatio.* — Hoc Pearcius haud recte cepit, q. d. villam habes s. domum ornatissime exstructam rure in Tiburte; in Palatio vero domum habes vilem *cortis*, s. tugurioli instar aedificatam. Verius interpretatus est Strebaeus: Cn. Apuleius Saturninus, trib. pl. seditiosus ac turbulentus, quum legem agrariam per vim tulisset, Metello Numidico, eo, quod in eum iurare noluisset, diem dixit. Qui tum defendebant Metellum, et vim parabant, conveniebant ad eius domum, quam in Palatino monte habebat. Glaucia igitur, quem Saturninus socium furoris habebat, homo dicax et impurus, ut istum civium globum ante aedes eius congregatum Metello exprobraret, dixit: *Villam in Tiburte habes, cortem in Palatio.* Asseclas igitur Metelli *pecora* vocabat, quorum *cortem* in Palatio haberet.

Cap. LXVI.

Pag. 206. v. 20. *Sex. Titius* — Est idem, quem Antonius supra c. 11. seditiosum civem et turbulentum nominat, et in quem testimonium dixerat.

Pag. 206. v. 21. *Multos possum tuos Aiaces Oileos nominare* — Quia tralatitium erat, eum, qui Cassandrae vim intulisset, Aiacem, non Telamonium, sed Oileum fuisse,

h. l. quum Titius se Cassandram esse dixisset, (h. e. vatem, qui, ut illa, vera praedicendo nusquam fidem inveniret) satis perspicua mens erat Antonii, cum diceret: *Multos possum tuos Aiaces nominare*, h. e. qui tibi pudicitiam eripuerint. *Oileos* igitur e glossa additum videtur. Abruptius autem loquutus esset Antonius, si Titio dicenti: *Sane ego Cassandra sum*, respondisset: *Multos possum tuos Aiaces nominare*. Itaque excidisse videtur particula *Ac* vel *Et* ante *multos*.

Pag. 206. v. 29. *in ventre* — Guelf. B C. *in ventrem*. Utrumque defendi potest. Prius tamen cum Ernestio praetulimus, ut h. l. aptissimum.

Pag. 207. v. 1. *ut ille M. Cicero senex* — Sine causa Ursinus legendum putabat *M. Cato senex*. Designatur autem Ciceronis oratoris et consularis avus, et *huius viri optimi* pertinet ad eiusdem patrem; quod Pearcius vidit, quum nonnullis falso *M. Cicero senex* videretur Ciceronis nostri patrem significare. Male autem olim quaedam edd. *ut illud*.

Pag. 207. v. 3. *Syrorum venalium* — „Venalitiarii magnam vim servorum Syrorum advehebant. Hinc illud Ciceronis: *Nemo queritur, Syrum nescio quem de grege novitiorum factum esse consulem*. Nam praedones Cilices oram Syriae infestam habebant, et praedas illinc agebant, captaque corpora Delum deportabant ad mercatum, unde Romani emebant. Qui autem Syri optime loquebantur Graece, diu servierant in Graecia, veteratoresque et nequam evaserant, nec novitii erant; sed quod servituti diuturnae, quae improbos et callidos reddit, attribuen-

dum fuit, id in Graecorum mores conferebat Cic. avus, qui infestus Graecis fuisse videtur non multo secus, ac Cato censorius." Hactenus Turnebus ad h. l.

Pag. 207. v. 7. *in Helvium* — Falso olim scribebatur *in Helmium;* pro quo recte substituit Ursinus *Helvium,* faventibus Cod. Harl. 1. et Quintil. Inst. Or. VI. 3.

Pag. 207. v. 9. *pictum Gallum* — „Tabernae erant circum forum, inquit Fabius, et scutum illud signi causa positum. Marianum autem scutum Cimbricum vocat, propterea quod Cimbris nuper a Mario victis in memoriam victoriae dominus tabernae scutum suspenderat sic pictum pro tabernae signo. Solebant etiam ad pompam triumphi ornandam multa huiusmodi scuta traduci, et in foro poni. Livius IX. 40. Dictator ex SCto triumphavit; cuius triumpho longe maximam speciem captiva arma praebuere. Tantum magnificentiae visum in iis, ut aurata scuta dominis argentariorum ad forum ornandum dividerentur. Inde natum initium dicitur fori ornandi ab aedilibus. Scutum igitur pendebat in taberna pro signo, in quo Gallus linguam eiiciebat, i. exserebat. Sic enim in contumeliam et deformitatem eum foede pinxerant. Fortasse etiam, quod in historia scriptum scirent, Gallum, qui cum Torquato pugnasset, linguam exseruisse. Liv. VII. 10. Buccas autem fluentes dicit pendentes et solutas, ut in Gabinium (Post Red. in S. 6.) *madenti coma, composito capillo, gravibus oculis, fluentibus buccis, pressa voce et temulenta.* Plinius hunc iocum non Iulio, sed Crasso tribuit, nec scutum, sed tabulam nominat. Sic enim scribit N. H. XXXV. 4. 8. *Hinc ille Crassi oratoris lepos, agen-*

tis sub veteribus, quum testis compellatus instaret: Dic ergo, Crasse, qualem me reris? Talem, inquit, ostendens in tabula pictum inficetissime Gallum exserentem linguam." Turnebus.

Pag. 207. v. 10. *sub Novis* — Guelf. B. C. vitiose *sub nodis;* quamquam id ferri posse censebat Turnebus, qui tamen ipse iam veram lectionem *sub Novis*, i. e. tabernis, coniectando assequutus est. Varro lib. V. de L. L. *sub Novis dicta pars aedificiorum in foro.* Vocabantur vero hae tabernae novae, quia aliae erant vetustiores. Hinc illud Plinii *sub veteribus*, sc. tabernis, et apud Plautum Curcul. IV. 1. 19. *sub veteribus* ibi *sunt, qui dant, quique accipiunt foenore*, quae loca excitavit Pearcius; coll. Quintil. Inst. Or. VI. 3. Ceterum pro *Mariano scuto* Pighius ad a. 392. corrigendum censuit *Manliano;* quod necessarium non esse vidit Ernesti, cum consequatur *Cimbrico*, in quo facilius sit de Mario, quam de Manlio cogitare, qui quidem etiam cum Cimbris, sed tamen infeliciter pugnavit.

Pag. 207. v. 13. *Tito Pinario* — Vitiose Guelf. B. *Testio prenario.* C. *Testio penario.* Vulg. *Testio Penario.* Ursinus in Antiqq. Rom. correxit *Tito Pinario.* Pearcius malebat *testi Penario.*

Pag. 207. v. 18. *ita sibi ipsum magnum* — Quintil. VI. 3. 67. quale refert Cicero de Memmio, homine praelongo, *caput eum ad fornicem Fabii offendisse*, ubi sane e cod. Goth. legendum *demisisse.* Nimirum Crassus arrogantiam hominis carpebat, qui etsi longus erat, multo tamen sibi maior esse videretur, quam esset.

Pag. 207. v. 22. *Si quintum pareret* — „C. enim Metellus quartus erat e liberis Macedonici Metelli, sed ita hebes et tardus, ut non plus ingenii prope quam asinus haberet, eiusque mater subinde tardiores liberos procrearat.“ Turneb.

Pag. 207. v. 26. *ut quum C. Fabricio P. Cornelius* — Hunc locum illustrat Gellius Noct. Att. IV. c. 8. „Fabricius Luscinus magna gloria vir, magnisque rebus gestis fuit. P. Cornelius Rufinus manu quidem strenuus et bellator bonus, militarique disciplina peritus admodum fuit; sed furax homo et avaritia acri erat. Hunc Fabricius non probabat, neque amico utebatur, osusque eum morum causa fuit. Sed quum in temporibus reip. difficillimis consules creandi forent, et is Rufinus peteret consulatum, competitoresque eius essent imbelles quidam et futiles, summa ope adnisus est Fabricius, uti Rufino consulatus deferretur. Eam rem plerisque ammirantibus, quod hominem avarum, cui esset inimicissimus, creari consulem peteret, quem hostiliter oderat, Fabricius inquit: *Nihil est, quod miremini, si malui compilari quam venire.* — Id autem, quod supra scripsi, Fabricium de Cornelio Rufino ita, ut in pleraque historia scriptum est, dixisse, M. Cicero non aliis a Fabricio, sed ipsi Rufino, gratias agenti, quod eius gratias dedignatus consul esset, dictum esse refert in libro secundo de oratore.“ Quintilianus etiam hoc dictum retulit Inst. Or. XII. 2, 43. „Certe Fabricius Cornelium Rufinum et alioqui malum civem, et sibi inimicum, tamen, quia utilem sciebat ducem imminente bello, palam consulem suffra-

gio suo fecit, atque id mirantibus quibusdam respondit: *a cive se spoliari malle, quam ab hoste venire.*"

Pag. 208. v. 1. *Nihil est quod* — Sic Guelf. C. Vulg. *Nihil est quo.*

Pag. 208. v. 2. *ut Asello Africanus* — Scipio Africanus censor Cl. Asello equum ademerat, eumque in aerarios retulerat; e quibus paulo post collega Africani Mummius eum exemit. Tum post censuram, ut Lucilius ait,

> Scipiadae magno improbus obiiciebat Asellus,
> Lustrum illo censore malum infelixque fuisse.

Hoc probrum Scipio hac excusatione amoliebatur, ut diceret, Mummium collegam suum, qui Asellum ex aerariis exemisset, et eo ipso quasi piaculum contraxisset, in suovetaurilibus, quibus lustrum condebatur, taurum immolasse.

Pag. 208. v. 5. *Tacita suspicio est* — Sic fidenter emendavi vulg. *tanta suspicio est*, quod se intelligere negavit Ernesti, neque vero iniuria. Nam nemo ex eo sensum extricaverit. Verum est *tacita suspicio*, i. e. *latens et abscondita.* Sic in re simili ad Herenn. IV. 30. *Hic atrocior t a c i t a s u s p i c i o quam diserta explanatio facta* (fortasse verius *facti*) *est.*

Pag. 208. v. 7. *Mummius* — male omissum Guelf. C.

Cap. LXVII.

Pag. 208. v. 13. *ut noster Scaevola* — Q. Mucius Scaevola, qui Asiam ex praetura provinciam sortitus instis-

sime rexit. Ab eo Septumuleius, qui C. Gracchum interfecerat, homo avarus et sordidus, petiit, ut se praefectum in provinciam duceret, lucrum scilicet et praedam ex hoc munere captans.

Pag. 208. v. 17. *ut tibi ego hoc* — Guelf. C. *ut tibi hoc ego.*

Pag. 208. v. 21. *cluisse* — Sic de Iacobsii coniectura rescripsi, pro *fuisse*, quod est in Mss. et edd.

Pag. 209. v. 4. *P. Mummium cuivis tempori hominem esse* — Similiter Quintilianus refert de Pollione Asinio seriis iocisque pariter accommodato dictum, *esse eum omnium horarum.* Inst. Or. VI. 3, 110.

Pag. 209. v. 5. *res se habet* — Guelf. B. C. *se res habet.*

Pag. 209. v. 12. *in Paulli pugna* — Nempe quum L. Aemilius Paullus Macedonicus bellum adversus Persen gereret.

Pag. 209. v. 17. *aliud* — Guelf. C. *aliquid.*

Pag. 209. v. 20. *ut Salinatori Maximus* — In bello Punico secundo M. Livius Salinator Tarentum amiserat, ita tamen, ut arcem per quinquennium tueretur. Id oppidum postquam Q. Fabius Maximus recepisset, in senatu, quod Livius narrat XXVII. 25. magno certamine actum est, aliis senatus consulto notantibus praefectum (Livium), quod eius socordia Tarentum proditum hosti esset, aliis praemia decernentibus, quod per quinquennium arcem tutatus esset, maximeque unius eius opera receptum Tarentum foret; mediis ad censores, non ad senatum notionem de eo pertinere dicentibus. Cuius sententiae et Fabius fuit, adiecit tamen, *fateri se, opera Livii*

Livii Tarentum receptum, quod amici eius vulgo in senatu iactassent, neque enim recipiendum fuisse, nisi amissum foret. Idem Fabii dictum sub Catonis maioris persona narratur a Cicerone. „Q. Maximus me audiente Salinatori, qui, amisso oppido, fugerat in arcem, glorianti, atque ita dicenti, *Mea opera, Q. Fabi, Tarentum recepisti; — Certe,* inquit ridens, *nam nisi tu amisisses, nunquam recepissem.*" Cic. de Senect. c. IV.

Pag. 209. v. 22. *rogaretque eum* — Guelf. B. C. *rogaretque tum.*

Cap. LXVIII.

Pag. 209. v. 28. *mimis perapposita* — Guelf. C. *perapposita mimis.*

Pag. 210. v. 2. *est mortuus* — Placet Turnebi et Lambini emendatio *emortuus*, ut iambicus trimeter absolvatur. Sic autem postea quoque legendum: *Quamdiu ad aquas fuit, numquam est emortuus.* Ceterum hunc et qui sequuntur versiculos Schneiderus in epistola ad Langerum Wetzelianae Bruti editioni praemissa ad Novium auctorem refert; cui lubens accedo.

Pag. 210. v. 3. *et* — Hanc copulam inserui, ut versiculi priores a sequentibus discernerentur, quemadmodum in tertio, qui statim laudatur, factum.

Pag. 210. v. 7. *quamdiu ad aquas fuit* — Iocularis est Harlesii interpretatio: *quamdiu piscator aut portitor fuit.* Recte autem iam Turnebus interpretatus erat, *ad aquas calidas et medicatas, ut Baianas et Puteolanas.* Ridiculum tamen haud satis recte accepit, quum putabat, cavillatorem absurdum videri voluisse, quod ille, qui vale-

tudinis causa ad aquas desedisset, domum reversus mortuus esset, quum potius ad aquas mori debuisset. Immo exemplum est hoc dictum hominis stulti et subabsurda dicentis, qui scil. putabat, illum aegrotum, si modo ad aquas mansisset, moriturum non fuisse; et hoc absurdum augetur etiam eo, quod dicit *nunquam est mortuus*, quasi aliquis bis aut saepius mori posset.

Pag. 210. v. 12. *ut tibi, Antoni, Mancia* — „Quod et in patrociniis aliorum ita occupatus esset, et in administranda rep. ut nihil vacui temporis habere videretur, quod suis negotiis impertiret. *Agere suum negotium* dicitur, qui res suas agit. Cic. de offic. (lib. I. c. 9.) *Sunt etiam, qui aut studio rei familiaris tuendae, aut odio quodam hominum suum se negotium agere dicant, ne facere cuiquam videantur iniuriam.* Et lib. II. de Orat. c. 6. *Quid igitur? inquam, quando ages negotium publicum? quando tuum? quando denique nihil ages?* Sed ridicule, quod de re familiari dicitur, Mancia ad iudicium crimenque retulit. Statim autem, quum designatus censor Antonius fuit, a Duronio de ambitu postulatus est, quod eum magistratum corruptis tribubus esset adeptus.“ *Turnebus.*

Pag. 210. v. 16. *quasi per dissimulationem* — Vulg. additur *non intelligendi;* quod quum esset sensui, quem hic locus requirit, oppido contrarium, Pearcius malebat e Ms. Harl. 1. legere: *per simulationem non intelligendi.* Mihi vero, ut Ernestio, visum est *non intelligendi* e glossa fluxisse, quia paulo post demum de hac ratione agitur, et supra *dissimulatio* simpliciter ponitur.

Pag. 210. v. 19. *tardum* — Quintil. Inst. Or. VI.

3, 88. „Sed averti intellectus etiam aliter solet, quum ab asperioribus ad leniora deflectitur, ut qui interrogatus, quid sentiret de eo, qui in adulterio deprehensus esset, *tardum fuisse* respondit.“

Pag. 210. v. 23. *video villam tuam* — An Caesar hoc dicto, quod Turnebus putabat, simul voluerit Metello villam nimis magnificam exprobrare, dubito. Quin potius nihil aliud significasse arbitror, quam, se non adeo caecum esse, ut ne villam quidem videre possit.

Pag. 211. v. 5. *ex quo is* — Nihil opus est, quod Pearcio in mentem venit, reponere *quum is.*

Pag. 211. v. 6. *quo dixit* — Sic recte Pearcius pro vulg. *quod dixit.*

Pag. 211. v. 7. *qui adolescentulus male audisset* — Nempe ob laesam pudicitiam et amatoribus prostitutam.

Pag. 211. v. 8. *qui videretur mollior, nec esset* — Qui propter festivitatem inclinare videretur ad impudicitiam, re vera tamen ab omni labe purus esset.

Pag. 211. v. 9. *Egilia* — Apud Nonium legitur *Decilla*, quae si vera esset lectio, de Decio, Turnebo auctore, posset intelligi, a quo postea trib. pl. vocatus est in iudicium Opimius.

Pag. 211. v. 10. *quando ad me venis cum tua colu et lana* — Versiculum hic sibi invenisse videtur Turnebus comici alicuius poetae, quo abusus sit ad cavillationem Opimius. Mihi potius dictum Opimio proprium videtur, et soluta oratione enuntiatum. Sic et Egilii responsionem interpretor, quae multum salis perderet, si esset ex poeta quodam sumta, nec ipsius ingenio et

ex tempore nata. Versiculos quoque Lipsius Epist. V. 18. h. l. quaerebat, ideoque legendum putabat: *Quid tua Egilia.*

Cap. LXIX.

Pag. 211. v. 17. *da mihi ex ista arbore, quos seram, surculos* — Quintil. Inst. Or. VI. 3. „Sed averti intellectus etiam aliter solet, quum ab asperioribus ad leniora deflectitur: ut qui interrogatus, quid sentiret de eo, qui in adulterio deprehensus esset, *tardum fuisse* respondit. Ei confine est, quod dicitur per suspicionem; quale illud apud Ciceronem, querenti, quod uxor sua e fico se suspendisset, *Rogo, des mihi surculum ex illa arbore, ut inseram.* Intelligitur enim, quod non dicitur." — Ex quo loco Manutius hic quoque non *seram*, sed *inseram* legendum censebat. Ernesti *seram* defendit; arbores enim, inquit, seruntur, quocunque modo manu humana fiant, ergo etiam surculi, qui proprie *pangi* dicuntur.

Pag. 211. v. 19. *in epilogo* — Guelf. B. *epilogo* sine *in.*

Pag. 211. v. 25. *me quidem hercule valde illa* — Guelf. B. C. *me quidem hercule etiam illa valde*; non male. Nam exemplum, quod sequitur, est ex alio genere.

Pag. 211. v. 26. *et quasi submorosa* — Guelf. B. *et submorosa.*

Pag. 211. v. 27. *non quum a moroso dicuntur* — „Morosam istam et stomachosam naturam ac ridiculam sic reprehendit in consule Pisone lib. I. ad Att. ep. 3. *Tamen cavillator illo genere moroso, quod etiam sine dicacitate*

videtur; facie magis quam facetiis ridiculus. Et de eodem in Bruto c. 67. *Habuit a natura genus quoddam acuminis, quod etiam arte limaverat, quod erat in reprehendendis verbis versutum et solers, sed saepe stomachosum, nonnumquam frigidum, interdum etiam facetum.*" *Turneb.* Male Ernesti correxit *quum non a moroso dicuntur,* qua in forma putabat aliud membrum, quod contrarium sit, sequi debere. Sed hoc alterum intelligi poterat, etiamsi non enuntiaretur. Ceterum conf. Heusingerum ad Cic. off. II. 24. 1.

Pag. 211. v. 29. *Novium* — Iterum hic male legebatur *Naevium.* Vide Schneideri epist. ad Langerum p. 18.

Pag. 212. v. 4 — 6. *ut quum Cato* — Simile est illud Diogenis Sinopei apud Diog. Laërt. lib. VI. *Πρὸς τὸν ἐντινάξαντα αὐτῷ τὴν δοκὸν, εἶτα εἰπόντα· Φύλαξαι· Πάλιν γάρ με, ἔφη, παίειν μέλλεις;*

Pag. 212. v. 7. *salsa reprehensio* — Additur *est* Guelf. C.

Pag. 212. v. 14. *ut, quum Scaurus accusaret Rutilium ambitus* — Cf. Cic. Brut. c. 30.

Pag. 212. v. 16. *et in eius tabulis ostenderet litsras* — „Quotidie rationem expensi et accepti veteres Romani fere conficiebant, ac negligens censebatur, qui tabulas non conficeret; sed quum rei plerumque ex suis tabulis damnarentur, tandem illa consuetudo desiit. Ergo M. Aemilius Scaurus literas, quas repererat in tabulis P. Rutilii Rufi, ad suspicionem criminis interpretabatur, quod istud obscuris notis scripsisset, significantibus,

a sequestribus et divisoribus ceterisque campestribus operis divisam per tribus pecuniam, Rutilii fide sumptam. Rutilius dicebat, ante factum fuisse, nec statim, sed postea in tabulas relatum, et in commentariis rationum domesticarum caput illud esse perscriptum serius. C. autem Canius, quem dicit Rufo advocatum fuisse, is est, quem lib. III. de Offic. cap. 14. a Pythio argentario in hortorum emptione deceptum scribit." *Turneb.*

Pag. 212. v. 22. *Quid huic abest, nisi res et virtus?* — Idem dictum laudat Quintil. VI. 3, 84. et refert ad genus decipiendi opinione, aut dicta aliter intelligendi.

Cap. LXX.

Pag. 212. v. 26. *ut quum obiurgavit Albius Granium* — Post verba *contra tabulas esse iudicatum* Albii dictum excidisse, primus vidit Ernesti. Mihi autem pro *Albucio* (vel *ab Albucio*, quod habent Mss. complures apud Pearcium) legendum esse videtur *a Mucio*. Cic. Brut. c. 26. „Mucius autem augur, quod pro se opus erat, ipse dicebat, ut de pecuniis repetundis contra T. Albucium." Nempe quum Scaevola esset ab Albucio repetundarum accusatus, et Granius absoluto Scaevola gauderet, putaretque, eius absolutionem tabulis suis effectam esse, neque intelligeret, contra tabulas esse iudicatum, ideo eum Albius obiurgavit, vel, quod eum tardum in intelligendo diceret, vel, quod in tabulis conficiendis parum accuratum. Et fortasse pro *Albius* leg. *Albucius.*

Pag. 212. v. 27. *quod, quum eius* — Delendum videtur *quum.*

Pag. 213. v. 2. *ut, quum patrono malo, quum vocem in dicendo obtudisset* — Melius, ut opinor, scripseris: *qui vocem in dicendo obtudisset.*

Pag. 213. v. 11. *reo Bestiae* — „C. Mamilius, ut scribit Salustius, trib. pl. rogationem ad Populum promulgavit, quam et pertulit, uti quaereretur in eos, quorum consilio Iugurtha senatus decreta neglexisset, quique ab eo in legationibus aut imperiis pecunias accepissent, qui elephantos, quique perfugas tradidissent, item, qui de pace aut bello cum hostibus pactiones fecissent; qua lege tres quaesitores creati aspere eam quaestionem exercuerunt, L.que Calpurnium Bestiam, virum consularem, qui bello Iugurthino ex consulatu Numidiam provinciam sortitus erat, condemnarunt, aliosque aliquot consulares. M. autem Aemilius Scaurus eo bello legatus Bestiae fuerat, et in pèriculo tum ei aderat. At C. Memmius, qui ante trib. pl. fuerat, ac nobilitati infestissimus erat, Bestiam accusabat. —" *Turneb.*

Pag. 213. v. 18. *lege Thoria* — Haec lex a Sp. Thorio trib. pl. a. u. 646. lata, cuius fragmenta quaedam edidit Sigonius de antiquo iure Italiae lib. II. c. 2. partim agros publicos vectigali levaverat, Cic. Brut. c. 36. partim, ut ex ipsis illis fragmentis intelligitur, quaedam de pascuis caverat, vetueratque, ne agri publici a pecudibus privatorum depascerentur.

Pag. 213. v. 18. *Lucilius* — Nihil opus est cum Pighio *Luculli* nomen reponere. Quidni enim h. l. Lucilius satirarum scriptor significari possit? Nam si Ci-

cero de alio quodam loquutus esset, praenomen saltem addidisset. *Luculli* tamen nomen praeferunt Mss. Harl. 1. et Mag. it. ed. Melanchth. et codex quidam a Pighio ad a. u. c. 638. laudatus.

Pag. 213. v. 26. *eiero* — Guelf. B. C. *eiuro.*

Pag. 213. v. 28. *Ah, inquit, P. C., non ego mihi illum iniquum eiero, verum omnibus* — Hoc dictum Turnebus ita accepit, quod, etsi omnium civium eximia esset de Scaevolae aequitate et probitate opinio, illum tamen propterea Scipio Nasica eierasset, quod in consulatu causam publicam deseruisset, nec eam adversus Tib. Gracchum defendisset, patribusque eius opem implorantibus negasset, se quicquam vi acturum. Quid autem, si *omnibus iniquus iudex* h. l. significet iudicem severissimum, nihil cuiquam condonantem, ideoque omnibus, reis scilicet, iniquum et parum optabilem?

Pag. 214. v. 10. *Novius* — Ita scribendum esse vidit Schneiderus in epistola ad Langerum supra laudata p. 18. Vulg. *Naevius.* Et *Novius* iam est in prioribus edd. male in seqq. mutatum.

Pag. 214. v. 10. *et iocus est familiaris* — Guelf. B. C. *est locus, est familiaris.* Turnebus legendum putabat: *est iocus, est familia, sapiens si algebis, tremes.* Lambinus malebat: *est locus, est familia.* Mihi tamen verum videtur: *et iocus est familiaris; sapiens si algebis, tremes;* ut Cicero significet, iocosum hoc dictum: *Sapiens si algebis, tremes,* a Novio inventum, post, ut saepe fit, in iocum familiarem abiisse.

Cap. LXXI.

Pag. 214. v. 17. *quo die legem* — Guelf. B. C. *quod si legem.*

Pag. 214. v. 17. *tulit* — Guelf. B. *retulit.*

Pag. 214. v. 18. *ut emas* — scil. *nec exspectes, donec tibi candidatus suffragiorum causa munera ferat.*

Pag. 214. v. 25. *nolent* — Haud scio an legendum sit: *nolint.*

Pag. 214. v. 27. *amicique quum vociferarentur* — Malim particulam *quum*, haud satis commode hic repetitam, cum Lambino delere.

Pag. 215. v. 5. *multa in genera* — Sic Guelf. A. probante Heusingero ad Cic. Off. I. 6, 4. Vulg. *nimis multa.*

Pag. 215. v. 11. 12. *et naturis aliorum irridendis, ipsorum ridicule indicandis* — Librarii incuria omissa Guelf. A. verba *irridendis, ipsorum ridicule.* Ceterum de sensu recte Pearcius, „subintelligitur, inquit, *naturis*, et sensus est, quum simulemus, nos aut submorosos esse, aut stultos etc. quorum habes exempla cap. 68. 69. *Ipsorum* autem significat *suorum* vel *nostrorum.* Sic in Bruto c. 49. *quid enim est superioris aetatis, quod scribi possit de iis, de quibus nulla monumenta loquuntur, nec aliorum, nec ipsorum?* Quintil. lib. XI. c. 1. „Nam ipsos, ut Demosthenes ait, erubescere etiam, quum ab aliis laudabimur, decet.“ Nihil igitur opus est ea coniectura, quam protulit Lambinus: *suis ipsorum ridicule indicandis.* Immo Quintil. luculente hanc explicationem confirmat, lib. VI, c. 3., ubi ad hunc locum spectans iisdem fere verbis uti-

tur. *Aut ex aliis*, inquit, *risum petimus*, *aut ex nobis*, *aut ex rebus mediis. Aliena aut reprehendimus*, *aut refutamus*, *aut elevamus*, *aut repercutimus*, *aut eludimus. Nostra ridicula iudicamus*, *et*, *ut Ciceronis verbo utar*, *dicimus aliqua subabsurda.* In his verbis si Quintilianum hoc modo corrigas: *nostra ridicule indicamus*; iisdem verbis utrique utentur, et mutuam sibi operam praestabunt.

Pag. 215. v. 13. *similitudine turpioris* — Guelf. A. C. *similitudine turpiore.*

Pag. 215. v. 15. *Itaque induendus est is*, *qui iocose vult dicere*, *quasi natura quadam apta ad haec genera* — Dedi *induendus* pro vulg. *imbuendus.* Nam ut dicitur *personam induere*, sic hoc loco *induendus est natura*, scil. quae non est iocantis propria, sed simulata.

Cap. LXXII.

Pag. 215. v. 21. *qui in hoc diversorio* — Vulgo abest *in*, quod inserui, quia sic est supra c. 57. fin. nec ad sensum abesse potest.

Pag. 215. v. 22. *sermonis mei* — Guelf. A. B. C. *sermonis tui.* Manut. autem et edd. Ven. Mediol. habent *mei*, recte et loco c. 57., qui hic respicitur, convenienter.

Pag. 215. v. 23. *tanquam in Pomptinum deverteris* — Minime audiendus est Purgoldus, qui corrigendum putat: *quum tanquam* — Nempe haec *tanquam* — *deverteris*, pendent a *censeo*, quod sequitur.

Pag. 215. v. 23. *neque amoenum, neque salubrem* — Guelf. A. *neque ad modum, neque ad salubrem.*

Pag. 216. v. 3. *voluistis* — Guelf. A. *vultis.*

Pag. 216. v. 5. *atque ex iis, quae iam dicta sunt* — Guelf. A. *atque ex his, quae dicta sunt.*

Pag. 216. v. 10. *conciliantur* — Guelf. A. *concitantur.*

Pag. 216. v. 18. *a malo autem vitioque causae* — Gu. A. *a malo autem vitioque omnino.*

Pag. 216. v. 19. *defugere* — Sine causa hoc verbum hic ineptum esse iudicat Ernesti. Est enim *defugere* callide se rei cuidam aut negotio subtrahere. Itaque pro *non ut id me defugere appareat*, nostri dicerent: *nicht, dafs es das Ansehn habe, als wolle ich ihm ausweichen.*

Pag. 216. v. 21. *dissimulatum obruatur* — Guelf. B. C. *dissimulatum ante obruatur.* Iterum frustra haesit Ernesti in v. *dissimulatum.* Antonius enim dicit, se a malo vitioque causae sic recedere, non, ut id se defugere et callide evitare appareat, sed potius, ut totum bono illo, in quo haereat et commoretur, ornando et augendo obruatur dissimulatum, h. e. ita silentio praeteritum, quasi id malum, quod causam suam premat, ipse orator non senserit.

Pag. 217. v. 1. *conferam tela; sin nostra* — Guelf. A. *tela conferam. Si nostra.*

Pag. 217. v. 3. *conor traducere* — Guelf. A. *conor deducere.* B. *cogor traducere.* Pearcius post Lambinum, quia antea sit *conferam*, hic quoque coniunctivum ponendum esse *coner traducere*, arbitratur. Recte, si Cicero hoc membrum a priore suspendere voluerit. Fieri tamen

potest, ut in altero membro novam constructionem inchoaverit, quod est gratae scilicet negligentiae.

Pag. 217. v. 14. *in dicendo* — Haud scio an Cicero potius scripserit, *in cedendo*, quod ad continuandam in hac allegoria similitudinem aptius videtur.

Cap. LXXIII.

Pag. 218. v. 3. *tectissimum* — Guelf. A. *lectissimum*. B. *rectissimum*, utrumque male. Nempe, ut Pearcius monuit, tectus dicitur Antonius, quia nunquam obfuit ei, pro quo dixit. Sic lib. III. c. 9. genus dicendi Antonii fuit *praemunitum et ex omni parte septum*.

Pag. 218. v. 7. *cum hoc ipso Crasso* — Guelf. A. omittit *ipso*.

Pag. 218. v. 15. *pro quo quisque* — Guelf. B. C. *pro quo quis.* Sed bene monet Heusingerus, eleganter, quando de persona incerta sermo sit, pronomen *quisque* vicem sustinere pronominis *ipse* vel *ille*, ut saepius apud Cic.

Pag. 218. v. 16. *qui id non faceret* — Guelf. C. pessime omittitur *non*.

Cap. LXXIV.

Pag. 218. v. 22. *vos omnes hoc* — Guelf. B. abest *hoc*. In Gu. C. est *vos hoc omnes*.

Pag. 218. v. 27. *cui quiddam* — Guelf. A. B. C. it. Mss. Cant. Mead. Wag. Harl. duo Norf. et omnes Oxon. *cui quidem*. perperam; statim enim praecesserat *quidem*.

Pag. 219. v. 1. *cuius tanta vis ingenii* — Guelf. A. *cui tanta vis ingenii*.

Pag. 219. v. 4. *sed prope* — Guelf. A. *sed proprie.*

Pag. 219. v. 5. *de vulgari et communi prudentia dis-uto. Ita apud Graecos* — Guelf. A. *et communi lingua isputata apud.* Vulg. *de vulgari et communi prudentia isputo. Ut apud Graecos.* Pearcius delevit *ut*, in quatuor Iss. non repertum; otiosam scil. particulam esse pu-ms. Quod recte negavit Ernesti; (comparatur enim 'hemistocles cum Crasso;) et verba *sed ego — disputo* arentheseos signis inclusit. Nobis tamen *Ita apud Grae-os*, quod est in Ms. Erl. aptissimum hic videtur.

Pag. 219. v. 10. *quae tum primum* — Guelf. B. C. *uae tunc primum.*

Pag. 219. v. 10. *pollicitus esse* — Guelf. A. B. C. *ollicitum esse*, ut vulg. Bene autem, grammatica ratione ic postulante, Manutius, Lambinus, Ernesti correxerunt *ollicitus.*

Pag. 219. v. 10. *se traditurum* — Guelf. A. abest *se.*

Pag. 219. v. 13. *et ei Themistoclem* — Guelf. A. *ei Themistoclem.*

Pag. 220. v. 6. *imperiti* — Guelf. B. *non periti.*

Pag. 220. v. 8. *quantum sit mali* — Guelf. A. B. C. Victor. *quantum fit mali;* sed verius, ut opinor, *quan-um sit*, ut infra *quantum est in eo tandem mali.*

Pag. 220. v. 8. *si iratum* — Abest Guelf. B.

Pag. 220. v. 15. *rogatu* — Guelf. B. C. *rogato.*

Pag. 220. v. 15. *Occidit ille* — Guelf. A. B. C. omit-unt *ille;* rectius fortasse. Nam statim praecedit *ille*, ut nsuaviter hic repetatur; et ad brevitatem dicti melius

abest. Si tamen est a Cicerone, *ille* h. l. ut saepe pro personae incertae nomine proprio ponitur; *der und der.*

Pag. 220. v. 16. *immo vero, aiunt* — Hoc *aiunt* ex glossa fluxisse suspicor. Nam, qui hic respondet, ipse indicabat, imprudentem oratorem se et eum, quem defenderat, occidisse, non ab eo, quod alii de ea re dicerent, pendebat.

Cap. LXXV.

Pag. 220. v. 21. *ut planius dicam* — Guelf. B. *et planius dicam.*

Pag. 220. v. 25. *dimittunt* — Pulchre pro *omittunt.* Comparavit Heusingerus Cic. pro Planc. c. 39. extr.

Pag. 220. v. 25. *causis nocent* — Guelf. A. *in causis nocent.*

Pag. 220. v. 25. *quum aut adversariorum* — Male omittitur *aut* Guelf. A. B. C.

Pag. 220. v. 26. *quae sanare nequeunt* — Guelf. B. C. *quae sanari nequeunt.*

Pag. 220. v. 29. *invidiosiora* — Guelf. A. mendose *invidiosiores.*

Pag. 221. v. 1. *quantum est in eo tandem mali* — Sic edit. omnib. Vulg. omittitur *est.*

Pag. 221. v. 3. *praemunitione orationis* — Guelf. B. abest *orationis.*

Pag. 221. v. 4. *abs te* — Guelf. A. *a te.*

Pag. 221. v. 12. *quia causam non* — Sic Guelf. A. omisso *ego.*

Pag. 221. v. 15. *ut, si quis* — Guelf. C. *ut si qui.*

Pag. 221. v. 16. *aut plane insanus* — Guelf. A. *ut plane insanus.* B. *aut sane insanus.*

Pag. 221. v. 22. *ut boni aliquid efficiam* — Guelf. A. B. C. *ut boni efficiam aliquid.*

Pag. 221. v. 25. *sin id minus* — Guelf. A. B. C. *si id minus.*

Cap. LXXVI.

Pag. 222. v. 2. *post ut eam probemus* — Guelf. A. *postea ut ea probemus.*

Pag. 222. v. 4. *atque ita peroremus* — Guelf. C. *atque ut ita peroremus.*

Pag. 222. v. 4. *hoc dicendi generis natura* — Vulg. *hoc dicendi genus natura.* Guelf. A. *hoc dicendi natura.*

Pag. 222. v. 6. *ea, quae probandi, docendi, persuadendi causa dicenda sunt* — Guelf. A. *ea, quae de probandi et docendi causa dicenda sunt;* omisso *persuadendi.*

Pag. 222. v. 8. *multa, quae in dicendo profutura videantur* — Ms. Mag. teste Pearcio delet *multa;* et sane commodius abfuerit, ut uno tenore legas: *multa enim occurrunt argumenta, quae in dicendo profutura videantur.*

Pag. 222. v. 15. *quae autem sunt utilia* — Guelf. A. *quae autem utilia sunt,* melius fortasse.

Pag. 222. v. 20. *expendere* — Guelf. A. *comprehendere.* Male.

Cap. LXXVII.

Pag. 222. v. 25. *una ex omnibus his rebus res prae nobis est ferenda* — Guelf. A. *una ex tribus rebus his res*

semper nobis est ferenda. B. *una ex tribus his rebus prae nobis est ferenda.* C. *una ex tribus his rebus res prae nobis est ferenda.*

Pag. 223. v. 1. *magnopere* — Guelf. A. *magno opere*

Pag. 223. v. 3. *permanare possint* — Guelf. A. *permanere possent.* C. *permanere possint.*

Pag. 223. v. 7. *et in exordiendo* — Guelf. B. *in exordiendo* sine *et.*

Pag. 223. v. 11. *vel argumentis nostris confirmatis* — Guelf. B. abest *nostris.*

Pag. 223. v. 13. *utroque loco* — Guelf. B. omittitur *loco.*

Pag. 223. v. 14. *ut recte id fieri possit* — Olim vulgo: *recte id fieri potest;* Lambinus autem vidit, in verbis *si habet eam causa dignitatem atque copiam* pronomen *eam* necessario requirere, ut sequatur *ut — possit.*

Pag. 223. v. 15. *ad agendum* — Hanc lectionem Ernesti adversus Pearcium, qui reposuit *ad augendum*, argumentis, ut opinor, non satis idoneis defendit. Ait enim *gravissimae* referri ad *agendum*, *plenissimae* ad *ornandum* quasi vocabulum *gravissimae* non item bene ad *augendum* possit referri. E locis a Pearcio pro correctione sua laudatis maximam vim habet lib. II. c. 19. *alii iubent antequam peroretur, ornandi aut augendi causa digredi.*

Pag. 223. v. 15. *et ad ornandum* — Guelf. A. *et ad orandum.*

Pag. 223. v. 19. *qui audiunt* — Sic Guelf. A. B. C.

Pag. 223. v. 23. *plures adhibent* — Guelf. A. *et plures adhibent.*

Pag

Pag. 223. v. 27. *occurratur* — Guelf. A. *succurratur.*

Pag. 223. v. 27. *initio* — Guelf. A. *in initio.*

Pag. 223. v. 28. *sit in reliqua causa* — Guelf. C. *reliqua causa sit.*

Pag. 224. v. 4. *ut ea, quae excellent* — Guelf. A. *ut ea que excellunt.* B. *ut ea que eque excellent.* C. *ut ea que que excellent.*

Pag. 224. v. 6. *nusquam esse oportet locum* — Guelf. B. *nusquam esse locum.* C. *nusquam esse locum oportet.*

Pag. 224. v. 7. *coniiciantur* — Guelf. A. *couiiciuntur.* B. *coicentur.* C. *coicientur.*

Pag. 224. v. 12. *vulgare aut commune* — Sic Gu. B.

Cap. LXXVIII.

Pag. 224. v. 18. *in quo admirari soleo* — Guelf. B. C. *in qua mirari soleo.*

Pag. 224. v. 23. *ad dicendum surgere* — Guelf. A. *surgere ad dicendum.*

Pag. 224. v. 25. *unde hoc simile ducat* — Guelf. A. *unde hoc simile dicat.*

Pag. 224. v. 26. *illas primas hastas* — Guelf. A. *primas illas hastas.*

Pag. 225. v. 1. *quo ferro decernitur* — Guelf. B. C. *quod ferro decernitur.* Sic etiam Mss. Mag. Norf. probante Pearcio. Ernesti cur dixerit, libros hic nihil iuvare, equidem non assequor.

Pag. 225. v. 4. *est spectandum* — Guelf. B. C. *exspectandum est.*

Pag. 225. v. 5. *in qua non vis, potius delectatio postu latur* — Sic legendum esse Heusingerus vidit. Vulg *in qua non vis potius, sed delectatio postulatur.* Pearciu auctoritate novem Mss. recepit: *in qua non vis potiu quam delectatio postulatur.*

Pag. 225. v. 7. *evolet* — Guelf. A. *volvat.*

Pag. 225. v. 10. *alicunde* — Sic Guelf. A. B. C. A edd. vett. item Mss. Jo. Nov. Cant. habent *aliunde* quod Pearcius recepit. Quod autem is usus est loco Ep ad Fam. V. 13. *non aliunde pendere, neque extrinsecus ha bere suspensas rationes bene maleque vivendi*, bene monui Ernesti, hic aliam rationem esse. Ibi enim synonym esse, diversis formis dicta, hic verba deinceps posita *ex trinsecus aliunde* tautologiam facere, quum sensu differr debeant.

Pag. 225. v. 15. *sumentur* — Guelf. A. B. C. *sumetur*

Pag. 225. v. 16. *quae erunt uberrimae* — Guelf. B. C *quae sunt uberrime.*

Pag. 225. v. 19. 20. *deprompta — ea — communia* – Vulgo olim *depromptas — eas — communes*, in quo quum sensus vitiaretur, recte Manutius, Lambinus, Pearcius Ernesti neutrum genus pro feminino substituerunt. *De prompta* etiam legitur in Ms. Erl.

Cap. LXXIX.

Pag. 225. v. 25. *aditum ad causam et munitionem* – Guelf. A. *aditum ad cam et commutationem.* it. Ms. Io Mag.; unde colligere licet, librarium scribere voluiss

communitionem, quod est in Ms. Norf. et in edd. Vict. Lamb. Steph.

Pag. 225. v. 27. *ac templis* — Guelferb. A. *atque templis.*

Pag. 225. v. 29. *Itaque in parvis atque in frequentibus causis* — Sic Victor. Alii, ut Omnib. *itaque in parvis atque frequentibus causis.* Et *frequentes* causas interpretatur Strebaeus causas leviores, quae saepius occurrant. Pearcius et post eum alii ediderunt *atque infrequentibus causis*, h. e. parum frequentatis, ad quas audiendas propter levitatem pauci convenire soleant.

Pag. 226. v. 4. *duci licebit* — Guelf. B. *duci decebit.* C. *duci debebit.*

Pag. 226. v. 9. *si infanda* — Guelf. A. *si nefanda.*

Pag. 226. v. 17. *gignuntur* — Guelf. A. *gignantur.*

Pag. 226. v. 25. *maximam autem copiam* — Sic Guelf. A.

Pag. 226. v. 27. *trahemus* — Ita Guelf. A.

Pag. 227. v. 1. *leviter* — Guelf. C. *leniter.*

Pag. 227. v. 5. *membrum* — Guelf. A. *membrorum.* mendose.

Pag. 227. v. 7. 8. *sibi fieri nolle* — Guelf. A. *sibi fieri velle.* B. *fieri sibi velle*, utrumque inepte. Veram lectionem *nolle* praeiverunt e Mss. Gruterus et Pearcius,

Pag. 227. v. 8. *atque eiusmodi* — Guelf. A. *atque huiusmodi.*

Pag. 227. v. 11. *proluserunt* — Guelf. A. B. C. *proluserint.*

Cap. LXXX.

Pag. 227. v. 15. *redundat* — Victor. *redundet.* Indicativum tamen recte servant Mss. complures a Pearcio collati. Et sic Steph. Lambin.

Pag. 227. v. 15. *sin tum est* — Guelf. B. C. *si tum est.* Rectius *sin* Mss. Ioan. Mag. teste Pearcio.

Pag. 227. v. 17. *aliquando id opus est* — *opus* h. l. i. q. *utile.* Ed. Omnib. *nonnunquam id opus est.*

Pag. 227. v. 21. sqq. *sit, tollit. Ut illa — excessit* — Incredibiliter corrupta haec leguntur in Guelf. A. sic: *sit politu vidēt illa, nam ipsa est quam excellit Postquam excessit.* In Guelf. B. est *tolli vident illa, nam* in C. autem *tollit. Videant illam. Nam.* Pro *ut illa* Victorius aliique habent *videlicet illa.* Sed *ut illa* verum est, pertinetque ad verba *quam longa est narratio,* id quod monuit Ernesti post Pearcium.

Pag. 227. v. 22. *Nam is postquam* — Terent. Andr. I. 1.

Pag. 227. v. 28. *Effertur; imus* — Sic Terent. Andr. I. 1. 90. non *effertur funus,* ut h. l. est in Edit. Omnib.

Pag. 227. v. 28. 29. *ad sepulcrum venimus; in ignem imposita est* — Ter. Andr. I. 1. 101. 102.

Pag. 228. v. 1. *decem versiculis* — Sic Guelf. A. omissis verbis *his fere,* quae vulgo praeponebantur. Et iam Lambinus *his fere,* vel, ut in aliis Edd. erat, *in his fere,* delendum censuit. At Guelf. B. C. *in his fere decem versiculis.* Ed. Omnib. *in his vero decem versiculis.* Mirum est, Ernestium adeo a vero h. l. sensu aberrasse, ut eum correctione sua *his fere decem* *verbis* *totum conficere*

otuisset, prorsus corrumperet. Cicero nimirum hoc si-nificat, Terentium, si hanc ubique brevitatem quaesis-et, quae est in verbis: *Effertur, imus, ad sepulcrum ve-imus, in ignem posita est,* decem versiculis totam narra-tonem conficere potuisse, quae nunc circiter XC versi-us constat. Neque vero hi versiculi, *Effertur, imus, etc.* uod Ernesti putabat, compendium totius narrationis ici possunt. Nihil enim hic de moribus adolescentis, ihil de Chrysidis vultu et forma refertur, sed tantum e exsequiis agitur.

Pag. 228. v. 3. *servitum sit, sed magis* — Guelf. A. *rvitum sit, magis.*

Pag. 228. v. 4. sqq. *Quodsi nihil fuisset* — *facile po-uisset* — Nimirum haec referuntur ad versiculos illos, *ffertur, imus, etc.* in quibus, etsi concisa sunt singula, amen Terentius, si unice voluisset brevitati servire, otam rem, qua de agitur, nempe funus Chrysidis, po-uisset his verbis designare *in ignem posita est.*

Pag. 228. v. 7. *est probabilius, quod gestum esse di-as* — Guelf. B. *est probabilius cum quod gestum esse di-as.* Lambin. *est probabilius, si quod gestum esse dicas, uemadmodum etc.*

Pag. 228. v. 10. *si consistitur aliquando* — Sic legen-lum esse vidit Heusingerus. Guelf. A. *sic constituitur.* B. C. *si sic constituitur.* Victorius in textu, *si sic consti-uitur aliquando.* Idem correxit, *si sic consistitur ali-quando,* idque Ernesti recepit. Lambin. minus bene: *si ic consistitur aliquamdiu.*

Pag. 228. v. 12. *quam cetera; sed hoc* — Guelf. B. C.

quam ceteras. *Et hoc* — qua ex lectione facile perspicitur, scripturam *ceteras* ex male coniunctis literis duorum verborum deinceps positorum fluxisse. *Cetera* iam Ernesti recepit. Edd. Med. et Ven. 1480. habent *quam ceteras orationis partes*, quod supplementum Lambino quoque et Pearcio placuit.

Pag. 228. v. 12. *in hac elaborandum* — Guelf. A. *in hoc elaborandum.*

Pag. 228. v. 17. *quam ceterae* — Sic Guelf. B. C ed. Camerar. Godofr. Gronov.

Pag. 228. v. 18. *tantum id perit* — Guelf. A. *tantum perit.*

Pag. 228. v. 19. *occaecat* — Edd. quaedam minus bene *excaecat.*

Pag. 228. v. 21. *narrationis* — Alii, ut Strebaeus *narrationi.*

Pag. 228. v. 23. *conservato* — Lambin. *servato.*

Pag. 228. v. 26. *nota res est, nec si non dubium* — Guelf. A. *nota res est, nec dubium.* B. *nota res est, nec si dubium non sit.* C. *nota res est nec si dubium sit*, ut Victor quod aeque abhorret a sensu, atque Pearcii lectio *nec si dubium.* Recte igitur Ernesti edidit *nec si non dubium* ex ed. s. l. et a. Lips. al. Videndum tamen, an melius fuisset cum Lambino edere: *nec dubium.* Nam quum nota res est gesta, tum non dubium est, quid gestum sit, ideoque hoc unum idemque est. Itaque si legatur *neque enim si nota res est nec dubium quid gestum est narrari oportet*, unum hoc praeceptum est omittendae nar-

ationis, quum ea nihil opus sit: sin legatur *nec si non dubium*, fiunt duo praecepta de eadem re.

Pag. 228. v. 27. *narrari oportet* — Guelf. A. B. *narrare oportet.*

Pag. 228. v. 27. *nec si adversarius narravit* — Guelf. A. *nec adversarius sit narravit.* Lambin. *nec si adversarius iam narravit.*

Pag. 228. v. 27. *nisi si refellemus* — Guelf. A. *nisi refellemus.*

Pag. 228. v. 28. *nec illa* — Guelf. A. B. Erl. *ne illa.* Sic Victor. Melius autem est *nec*, idque refertur ad sequens *et quidquid.* Idem vidit Pearcius. Lambinus vero locum supplemento unius verbi expediebat sic: *si quando erit narrandum*, videndum, *ne illa quae suspicionem et crimen efficiunt, contraque nos erunt, acriter persequamur, et ut quicquid poterit detrahamus.*

Pag. 229. v. 1. *persequamur* — Guelf. A. *persequimur.*

Pag. 229. v. 1. *quidquid poterit* — Guelf. A. *quidquid potuerit.*

Pag. 229. v. 5. *demonstrata* — i. e. *narrata;* ut lib. I. c. 31. *rem demonstrandam* de narratione.

Pag. 229. v. 5. 6. *res sit; quod omnis* — Guelf. A. *res si quod omnis.*

Cap. LXXXI.

Pag. 229. v. 7. *sequitur* — Guelf. A. *sequatur.*

Pag. 229. v. 10. *et tuis confirmandis* — Guelf. A. *et tuis alienis confirmandis.*

Pag. 229. v. 13. *quaerit* — Guelf. A. *quaeret.*

Pag. 229. v. 14. *nisi tua* — Guelferb. A. *nisi tu ea*, pessime.

Pag. 229. v. 19. *vel inflammando iudice* — Guelf. A. *vel inflammandos iudices*, male, nisi forte scribere librarius voluit, *vel inflammando iudices.*

Cap. LXXXII.

Pag. 229. v. 28. *gravissimae mihi videtur esse personae* — Guelf. A. *gravissimae mihi personae videtur esse.*

Pag. 229. v. 29. sqq. *Nam et sapientis est, consilium explicare suum de maximis rebus; et honesti, et diserti, ut mente providere, auctoritate probare, oratione persuadere possit.* — Nisi transponenda censeas verba priora sic: *nam consilium explicare suum de maximis rebus, et sapientis est, et honesti, et diserti*, certe in verbis *consilium explicare suum de maximis rebus* subiectum est totius enuntiationis; ita ut deinde *mente providere* ad *sapientem*, *auctoritate probare* ad *honestum*, *oratione persuadere* ad *disertum* referatur.

Pag. 230. v. 3. *persuadere possit* — Guelf. A. *persuadere possis.*

Pag. 230. v. 4. *sapiens enim est consilium* — Haec Ernesti insititia putabat, sine causa. Nam duo sunt, quae faciant, ut in suasoriis coram senatu habitis minore apparatu opus sit; primum, quod sapiens est consilium, et sapientibus viris utilitatem rei paucis demonstrasse sufficit; alterum, quod multis aliis dicendi relinquendus est locus, ideoque brevis esse debet oratio. Idem fere Quin-

il. XI. 1. sic enuntiat, aliud gravitatem senatoriam, ıliud auram popularem postulare.

Pag. 230. v. 5. *dicendi relinquendus locus* — Guelf. A. *licendi locus.* Guelf. C. *dicendi relinquendus est locus.*

Pag. 250. v. 5. 6. *Vitanda etiam ingenii ostentationis uspicio* — Guelf. A. *vitanda etiam ingeniis ostentationis uspicio.* B. C. *vitanda etiam ingenii ostentationisque supicio.* Sic Victor. qua in lectione ridiculum est, quod ɪraecipitur, ut vitemus omnem ingenii suspicionem. taque Manutius et Lambinus optime rescripserunt: *ingenii ostentationis suspicio;* eamque lectionem Pearcius :omplurium Mss. auctoritate firmavit, insuperque simiibus hisce Quintiliani locis illustravit. Inst. Or. III. 1. *'n ceteris admiscere tentavimus aliquid nitoris, non iactanli ingenii gratia.* XI. 1. *Inprimis igitur omnis sui vitiosa iactatio est, eloquentiae tamen in oratore praecipue.* Adde ad Herenn. II. 30.

Pag. 250. v. 8. *Ergo in suadendo nihil est optabilius, quam dignitas* — Non intelligitur oratoris dignitas, sed lignitas in rep. servanda, ad quam suasor populum in concione impellit.

Pag. 230. v. 9. *Nam qui utilitatem putat* — Recte hoc Ernesti de rhetoris opinione intelligendum esse monuit.

Pag. 230. v. 9. *putat* — scil. optabiliorem esse. Male Guelf. A. C. *petit.* B. *putant.*

Pag. 230. v. 11. *in tam clara civitate* — Guelf. A. *in clara civitate.* C. *in tanta clara civitate.*

Pag. 230. v. 16. *aut in illo est* — Guelf. A. *aut in illo.*

Pag. 230. v. 16. 17. *aut etiam, quum id convenit* — Gu. A. vitiose, *aut etiam quid conveniat.*

Pag. 230. v. 18. *consulendum sit* — Guelf. B. *sit consulendum.*

Pag. 230. v. 18. 19. *quia pugnare saepe inter se videntur* — Guelf. A. *quia pugnare inter se saepe videntur.*

Pag. 230. v. 20. *potentiae* — Vulg. additur *pecuniae.* Id recte abest Guelf. A. etiam Heusingero probante.

Pag. 230. v. 21. *praesidii militum* — Hoc Ernesti fatetur sibi suspectum esse. Certe sine interpunctione scribendum est, non, ut Aldus, commate interiecto, *praesidii, militum.*

Pag. 230. v. 21. *ceterarum rerum, quarum fructum utilitate metimur* — Guelf. A. *utilitates ceterarum rerum utilitates quarum f. u. m.* B. *ceterarum rerum quarum rerum utilitate metiemur.* Ceterum *utilitates* ante *ceterarum* iam Lambino suspectum Ernesti uncis inclusit.

Pag. 230. v. 23. *impellet* — Sic Guelf. B. C. Victor. recte. Vulg. *impellit.*

Pag. 230. v. 24. *quae erunt* — Pearcius, qui lectionem *impellit* asciverat, hic *erant* legendum putabat. Quum autem *impellet* verum sit, retinendum est *erunt.* Etsi enim de exemplis praeteritis agitur, h. l. tamen de futuro exemplorum usu intelligendum est *erunt;* idem enim est *quae erunt gloriosa,* ac *quae orator reperiet gloriosa.*

Pag. 231. v. 1. *Inciditur enim omnis deliberatio* — Sic Guelf. A. recte, ut Lambin. At B. *inciditur enim deliberatio.* Vulg. *inciditur enim omnis iam deliberatio.*

Pag. 231. v. 3. *vidit* — Guelf. A. *videt.*

Pag. 231. v. 6. *qui quia crebro mutantur* — Guelf. A. omissum *quia.*

Pag. 231. v. 12. *admovenda est* — Guelf. B. *adhibenda est.*

Pag. 231. v. 15. *aut ad cupiditatem* — Guelf. B. *aut cupiditatem.*

Cap. LXXXIII.

Pag. 231. v. 18. *quia maxima quasi oratori* — Gu. A. *quam maxima quasi oratoris.*

Pag. 231. v. 19. *concio, concionis natura* — Guelf. C. *conctio* (sic) *in his natura.* Alii codices omittunt *concio*, alii *concionis.* Pearcius cum Aldina tenuit *concio;* Ernesti ex edd. pr. et Ms. E. recepit *concionis.* At utrumque servandum esse bene intellexit Heusingerus, quem vide ad Cic. off. III. 6. 8.

Pag. 231. v. 20. *excitetur* — Guelf. A. *excitemur.*

Pag. 231. v. 21. *vim quandam talem* — Abest *talem* Guelf. B.

Pag. 231. v. 22. *nisi multitudine audiente* — Sic Gu. B. C. melius vulgato *sine multitudine audiente.*

Pag. 231. v. 23. *non possit* — Guelf. B. *non potest.*

Pag. 231. v. 25. *orationis* — Quaedam edd. *oratoris.*

Pag. 231. v. 27. *si quoquo animi vitio* — Guelf. A. *si cum animi vitio.*

Pag. 232. v. 2. *His quatuor* — Sic Guelf. A. Vulg. *Hisque quatuor.*

Pag. 232. v. 4. *admonitio* — Lambin. *monitio.*

Pag. 232. v. 6. *probaturos* — Guelf. A. *probationes*, male. Strebaeus legisse videtur *probaturum*, nempe *oratorem*.

Pag. 232. v. 6. *infimum* — Guelf. A. *infirmum*.

Pag. 232. v. 7. *nullo autem loco* — Editt. vett. ut Omnib. *nonnullo autem loco*. Rectius Ms. Erl. ed. Ald. etc. *nullo autem loco*.

Pag. 232. v. 8. *et celeritas* — Aptius forsan legatur *et hilaritas*. Etsi enim lib. I. c. 5. dicitur *celeritasque et brevitas et respondendi et lacessendi*, id tamen aptius dicitur, quam ista sic composita: *celeritas et breve aliquod dictum*. Et *hilaritas* bene respondet sequentibus verbis: *commode ac breviter et acute et hilare dicto*. Strebaeus tamen h. l. sic exposuit: Est et quintum remedium, facetiarum urbanitas, sive cavillationes erunt in perpetua narratione, sive dicacitas, quae celeritatem habet, et brevi dicto perstringit.

Cap. LXXXIV.

Pag. 232. v. 15. *quaque omnino* — Guelf. A. *qua omnino*.

Pag. 232. v. 16. *nec illud tertium laudationum genus* — Errabat Lambin., qui, quod non essent tria laudationum genera, delendum censebat *laudationum*. Immo tertium laudationum genus est idem quod: *tertium genus orationum, quod est laudationum*. Idem vidit Pearcius, et apte comparavit locum III. 52. *Tertius ille modus transferendi verbi late patet*. In Ed. Omnib. est *tertium laudationis genus*.

Pag. 232. v. 17. *a praeceptis nostris* — Errabat Streaeus, quum haec non ad Antonii praecepta, sed ad rheorum pertinere putabat.

Pag. 232. v. 18. *quia multa essent* — Sic necessario b consequutionem temporum legendum. Vulgo *quia nulta sunt.*

Pag. 232. v. 22. 23. *magis legendi, et delectationis* — Iaud scio an potius legendum sit *magis legendi delectaionis — causa.* Frustra autem Manut. et Lambinus edierunt: *Ipsi enim Graeci legendi, qui magis delectatiois etc.*

Pag. 233. v. 1. *quae ad orationis laudem* — Sic etiam Guelf. A. B. C. Ernesti coniiciebat legendum esse: *quae d oratoris laudem.* Et sic edd. nonnullae.

Pag. 233. v. 2. 3. *quoniam est utendum* — Guelf. A. orrupte *quoniam studendum.*

Pag. 233. v. 3. *nonnunquam etiam scribendum* — Ernesti suspicatur excidisse *ad* ante *scribendum*, q. d. interlum nobis est utendum hoc genere etiam ad scribendum, ion modo ad dicendum.

Pag. 233. v. 5. *vel ut* — Guelf. A. B. C. *velut.*

Pag. 233. v. 6. *ornandi causa* — Guelf. B. *orandi ausa.*

Pag. 233. v. 7. *possimus* — Sic Guelf. A. B. At C. *ossumus.*

Pag. 233. v. 7. *sit a nobis quoque tractatus is locus* — Guelf. B. C. *sit a nobis quoque tractatus etiam hic locus.*

Pag. 233. v. 10. *ceteraque quae* — Guelf. A. omittit *eteraque.* In C. est *cetera que.*

Pag. 233. v. 11. *non habent in se veram* — Guelf. C. *non habent veram.*

Pag. 233. v. 14. 15. *tractanda etiam in laudationibus haec sunt naturae et fortunae bona* — Guelf. A. *tractanda in laudationibus etiam sunt n. et f. b.*

Pag. 233. v. 17. 18. *non se praetulisse aliis* — Guelf. A. *non praetulisse se aliis.*

Pag. 233. v. 20. *materiam* — Guelf. B. *materiem.*

Pag. 233. v. 21. *virtus autem quae est* — Guelf. A. *virtus autem est.*

Pag. 233. v. 23. *quarum alia est alia ad laudationem aptior* — Guelf. A. B. C. *quarum alia est ad virtutem aptior.* Manutius recte edidit: *alia est aliâ ad laudationem aptior.* Sic III. 14. *Sed tamen est species alia magis alia formosa et illustris.*

Pag. 234. v. 2. *non tam ipsis, qui eas in se habent* — Guelf. B. C. *non tam ipsis, qui eas habent.* Id imitati sunt Lambinus et Pearcius. At Guelf. A. *non tam ipsis*, omissis reliquis.

Pag. 234. v. 4. *qua omnes res humanae* — Guelf. B. C. male addunt *geruntur*, quod est quoque in editionibus antiquioribus, merito sublatum a Lambino, Pearcio etc.

Pag. 234. v. 4. *et pro nihilo* — Guelf. A. B. C. *ac pro nihilo.*

Pag. 234. v. 8. 9. *quam illos, apud quos laudamus* — Haec verba in quatuor Codd. a Grutero collatis aberant; et sane elegantius absint, propterea quod verba *ipsos enim magis videtur, quos laudamus, ornare ac tueri*, facile intelliguntur ex iis, quae praecesserunt: omnes enim hae

irtutes non tam ipsis, *qui eas in se habent*, *quam ge-eri hominum fructuosae putantur*.

Pag. 234. v. 11. *ferunt* — Guelf. C. pessime *feriunt*; lque olim obsederat multas edd. Correxit Victorius; ostea lectionem *ferunt* Pearcius in Mss. compluribus ıvenit.

Pag. 234. v. 14. *singularum virtutum sunt* — Guelf. A. *ngularum sunt*.

Pag. 234. v. 17. *aequabilitate* — Guelf. A. *aequalitate*.

Pag. 234. v. 18. *is, qui laudabitur, fecerit* — Guelf. ı. *is, qui laudatur, gerit*.

Pag. 234. v. 23. *et periculo* — Guelf. A. B. *ac pe-iculo*.

Pag. 234. v. 27. 28. *ipsi aut laboriosa* — Sic Guelf. ı. *ipsi autem aut laboriosa* Gu. C.

Pag. 234. v. 28. *aut certe gratuita* — Guelf. B. *aut ratuita*.

Pag. 234. v. 29. *magna etiam laus* — Sic Guelf. A. :. Vulgo *magna etiam illa laus*.

Pag. 235. v. 1. *tulisse casus sapienter adversos* — Lam-ɔin. *tulisse casus patienter adversos;* minus eleganter: nam ɪui sapienter fert casus, etiam patienter fert; patientia ıutem non semper est cum sapientia coniuncta.

Pag. 235. v. 4. *decreta virtuti praemia* — Vulg. *vir-utis*, quod Pearcius defendit adversus Lambinum, qui correxit *virtuti*.

Pag. 235. v. 7. *sumendae autem* — Guelf. A. *sumen-dae etiam*, male.

Cap. LXXXV.

Pag. 235. v. 19. *virtutum omnium cognitionem* — Gu B. *virtutum omnino cognitionem.*

Pag. 235 v. 23. *proprie* — Hoc idem est, quod sequens *insignite;* nempe qui aliquem *proprie* laudat, is laudes suas ex ipsis eius, quem laudat, moribus haurit; qui *insignite* vituperat, sic vituperat, ut hominis vera ac propria vitia tangi auditores intelligant.

Pag. 235. v. 25. *insignite* — Hoc unice verum. Victor. *insigniter.*

Cap. LXXXVI.

Pag. 236. v. 3. *nisi ea, quibus* — Guelf. B. C. *nisi ea, quibus rebus.* Et sic Victor. Si *rebus* placeat, scribendum est, *nisi quibus rebus haec exornentur.* In edit Omnib. legitur *nisi ea, quibus rebus haec adornentur*, male

Pag. 236. v. 4. *cognitum iam artificem* — Guelf. A. *cognitum ut artificem.*

Pag. 236. v. 4. *evolutum* — Guelf. C. *evelatum.* Sic ed. Omnib.

Pag. 236. v. 5. *nudatumque* — Guelf. A. *nudatum te.*

Pag. 236. v. 7. *aut quod non multum* — Guelf. A. *aut non multum*, verius fortasse.

Pag. 236. v. 10. *Si enim vere agere volueris, omnia tibi relinquo* — Haud recte ista cepit Strebaeus, quasi Antonius dicere voluerit, se aut nihil dixisse, quod recte probeque dictum sit, aut saltem quod non multo melius agat Crassus. Imo vero hoc significat ille: Si vere agere volueris i. e. serio et pro rerum dignitate, omnia tibi relin-

elinquo, quia multo maius et difficilius est de eloquuione praecipere, quam de inventione, dispositione, menoria, quas partes tractandas sibi sumserat Antonius.

Pag. 236. v. 11. *sin dissimulare* — Guelf. A. *si dissiulare.*

Pag. 236. v. 13. *non sum tanto ego, inquit, ingenio* — ;uelf. B. omittit *inquit*, nec sane, cur illud hic repetaur, video. An Cicero scripsit: *non sum tanto equidem ngenio?*

Pag. 236. v. 16. *Ceo* — Guelf. A. B. C. *Chio.*

Pag. 236. v. 17. *Dicunt enim, quum coenaret Crannone n Thessalia Simonides apud Scopam* — Quintil. Inst. or. XI. 2, 11. sqq. „Artem autem memoriae primus ostenlisse dicitur Simonides, cuius vulgata fabula est. Quum ugili coronato carmen, quale componi victoribus solet, nercede pacta scripsisset, abnegata ei pecuniae pars est, uod more poëtis frequentissimo digressus, in laudes Castoris et Pollucis exierat; quapropter partem ab iis etere, quorum facta celebrasset, iubebatur; et persolverunt, ut traditum est. Nam quum esset grande convirium in honorem eiusdem victoriae, atque adhibitus ei coenae Simonides, nuntio est excitus, quod eum duo iuvenes equis advecti, desiderare maiorem in modum dicebantur. Et illos quidem non invenit, fuisse tamen gratos erga se deos, exitu comperit. Nam vix eo limen egresso, triclinium illud supra convivas corruit, atque ita contudit, ut non ora modo oppressorum, sed membra etiam omnia requirentes ad sepulturam propinqui nulla nota possent discernere. Tum Simonides dicitur

memor ordinis, quo quisque discubuerat, corpora sui reddidisse. Est autem magna inter auctores dissensio Glauconi Carystio, an Leocrati, an Agatharcho, an Scopae scriptum sit id carmen; et Pharsali fuerit haec domus, ut ipse quodam loco significare Simonides videtur, atque Apollodorus, et Eratosthenes, et Euphorion et Larisseus Eurypilus tradiderunt, an Cranone, ut Apollas Callimachus, quem sequutus Cicero hanc fabulam latius fudit. Scopam nobilem Thessalum periisse in eo convivio constat; adiicitur sororis filius; putant et ortos plerosque ab illo Scopa, qui maior aetate fuerit. Quamquam mihi totum de Tyndaridis fabulosum videtur; neque omnino huius rei meminit usquam poët ipse, profecto non taciturus de tanta sua gloria.“ Ceterum scripturam *Cranone* meliorem esse docuit Drakenborchius ad Liv. lib. 36. c. 10.

Pag. 236. v. 19. *id carmen* — Guelf. B. *illud carmen*

Pag. 236. v. 27. *ad ianuam* — Guelf. A. *ad ianuas.*

Pag. 236. v. 28. *magnopere evocarent* — Guelf. A *magno opere vocarent.* B. C. *magnopere vocarent.*

Pag. 236. v. 28. *surrexisse illum* — Guelf. B. C. *surrexisse illum ipsum.* Idque *ipsum* olim erat in edd. Recte deleverunt Steph. Lamb. Pearcius.

Pag. 237. v. 2. *cum suis* — Guelf. B. C. *cum cognatis suis*

Pag. 237. v. 2. *interiisse* — Guelf. A. B. C. *interisse*

Pag. 237. v. 9. *exercerent* — Guelf B. C. *exercent.*

Pag. 237. v. 10. *quae memoria tenere vellent* — In edd. Omnib. inter *quae* et *memoria* inculcatur *maxime*, temere ex antecedentibus repetitum.

Pag. 237. v. 10. *effingenda* — Guelf. A. *effigenda.* B. *ffugienda.*

Pag. 237. v. 12. *conservaret* — Ed. Omnib. *servaret.*

Pag. 237. v. 13. *effigies* — Guelf. A. *effigie.*

Pag. 237. v. 14. *ut locis* — Guelf. A. *in locis.* Hunc ocum Quintilianus laudavit Inst. or. XI. 2, 21.

Pag. 237. v. 14. *uteremur* — Guelf. B. *utemur.*

Cap. LXXXVII.

Pag. 237. v. 19. *omnem descriptum* — Guelf. A. *omne criptum.*

Pag. 237. v. 20. *unde discas* — Guelf. B. C. Victor. lliique *unde dicas.* At enim hoc nec latinum est, et sensu satis apto caret. *unde discas* refertur ad reum, cuius causa erat. Rei enim solebant tabulas, decreta, responsa ad oratorem deferre. II. 27. Oratores autem, ut Antonius solebat II. 24. operam dabant, ut de sua re quisque se ipse doceret. Idem hoc ipso capite nominavit *liscere in accipienda causa.* Strebaeus tamen lectionem *unde dicas* sic interpretatur: ita audire tuum litigatorem sedentem in subselliis, et tuos monitores, qui causam suggerunt a tergo, et advocatos, qui interim consilium subministrant primas habenti ac residenti in media causa, dum audiuntur laudatores reorum, dum literae recitantur, dum monitores et iurisperiti nonnihil interloquuntur.

Pag. 237. v. 20. 21. *cui respondendum* — Guelf. C. *cui ex contrario respondendum*, scil. ex glossa.

Pag. 237. v. 22. *videantur inscribere* — Guelf. A. *videamur scribere.*

Pag. 237. v. 24. *quomodo dicturi sint* — Vulg. olim *sunt;* quod constructionis vitium Manutius et Lambinus dudum sustulerunt. Et *sint* legitur in Mss. multis a Pearcio collatis.

Pag. 237. v. 24. *cui responderint* — Sic recte Guelf. B. C. Vulgo *quid responderint.* Guelf. A. *qui responderint.*

Pag. 238. v. 5. *cuius in ingeniis nostris pars nulla sit, pariat* — Guelf. B. corrupte: *cuius ingeniis nostris pars nulla pareat.*

Pag. 238. v. 7. 8. *ordinem verborum aut sententiarum* — Guelf. A. *ordinem verborum aut hominum aut sententiarum.* In Ms. Mag. teste Pearcio, it. in Edd. Ven. Mediol. legitur *verborum atque sententiarum.*

Pag. 238. v. 9. *hac consuetudine* — Guelf. A. *a consuetudine.*

Pag. 238. v. 10. *alius quis* — Guelf. B. *alius quisquis.*

Pag. 238. v. 12. *affigi* — Sic Asc. Steph. Ms. Harl. 2. in marg. idque iure recepit Pearcius. Guelf. A. B. C. *effingi*, quod non est admittendum, etsi est in plerisque edd. Nam h. l. non agitur de imaginum in animis efformatione, sed de imaginibus sic animo imprimendis, ut memoriae inhaereant, nec facile oblivione deleantur. Frustra igitur Ernesti lectionem *effingi* defendit.

Pag. 238. v. 15. *teneri posse* — Guelf. A. *tenere posse.*

Pag. 238. v. 15. 16. *ea, quae perciperentur* — *si etiam* — Guelf. A. *si ea, quae perciperentur* — *etiam.*

Pag. 238. v. 17. *animis traderentur* — Guelf. A. *manibus traderentur*, vitiose.

Pag. 238. v. 20. *vix possemus* — Sic Guelf. A. B. C. recte. Vulg. *non possemus.*

Pag. 238. v. 22. *quae sub adspectum veniunt* — *sed locis opus est* — Guelf. A. *quae sub aspectum veniunt, si opus est*, omissis verbis *admonetur memoria nostra atque excitatur.* In B. est: *veniunt sed opus est*, in C. *veniunt sed locis opus est.* Verba *admonetur memoria nostra atque excitatur*, in multis edd. omissa, ex antiquioribus restituit Ernesti, qua in lectione tamen particula *autem* inter *his* et *formis* haud satis convenit antecedentibus. Quum enim iam antea de vi imaginum ad memoriam dictum esset, exspectabatur, ut sic oratio continuaretur: *His igitur formis*, non *his autem formis* — *admonetur memoria nostra.* Quamquam ne Aldi quidem lectio, quam Pearcius aliique tenuerunt, aspernanda est: *his autem formis atque corporibus, sicut omnibus, quae sub adspectum veniunt, sedes opus est.* Nizolius postrema verba sic refert: *sicut omnibus rebus, quae sub adspectum veniunt, sedes opus est;* alibi autem: *sicut omnibus rebus, quae sub adspectum veniunt, sede opus est.*

Pag. 238. v. 24. 25. *Quare ne in re nota et pervulgata multus et insolens sim* — Guelf. B. *quare in re n. et p. ne multus et insolens sim.*

Pag. 238. v. 26 — 29. *locis est* — *possint* — Haec exscripsit Quintil. XI. 2, 22.

Pag. 238. v. 26. *explicatis* — Guelf. A. *et explicatis.*

Pag. 238. v. 27. *imaginibus autem agentibus* — In edd.

Quintiliani nonnullis XI. 2. legitur *imaginibus aliquid agentibus;* et auct. ad Herenn. III. 22. praecipit, *ut non mutas nec vagas, sed aliquid agentes imagines ponamus.* Attamen non est quod h. l. *aliquid* pro *autem* reponamus. Nam *agentes* h. l. idem est atque *actuosae*, in aliqua actione constitutae. Male autem in ed. Omnib. *imaginibus autem ingentibus.*

Pag. 239. v. 3. *aut traducta* — Guelf. A. *ut traducta.*

Pag. 239. v. 5. *pictoris cuiusdam summi ratione* — Gu. A. Erl. *pictoris cuiusdam summa ratione;* quod placuit Ernestio, etsi vix dici potest, quid hic *summa ratio* significet. — Hoc loco usus est Wielandus, summorum poëtarum nostrorum facile doctissimus, ut demonstraret, artem, quam dicunt *perspectivam*, non ab omnibus quidem Graecis pictoribus ignoratam, sed tamen eam scientiam summorum tantum pictorum fuisse. Vid. eius operum a Goeschenio luculentissime typis editorum Tom. VI. Supplem. p. 67. Quod etsi ille ingeniose et acute, ut solet, exposuit, mirum tamen est, quid Ciceroni in mentem venerit, ut rationem illam artis mnemonicae imaginibus per loca dispositis, cum arte pictoris formarum varietate locos distinguentis compararet. Exigua certe est inter utramque artem similitudo, et quo maiorem summorum pictorum artem animo complectaris, eo frigidior videtur eius cum arte illa memoriae collatio. Ceterum Strebaeus h. l. sic interpretatus est, etsi vulgatam scripturam sequutus, quasi Cicero scripserit *formarum varietatem locis distinguentis.*

Cap. LXXXVIII.

Pag. 239. v. 8. *verborum memoria maiore imaginum varietate distinguitur* — Suspectum est mihi verbum *distinguitur*, utpote non satis aptum, et librarii forsan errore ex antecedentibus repetitum. Aptius h. l. esset *definitur*, vel *designatur*.

Pag. 239. v. 11. *similitudine nulla possunt; eorum fingendae* — Guelf. A. *similitudine eorum nulla possunt, fingendae*; male transposito v. *eorum*.

Pag. 239. v. 11. *fingendae nobis sunt* — Ed. Omnib. *fingendae sunt nobis*.

Pag. 239. v. 13. *eas singulis* — Vulg. *eam singulis*.

Pag. 239. v. 18. *quod per se natura tenere potuisset* — Guelf. B. C. *quod per se natura ipsa tenere potuisset*.

Pag. 239. v. 20. *Charmadam* — Guelf. A B. *Charneadam* (sic), at C. habet *Charmadam*. Victor. aliique edd. *Carneadem*.

Pag. 239. v. 22. *tanquam literis* — Guelf. A. *tanquam in litteris*.

Pag. 239. v. 23. *in iis locis, quos haberet, quae meminisse* — Guelf. A. *in his locis habere, que meminisse*.

Pag. 239. v. 24 — 26. *Quare hac exercitatione non eruenda memoria est, si est nulla naturalis; sed certe, si latet, evocanda est* — Quoniam *eruere* semper apud Ciceronem est, id quod latet investigare, et in lucem protrahere, offendi aliquis hic possit verbis *non eruenda memoria est*, qui meminerit supra c. 87 (p. 238. v. 1. sqq.) Ciceronem dixisse: „Sed haec ars tota dicendi, sive artis „imago quaedam est et similitudo, habet hanc vim, non

„ut totum aliquid, cuius in ingeniis nostris pars nulla „sit, pariat et procreet, verum ut ea, quae sunt orta „iam in nobis et procreata, educet atque confirmet.“ Bene tamen se habet h. l. *eruendi* verbum. Sicut enim recte diceretur: *Fodiendo eruenda non sunt metalla, ubi nulla sunt;* sic h. l. *exercitatione hac non eruenda memoria est, si est nulla naturalis;* q. d. ineptum esset exercitatione eruere velle memoriam, si est nulla naturalis, ars enim et exercitatio non possunt eruere, quae non sunt ab natura ingenita et procreata.

Pag. 239. v. 25. *si est nulla naturalis* — Victor. *si est ulla naturalis*, sensu inepto.

Cap. LXXXIX.

Pag. 239. v. 28. *illud quidem certe* — Malim *illud certe.* Nam *quidem* statim recurrit. Ernesti *illud quidem* delendum censebat.

Pag. 239. v. 29. *quum te, Catule, audiente* — Sic Guelf. A. B. C. probante Heusingero.

Pag. 240. v. 7. *respondeo* — Guelf. A. *spondeo.*

Pag. 240. v. 9. *et quum humanitatem* — Guelf. A. *et eum humanitate.*

Pag. 240. v. 11. *equidem etiam hoc* — Victor. omittit *etiam*, quod commode abesse nequit.

Pag. 240. v. 15. *quod multis cum aliis semper admirari solebam* — Haec verba, nisi negligentiae scriptoris tribuere velis, interpolatoris manum prodere videntur. Certe nemo ea desideraret, si scriptum in codd. esset sic: *Equidem etiam hoc me assequutum puto, quod magno*

um levatus errore, et illa admiratione liberatus, unde esset la tanta tua in causis divinitas.

Pag. 240. v. 17. *partim — partim* — Guelf. A. *parm — partem.*

Pag. 240. v. 19. *et multo magis* — Aptius h. l. videar: *sed multo magis.*

Pag. 240. v. 22. *sine summo studio* — Guelf. A. *sine ummo iuditio* (sic) *studio.*

Pag. 240. v. 23. *sed tamen quidnam est* — Guelf. A. *ed quidnam est.*

Pag. 240. v. 24. *quod dixisti* — Sic Guelf. A. *quod u dixisti* Guelf. B. Vulg. *id quod dixisti.* Heusingerus uspicabatur legendum esse: *quid est quod dixisti —.*

Pag. 241. v. 5. 6. *consularem se esse hominem* — Gu. A. B. C. *consularem se hominem.*

Pag. 241. v. 8. *An se nescire* — Guelf. B. C. *an se aec nescire*, verius, ut opinor.

Pag. 241. v. 9. *quae subcisivis operis* — Guelf. A. *quae ubcisivi operis.*

Pag. 241. v. 15. *quin speraret* — Guelf. B. C. *qui deperaret.* A. *qui speraret.*

Cap. LXXXX.

Pag. 241. v. 18. *ut ita ista esse* — Guelferb. A. *ut ta esse.*

Pag. 241. v. 19. *longe secus* — Guelf. A. *valde secus.*

Pag. 241. v. 19. *quid mihi tu tandem* — Guelf. A. *quid mihi tandem.*

Pag. 241. v. 20. *aut cuiquam homini* — Abest *homini* Guelf. B.

Pag. 241. v. 20. *quod dici possit* — Guelf. B. C. *quod dici posset.*

Pag. 241. v. 22. *saepe ego doctos homines* — Abest *ego* Guelf. A.

Pag. 241. v. 23. *immo nonnunquam* — Guelf. A. *immo nunquam.* C. *immo vero nonnunquam.*

Pag. 241. v. 25. *afuerim* — Guelf. A. B. *affuerim.*

Pag. 241. v. 27. *istum ipsum Scepsium* — Guelf. B. *istum Sepsium.*

Pag. 242. v. 4. 5. *uti eo gravarer* — Guelf. B. *uti ego gravarer.* A. *ut in eo gravarer*, utrumque male.

Pag. 242. v. 9. *ornatum* — Guelf. A. *exornatum.*

Pag. 242. v. 11. *ut et partes faceret, et, utram* — Ed. Omnib. *ut partes faceret, ut utram*, qua in lectione primo loco *et* non male supprimitur.

Pag. 242. v. 17. *ex qua eloquentia nomen ipsum invenit* — Si particulam *neque* ita accipias, ut *ornamenta orationis* ab *ea laude, ex qua eloquentia nomen ipsum invenerit*, disiungantur, ornamenta orationis ad eloquutionem, illa altera autem laus ad pronuntiationem et actionem referenda esset; quia tamen alibi Cicero, ut Orat. c. 19. oratorem non inventorem, aut compositorem, aut actorem, sed potius ab eloquendo Graece ῥήτορα et Latine eloquentem dictum esse monuit, satius est h. l. particulam *neque* ut ἐπεξηγητικῶς positam intelligere, ita ut ornamentis orationis in sententiis et verbis illa ipsa laus censeatur, ex qua eloquentia nomen suum invene-

t. In Guelf. A. est: *ex qua eloquentia nomen suum in-nit.* Et sic Lambin. Forsan Cicero scripsit: *ex qua oquentia nomen ipsa suum invenit.*

Pag. 242. v. 20. *Si, quod difficilius est, id tibi reli-uit* — Guelf. A. *si quid difficilius est tibi reliquit.* Gu. . *si quod facilius*, vitiose.

Pag. 242. v. 26. *si hic hodie apud te* — Guelf. A. *si odie apud te.*

Pag. 242. v. 27. *nihilne ad fidem putas pertinere?* — .c Guelf. B. C. probante Heusingero. Vulg. *nihilne ad dem tuam p. p.*

Pag. 242. v. 29. *sed vide* — Guelf. B. C. male *sed des.*

Pag. 243. v. 1. *Opus hoc censorium est* — Guelf. A. *ic opus censorium est.* Est autem *opus censorium*, dignum nsoris animadversione. Male Harlesius de infamia cen-rum peierantium aut fidem frangentium intellexit.

Pag. 243. v. 1. 2. *Id autem committere, vides quam* — ic Guelf. A. idque melius quam vulg. *vide quam.*

Pag. 243. v. 3. *ille inquit* — Guelf. *inquit*, omisso *le*, haud scio an rectius.

Pag. 243. v. 4. *quoniam id temporis est* — Guelf. A. . C. *quoniam est id temporis.*

Pag. 243. v. 5. *loquemur* — Guelf. A. *loquar.*

Pag. 243. v. 5. 6. *nisi forte in crastinum* — Guelf. B. . *nisi forte me in crastinum.*

IN LIBRUM III.

Cap. I.

Pag. 249. v. 13. *scenicorum ludorum* — Guelf. A. *ludorum scenicorum.*

Pag. 249. v. 14. *ea oratione* — Guelf. A. *oratione ea.*

Pag. 249. v. 16. *videndum sibi aliud esse consilium* — Guelf. A. *videndum sibi esse aliud consilium.* Minus bene quaedam edd. ut Gothofr. *concilium.*

Pag. 249. v. 17. *gerere* — Sic recte pleraeque edd. Quaedam aliae *regere.*

Pag. 249. v. 18. *Septembris* — Lambin. *Septembribus.*

Pag. 249. v. 21. *quod consul in eum ordinem* — Gu. A. *quod in eum ordinem consul.*

Pag. 249. v. 22. Pag. 250. v. 1. sqq. *Hic, quamquam hoc inter homines sapientissimos constare vidi, Crasso, quum aliquid accuratius dixisset, semper fere contigisse, ut nunquam dixisse melius putaretur* — Vulgo legitur ordine perplexo: *Hic, ut saepe inter homines sapientissimos constare vidi, quamquam hoc Crasso, quum aliquid accuratius dixisset, semper fere contigisset, ut nunquam melius dixisse putaretur.* In Guelf. A. est: *Hunc saepe inter,* omisso *ut.*

ı B. *Hic et saepe inter.* Guelf. C. *semper fere contigisse* *ınstabat.*

Pag. 250. v. 5. *audivi* — Omissum hoc Guelferb. . B. C. Sed male.

Pag. 250. v. 12. *in republica repudiaret* — Vulg. *a re- ublica repudiaret.* Guelf. A. *re p. repudiaret.* B. *a rep. pudiaret.* C. *in rem pu. repudiaret.* Hanc varietatem ectionis Heusingerus sic ortam esse putabat. Librarium uelf. A. male literas verbi *repudiaret* primas legisse, et *p.* per errorem scripsisse, idque vitium cognito errore tura tollere noluisse; alios deinde, ut sensum fulcirent, *rep.* alios *in remp.* alios *reip.* fecisse. Quicquid sit, obis non omnino tollendum videtur *republica*, sed po- ius legendum *in republica* scil. gerenda, id quod opti- ae convenit Philippi cos. verbis, supra commemoratis: *lo senatu se rempublicam gerere non posse.*

Pag. 250. v. 16. *sed graviter exarsit* — Sic Ernestii uctoritate rescripsi pro vulg. *et graviter exarsit*, quod ost *non tulit* minus commodum videbatur.

Pag. 250. v. 18. *efferebantur* — Ernesti coni. *fereban- ur.* Illud tamen cur mutemus, causa non est, sive pro *fferendo ex senatu narrabantur*, sive pro *laudabantur, ex- ollebantur* positum putes. Crassi dictum memorat quo- que Valerius Max. VI. 2.

Pag. 250. v. 21. *pro pignore putaris* — Mendose quae- lam edd. ut Victor. *propugnare putares.* Id. postea *con- ideres.*

Pag. 250. v. 23. *caedenda* — Sic Guelf. A. B. C. pro-

bante Heusingero. Et sic Ald. et seqq. Ernesti ex edd. pr. restituit *concidenda.*

Pag. 250. v. 24. *si L. Crassum* — Sic Guelf. A. Vulgo praenomen omittitur.

Pag. 250. v. 24. 25. *haec tibi est incidenda lingua; qua vel evulsa* — Sic optime Guelf. A. nam in vulg. *haec tibi est excidenda lingua, qua vel evulsa*, nulla est gradatio a minore ad maius, quam tamen particula *vel* significat. Idem enim est *excidere linguam* et *evellere.*

Cap. II.

Pag. 250. v. 27. *contentione* — Sic quoque Guelf. A. B. C. idque unice verum, et verbum in hac re proprium. Non igitur erat quod Ernesti ex editt. quibusdam primis *concitatione* praeferendum existimaret.

Pag. 251. v. 2. *nunquam senatus neque consilium reipublicae, neque fidem defuisse* — Guelf. B. *nunquam consilium reip. nec fidem defuisse.*

Pag. 251. v. 4. *id quod in auctoritatibus praescriptis exstat* — „Vulgo *perscriptis;* sed Edit. Ven. et Mediol. habent *praescriptis*, quod Manutius etiam ex antiquo Borromaei libro reponit; et ut erat Rom. Antiquitatis peritissimus, probat ea SCta solita esse dici *praescripta,* in quibus senatorum nomina praescribebantur, et ad hanc rem citat Festi verba: *aut si non tot sint senatores, quo numero liceat praescribi Senatusconsulta etc.* Sic Cic. epist. V. 2. *Illud Senatusconsultum, quod eo die factum est, ea praescriptione est, ut etc.* In Orat. II. de leg. Agrar. *a quibus ei locus primus in indice et praescriptione legis conces-*

us est. Porro per *auctoritates praescriptas* non verba ipsa SCti intelliguntur, sed catalogus nominum scriptorum ante verba SCti, quae nomina ei suam auctoritatem dabant. — Adde quod Mss. Bal. et Mead. habent *praescriptis:* et Ms. Nov. olim non habuit *perscriptis*, sed hoc verbum nuperae manui debetur." Hactenus Pearcius, et is quidem rectissime. Vitiosam tamen lectionem *perscriptis* etiam Guelff. tres ostendunt.

Pag. 251. v. 6. 7. *Illa tanquam cycnea fuit divini hominis vox et oratio, quem quasi exspectantes* — Vulgo *quam quasi exspectantes.* At quomodo cycnea vox, i. e. ultima Crassi ab eo, qui post eius interitum in curiam veniret, poterat *exspectari*? Nec proficitur aliquid, si cum Gesnero in Thes. L. L. legamus *quam quasi exceptantes.* Multo minus *quam quasi respectantes* probaverim, quod Heusingero in mentem venit. Itaque fidenter equidem rescripsi *quem quasi exspectantes.* Nempe hominem desideratissimum quasi exspectabat Cicero, quum post eius interitum venisset in curiam, ita ut ipsum eius vestigium, in quo ille postremum institisset, contueretur. Fit enim amoris ac desiderii affectu, ut eos, quos vivos amavimus ac coluimus, in ipsis illis locis, ubi eorum memoria succurrit, requiramus et quasi exspectemus.

Pag. 251. v. 10. *Namque tum latus ei dicenti condoluisse* — Guelf. A. *namque dum latus eius doluisset.*

Pag. 251. v. 13. *lateris dolore consumtus est* — Guelf. B. C. ut Victor. *est lateris dolore consumtus*, sonantius decurrente periodi clausula.

Pag. 251. v. 15. *contentiones* — Sic etiam Guelf. A. B. C. Nec opus est optimam lectionem, ut Ernestio visum, in *cogitationes* mutare; etsi *inanes cogitationes* orat. pro Mil. c. 34. occurrunt.

Pag. 251. v. 15. seqq. *quae in medio spatio saepe franguntur, et corruunt, et ante, in ipso cursu, obruuntur quam portum conspicere potuerunt* — Eadem res duabus allegoriis illustrata, altera a stadio, altera a navigatione petita. In Guelf. B. C. est: *aut ante in ipso cursu* etc. Quod si placeat, diversam utriusque allegoriae vim et sensum dicas, ut prior impedita tantum consilia, posterior autem prorsus perversa designet.

Pag. 251. v. 18. *districta* — Guelf. A. *distracta.*

Pag. 251. v. 20. *aut reip. dignitate* — i. e. ut recte Ernesti interpretatur, dignitate e rep. bene gesta.

Pag. 251. v. 21. *ab honorum perfunctione* — Male Guelf. A. *ad honorum perfunctionem.* Nam L. Licinius Crassus Cos. fuerat A. V. C. 658. Procos. in Gallia A. V. C. 659. Censor cum Domitio Ahenobarbo A. V. C. 660 et sq. Itaque annus 662. primus erat a perfunctione honorum omnium, non, ut Ernesti, memoria lapsus, scripsit, a consulatu. Cf. Sigon. in Fast. ad a. 661.

Pag. 251. v. 26. *sed ii tamen rempublicam casus sequuti sunt* — In Guelf. A. scriptum *sed hii tamen rem p. casu sequuti sunt*, unde Heusingerus coniecit *re in publica*. Vulgatum tamen verum; quamvis Ernesti quoque vel *reipublicae*, vel *in republica* legendum censuerit.

Pag. 251. v. 29. *flagrantem bello Italiam* — Guelf. A. *flagrantem Italiam bello.*

Pag

Pag. 252. v. 2. *non luctum filiae* — Nempe luctum filiae Liciniae, quae P. Scipioni Nasicae nupserat, ob maritum exsilio multatum.

Pag. 252. v. 7. *multum gloria praestitisset* — Abest *gloria* Guelf. A.

Cap. III.

Pag. 252. v. 8. *sed quoniam* — Gu. A. *et quoniam.*

Pag. 252. v. 10. *atque eis fere ipsis definietur viris* — Guelf. A. *atque eis fere ipsis fere finietur viris.* Guelf. B. C. *atque his fere ipsis definietur viris.*

Pag. 252. v. 11. *referre coepimus* — Guelf. A. *referre suscepimus.*

Pag. 252. v. 14. *qui tum cum illo* — Guelf. A. male omissum *tum.*

Pag. 252. v. 19. *in his ipsis rostris* — Guelf. A. *in eis ipsis rostris.* C. *in his rostris.*

Pag. 252. v. 26. *qui haec non vidit* — Ernestio potius visum *viderit.*

Pag. 253. v. 2. *respersum esse* — Melius fuerit *esse* cum Lambino delere.

Pag. 253. v. 8. 9. *depulsus per invidiam tribunatu* — h. e. repulsa a tribunatu, quem petebat, exclusus, non a tribunatu, quem iam gesserat, deiectus, ut Pearcius putabat.

Pag. 253. v. 14. *efflorescenti* — Recepimus hoc auctore Ernestio, pro vulg. *florescenti*, quod habent quoque Guelf. A. B. In C. vero est *florenti.*

Pag. 253. v. 15. *poena temeritatis* — Manutii conie-

cturam *temeritati* merito repudiavit Pearcius; quia enim praecessit *cui*, sequi debet *poena temeritatis.*

Pag. 253. v. 17. *quum vitae flore* — Gu. A. *tum vitae flore*, h. l. fortasse verius.

Pag. 253. v. 20. *subeunda fuit* — A Lambin. *fuit subeunda.*

Pag. 253. v. 24. *admistam* — Gu. A. B. C. *amixtam.*

Cap. IV.

Pag. 254. v. 2. *tamque praecipites* — Gu. A. B. *tam praecipitisque.*

Pag. 254. v. 2. 3. *clarissimorum hominum atque optimorum virorum* — Guelf. B. *clarissimorum virorum atque optimorum hominum.* Fortasse Cicero scripsit *clarissimorum atque optimorum virorum.* Sic I. 45. *amplissimus quisque et clarissimus vir.*

Pag. 254. v. 5. *neque in integro* — Guelf. B. *neque integra*, ut Mss. Cant. Mead. Harl. 2. in marg. item edd. Ald. Lamb. Pearc. Guelf. C. *neque integro.* A. *neque in integro.*

Pag. 254. v. 12. *at pro nostro tamen studio* — Guelf. B. *atque pro nostro tamen ingenio*, male.

Pag. 254. v. 15. *in quibus omnibus fere* — Gu. B. C. Victor. omittunt *omnibus.*

Pag. 254. v. 16. *non quamquam* — Male omissum *non* Guelf. A.

Pag 254. v. 18. *suspicatur* — Guelf. B. *suspicantur.* C. *suspicatus*, utrumque vitiose.

Pag. 254. v. 19. *qui nobis omnia summa tribuis* — Sic

dd. vett. Mss. complures a Pearcio collati, it. cod. Erl. probantibus Lambino, Pearcio, Ernestio. Alii *qui nobis umma omnia tribuis.*

Pag. 254. v. 20. *ut maius quiddam* — Guelf. A. *maius ut quiddam.*

Pag. 254. v. 21. *a nobis* — Male omissum Guelf. A.

Pag 254. v. 29. *quomodo a nobis* — Hic quoque excidit *a nobis* Guelf. A.

Pag. 254. v. 29. *inductus est* — Guelf. A. *inductus esset.*

Pag. 255. v. 1. *audierint* — *possint* — Recte hoc ex Ms. Cant. praetulit Pearcius vulg. *audierit* — *possit,* quod ratio grammatica non patitur, quum haec verba referantur ad antecedens *ex iis qui.* Mss. Guelf. A. B. C. tamen consentiunt cum vulgata; quae defendi possit, si Cicero scripserit: *is erit, qui aut illos non audierit, aut iudicare non possit.*

Pag. 255. v. 3. *quum studio atque ingenio* — Guelf. A. *quum studio et ingenio.*

Pag. 255. v. 5. *hic ornatus* — Guelf. A. *ornatus* sine pronomine demonstrativo.

Cap. V.

Pag. 255. v. 12. *in cogitando* — Guelf. A. *in cogitationem.* B. C. *in cogitandum.*

Pag. 255. v. 15. 16. *tum* — *venisse* — Olim a multis edebatur *quum* — *venisset.* Meliorem vero lectionem *tum* — *venisse,* praeter codd. octo a Pearcio laudatos,

tuentur Guelff. A. B. C. Erl. Receperunt edd. Ven. Mediol. Lamb. Pearc. Ern.

Pag. 255. v. 15. *exhedram* — Hanc scripturam servant Guelff. B. C. *exedram* Gu. A. it. Erl.

Pag. 255. v. 16. *lectulo posito* — Guelf. A. *posito lectulo.*

Pag. 255. v. 17. *in cogitatione defixum esse* — Guelf. A. *defixum in cogitatione esse.*

Pag. 255. v. 20. *pomeridianum* — Ita Pearcius edidit veteres plerasque edd. sequutus, praecipue vero Ciceronis ipsius auctoritate ductus, qui Orat. cap. 47. *pomeridianas*, inquit, *quadrigas libentius dixerim, quam postmeridianas.*

Pag. 255. v. 26. *posse debere* — Pearcius cum edit Ascens. mavult *posse deberi.* Vulgata tamen non deterior, intellecto *me* ex iis, quae proxime antecedunt.

Cap. VI.

Pag. 256. v. 10. *quum sibi de iis, quae dici ab oratore oporteret, sumeret* — Haud scio an legendum sit: *dicendum* vel *disserendum sumeret.*

Pag. 256. v. 14. sqq. *neque verba sedem habere possunt, si rem subtraxeris, neque res lumen, si verba semoveris* — Iniuria delendum censuit Lambinus verbum *subtraxeris*; recte enim dicitur res verbis, sicut sella sedentibus, subtrahi, quia verba sedem habent in rebus; contra, ut lumen semoveri solet, eleganter dicitur res lumen habere non posse, si verba semoveris.

Pag. 256. v. 25. *Sed si haec maior ratio videtur* — „Vulgo deest *si*, sed illo exsulante, quid vitiosius exco-

;itari posset hac sententia? quid menti Crassi magis ontrarium? loquitur enim de quadam consensione iner se omnium partium naturae; hanc consensionem diit maius quiddam videri, quam ut ab hominibus comrehendi possit. Sed cap. V. dixerat, veteres istam conensionem animo complexos fuisse. Quid igitur tam lissimile est, quam verba Crassi in hoc et priore caite? Editiones Gryphii, Steph. Ascens. et Strebaci, it. Mss. Bod. Norf. Bal. Mag. Nov. Mead. et Harl. 2. istud i recte exhibent. [Accedunt Guelf. B. C.] Crassus hic concedere videtur id, quod ipse sentit concedendum non esse, ut ad aliquid, quod magis inter omnes constet, delabatur, et sub finem huius sententiae iterum iisdem verbis utitur: *Sed si hoc quoque videtur esse altius, quam ut id nos humi strati suspicere possimus, illud certe tamen* etc. Ubi duae res notandae sunt: primum, ista vox *quoque* indicat, eandem loquendi formulam praecessisse, et in hoc loco repetitam esse: deinde post coniunctionem *si* in apodosi sententiae collocatur particula *tamen*. Totum igitur locum sic rescribendum censeo: *sed si haec maior esse ratio videtur, quam ut hominum possit sensu aut cogitatione comprehendi, est tamen illa Platonis vera* etc." Hactenus Pearcius, cui de inserenda particula *si* prorsus assentior; non autem de argumentis, quibus utitur; neque de particula *etiam* in *tamen* mutanda. Cicero enim quum dicit: *sed si haec maior esse ratio videtur, quam ut hominum possit sensu aut cogitatione comprehendi*, non de *omnibus hominibus*, sed de hominibus sui temporis, vel suae nationis loquitur,

quos antea *nostra ingenia* appellaverat, quosque veteribus illis opposuerat, quos ait maius quiddam animo complexos, quam quantum illorum ingeniorum acies intueri possit; itaque malim hoc nostro loco scribi: *sed si haec maior esse ratio videtur, quam ut nostrorum hominum possit sensu aut cogitatione comprehendi.* Eosdem significat, quum paulo post dicit: *Sed si hoc quoque videtur altius, quam ut id nos humi strati suspicere possimus.* Scil. *humi stratos* appellat eos, qui ad sublimem illam Graecorum philosophiam, de una vi atque una consensione naturae, vel saltem de omnium artium inter se consensu mentes erigere haud possent.

Pag. 256. v. 28. *Omnem doctrinam harum ingenuarum et humanarum artium* — Guelf. B. *omnem doctrinam et ingenuarum et humanarum artium*, qua in lectione placet illud, quod omittitur *harum.*

Pag. 257. v. 9. *quod et ego hesterna die dixi* — Lib. I. c. 14. sqq.

Pag. 257. v. 10. 11. *et aliquot locis antemeridiano sermone significavit Antonius* — Ut lib. II. c. 9. sqq.

Pag. 257. v. 14. 15. *sive ex inferiore loco, sive ex aequo, sive ex superiore* — Quod dicit *ex inferiore loco*, intelligendum est de orationibus ad iudices; alterum *ex aequo* de orationibus in senatu; tertium *ex superiore loco* de orationibus in concione ad Quirites habitis.

Pag. 257. v. 19. *sive secum* — Haec ab interpolatore potius adiecta, quam a Cicerone profecta esse crediderim. Ridicula certe nobis videtur dicendi forma, *eloquentia secum loquens;* neque vero, etiamsi interdum

homo secum ipse loquitur, in huiusmodi soliloquiis cernitur eloquentia omni instructu et ornatu comitata. Omnino tota illa appendicula *sive ad paucos, sive ad multos, sive inter alienos, sive cum suis, sive secum* nescio quid φορτικὸν et molestum habet. Eloquentiae enim regiones iam erant tripliciter distributae, ab argumentis, ab auditoribus, ab effectu, ut iterum in his *sive ad multos* etc. ad auditores rediri minime placeat.

Pag. 257. v. 19. *rivis est diducta* — Recte *diducta*; metaphora enim sumta est a divortiis fluminum ex eodem fonte decurrentium. Male igitur edd. nonnullae *deducta*.

Pag. 258. v. 1. *non partis expressisque sententiis* — Vulgo *non partitis*, quod h. l. prorsus alienum est. De partitione hic non agitur, sed de inveniendis rebus, quae verbis exprimantur. Itaque fidenter rescripsi *partis*, quod a vulgata scriptura propius abest, quam Lambini coniectura propositum *repertis*.

Cap. VII.

Pag. 258. v. 16. *oblectant* — Indicativum e codd. Mss. Pearcius et Ernestius recte pro vulg. *oblectent* restituerunt. Sic enim postulat consequutio verborum *vocibus delectant — colliguntur*.

Pag. 258. v. 17. *At hoc idem* — Male codd. Cant. Bal. Wag. *Ad hoc idem*. Lambinus malebat: *Atque hoc idem*; Pearcius: *Et hoc idem*. Neutrum necessarium.

Pag. 258. v. 23. *dissimillimique tamen* — Malim *dissimillimi* abscissa copula.

Pag. 259. v. 1. *non sic, ut alii vituperandi sint* — Lambinus emendavit: *non sic, ut alii laudandi, alii vituperandi sint.* Pearcius, vel: *non sic, ut aliqui vituperandi sint*, vel: *sic, ut ulli.* In quibus *ulli* minime est admittendum. Utrum verior sit Lambini ratio, an Pearcianum *aliqui*, non decerno. Alterutrum certe ad sensum necessarium esse video.

Cap. VIII.

Pag. 259. v. 26. *istum audiens equidem* — Abest *equidem* Guelf. C.

Pag. 260. v. 2. sqq. *Quis unquam res, praeter hunc, tragicas paene comice, tristes remisse, severas hilare, forenses scenica prope venustate tractavit* — Interpolatori cuidam deberi suspiceris verba *tragicas paene comice*, nisi Ciceronem aestu cupiditatis rem exaggerandi abreptum dicas; quum enim deinde sequatur *scenica venustas*, quae non est nisi *comica*, vix tautologiae culpam scriptor effugisse videatur. Et profecto *tragicas res paene comice dicere* h. l. vix est eiusmodi, ut in laude ponendum sit. Attamen ista verba iam Nonius Marcellus legit cap. XI. ubi h. l. sic exscripsit: *Quis unquam res, praeter hunc, tragicas paene comice, tristes remisse, serias hilare* etc.

Pag. 260. v. 3. *tristes remisse, severas hilare* — Pearcio placebat transpositio, quam suaserat amicus: *tristes hilare, severas remisse.* Vulgatum tamen haud deterius esse monuit Ernestius.

Cap. IX.

Pag. 260. v. 22. sqq. *quid tam dissimile — in comparatione coniungar* — Lambinus h. l. sic refingendum censebat: *quid tam dissimile, quam ego in dicendo et Antonius? quum ille is sit orator, ut nihil eo possit esse praestantius, ego (quamquam memet mei poenitet) cum hoc tamen maxime in comparatione coniungor;* Pearcius vero: *quum ille is sit orator, ut nihil eo possit esse praestantius, ego autem . . . . . quamquam memet mei poenitet, cum hoc maxime tamen in comparatione coniungor;* quasi post *ego autem* suppressis quibusdam a Crasso verbis. Ernesti transpositionem a librariis factam esse putabat hoc modo reformandam: *quum ille is sit orator, ut nihil eo possit esse praestantius, ego, quamquam me mei poenitet, cum hoc maxime tamen in comparatione coniungar. Quid tam dissimile, quam ego in dicendo et Antonius?* At hac transpositione tantum abest ut proficiamus aliquid, ut potius orationem scabritie quadam augeamus. Cui enim placeat haec verborum continuatio: *quoniam sic fuimus semper comparati, ut — vocaremur; quum ille — ego autem — cum hoc — in comparatione coniungar.* Quasi tu dicas: *comparati sumus, quum compararemur.* Sana potius hic sunt omnia, nec ullam locus mutationem desiderat. Cicero Crassi et Antonii exemplo docere volebat, oratores inter se dispares tamen, quum sint in suo genere perfecti, similiter laudari. Quaerentem igitur facit Crassum: *Quid tam dissimile, quam ego in dicendo et Antonius?* Iam addere debebat hanc sententiam: *et tamen uterque in suo genere perfectus;* (ut paulo ante de Sulpicio et Cotta:

quid tam inter se dissimile? quid tam in suo genere praestans?) Illam igitur sententiam, ne ambitiosius Crassus se ipsum laudaret, sed potius verecundius se ad Antonium demitteret, ita exprimit: *quum ille is sit orator, ut nihil eo possit esse praestantius, ego autem, quamquam me mei poenitet, cum hoc maxime tamen in comparatione coniungar.*

Pag. 261. v. 12. 13. *et quod aliquanto me maior in verbis, quam in sententiis eligendis labor et cura torquet* — A glossatoris manu inculcata opinor verba *quam in sententiis*, scilicet qui vellet explicare vim comparativi *maior*, nesciretque hunc referri ad Antonium, q. d. *et quod aliquanto me maior*, quam Antonium, *in verbis eligendis labor et cura torquet.* Apud Antonium enim, ut Cicero testatur in Bruto c. 37. *verba ipsa erant, non illa quidem elegantissimo sermone; itaque diligenter loquendi laude caruit; neque tamen est admodum inquinate loquutus, sed illa* (laude caruit), *quae proprie laus oratoris est in verbis.* In Crasso vero laudabatur (ibid. c. 38.) *latine loquendi accurata et sine molestia diligens elegantia;* idem erat (c. 43.) *et perornatus et perbrevis.* Crassus igitur urbanissime non solum post verba *me aliquanto maior* non addit *quam Antonium*, ne eum vituperare videatur, sed etiam laudem suam diligentioris verborum delectus sic extenuat hac forma loquendi *me cura et labor torquet*, ut eam paene in vitio ponere videatur. Ceterum h. l. interpolatorum sedulitas vel hoc indicio se prodit, quod edd. ante Aldum post *deligendis* addunt *quam eum;* ed. s. l. et a. et Lips. *quam Antonium.* Neque vero Crassus

dicere poterat, se *sententiarum delectum* negligere; fuisset enim ridiculum, inanes aut futiles sententias lectissimis verbis exprimere velle.

Pag. 261. v. 14. *ne, si paulo obsoletior fuerit oratio* — h. e. non satis exquisita et ornata.

Pag. 261. v. 16. *tantae dissimilitudines* — Ernesti vel addendum, vel intelligendum esse monet *sunt*. Neutrum opus esse videtur, sed ἀπὸ τοῦ κοινοῦ huc quoque referendum *distinguitur* ex iis, quae proxime sequuntur.

Pag. 261. v. 17. *tam certae res cuiusque propriae* — h. e. tam indubitatum, singulorum oratorum singulas proprietates esse. In Ms. Erl. est: *tantae dissimilitudinis causa certae res cuiusque propriae;* mera, ut opinor, librarii corruptela.

Pag. 261. v. 18. 19. *et in ea varietate fere melius a deteriore, facultate magis quam genere, distinguitur* — „Sensus est: Quum dicimus, alium oratorem meliorem esse, alium deteriorem, eo iudicio non significamus, illius oratoris genus dicendi potius esse quam huius: in dispari enim genere possunt esse aeque laudabiles, sed intelligi volumus, illum oratorem facultate excellere, i. e. plus in suo genere valere, quam hunc in eo, quod sibi proprium habet.“ *Pearcius.*

Pag. 261. v. 22. *nonne fore* — Sic edd. ante Ald. it. Lambin., quam lectionem firmant Mss. novem a Pearcio collati; it. Guelff. Erl. Male igitur Ald. aliaeque *nunne.*

Pag. 261. v. 22. *ut, quot oratores,* — Scil. perfecti,

et in suo genere laudabiles. Nam de malis hic non agitur.

Pag. 261. v. 27. *discrepant* — Ernesti scribere nos iubet *discrepent.* Utrique hic, sed diversa ratione, locus est.

Pag. 261. v. 28. *in una institutione* — Melius praepositio cum Lamb. Steph. Gryph. Streb. aliisque deleatur. Falso autem edd. vett. ut Ven. Med. Ald. *in una disputatione.*

Pag. 262. v. 1. *aliquos* — Ernestio melius videbatur *alios*, quod tamen non est necessarium.

Pag. 262. v. 3. *ex eodem quasi ludo* — Ambiguum est, cur hoc loco *quasi* posuerit Cicero, quo solet uti ad molliendam metaphoram paulo audaciorem. Supra autem lib. II. c. 22. simpliciter dixerat *cuius e ludo — meri principes exierunt.* Itaque vel delendum opinor *quasi*; vel ad *eodem*, non ad *ludo*, referendum. Nempe ludus dicitur *quasi idem*, quum discipuli non uno eodemque tempore, sed alius post alium ab eodem magistro erudiuntur.

Pag. 262. v. 14. *Neque eos similes effecit inter se* — Guelf. B. *neque eos inter se similes effecit.*

Pag. 262. v. 14. *sed tantum alteri affinxit* — Guelf. C. *sed tantum quod alteri effinxit.*

Pag. 262. v. 17. *praedicenda* — Guelf. B. C. *praedicunda.*

Cap. X.

Pag. 262. v. 24. *quodam modo* — Recte hoc Pear-

cius e Mss. Mead. et Harl. 2. ascivit. Statim enim sequitur *quidam igitur dicendi est modus melior.*

Pag. 262. v. 26. *ut plane* — h. e. quod post dicitur *illucide*; sicut *latine dicere* idem est, quod statim dicit *pure.*

Pag. 263. v. 2. *dicere eum docere* — Vulg. *docere eum dicere.* Verum in oppositione verborum *qui loqui nesciat,* necesse est *dicere* priorem locum obtineat.

Pag. 263. v. 5. *nec sperare* — Lambinus corrigebat *nec speramus.*

Pag. 263. v. 6. *cognitionem* — Optimo iure hanc lectionem e Mss. editionibusque veteribus revocavit Pearcius. *Cogitationem* forsan operarum vitio in edd. Gothofredi, Gruteri aliasque irrepsit.

Pag. 263. v. 7. *nam alterum* — Nempe quomodo pure s. latine loquamur.

Pag. 263. v. 8. *traditur literis* — i. e. arte grammatica. Sic paulo post *scientia literarum.*

Pag. 263. v. 12. *loquendi elegantia* — Id h. l. nihil aliud significat, quam puritatem latini sermonis.

Pag. 263. v. 13. sqq. *tamen augetur legendis oratoribus et poëtis. Sunt enim illi veteres, qui ornare nondum poterant ea, quae dicebant, omnes prope praeclare loquuti.* — Aut scripsit Cicero, aut scribere saltem debuit: *tamen augetur legendis veteribus oratoribus et poëtis. Sunt enim illi, qui ornare nondum poterant* — Apertum enim est, eum hic veteres tantum poëtas et oratores commendare ad puritatem latini sermonis discendam; non promiscue omnes eosque recentiores, quorum erant, qui inquinate loquerentur. Suspicor *veteres* primum post *illi* e glossa

fluxisse, quae deinde veram lectionem *veteribus* post *augetur legendis*, ut saepe factum, expulerit. Et paulo post Cicero dicit: *is qui in veteribus erit scriptis studiose et multum volutatus.*

Pag. 263. v. 16. *praeclare loquuti* — i. e. pure et latine.

Pag. 263. v. 20. *quod ostendam* — Haec verba non iniuria offenderunt Ernestium. Cur enim hoc Cicero adderet, qui etsi eandem rem infra c. 38. attigit, paucis tamen verbis perstrinxit. Equidem opinor a grammatico addita fuisse, qui lectorem ad c. 38. ablegare vellet.

Pag. 263. v. 22. *lectissimis ut utatur, is, qui* — Lamb. *lectissimis ut utatur iis, qui.*

Cap. XI.

Pag. 263. v. 27. *conseramus* — Sic emendandum duxi vulg. *conservemus*, quod minime est h. l. aptum. Cicero loquitur primum de recto usu simplicium verborum; deinde de vera et iusta verborum constructione, postulatque, ut ea sic casibus, et temporibus, et genere, et numero conseramus i. e. iungamus et construamus, ut ne quid perturbatum ac discrepans aut praeposterum sit.

Pag. 264. v. 3. *exiliter animata* — Sic necessario scribendum erat, pro vulg. *exiliter exanimata*, quod mirum est neminem ante Ernestium observasse.

Pag. 264. v. 8. *mollis vox, ut muliebris* — Quaedam edd. *mollis vox atque muliebris;* unde forsan legere aliquis malit: *mollis vox et muliebris*, quemadmodum Quintil. XI. 3. 32. *vocem mollem, effeminatam* deinceps ponit.

Pag. 264. v. 8. *aut quasi extra modum absona atque absurda* — Cave ne *modum* hic vel pro *ratione*, vel pro *mensura* accipias; utrobique enim inepte adderetur *quasi*; sed metaphora hic petita est a musicorum modis, et vox absona atque absurda dicitur quasi abhorrere ab omnibus modis, quales sunt vocum in cantibus; *eine ungeschlachte Stimme, in der, so zu sagen, gar keine Musik ist.*

Pag. 264. v. 14. *gravitate linguae* — „Si vera est haec lectio, per *gravitatem linguae* intelligendum est id, quod contrarium est *linguae solutioni*, (de qua noster lib. I. c. 25.) Interim vereor, ut haec lectio defendi possit; nullibi enim apud Ciceronem reperio *gravitatem*, quum ad dicendum refertur, non laudandi gratia usurpari; suspicor igitur legendum *pravitate linguae.* Crassus enim istud vocis vitium, quod hic in L. Cotta culpat, sic exprimit cap. sequenti, *cuius tu illa lata, Sulpici, nonnumquam imitaris;* et lib. II. c. 22. haec noster coniungit, *oris pravitatem et verborum latitudinem imitatur.* Cui addi debet illud Quintil. Inst. Or. lib. I. c. 1. *multa linguae vitia, nisi primis eximuntur annis, inemendabili in posterum pravitate durantur.*" Hactenus Pearcius, qui apte quidem hic legi posse *pravitatem linguae*, bene demonstravit, necessario sic legendum esse nobis haud persuasit. Est autem *gravitas linguae* h. l. idem quod asperitas et rusticitas in exprimendis vocalibus, diciturque *gravitas linguae* eodem modo, quo *gravitas odoris.* Neque vero hic opponitur linguae solutioni, sed suavitati oris, quae vocalium aut omnino literarum sonos non vaste, non aspere, aut latius quam decet, exprimit.

De eodem L. Cotta Cic. in Bruto c. 36. *de industri quum verbis, tum etiam ipso sono quasi subrustico prose quebatur atque imitabatur antiquitatem.*

Pag. 264. v. 18. *verum id affert ratio, docent literae confirmat consuetudo et legendi et loquendi* — Quum *lite terae* h. l. ut supra c. 10. significet artem grammaticam difficile est dicere, quid sit *ratio;* itaque legendum pu to: *verum id affert ratio, quam docent literae;* (ut nostı dicerent: *dies bringt einem die Theorie bey, welche di Grammatik lehrt*) sicut infra de eadem re, *subtilior cogni tio et ratio literarum.*

Pag. 264. v. 25. *quibus vacant cives* — i. e. qua ipsi Athenienses negligunt.

Pag. 265. v. 1. *Nostri* — h. e. cives Romani i ipsa urbe nati et educati, quos paulo post *urban* vocat.

Pag. 265. v. 3. *in quibus minimum est literarum* — H. l. *literae* de omnium artium scientia, non de sol artis grammaticae cognitione intelligendum, ita tamer ut ars grammatica simul comprehendatur. Q. Valeriur Soranum enim, quem h. l. literatissimum togatoru omnium vocat, in Bruto c. 46. ait *doctum* fuisse *Graec literis et Latinis.*

Pag. 265. v. 3. 4. *quin literatissimum togatorum omniun Q. Valerium Soranum — vincat* — Ernesti in clave Ci putabat *togatorum* h. l. poni pro *Latinorum*, quod fie non poterat, quum togati omnes appellarentur cives R mani, sive essent Romae nati, sive Latini. Sed toga h. l. opponuntur *tunicato popello*, quem Horatius inte

ligi

ligit Epist. I. 7. 65. Eundem significat auctor dial. de Oratoribus c. 7. his verbis: *quos saepius vulgus imperitum et tunicatus hic populus transeuntes nomine vocat et digito demonstrat.* Itaque cum contemtu dicit Crassus *ex istis quos nostis urbanis*, notatque plebeculam Romanam, quae sermone et sapore vernaculo facile Latinum hominem Q. Valerium Soranum, qui sit omnium togatorum, vel Romanorum, vel Latinorum civium literatissimus, lenitate vocis et oris pressu facile vincat.

Cap. XII.

Pag. 265. v. 8. *nihil animadverti possit* — H. e. nihil vituperari et tanquam censoria nota insigniri.

Pag. 265. v. 17. *ut nihil ostentationis aut imitationis afferre videatur* — Non erat, quod verbum *afferre* Ernestium offenderet; nec opus est *afferre videatur* in *animadvertatur* mutare.

Pag. 265. v. 22. *quare Cotta noster* — Iterum L. Cottam significat, cuius gravitatem linguae et sonum agrestem paulo ante reprehenderat; ne quis de C. Cotta, qui huic colloquio intererat, cogitet. Id vidit Pearcius, etsi erravit, quod huic C. Aurelio Cottae in Bruto tribui vocem magnam, suavem et splendidam putavit, quae laus ibi c. 55. potius Sulpicio tribuitur. Si Crassus hic C. Cottam voluisset notare, dixisset utique *hic noster Cotta*, ne quis eum cum L. Cotta supra memorato confundere posset. Semper enim fere additur *hic*, quum de praesentibus agitur. Sic I. 15. *huic Sulpicio*. I. 28. *hunc*

Cottam. I. 35. *hunc Sulpicium.* II. 23. *hic noster Sulpicius* III. 8. *huius Catuli.* Ibid. *noster hic Caesar.*

Pag. 265. v. 25. *videtur imitari* — Male quaedam edd ut Victor. *videris imitari.*

Pag. 266. v. 6. *Tum ille: Tu vero; quod monuit idem* — Recepi Lambini emendationem omni exceptione maiorem. Vulg. *Tum quod monuit idem*, sine sensu. Heusingeri correctionem *Tum quod — ex eo vereor* cum Lambiniana comparatam nil moramur. *Tu vero* nimirum intelligendum est sic, ut tacite repetantur verba Crass ultima: *Tu vero sine periculo me reprehendere potes, ets Antonius me tibi simillimum dixit videri, propterea quod monuit idem, ut ea, quae in quoque maxima essent, imitaremur; ex quo vereor, ne nihil sim tui, nisi supplosionem imitatus,* etc. Prorsus isto modo *Tu vero* in responsione ponitur in Brut. c. 85. ubi postquam Atticus dixerat: *Aliquoties sum conatus, sed interpellare nolui. Nunc quoniam ad perorandum spectare videtur sermo tuus, dicam, opinor quod sentio;* respondet Cicero: *Tu vero, Tite.* scil. *potes dicere.*

Pag. 266. v. 12. *ne me ipsum irrideam* — Pearcius corrigendum opinabatur *ne me ipse irrideam.* Id placebat Ernestio, sed frustra. Maior enim vis oppositionis h. l. est non in eo, qui irridet, sed in eo, qui irridetur; quod ipsi in mentem venit Ernestio.

Pag. 266. v. 13. *mea multo et plura, et maiora* — sc vitia.

Pag. 266. v. 14. *aut tua plane* — H. e. vitia, quibus

Sulpicius assueverat suapte sponte, non alium quem imitando.

Pag. 266. v. 15. *aut imitatione ex aliquo expressa* — i. e. ex alio quodam.

Cap. XIII.

Pag. 266. v. 17. sqq. *Praetereamus igitur praecepta Latine loquendi, quae puerilis doctrina tradit, et subtilior cognitio ac ratio literarum alit, aut consuetudo sermonis quotidiani ac domestici, libri confirmant, et lectio veterum oratorum et poëtarum.* — Bene iam Manutius vitiosam interpunctionem, quae olim edd. obsederat, *domestici libri*, sustulit. Ernesti vero verebatur, ne spurium esset *libri*, legendumque putabat *confirmat lectio*. Sed *libri et lectio v. o. e. p.* per ἓν διὰ δυοῖν dictum esse potest, pro lectione librorum veterum oratorum et poëtarum; sicut paulo ante *cognitio et ratio literarum* est cognitio rationis literarum, i. e. scientia artis grammaticae. Si *libri* genuinum non esset, mallem equidem locum sic constituere: *quae puerilis doctrina tradit et subtilior ratio literarum, alit consuetudo sermonis quotidiani ac domestici, confirmat lectio veterum oratorum et poëtarum.*

Pag. 266. v. 28. 29. *non valde productis iis, quae similitudinis causa ex aliis rebus transferuntur* — Recte Ernesti intp. allegoriis longioribus; hae enim saepe rem magis obscurant, quam illustrant.

Pag. 267. v. 9. *Fusius* — Pearcius correxit *Fufius*, idque est in codd. Pal. 4. 6. 8. 9. et Mead. Ernesti *Fufiusne* an *Furius* legendum esset dubitabat.

Pag. 266. v. 16 — 19. *Verum, si placet, quoniam haec satis spero, vobis quidem certe maioribus, molesta et putida videri, ad reliqua aliquanto odiosiora pergamus.* — Purgoldus opinabatur legendum esse *aliquanto operosiora;* coniectura speciosa quidem, neque tamen vera. Etsi enim quae dicuntur initio c. 14. *Faciles enim — partes eae fuerunt duae, quas modo percucurri, vel potius paene praeterii, Latine loquendi, planeque dicendi: reliquae sunt magnae, implicatae, variae, graves,* facile alicui persuadere possunt, nullo modo haec, quae sequuntur, istis prioribus *odiosiora* dici posse, veram tamen Crassi mentem, omnemque orationis nexum diligentius intuenti veritas lectionis vulgatae sic elucebit, ut nihil correctione opus esse videatur. Crassus enim, qui omnem hanc rhetoricam de eloquutione doctrinam pervulgatam esse videri vult, identidem veretur, ne amicis suis, maioribus praesertim, molesta sit de rebus minime reconditis disputatio. Sic iam lib. I. c. 31. dixerat: „Atqui arbitror, Sulpici, quum audieris, non tam haec te admiraturum, quae dixero, quam existimaturum, tum, quum ea audire cupiebas, causam cur cuperes non fuisse; nihil enim dicam reconditum, nihil exspectatione vestra dignum, nihil aut inauditum vobis, aut cuiquam novum.“ Idem c. 36. ad Scaevolam conversus denuo fuerat contestatus. Hoc loco igitur, quum praecepta Latine et plane dicendi breviter percucurisset, quoniam haec, inquit, praecepta quidem, utpote vobis notissima, satis spero vobis molesta et putida videri, ad reliqua aliquanto odiosiora, i. e. magis etiam molesta

et putida pergamus. Etsi enim istae partes, quas breviter tractavi, faciles, hae vero, ad quas nunc accedo, magnae, implicatae, variae et graves sunt, doctrina tamen harum rerum non minus quam illarum est pervulgata; nec tamen breviter exponi potest; quare illa, quae reliqua sunt, vereor ne vobis odiosiora sint, quam priora breviter percursa. Itaque infra c. 37. monenti Sulpicio, ut aliquando has quoque partes explicaret, oggerit Crassus: *Pervulgatas res requiris et tibi non incognitas.* Maxime autem lectionem *odiosiora* confirmat locus III. c. 55. *Sed tamen huius generis demonstratio est et doctrina ipsa vulgaris, usus autem gravissimus, et in hoc toto dicendi studio difficillimus.* Ex quo patet, quamvis hoc, quem tractamus, loco reliquae partes dicantur *magnae, implicatae, graves*, nihil tamen obstare, quo minus earum tractatio molesta, putida, odiosa dicatur hominibus scilicet, qui ista omnia dudum perdidicissent.

Pag. 267. v. 17. 18. *vobis quidem certe maioribus*, — Olim in quibusdam edd. ut Victor. sic interpungebatur: *vobis quidem, certe maioribus*, minus bene. Sic enim *quidem* supervacuum esset. Immo suavius est, postquam dixerat: *quoniam haec satis spero*, suppressis verbis *omnibus qui me audiunt*, statim ad maiores convertere orationem, ubi *vobis quidem certe maioribus* idem significat, ac si dixisset: *si minus adolescentibus istis, tamen vobis profecto maioribus.*

Pag. 267. v. 20. 21. *Atqui vides — quam alias res agamus, quam te inviti audiamus* — Vulgo legebatur:

quum alias res agamus, quod Ernesti intelligebat *quum otium sit;* totumque locum sic interpretabatur: Enimvero intelligere potes, nos te hoc tempore libenter audire, quum otium sit, quum alio etiam tempore, quum negotia habemus, tamen te audire parati simus. Verum *alias res agere* non est otiosum esse, sed potius parum attendere; itaque rescripsi: *Vides, quam alias res agamus, quam te inviti audiamus.* Haec scilicet εἰρωνικῶς dicta sunt; hoc sensu: immo vero te attentissime et lubentissime audimus. Eodem modo *alias res agere* usurpatur in Bruto c. 66. „ita furebat tamen, ut mirarere, *tam alias res agere populum*, ut esset insano inter disertos locus". Auditorem autem ex fastidio oratoris alias res agentem graphice describit Cicero in Bruto c. 54. „Itaque intelligens dicendi existimator non assidens, et attente audiens, sed uno aspectu et praeteriens de oratore saepe iudicat. Videt *oscitantem iudicem, loquentem cum altero*, nonnunquam etiam *circulantem, mittentem ad horas* — — intelligit, oratorem in ea causa non adesse, qui possit animis iudicum admovere orationem, tanquam fidibus manum."

Cap. XIV.

Pag. 268. v. 11. sqq. *Qui distincte — — conficiunt; id est qui dicunt ornate. Qui idem ita moderantur, ut rerum, ut personarum dignitates ferunt, et sunt in eo genere laudandi laudis, quod ego aptum et congruens nomino.* — Vulgo legebatur sic: *qui distincte — — conficiunt, id est quod dico ornate; qui idem ita moderantur, ut —*

ferunt; ii sunt in eo genere laudandi laudis, quod — nomino. Verum haec ita sonant, ac si Cicero definitiones voluisset afferre rationis ornate et apte dicendi; quod minime antecedentibus convenit. Erat enim quaestionibus hisce respondendum: *in quo igitur homines exhorrescunt? quem stupefacti dicentem intuentur?* etc. Hanc responsionem levi correctione effecimus. In qua tamen neminem velim offendat, quod, interrogatione per singularem numerum, *in quo, — quem* — enuntiata, respondetur per pluralem. Gratam scilicet negligentiam agnoscimus.

Pag. 268. v. 16. *in eo genere laudandi laudis* — Assentior Ernestio, delendum esse *laudis.*

Pag. 268. v. 17. *nomino* — Sic rectius Ven. Mediol. Lamb. quam, ut alii, *nominem.*

Pag. 268. v. 24. *teneant — profiteantur.* — Non audiendus est Ernestius, qui putabat esse hic debere *tenerent — profiterentur.* Hoc tum valeret, si de tempore praeterito ageretur. Secus est, quum dicitur de tempore infinito et praesente.

Pag. 268. v. 25. *Verum enim vero* — Sic Guelf. C. recte. Vulgo *verum enim.*

Pag. 269. v. 1. sqq. *quamquam sunt omnes — summaque prudentia* — Pessime huic loco consuluit Ernesti, quod eum totum parentheseos signis inclusit. Nam verba *quarum virtutum expertibus* etc. non cohaerent cum remotioribus illis: *est enim eloquentia una de summis virtutibus*, sed potius cum proxime antecedentibus: *hoc est magis probitate iungenda, summaque prudentia*, et huius

utriusque virtutis expertibus negat Crassus esse tradendam dicendi copiam.

Pag. 269. v. 2. 3. *sed specie tamen est* — Victor. *sed tamen est species.*

Pag. 269. v. 28. 29. *doctissimi homines, otio nimio et ingeniis uberrimis affluentes* — Haec si abessent, nemo desideraret. Nam nihil aliud afferunt, nisi quod verbis: *ut ei studio se excellentissimis ingeniis homines dediderunt, ex ea summa facultate vacui ac liberi temporis*, iam esset expressum. Malim tamen scriptoris negligentiae potius, quam interpolatoris cuiusdam sedulitati tribuere.

Cap. XV.

Pag. 270. v. 5. *ut ille apud Homerum* — Iliad. IX. 443.

Pag. 270. v. 12. *novum sibi ipsi aliquem* — Abest *ipsi* Guelf. B.

Cap. XVI.

Pag. 270. v. 25. *aut, qui minus ipsi* — Guelf. C. *aut quivis qui minus.*

Pag. 270. v. 26. *sed huius tamen* — Guelf. C. *sed ut huius tamen.*

Pag. 270. v. 27. *ut Gorgias* — Abest *ut* Guelf. B.

Pag. 271. v. 2. sqq. *quorum princeps Socrates fuit, is qui — omnium fuit facile princeps. Is iis, qui haec — commune nomen eripuit* — Vulgo: *quorum princeps Socrates fuit, is qui — princeps, is qui — eripuit*, qua in lectione *eripuit* dativo personae caret. Pearcius verbis *qui omnium — facile princeps* παρενθέτως positis, deinceps edidit:

iis, qui haec. Nos cum Ernestio signa parentheseos delevimus, et novae periodo *iis, qui haec* repetitum *is* praefiximus.

Pag. 271. v. 20. *alii dicere docerent* — Post haec verba quaedam intercidisse suspicatus est Ernestius, neque vero iniuria. Nam illa, quae sequuntur, non satis cohaerent, nisi hanc sententiam vel aliam eiusmodi praemiseris: *Et Socratici quidem, magistrum imitati, omnes eloquentiam a communi philosophiae nomine separaverunt, etsi inter se multum decretis et opinionibus disiuncti; praeterea etiam eo diversi, quod aliorum philosophia oratori coniunctior est, aliorum ad eloquentiam inutilior.*

Pag. 271. v. 24. *disiunctae* — Victor. *diiunctae.*

Pag. 271. v. 25. *quum tamen omnes se Socraticos* — Vulgo male *quum tamen omnes se philosophi Socraticos.* Ernesti vidit, *philosophi* delendum esse vel saltem *philosophos* scribendum.

Cap. XVII.

Pag. 271. v. 28. 29. *quorum alter Peripateticorum, alter Academiae nomen obtinuit* — Inepta sane loquendi forma: *Aristoteles Peripateticorum nomen obtinuit, Xenocrates Academiae nomen obtinuit;* quare nullus dubito, quin legendum sit: *Ac primo ab ipso Platone Aristotelis et Xenocratis,* (scil. *familia*, quod facile ex proxime antecedentibus intelligitur) *quarum altera Peripateticorum, altera Academiae nomen obtinuit;* nisi forte malis: *Ac primo ab ipso Platone Aristoteles et Xenocrates, quorum alter Peripateticorum, alter Academiae nomen instituit.* Sic fere Academ.

Quaest. I. 4. *Platonis autem auctoritate — una et consentiens duobus vocabulis philosophiae forma instituta est, Academicorum et Peripateticorum.* Ceterum de vera nominis Peripateticorum origine cf. elegantissimam Huschkii disputationem Epist. crit. in Propert. p. 70. sqq.

Pag. 272. v. 5. *simpliciter* — Male omissum Guelf. B. Nam *simpliciter* h. l. est i. q. sine adiunctione.

Pag. 272. v. 5. *defenderunt* — Gu. B. C. *defenderant.*

Pag. 272. v. 6. *ii, qui nunc voluptate omnia metiuntur* — Nempe Epicurei; quorum ratio paulo post appellatur *philosophia, quae suscepit patrocinium voluptatis.*

Pag. 272. v. 11. *dicerent* — Guelf. B. C. *dicebant.*

Pag. 272. v. 11. *Eretricorum* — Sic Guelf. B. C. alii *Eretriacorum.*

Pag. 272. v. 12. *sed ea horum vi* — i. e. illorum supra memoratorum.

Pag. 272. v. 17. *regendae civitatis* — Ita recte edd. et Guelf. B. C. In Ernestiana est *gerendae civitatis*, non monito lectore, forsan operarum vitio.

Pag. 272. v. 19. *in c. publicis* — Nempe in iudiciis.

Pag. 272. v. 20. *nec ulla tamen* — Guelf. B. *nec ea tamen ulla.*

Pag. 272. v. 21. *Non enim repelletur inde, quo aggredi cupiet* — Ernesti haec sensum habere negat; quod mirum; imo magis etiam mirandum, suadere eum potuisse, ut legamus: *non enim revelletur inde, unde aggredi cupiet,* in quo certe nihil est, quod aptum sit loquentis consilio. Notum est, Epicureos statuisse, sapientem ad remp. non accessurum: itaque Crassus postquam dixit, hanc philo-

sophiam procul abesse ab auctore publici consilii, et regendae civitatis duce, excusationem addit, se Epicureorum philosophiae iniuriam non facere, quia non repellatur inde, quo aggredi cupiat, i. e. ab hortis suis vitaque otiosa, sed potius excludatur tantum a rep. quam ipsa capessere non cupiat.

Pag. 272. v. 23. *et delicate* — Guelf. B. *ac delicate.*

Pag. 272. v. 25. *hac praesertim republica* — Male olim quidam ediderunt, ut Victor. *ac praesertim a rep.*

Pag. 272. v. 25. *verum ego* — Guelf. B. *verum enim.*

Pag. 273. v. 1. *admoneamus* — Guelf. B. *admoneas.*

Cap. XVIII.

Pag. 273. v. 9. *hanc iis habeo gratiam* — Victorius *hanc ab iis habeo gratiam.*

Pag. 273. v. 13. *vel quod omnes* — Recte Ernesti: „Non sequitur aliud *vel*, sed tamen alterum sensu est in verbis: *Accedit quod orationis genus* — Sunt enim duo, quae reprehendat; primum in rebus, alterum in verbis. Mutavit formam orationis propter longiorem interpositionem."

Pag. 273. v. 21. 22. *exile* — *inane*, *ieiunum* — Stoicorum genus dicendi appellatur *exile* ob nimiam brevitatem, *inane*, quia vim non habet, *ieiunum*, quod non est ornatum.

Pag. 273. v. 22. *ac totum eiusmodi* — Ita recte correxit Ernesti vulg. *attamen eiusmodi.* Lambinus *ac tandem eiusmodi*, minus bene.

Pag. 274. v. 5. *dissensit* — Recte quidem Pearcius negat opus esse legere *dissensi*, vel *dissenserunt*, quia paulo post sequitur *fuerunt:* idem tamen falsa ratione utitur, quod in *fuerunt* Aristoteles comprehendatur; nam quum dicitur, *copia fortasse et varietate dicendi pares non fuerunt*, intelligitur, Speusippum, Xenocratem, Polemonem, Crantorem, quos ab Aristotele non magnopere dissensisse dixerat, eidem Aristoteli copia et varietate dicendi pares non fuisse.

Cap. XIX.

Pag. 274. v. 27. *ut philosophi, tanquam in superum mare Ionium defluerent* — Iure Ernesti vetuit, ne *Ionium* ut nonnullis visum, pro glossa haberetur. Tota enim allegoria significat, postquam philosophia a Rhetorica disiuncta esset, philosophos in Graecia mansisse, Rhetores autem in Siciliam inde a Corace et Tisia migrasse. In quo, ut similitudo cum fluminibus ex Apennino partim in Ionium mare, partim in Tuscum mare labentibus constaret, Ciceronem non piguit et locorum situm, et ipsam rei veritatem aliquantulum detorquere. Certe de philosophis in Graecia viventibus non nisi contorte dici poterat, eos in Ionium mare defluxisse.

Pag. 274. v. 28. *Graecum quoddam* — Fortasse legendum *Graecum quidem*, ut vaga Ionii maris appellatio paulo magis definiatur.

Pag. 274. v. 29. *oratores autem* — Sine dubio legendum *rhetores autem*. Nam primum tota haec disputatio ab illa sententia fluxit, per Socratem factum esse philo-

sophiae et rhetoricae artis divortium, ita ut alii sapienter vivendi, alii ornate dicendi praeceptores exsisterent. Deinde oratores praestantissimi Graecorum omnes Athenis vixerunt, ut nullo modo eos in mare Tuscum et barbarum delapsos esse dici posset. Denique paulo post occurrunt *isti scriptores artis*, qui non sunt alii quam *rhetores;* quos hic ante nominatos esse oportebat. Saepissime autem a librariis vocabula *oratores* et *rhetores* permutata esse scimus.

Pag. 275. v. 4. *aut negare* — Intelligitur *te*, sequitur enim *quod arguare.* Nihil igitur opus est *negari* rescribere.

Pag. 275. v. 5. *aut si id non possis* — Manutius dedit *possit*, eumque sequitur Ernesti, quia respondeat verbis *qui sciat.* At enim vero respondet verbo *arguare.* Totus locus ita explicandus est: qui sciat, aut *te* negare *oportere* quod arguare, aut, si id negare non *possis* etc.

Pag. 275. v. 6. *aut alterius culpa aut iniuria* — Planius esset auctore Pearcio: *aut alterius culpa et iniuria.*

Psg. 275. v. 23. *ad Socratem* — Hanc lectionem unice veram, et edd. vett. et Mss. auctoritate comprobatam, postea multi editores pessime in *Isocratem* depravarunt; quod si in omnibus Mss. legeretur, non esset eiusmodi, ut ferri posset.

Pag. 275. v. 27. *dissociatis — a Socrate disertis et doctis* — Vulg. vitiose *dissociati a Socrate diserti a doctis.* Lambinus correxerat: *dissociatis a Socrate disertis a doctis,* in quo Pearcius commodius *disertis et doctis.*

Pag. 276. v. 5. *ex quo promiscue haurirent* — Lambi-

nus correxit: *quum ex eodem fonte promiscue haurire possent;* sed salva est vulgata, modo post *mutuarentur* ellipsin verborum *ex fonte*, vel *ex thesauro* admiseris facile supplendorum. Sic ne excidisse quidem nonnulla cum Pearcio suspicandi locus.

Cap. XX.

Pag. 276. v. 12. *de me deprecabor* — Male Pearcius *me deprecabor* praeferendum duxit. Nam *deprecari aliquem* dicitur de eo, cui delicti veniam a iudice expetimus; de quo hic non agitur. *De me* potius h. l. est *quod ad me attinet.*

Pag. 276. v. 18. *quantum forsitan vobis videar* — Male post *quantum* repetitum *ipse* vero Ernestii arbitrio delevimus. Eodem iudice repetitum *tantum* melius abfuerit. *Videatur* autem pro *videar* non placet.

Pag. 276. v. 22. *annosque natus unum et viginti* — Auctor dial. de causis corr. Eloqu. c. 34. ait id factum esse nonodecimo L. Crassi anno. Verior tamen videtur Ciceroniana temporis notatio. Fortasse nonodecimo anno primum ad causas publicas accesserat Crassus; et triennio post Carbonem accusavit.

Pag. 276. v. 24. *magister usus, et leges et instituta populi Romani, mosque maiorum* — Vix crediderim, *leges, instituta, morem* a Cicerone magistros oratoris dictos esse. Nam haec omnia discere debet orator, non ab iis tanquam a magistro erudiri. Fortasse scripserat auctor: *cui disciplina fuerit forum, magister usus, d o c t r i n a leges et instituta populi Rom. mosque maiorum.*

Pag. 277. v. 7. *atque hos omnes* — Nempe post *atque* ex verbis *contra me est potius* vel tacite repetendum *contra*, vel hic iterum scribendum. Male enim olim, ut in Victor., sic interpungebatur: *sed contra me est potius. Non enim quid ego, sed quid orator possit, disputo, atque hos omnes, qui artes rhetoricas exponunt, perridiculos* —.

Pag. 277. v. 14. *eadem morem* — Sic legendum est, scil. *morem maiorum*, non, ut vulg. *mores*, nam hi iam antea nominati erant.

Pag. 277. v. 15. *ad quamcunque rem pertineant* — Hoc Ernesti dedit ex ed. s. l. et a. Med. Ascens. Vulg. *omnia, quae ad quamcunque rem pertineant.*

Cap. XXI.

Pag. 277. v. 28. *unusquisque nostrum* — Male Victor. *unusquisque nostrorum.* Ut hic *unusquisque nostrum*, sic paulo post *vestrum quisquam.*

Pag. 278. v. 2. *Stoice* — Optimam hanc lectionem Heusingeri ingenio debemus. Vulg. *Stoici.*

Pag. 278. v. 10. *eaque, excogitata, oratione poliuntur* — Hoc est, *cum fuerint excogitata*, s. quo verbo paulo ante usus erat, *ingenio eruta*, oratione poliuntur. Vulg. *eaque exercitata oratione poliuntur*, in quo *exercitata* non solum, quia statim sequitur *exercitatus* — *exercitatione*, auribus grave est, sed etiam vix latinum *exercitata oratio.* Itaque sine haesitatione correxi: *excogitata.*

Pag. 278. v. 11. *hic noster* — Bene Ernesti, quum vulgo legeretur *hic hic*, alterum *hic* delevit faventibus edd. vett. et codd. Mss. aliquot apud Pearcium.

Pag. 278. v. 13. *istos quidem* — Vulg. additum *nostros* prorsus ineptum eiecimus, quod iam Ernestius uncis inclusit. Respicit *Stoicos*, quod tamen intelligi hic debet, non scribi.

Pag. 278. v. 14. *verberabit* — Suspectum mihi est hoc verbum, utpote pro sententia nimis forte. Aptius esset *urgebit*.

Pag. 278. v. 17. *in utramque sententiam* — Vulg. *in utramque partem sententiam*. Rectius Aldina delet *partem*.

Pag. 278. v. 21. *hunc rhetoricum usum, exercitationemque dicendi* — Vulgo post *usum* additur *moremque*, quod, ut superfluum glossema, Lambino auctore expunxi. Quid? quod verba quoque *hunc rhetoricum* vix a Cicerone profecta sunt. Nam non de declamatione in scholis rhetorum, sed de *usu forensi dicendi* loquitur, quod cap. 20. et 21. continuum attentius legenti facile patebit.

Pag. 278. v. 26. *Coracem istum vestrum* — „Non satis constat, quo sensu dicatur illud *vestrum*; nemo enim eorum, qui aderant, Coracis praecepta sequebatur; Antonius I. 20. vocarat eum *Coracem nescio quem*, quibus verbis plane significat, Coracem nullo apud ipsum honore fuisse; aut igitur delendum videtur *vestrum*; aut legendum *Rhetorem*, vel, ut placuit cuidam amico meo, *veterem*; nam quia omnium Rhetorum primus fuit, iure potuit *vetus* vocari.“ Haec Pearcius ad h. l. monuit; in quibus *Rhetorem* addi minime placet; si quid mutandum sit, malim *vestrum* deleri, quod tamen Ernesti sic defendit, ut sit i. q. *Coracem heri a vobis commemoratum*.

Pag

Pag. 278. v. 27. *excludere in nido, qui evolent* — Lambinus *excludere, e nido qui evolent*, quod sane non est aspernandum.

Pag. 279. v. 3. sqq. *dummodo illa res tanta sit, ut omnibus philosophorum libris — comprehensa esse videatur* — Recte Pearcius exposuit: modo illa res credatur tanta esse, ut non minori spatio, quam omnibus philosophorum libris comprehendatur. Nempe hic aliis verbis exprimit eadem, quae supra c. 20. sic enuntiaverat: *illa vis autem eloquentiae tanta est, ut omnium rerum, virtutum, officiorum, omnisque naturae — — originem, vim, mutationesque teneat.*

Pag. 279. v. 4. *quos nemo rhetorum istorum attigit* — Nempe qualis Corax, Tisias, Pamphilus aliique fuere. Non enim dubitavimus Pearcii emendationem recipere, quum vulgo legeretur *oratorum*, quam lectionem frustra defendit Ernesti, quasi hic de discipulis Coracis, quos paulo ante *clamatores* appellavit, agatur. Manifestum vero est, Crassum de praeceptoribus artis Rhetoricae vulgaribus loqui, prorsus ut I. 19. *haec autem esse peni-* [illegible] *media philosophia abdita et retrusa, quam isti rhetores ne primoribus quidem labris attigissent.*

Cap. XXII.

Pag. 279. v. 17. 18. *intelligo deditum. Neque tamen* — Recte sic interpunxit Ernesti. Nam in *neque tamen* novae est sententiae initium, non tertium aliquod superioris periodi membrum, quod illa duo *neque quo tempore, — nec magnopere* continuet.

Pag. 279. v. 21. *an, si non potueris* — Gu. B. *at si non potueris.* C. *ac si non potueris:* utrumque vitiose.

Pag. 279. v. 21. *Hic Crassus* — Guelf. B. *Hinc Crassus.*

Pag. 280. v. 3. *de absoluta et perfecta* — Guelf. C. *de absoluta de perfecta.*

Pag. 280. v. 4. *quare si iam me* — Guelf. B. *quare si me iam.*

Pag. 280. v. 19. *concesserint* — Guelf. B. *concesserunt.*

Cap. XXIII.

Pag. 280. v. 20. *ac si quaeris* — Sic Gu. B. C. Nonnullae edd. ut Victor. *at si quaeris.*

Pag. 280. v. 24. *quos discentes* — Guelf. C. *quos dicentes*, male.

Pag. 280. v. 28. *Magister hic Samnitium et summa iam senectute est* — Guelf. B. C. melius omittitur *et* ante *summa.* Ernesti illud addidit ex edit. Waldarf.

Pag. 280. v. 29. *est, et quotidie commentatur* — Gu. C. *est. Quotidie commentatur*, minus bene. Ceterum *commentatur* de studio exercendi artem ludicram armorum, s. gladiatoriam.

Pag. 281. v. 1. *At Q. Velocius* — Guelf. B. *atque puer uelocius.* Sic Victor. C. *atque uelocius puer*, ex male intellecta praenominis nota. Ernesti *Velonius* praefert, omninoque h. l. sic legendum putat: *Atque ea Q. Velonius — addidicerat.*

Pag. 281. v. 1. *Sed quod* — Lambinus deleverat *sed;* Pearcius malebat *et.* Neutrum placet. Particula *sed* h. l. idem valet, quod *sed tamen*, aut *attamen.*

Pag. 281. v. 2. *aptus ad illud* — sc. negotium, artem rudibus batuendi.

Pag. 281. v. 5. *Samnis in ludo* — Bene monet Ernestius, Samnitem hic non significare gladiatorem proprie dictum, sed hominem in armorum arte ludicra sic exercitatum, ut cum quovis gladiatore contendere posset.

Pag. 281. v. 5. *cuivis satis asper* — Hanc lectionem cum Ernestio praeferendam arbitror alteri *civis satis asper*, quam defendit Lipsius Lect. Ant. V. 2.

Pag. 281. v. 11. *discendum fuit* — Guelf. B. abest *fuit*. Ita Victor.

Pag. 281. v. 13. *philosopho* — Panaetium significari idoneis argumentis docuit van Lynden in diss. de Panaetio pag. 51.

Pag. 281. v. 20. *gignat* — Guelf. B. C. *gignit*. Illud ob consequutionem modorum cum Ernestio recepi. Ut hic est *si nihil velis — ex se gignat*, sic paulo post: *si velim ego — studio tenear.*

Pag. 281. v. 22. *Ita fit, ut agitatione rerum sit infinita cognitio, facilis, si usus doctrinam confirmet* — Vulg. *facilis usus doctrinam confirmet*, nec ad sensum apte, nam quid est *facilis usus?* nec vero superioribus convenienter. Antea enim dixerat: *Ista discuntur facile, si et tantum sumas, quantum opus sit, et habeas, qui docere fideliter possit, et scias etiam ipse discere.* His igitur respondent illa: *facilis* (est cognitio harum rerum), *si usus doctrinam confirmet*, et quae sequuntur. Ad illa *tantum sumas, quantum opus est*, referuntur haec: *mediocris opera tribuatur*; ad illa *habeas, qui docere fideliter possit*, refer-

tur *doctrina;* denique illa *et scias etiam ipse discere* respondent verbis *usus, memoria, studium.*

Pag. 281. v. 25. *ut, si velim ego talis optime ludere, aut pila, studio tenear, etiam fortasse, si assequi non possim* — Vulgo *aut pilae studio tenear,* quod nexum orationis pervertit; in *studio tenear* enim est apodosis relata ad *si velim.* Ergo emendavi *aut pila, studio tenear.* His verbis *studio tenear* confirmat ea, quae paulo ante dixerat: *libet autem semper discere.*

Cap. XXIV.

Pag. 282. v. 19. *quarum altera ornate dici postulat, altera apte* — Concinniorem hunc verborum ordinem ex ed. Omnib. revocavi. Vulg. *quarum altera dici postulat ornate, altera apte.*

Peg. 282. v. 27. *non multum est maius* — Sic editt. vett.

Pag. 282. v. 28. *et rebus exquisitis, undique collectis, arcessitis, comportatis* — Sic emendavi vulgatum: *ut rebus exquisitis undique et collectis, arcessitis, comportatis.* Nam exquisitae res sunt ornamenta pretiosa, rara, et haud vulgaria; haec ab aedilibus vel diuturno studio *colliguntur,* vel ex dissitis ac peregrinis locis *arcessuntur,* vel ex pluribus locis mutuo sumta *comportantur.*

Pag. 283. v. 1. *faciendum est ad annum* — „Respicit ad aedilitatem, cuius annus Caesari e lege annali instabat; ad cuius ludos et munera, ut satisfieret populo, etiam diu ante erant providenda, quae ornarent et illustrarent illa munera.“ *Ernesti.*

Pag. 283. v. 11. *quos ego Censor edicto meo sustuleram* — Iac. Frid. Heusingerus, teste eius filio in praef. ad Cic. off. p. LX. *sustuleram* enallage temporis pro *sustuli* positum esse putabat. At enim plusquamperfectum hic vim suam tuetur, si Crassum quasi dubitare censeas, an edictum suum, quo Latinos rhetores sustulerat, etiam in posterum vim et effectum habiturum sit. Ac profecto statim post eius censuram scholae Latinorum rhetorum magis etiam quam antea celebratae sunt. Respicit h. l. auctor dial. de causis corr. eloqu. c. 35. „At nunc adolescentuli nostri deducuntur in scenas scholasticorum, qui rhetores vocantur, quos paulo ante Ciceronis tempora exstitisse, nec placuisse maioribus nostris, ex eo manifestum est, quod L. Crasso et Domitio censoribus cludere, ut ait Cicero, *ludum impudentiae* iussi sunt." Edicti autem huius formulam servavit Gellius N. A. XV. 11.

Pag. 283. v. 14. *cuiusmodi essent* — Guelf. B. *qui cum huiusmodi essent.* C. *qui cuiusmodi essent.* Victor. sic interpungit: *apud Graecos, qui cuiusmodi essent videbam, tamen.* Pearcius post Manut. et Lambin. reposuit *cuicuimodi essent.* Ernesti male, *qui eiusmodi essent.* Verum est *cuiusmodi essent*, h. e. qualescunque essent Graeci doctores, s. quamvis alia essent, quae in iis desiderarentur, tamen erat in iis doctrina et humanitas.

Pag. 283. v. 16. 17. *humanitatem dignam scientia* — Frustra Lambinus corrigendum opinabatur: *humanitate dignam scientiam.* Nam *scientia* iam verbis *doctrinam aliquam* comprehendebatur; ut iterum memoranda non

esset. Immo potius in Graecis praedicat *humanitatem* illa doctrina et scientia *dignam;* eaque *humanitate* recte Pearcius morum suavitatem, modestiam, politumque ingenium significari vidit.

Pag. 283. v. 18. *nisi ut auderent* — Nempe nisi ut auderent discipuli dicere. Hunc enim paulo post appellat *impudentiae ludum.*

Pag. 283. v. 25. *ut desperem* — *tradi ac perpoliri* — Probabiliter Pearcius coniecit addendum esse *posse.* Sic enim fere Cicero aliis locis, ut l. III. c. 36., nisi cum Ernestio statuas, in *tradi ac perpoliri* futurum tempus intelligi. Attamen h. l. non tam quid futurum sit, quam quid fieri possit, quaeritur; id quod confirmatur sequentibus: *patitur enim et lingua etc.*

Pag. 284. v. 1. *extiterint* — Guelf. C. *extiterunt.*

Cap. XXV.

Pag. 284. v. 4. *quasi colore quodam et succo suo* — Frustra Wakefieldus ad Lucret. I. 645. corrigendum opinatur *et fuco suo.* Nam *fucus* semper est adventitius nec corpori, cui adhibetur, proprius. Hic autem agitur de orationis ornatu, qui per totum eius contextum funditur, sicut color et succus corporis non est in singulis membris, sed in toto corpore spectatur. Is igitur ornatus est duplex, alter qui cum valetudine corporis succulenti, alter qui cum eius colore comparatur, opponiturque sententiarum et verborum luminibus, quibus hic ibi oratio distinguitur. Wakefieldi coniecturam prorsus convincit locus c. 52. „His tribus figuris insidere qui-

dam venustatis *non fuco* illitus, *sed* sanguine diffusus debet *color.*"

Pag. 284. v. 16 — 19. *Non enim — et aetates* — Bene fecerunt Manutius et Pearcius, quod ista verba signis parentheseos incluserunt. Nam quae sequuntur: *difficile enim dictu est*, cohaerent cum verbis: *sed etiam sine satietate delectet.*

Pag. 284. v. 20. *Difficile enim* — Sic Guelf. B. C.

Pag. 285. v. 2. *quam certae et severae* — Guelf. B. *quam recte et severe.*

Pag. 285. v. 3. *si saepius fiunt* — Guelf. B. *si saepius fuerit.*

Pag. 285. v. 7. *quod ceram* — „Alii [ut Victor.] malunt *terram*, quod defendit Petavius e Plin. Hist. Nat. XVII. 5. — Vulgatum autem defendit Brodaeus Misc. IV. 5. cui assentior. Nam *cera* in unguento intelligi potest, non *terra.*" *Ernesti.*

Pag. 285. v. 8. *quam quod crocum olere videatur* — Plinius hist. nat. XVII. 5. „Certe, inquit, Cicero, lux doctrinarum altera, *meliora*, inquit, *unguenta sunt*, *quae terram*, *quam quae crocum sapiunt.* Hoc enim maluit dixisse quam *redolent.*" In quo Plinius hunccine locum, an alium quendam e deperdito Ciceronis libro respexerit, dubium est. Equidem ex alio potius libro sumtum, vel, si hoc nostro Plinius uti voluerit, certe memoriter tantum relatum esse puto, nec me movet illa Plinii auctoritas, ut Ciceronem h. l. *sapere*, non *olere* scripsisse putem, etsi video, hoc Spaldingio ad illum Quintiliani locum placere, cuius ingenio et doctrinae plurimum tri-

buo. Neque vero hic, ubi de odoratu agitur, ac deinde demum de gustatu, satis aptum fuisset vocabulum *sapere* pro *olere* positum.

Pag. 285. v. 9. *laevitatis* — Guelf. C. *lenitatis*, male.

Pag. 285. v. 11. *quique dulcitudine praeter ceteros sensus commovetur* — Guelf. B. G. *quippe dulcitudine*. Olim edebatur *quique dulcedine*. At *dulcitudine* habet Nonius p. 46. b. Sed tota haec lacinia, nisi a glossatore adiecta est, certe est Cicerone indigna. Nam quis post illa verba, *qui est sensus ex omnibus maxime voluptarius*, desideret ineptam hanc appendiculam: *quique* vel *quippe dulcitudine praeter ceteros sensus commovetur;* quasi alii sensus, ut oculi, aures, tactus omnino commoverentur dulcitudine. Ac si *praeter ceteros* h. l. non pro *praecipue*, sed pro *solus* positum esse dicas, quod fieri posse sentio, manet tamen hoc, inutiliter istam sententiam hic inculcari.

Pag. 285. v. 15. *quae leviter* — Guelf. C. *quae leniter.*

Pag. 285. v. 16. *effugiant* — Guelf. C. *fugiant*, ut vulgo. Ernesti dedit *effugiant*, cui tamen vix concesserim, *fugiant* h. l. ad sensum ineptum esse.

Pag. 285. v. 17. sqq. *quo hoc minus in oratione miremur; in qua vel ex poëtis, v e l e x o r a t o r i b u s possumus iudicare — quamvis claris sit coloribus picta v e l p o ë s i s v e l o r a t i o* — In his verba *vel ex oratoribus*, deinde illa: *vel poësis vel oratio* molestae glossatoris sedulitati tribuenda esse arbitror. Videat enim mihi lector, quanto aptius his omissis omnia procedant: „Sic omnibus in „rebus voluptatibus maximis fastidium finitimum est;

„quo hoc minus in oratione miremur, in qua vel ex „poëtis possumus iudicare, concinnam, distinctam, or„natam, festivam, sine intermissione, sine reprehensio„ne, sine varietate, quamvis claris sit coloribus picta, „non posse in delectatione esse diuturna." Nimirum Cicero sic argumentatur: Si ne poëtae quidem, a quibus omnia ad voluptatem referuntur, fastidium effugiunt, si sine varietate et intermissione dulces esse velint, multo minus ista perpetua festivitas et concinnitas in oratoribus feretur.

Pag. 285. v. 21. *sine reprehensione* — Lambin. *sine respiratione.* Bene se tamen habet vulgatum.

Pag. 285. v. 23. *non posse in delectatione esse diuturna* — Lectio *diuturnam*, quam edd. quaedam ostendunt, potior videtur.

Pag. 285. v. 24. *cincinnis* — Nonius in Cinnos legit *cinnis.* Vulgatum verius.

Pag. 285. v. 25. *quod sensuum nimia voluptate naturae non mentes satiantur* — Vulgo: *quod sensus, in nimia voluptate natura non mente satiantur*, qua in lectione hoc incommodum est, quod nullo modo potest dici, *sensus mente satiari.* At quum in sensuum voluptate nimia hoc accidere soleat, ut ipsum sentiendi instrumentum nimis fatigetur, adeoque satietur, etiamsi mens ipsa nondum sit voluptate satiata, spero me veram Ciceronis scripturam indagasse: *quod sensuum nimia voluptate naturae* (scil. ipsorum) *non mentes satiantur*, quae melius etiam quam vulgata sequentibus respondet: *in scriptis et in dictis non aurium solum, sed animi iudicio etiam magis*

infucata vitia noscuntur. Lambini lectio: *quod sensu in nimia voluptate non mente satiatur*, eodem quo vulgata incommodo premitur.

Cap. XXVI.

Pag. 286. v. 2. *exclamatio* — Guelf. B. *clamatio.*

Pag. 286. v. 5. *umbram aliquam et recessum* — Huc respexit Quintil. II. 12. 7.

Pag. 286. v. 11. *sed abiicit prorsus* — h. e. quasi praetereundo pronuntiat, sine vi, sine gestu.

Pag. 286. v. 11. sqq. *ut in proximos, Ecquid video — incidat* — Frustra corrigere ausus est Gruterus: *ut in proximo: Sed quid.* Nam *in proximos,* sc. versus, *incidere* est proximos versus maiore cum vi pronuntiare. Neque enim, ut Heusingerus (referente filio in praef. ad Cic off. p. 46.) putavit, post *incidat* supplendum est *spectator;* qui male cavillatus est Ernestium, quasi is Roscium se ipsum in scena admirantem ac sibi ipsi adstupentem facere voluerit. Immo recte Ernesti de maiore vi actionis in illum versiculum: *Ecquid video etc.* collata intellexit. In huius pronuntiatione Roscius aspicere locum vel sedes sacras, quas ferro septus possidebat, et intentius contueri, vehementerque, quid illud esset, admirari et stupescere videbatur.

Pag. 286. v. 15. *Quid petam praesidi?* — Est versus Creticus. Cf. infra c. 47. extr. Tusc. Quaest. III. 19.

Pag. 286. v. 27. *a quibus utrisque* — Nempe a poëtis et musicis.

Pag. 286. v. 27. *summittitur aliquid, deinde augetur*

extenuatur — Lambinus: *summittitur aliquid atque extenuatur, deinde augetur, inflatur* etc. non male quidem, sed vulgata tamen haud deterior.

Pag. 287. v. 1. *aliter esse* — scil. ut Pearcius recte intellexit, tacite repetendum *suavis et ornatus.*

Pag. 287. v. 2. *non dulcem atque decoctam* — Guelf. B. C. *non dulcem atque decoram*, pessimo vitio.

Pag. 287. v. 4. *ut ea, quamvis vitiosissimus orator* — Guelf. B. C. *ut ea quivis vitiosissimus*, fortasse verius.

Pag. 287. v. 6. *silva rerum* — Vulg. additur *et sententiarum*, quod iure delevi, quia sequitur haec *varianda sententiis.* Et supra c. 24. simpliciter dictum: *Rerum est silva magna.*

Cap. XXVII.

Pag. 287. v. 14. *ad fidem orationis faciendam* — Pearcius negat opus esse, ut corrigatur *orationi;* affertque locum Acad. IV. 7. *multaque facimus usque eo, dum aspectus ipse fidem faciat sui iudicii;* de cuius tamen lectionis veritate subdubitat Ernesti. Verum in illo Academicorum loco alia ratio est. Ibi enim hoc significatur: *dum aspectus ipse fidem nobis faciat sui iudicii.* Hic autem nihil aliud nisi res, cui fides facienda sit, memoratur, ut necessario scribendum videatur: *ad fidem orationi faciendam.*

Pag. 287. v. 18. *est propria* — Guelf. B. C. ut vulg. *est et propria.* Verissime autem Pearcius emendavit: *eaque una laus oratoris est propria maxime.* Sic Brut. c. 5. *quod unum est oratoris maxime proprium.*

Pag. 287. v. 20. 21. *quam extremo sermone instruxit Antonius, primo reiiciebat* — Fortasse Cicero scripsit *primo a se reiiciebat*, ne *reiiciebat* simpliciter dictum ambiguitatem pararet, lectoremque ad *aspernandi* aut *improbandi* notionem abduceret. Nempe lib. II. c. 11. de tertio laudationum genere disserendum sibi esse negaverat, quia non omnia oratoris officia propriis praeceptis instruere necesse esset. Cap. 84. tamen, postquam se illud laudationum genus initio a praeceptis suis secrevisse professus erat, eum etiam locum breviter pertractat.

Pag. 288. v. 14. 15. *in utramque partem dicendo alliciendi animos, et vim, et artem habere debemus* — Vulgo *in utramque partem dicendi animos et vim et artem habere debemus*, in quo quid significet *animos*, nec Ernesti explicare poterat, nec quemquam alium exputaturum arbitramur. Itaque Purgoldi emendationem h. l. ut certe in textu legeretur, quod intelligi posset, tantisper recepimus, donec aliquis meliora forte docuerit.

Cap. XXVIII.

Pag. 288. v. 22. *Dicunt igitur illi, qui nunc quidem ex particula parva* — Transpositione restituimus locum, vulgo sic in omnibus editum: *dicunt igitur nunc quidem illi, qui ex particula parva.* Etenim *nunc quidem* aperte opponitur sequentibus *olim autem.* Utrumque autem refertur ad nomina philosophorum, qui nunc quidem Peripatetici aut Academici appellantur, olim autem Politici vocabantur.

Pag. 288. v. 29. *aut definitae controversiae* — Guelf. B. C. *aut diffinita controversia.* Vulg. *aut definita controversia.* Sed Genitivum requiri bene iam Pearcius monuit.

Pag. 289. v. 8. *et quasi proposita* — Hoc vocabulo Cicero latine expressit Graecorum θέσιν. Wyttenbachius in eclog. hist. p. 348. exponit *lata et quasi procul posita*, quod longius, quam necesse erat, repetitum videtur.

Pag. 289. v. 9. *Atque hactenus loquuntur illi; quamquam Rhetores etiam hac in instituendo* — Ita sine dubio legendum. Et partem huius correctionis iam Hotomannus suasit. Vulgo: *atque hactenus loquuntur. Etiam hac in instituendo etc.*

Pag. 289. v. 10. *in instituendo* — Guelf. B. C. omittunt *in.*

Pag. 289. v. 12. *sed ita, non ut iure, aut iudicio, ut denique recuperare amissam possessionem* — Perplacet Lambini ratio: *sed ita, non ut iure aut iudicio aut vi denique r. a. p.*

Pag. 289. v. 13. *ex iure civili* — Guelf. A. *iure civili.*

Pag. 289. v. 17. *maxime vigere* — Abest *maxime* Gu. A. B. C.

Pag. 289. v. 19. *celebratur* — Guelf. C. *celebrantur.*

Pag. 289. v. 19. *in prima arte* — Guelf. C. male omittit *prima.*

Pag. 289. v. 21. 22. *nec partes, nec genera* — Delendum arbitror *nec genera.* Inepte enim diceretur *alterius generis genera* proponere. In Guelf. A. est *neque natu-*

ram eius partis nec genera; unde fortasse colligas Ciceronem scripsisse: *neque naturam eius generis nec partes proponunt.*

Pag. 289. v. 23. *attentatum* — Guelf. A. Erl. *attactum.* Palat. nonus ap. Gruterum *intractatum*, octavus *attrectatum.*

Cap. XXIX.

Pag. 289. v. 27. *sive in infinitis consultationibus* — Vulgo hic additur *disceptatur*, quod nec necessarium est, et inter proxima *disceptari potest*, et *forensi disceptatione* auribus molestum; ut interpolationem potius quam Ciceronis manum prodere videatur. Itaque delevi.

Pag. 290. v. 7. *ecquid in re sit* — Vulgo *quid in re sit*, quod non respondet ei quod adiungitur exemplo: nam quum quaeritur: sitne in humano genere sapientia, non *quid*, sed *an quid* in humano genere sit, quaeritur.

Pag. 290. v. 13. *anquiritur* — Sic Guelf. B. rectius quam vulg. *inquiritur.*

Pag. 290. v. 24. *aut quum quaeritur* — Sic recte Pearcius pro vulg. *ut quum quaeratur;* nam *ut* h. l. notat exempla disiunctorum generum.

Pag. 291. v. 2. *et sintne tria* — Guelf. A. C. *ut sintne tria.* Sic et Mss. Harl. duo, it. Victor. Manut. Asc. Steph. Vulgo *aut sintne tria.* Sed *aut* hic praeponitur generibus disceptationum definitionis; *ut* vero exemplis; cumque hoc loco verba *sintne tria* uberius explicent illa *quot sint*, placuit nobis *et sintne tria.*

Pag. 291. v. 5. *describitur* — Gu. B. *describatur.*

Pag. 291. v. 13. *ut, aequumne sit* — Abest *ut* Guelf. A. B. C. Recte praeponendum iudicavit Pearcius.

Pag. 291. v. 19. *quid praestet* — *qui praestet* Gu. B.

Pag. 291. v. 23. *hominibus describuntur* — *viris describuntur* Guelf. A. *hominibus distribuuntur* Guelf. B.

Cap. XXX.

Pag. 291. v. 26. *officii disceptatione* — Gu. B. *officii disputatione.*

Pag. 291. v. 27. *cui loco* — Guelf. A. *quo in loco.*

Pag. 292. v. 7. *discrepuit* — Sic Gu. B. C. idemque est apud Nonium. Vulg. *discrepavit.*

Pag. 292. v. 8. *eadem enim sunt* — Guelf. A. *eadem sunt.*

Pag. 292. v. 9. *disputationibus* — Guelf. A. *disputatione.* Et sic Pearcius e compluribus Mss. et tribus vett. Edd. Videturque singularis h. l. plurali praestare.

Pag. 292. v. 10. *ac distributa* — Guelf. A. it. Mss. Grut. *atque tributa.*

Pag. 292. v. 12. *munus pensumque* — Guelf. B. *munus pensum.*

Pag. 292. v. 22. *natura, et genere, et universa re* — Malim *natura generis et universa re;* sicut paulo ante *generis vim.* Gulielmius commendabat lectionem duorum codd. Gallic. *naturae genere;* idque Gruterus in Pal. 1. 2. invenit. Sed hac lectione nihil lucramur ad sensum.

Pag. 292. v. 27. *vos traducendos* — Abest *vos* Guelf. B. *nos traducendos* Gu. C.

Pag. 293. v. 3. *procudenda* — Guelf. A. *procludenda* B. *procutenda*, vitiose. *Procudere linguam*, (ut Pindaru dixit χαλκεύειν γλῶσσαν ἐπ' ἄκμονι) nihil aliud est quam ἐπεξήγησις vocabuli *acuere*, ut Ernesti bene mo nuit, qui pro *neque procudenda* legendum censebat *atqu procudenda*, vel in *neque* intelligendum *solum* ex ante cedentibus.

Pag. 293. v. 4. *sed ornandum* — Guelf. A. *sed in enarrandum*. B. *sed onerandum metandum exarrandum* mire vitiosa scriptura. Scripsi autem Heusingero au ctore *ornandum complendumque*. Sic dicitur Orat. pro leg Manil. c. 8. *domicilia regis omnibus rebus ornata et referta* Vulgatum *onerandum* parum hic aptum est, ac dubio pro cul e librarii errore natum.

Pag. 293. v. 4. *maximarum rerum suavitate* — Vulg post *rerum* additur *et plurimarum*, quod rectius omitti Guelf. A. Nam *plurimarum* iam verbis *copia et varietat* designatur. Sed idem cod. habet *maxima rerum*, quo frustra probavit Heusingerus. Sic enim I. 2. dicitur *ma ximarum rerum scientia*. Et hoc loco de *rerum magnitu dine* agebatur, quae opponitur loquacitati rerum magna rum scientia destitutae.

Cap. XXXI.

Pag. 293. v. 6. *nostra est enim* — Guelf. B. *nostr enim*.

Pag. 293. v. 16. *quasi non illa sint propria rhetorum* — H. l. scribendum arbitror *oratorum*; quod referatur a illa: *aut aliquid de oratoris arte — praecipiunt*. Rhetore enir

enim semper apud Ciceronem eloquentiae magistri, seu scriptores de arte rhetorica appellantur. Hic autem, ut antea dixerat, *nostra est enim* (nempe oratorum) *ista prudentiae doctrinaeque possessio*, necesse est, ut ea, quae sequuntur, *oratorum* potius, quam *rhetorum propria* dicat.

Pag. 293. v. 18. *et regendis* — Omissum Guelf. A.

Pag. 293. v. 20. *quae quoniam iam* — Guelf. A. omittit *iam*, et sane commodius abesse videtur.

Pag. 293. v. 21. *expilati* — Guelf. A. B. *expoliati.* Quaedam edd. *compilati.*

Pag. 293. v. 23. *quo pertinent* — Guelf. A. *qua pertinent.* B. *ad quam pertinent.*

Pag. 293. v. 23. *et quam intuemur* — Vulg. *et quam intuentur.* At enim philosophi in libellis de arte oratoria non intuebantur civilem scientiam. Itaque rescripsi *quam intuemur*, nempe *nos oratores.*

Pag. 293. v. 25. *aetatem, sed quum fontes* — Guelf. A. B. C. *aetatem. Sed quum fontes* —.

Pag. 293. v. 28. *hauriamus* — Guelff. *hauriemus*, ut edd. vett. Recte hoc iam Lambinus correxit.

Pag. 293. v. 29. *acris acies* — Guelferb. A. *acris et alacer.*

Pag. 294. v. 2. *monstratas* — Guelf. A. *monstratis.*

Pag. 294. v. 5. *tam immensoque* — Sic Mss. apud Pearcium. Vulgo olim *tamque immenso.*

Pag. 294. v. 7. *consistere* — Male omissum Gu. A.

Pag. 294. v. 10. *existit ex rei natura quidam splendor in verbis* — Guelf. A. *existit ex re naturalis quidam splendor in verbis*, quae lectio nobis egregie placet, nisi quod

pro *ex re* malim *ex ea.* Nimirum: *si est honestas in rebus ipsis, existit ex ea* (honestate) *naturalis quidam splendor in verbis.* Brut. cap. 9. *naturalis nitor* opponitur *fucato.*

Pag. 294. v. 14. *et in universorum* — Guelf. A. *et universorum.*

Pag. 294. v. 16. *ad cognoscendum imitandumque* — Ms. apud Gruter. *cognoscendos imitandosque.*

Pag. 294. v. 16. *delegerit* — Sic recte Guelf. A. it. Mss. Pith. Mem. Pal. 1. 2. Ioann. Harl. 1. Mead. Et Pearcius apte comparavit locum Cic. de Off. II. 13. *quos sibi ipsi delegerint ad imitandum.* Vulg. *cognorit*, inepte h. l. quia praecedit *cognoscendum.*

Pag. 294. v. 20. *natura ipsa, si modo est excitata* — Sic rescripsi pro vulg. *exercitata*, in quo non vereor ne quis repugnet.

Pag. 294. v. 20. *labetur* — Guelf. A. *delabitur.*

Cap. XXXII.

Pag. 294. v. 22. *inquit* — Omissum Guelf. A.

Pag. 294. v. 24. *complexus* — Guelf. A. vitiose *compressus.*

Pag. 294. v. 29. *in omni orationis ratione* — Hoc male sonat; itaque Lambinus corrigebat: *in omni orationis genere;* quia tamen modo praecesserat *generis* vocabulum, malim *in omni oratoris ratione.* Sicut lib. I. c. 18. *de officio et ratione oratoris.*

Pag. 295. v. 2. *maxima illa* — Gu. A. *et maxime illa.*

Pag. 295. v. 3. *cuncta paene audiente Graecia* — Gu. A. *cun ta saepe audientibus Graecia.*

Pag. 295. v. 5. *nec solum has artes* — Vel intelligendum *se scire*, ἀπὸ τοῦ κοινοῦ, vel post verba *de rebus p. dicerentur* excidit *percepisse*, aut *scientia percepisse.* Respexit h. l. Quintil. Inst. Or. XII. 11, 21.: *ut Eleum Hippiam transeam, qui non liberalium modo disciplinarum prae se scientiam tulit, sed vestem et annulum crepidasque, quae omnia sua manu fecerat, in usu habuit.*

Pag. 295. v. 6. *continerentur* — Hoc praeferendum lectioni *continentur.*

Pag. 295. v. 7. *literarum cognitionem* — i. e. grammaticam, quod bene observavit Schneiderus in ep. ad Langerum p. 51.

Pag. 295. v. 11. *se sua manu confecisse* — Guelf. A. *sua manu confecisset.*

Pag. 295. v. 14. *appetierint* — Gu. A. *appeterent.*

Pag. 295. v. 15. *de Prodico Ceio* — Sic Guelf. B. C. Multi perperam *Chio.*

Pag. 295. v. 16. *quid de Thrasymacho* — Abest *quid* Guelf. A. B. C.

Pag. 295. v. 22. *aut, si est victus* — Omissum *victus* Guelf. A.

Pag. 295. v. 24. *et, ut tu appellas* — Guelf. A. *ut tu appellas.* B. *et tu appellas.*

Pag. 295. v. 24. *melior orator; sed hic, in illo* — Sic erat interpungendum; non, ut vulgo: *orator. Sed hic* — nam illa verba: *ipse ille Leontinus Gorgias*, quae erant longiore parenthesi interrupta, his verbis *sed hic* continuantur.

Pag. 295. v. 25. *in illo ipso* — Abest *ipso* Gu. A.

Pag. 295. v. 26. *vocaretur* — Guelf. A. *revocetur.*

Pag. 296. v. 3. *Atque ii* — Guelf. A. *sed hii.*

Pag. 296. v. 4. *dicendi auctores* — Guelf. A. B. C. *di- cendi doctores.*

Pag. 296. v. 7. *vel copia, vel gloria* — Guelf. A. *vel gloria, vel copia.*

Pag. 296. v. 8. *an Graecis vituperationis* — Nempe Graecos vel oratores, vel artis Rhetoricae magistros notat, qui sibi a philosophis partem doctrinae eripi passi sint.

Pag. 296. v. 9. *esse tribuendum statuam* — Gu. A. B. C. *statuam esse tribuendum.*

Pag. 296. v. 12. *paene obrutus* — Sic correxi vulg. *paene omnibus.* Esset enim immanis hyperbole, Crassum privatorum negotiis paene *omnibus* districtum fuisse. Itaque Ernesti malebat *omnium.* Sed concinnius est *obrutus*.

Pag. 296. v. 15. *districtus* — Gu. A. male *destrictus*.

Cap. XXXIII.

Pag. 296. v. 24. *diminutae* — Gu. A. C. *deminutae.*

Pag. 296. v. 27. *alios, qui oculis* — Non malum est quod addit Lambin. *alios, qui auribus.* Ita primum medici, qui morbos, ab iis, qui vulnera curaverint, discernuntur; deinde ex eorum genere, qui in singulis membris curandis versati sint, medici oculorum, aurium medicis opponuntur.

Pag. 297. v. 17. *haec proavi generi mei, Scipionis* — Recte a Pearcio sublatum comma post *proavi.*

Pag. 297. v. 25. *quia ius civile didicerat* — Guelf. A. B. C. *quia ius civile non didicerat*, pessime.

Pag. 297. v. 27. *Utroque* — Sic Guelf. A. it. Ms. Ioan. teste Pearcio. Sed B. C. *at utroque:* ut olim vulgo edebatur. Melius autem *at* hic omitti iam Pearcius docuit.

Pag. 298. v. 2. *idem facile optimus imperator* — Gu. A. *et idem optimus imperator.*

Pag. 298. v. 9. *excellit* — Guelferb. B. C. *excellet,* perperam.

Pag. 298. v. 11. *unum aliquid* — Ernesti scribendum putat *unum aliquod.*

Cap. XXXIV.

Pag. 298. v. 20. 21. *nam ut virtutis — ab illis exempla* — Guelf. A. C. *nam ut virtutes — ab illis exempla.* In A. simul omissum *exempla.*

Pag. 298. v. 27. *antea* — Guelf. A. *ante.*

Pag. 299. v. 9. *in eo vim* — Guelf. A. *in eodem vim.*

Pag. 299. v. 11. *clamator* — Guelf. A. *declamator.*

Pag. 299. v. 15. *quadraginta annos* — Guelferb. A. *XL annis.*

Pag. 299. v. 23. *animi ac virtutis magister* — Scil. qui doctrina sua, et monitis Dionem animosum ac fortem redderet.

Pag. 300. v. 2. 3. *aut Philolaum Archytas Tarentinus* — Guelf. A. B. *aut Philolaus Archytam Tarentinum.*

Cap. XXXV.

Pag. 300. v. 16. *prope* — Guelf. A. *proprie.*

Pag. 300. v. 17. *de Philocteta* — Guelf. A. *de Philoctete.* Pearcius auctoritate Mss. Io. Nov. Wag. Mead. Harl. 1. 2. it. Ed. Ven. Mediol. Man. edidit *Philoctetae,* quod Ernestius quoque probavit. Sed iure lectionem *de Philocteta* Heusingerus ad Cic. de off. III. 21. 5. defendit. Ut ibi dicitur *versus de Phoenissis* pro *versus ex Euripidis tragoedia, quae Phoenissae inscripta est,* sic h. l. *versus de Philocteta;* optimeque monet Heusingerus, ipsi Philoctetae *verba* quidem, non *versum* a Cicerone tribui potuisse. Versus autem erat hic: *Αἰσχρὸν σιωπᾷν, βαρβάρους δ' ἐᾷν λέγειν,* ad quem alludit Cic. ad Att. VI. 8. et Plutarch. adv. Colot. T. V. p. 528. ed. Wyttenbach.

Pag. 300. v. 19. *barbaros* — Guelf. B. C. vitiose *barbaris.*

Pag. 300. v. 19. *hic autem* — Abest *autem* Guelf. C.

Pag. 300. v. 20. *Ita ornavit* — Guelf. B. C. *itaque armavit.*

Pag. 300. v. 25. *et loquendi* — Guelf. A. *et eloquendi.*

Pag. 300. v. 25. *Nunc, sive* — Sic Guelf. A. B. C. ut vulgo. Male Ernesti *nunc si* reposuit.

Pag. 301. v. 1. *malet* — Sic Guelf. A. recte; idque iam Lambino placuit, quia praecedit *volet.*

Pag. 301. v. 2. *norit* — Guelf. B. *novit.*

Pag. 301. v. 3. *inscientiam* — Gell. Noct. Att. I. 15. *inscitiam.* Sed ibi quoque Gron. e Mss. *inscientiam.*

Pag. 301. v. 4. *suppetat* — Guelf. B. *suppetit.*

Pag. 301. v. 7. *stultitiam loquacem* — Gellius l. l. *stultam loquacitatem.*

Pag. 301. v. 14. *quae quamvis* — Guelferb. A. *quae quamquam.*

Cap. XXXVI.

Pag. 301. v. 21. *esset tributum* — Guelf. A. Ed. W. *erat attributum*, quod placet Ernestio. C. *esset attributum.*

Pag. 301. v. 22. *ac denuntiatum* — Omissum Guelf. A. Erl.

Pag. 302. v. 3. *omnem enim rerum* — Sic Mss. Ioan. Cant. Bod. Wag. Harl. 1. 2. it. Lamb. Alii olim *omnemque rerum.*

Pag. 302. v. 10. *cernere* — Guelf. B. *tenere.*

Pag. 302. v. 11. *aliquanto spissius* — Hoc non est, ut Pearcius putabat, *obscurius*, sed potius plenius, et ob copiam maiorem discendorum laboriosius.

Pag. 302. v. 17. *maxime* — Omissum Guelf. B.

Pag. 302. v. 20. *ista, quae tu* — Guelf. A. *istud, quod tu.*

Pag. 302. v. 27. *ista posse perdiscere* — Guelf. B. C. *posse ista perdiscere.*

Pag. 303. v. 1. *ex qua ipsa* — Debebat scribere, nisi forte scripsit: *ex quibus ipsis*, nam *ex ipsa cognitione* nemo potest aliquid nescire; sed ex rebus forensibus et communibus, quarum vulgaris cognitio ipsi sat magna videtur, potest *permulta* nescire.

Cap. XXXVII.

Pag. 303. v. 10. *requiris, inquit* — Guelf. A. *inquit, requiris.*

Pag. 303. v. 12. *non etiam scriptum requirit* — Gu. A. *non scriptum etiam requirit.*

Pag. 303. v. 13. *Sed geram morem* — Ed. Omnib. Lamb. *sed geram tibi morem*, concinnius, ut opinor. Et Lambinus *tibi* post *exponam* sustulit.

Pag. 303. v. 17. *conficitur* — Guelf. A. *compingitur.*

Pag. 303. v. 19. *coniuncte* — Guelf. A. *coniuncta.*

Pag. 303. v. 20. 21. *qui ex continuatis coniunctisque constat* — Guelf. A. *qui extenuatis coniunctis constat.*

Pag. 303. v. 21. *utemur* — Guelf. A. *utimur.*

Pag. 303. v. 26. *in propriis est igitur verbis illa laus* — Guelf. A. *in propriis igitur est illa laus*, omisso *verbis.*

Pag. 303. v. 27. *atque obsoleta* — Guelf. A. *aut obsoleta.*

Pag. 303. v. 28. *plenum quiddam et sonans inesse* — Guelf. A. *plenum quoddam consonans esse.* In C. quoque legitur *quoddam.*

Pag. 304. v. 2. *ponderandus* — Guelf. A. *ponderandus est.*

Pag. 304. v. 3. *Etiam hoc* — Guelf. A. *Itaque hoc.*

Pag. 304. v. 4. *quod vulgo de oratoribus ab imperitis dici solet* — Parum abest quin illud *ab imperitis* glossema esse putem τοῦ *vulgo.* Nisi forte *ab imperitis* idem sit, ac *ab imperitis adeo*, seu *vel ab imperitis*, qui nimirum artem non calleant dicendi, sed naturali quodam sensu iudicent. Si verum est *ab imperitis*, malim *vulgo* cum Guelf. B. delere.

Pag. 304. v. 5. *Bonis is verbis* — Guelf. A. melius *bonis hic verbis.*

Pag. 304. v. 8. *vitare vitium* — In ed. Omnib. *evitare vitium*, additurque, ut Guelf. A. *quamquam est magnum;* Gothofr. Victor. *quamquam id est magnum.* Sed hoc ab interpolatore primum inculcatum esse potest.

Pag. 304. v. 8. *verum tamen hoc quasi* — Guelf. A. *verum tamen hoc quasi hoc.* B. *veram iam in hoc quasi.* C. *verum iam in hoc quasi.*

Pag. 304. v. 8. *hoc quasi solum quoddam atque fundamentum est* — Heusingerus comparat Brut. c. 74. init.

Pag. 304. v. 11. *id esse a nobis quaerendum atque explicandum videtur* — Guelf. A. *id esse nobis quaerendum videtur.*

Cap. XXXVIII.

Pag. 304. v. 16. *prisca fere ac vetusta, et ab usu* — Guelf. A. *prisca atque vetustate ab usu.*

Pag. 304. v. 18. *quae sunt poëtarum licentiae liberiora, quam nostrae* — Guelf. A. *q. s. p. licentiae liberiora, quam nostra.* C. *licentia — nostra.* „Sed *nostrae* retinent Mss. Mead. et Harl. duo, ut et edd. Ascens. Steph. Manut. Streb. Lamb. aliorumque multorum. Saepe Cicero aliique scriptores subiungunt dativum casum voci *liberiora.* Sic Orat. c. 23. *quum haec duo ei liberiora fuerint.* Quintil. autem luculente confirmat veterem lectionem Inst. or. VIII. 5. *omnia liberiora poëtis, quam oratoribus.*" Pearcius.

Pag. 304. v. 19. *sed tamen raro* — Sic infra c. 52.

raro autem etiam pervetustis. Orat. 24. *sed etiam inusitata ac prisca sunt in propriis, nisi quod raro utimur;* quo loco convincitur Ernestii coniectura, *haud raro* praeferentis. *Raro* enim h. l. est idem ac *nonnumquam, interdum.*

Pag. 304. v. 20. *priscum aliquod verbum* — Vulgo *poëticum aliquod verbum.* Iam Pearcius, cui frustra obloquitur Ernestius, recte intellexerat, *poëticum* hic alienum esse, reponendumque censuerat *pervetustum*, quod recepissem, nisi *priscum* in eadem significatione esset eiusmodi, ut facilius a librariis in *poëticum* depravari posset. Ita enim Cicero c. 52. *ut translatis utamur frequenter, interdumque factis, raro autem etiam pervetustis.* Recte etiam Pearcius adhibuit Quintil. VIII. 3. *propriis dignitatem dat antiquitas — quaedam tamen adhuc vetera vetustate ipsa gratius nitent, quaedam etiam necessario interim sumuntur,* NUNCUPARE *et* FARI; ubi manifestum est eum ad hunc Ciceronis locum respexisse.

Pag. 304. v. 21. *Neque enim illud* — Abest *enim* Guelf. A.

Pag. 304. v. 23. *aut effari* — Guelf. A. *aut affari.* B. C. *aut fari.*

Pag. 304. v. 25. *et alia multa* — Mss. Cant. Harl. 1. Ioan. *aut alia multa*, quod recte probavit Pearcius.

Pag. 304. v. 27. *saepe videri solet* — Guelf. C. omittit *saepe*, rectius fortasse.

Pag. 305. v. 1. *omnem mihi exanimato* — Sic Guelf. A. B. C. Vulgo olim *mihi omnem ex animo.* Sed *omnem mihi* Bentleius defendit, ob metri trochaici leges: *exanimato* autem Pearcius confirmavit loco Quintil. VIII. 3.

,ac veteres ne EXPECTORAT quidem timuerunt, et sane :iusdem notae est EXANIMAT", ibique Pearcius *exanimato* egendum censet. Ipse enim Quintilianus ad hunc Ennii versiculum respexisse videtur. Ceterum hic versus ex Ennii Alcmaeone infra repetitur c. 58.

Pag. 305. v. 3. *Num non vis* — Guelf. C. *Num vero vis.*

Pag. 305. v. 5. *non nativa* — Sic rescribendum duxi pro vulg. *non nata.* Cic. Partitt. orr. c. 51. *Simplicia verba partim n a t i v a sunt, partim reperta.* Sic et Quintil. VIII. 8, 56.

Pag. 305. v 6. *vel saepe sine coniunctione* — Quae hic vulgo annectuntur: *verba novantur*, iam ab Ernestio uncis inclusa, e textu circumscripsi; sunt enim procul dubio spuria.

Pag. 305. v. 7. *baccarum ubertate inturgescere* — Sic Guelf. C. quod, ut exquisitius, recepi pro vulg. *incurvescere;* etsi idem occurrit Tusc. Qu. I. 28. Heusingerus, cui *inturgescere* placuisse videtur, comparavit Ovid. Tr. III. 12, 15 ubi ille, *turgescit*, inquit, *in arbore ramus.*

Pag. 305. v. 10. *celebravit* — i. e. frequentius usurpavit; ut enim hic *genuit* et *celebravit*, sic paulo post opponuntur *instituta* — *frequentata.*

Pag. 305. v. 11. *adhiberi* — Guelf. B. *haberi.*

Pag. 305. v. 15. *laetas esse segetes* — Vulgo abest *esse*, quod auctore Pearcio repetendum duxi; sic enim est Orat. 24. *laetas esse segetes.*

Pag. 305. v. 19. *quam alieno verbo exposuimus* — Vulgo *posuimus*, quod quum h. l. minus aptum sit, haud

sine causa correximus. Sic infra in eadem re: *propriis verbis exponi non potuit.*

Pag. 305. v. 20. *mutuationes* — Verissima est haec lectio edd. Waldarf. Lips. Ald., quam Ernesti ait postea neglectam esse. Atqui eam servaverunt Victor. Pearcius aliique. Vitiose autem complures, ut Omnib. ediderunt *mutationes.*

Cap. XXXIX.

Pag. 305. v. 26. *Similitudinis est — brevitas* — Haec paulo abruptiora sunt, ut credibile sit, aliquot verba intercidisse. Fortasse scripserat auctor: *Est autem translatio similitudinis ad verbum unum contracta brevitas.* Lambin. ita supplevit: *Translatio omnis similitudinis est* etc. Cf. Quintil. Inst. Or. VIII. 6, 8.

Pag. 306. v. 2. *ut illa* — Vulgo hic additur *omnia,* quod hic incommodum est, et quia paulo post sequitur, *omnia fere,* superfluum. Versus qui sequuntur Pacuviani priores citantur de Divinat. I. 14.

Pag. 306. v. 8. *largifluo* — Guelf. A. B. C. *largifico.*

Pag. 306. v. 8. *subita* — Guelf. B. *subito.*

Pag. 306. v. 16. *aut consilii* — Ed. Omnib. inepte addit: *aut minus.*

Pag. 306. v. 20. *is se circumvestit dictis, sepit sedulo* — Guelf. A. *is se circumvelet dictis saepe sedulo.* Olim edebatur: *iste circumvestit.* Pearcius *is se* legendum esse coniecerat, quam lectionem nunc Guelf. A. confirmat: cui forsan etiam obsequendum est, *circumvelat* pro *circumvestit* legendo.

Pag. 306. v. 24. *emissi — exponi* — Ed. Omnibon. *missi — exprimi.*

Cap. XXXX.

Pag. 306. v. 28. *delectentur* — Guelf. A. B. C. *delectantur;* ut multi edidere. Recte autem Lambinus et Ernestius coniunctivum intulerunt.

Pag. 307. v. 2. *quod per aes et libram agitur* — Pleniorem formulam Lambino auctore expressi, quam in hac re soleunem fuisse notum est. Vulgo: *quod per libram agitur.*

Pag. 307. v. 3. *quid non habeas* — Guelf. A. B. *quod non habes.*

Pag. 307. v. 4. *sed in suorum* — Guelf. B. *sed cur in suorum.* C. *sed cur suorum.*

Pag. 307. v. 4. *maxima copia, tamen* — Guelf. A. corrupte *maxima tamen inopia.* C. *maxima tamen in copia.*

Pag. 307. v. 7. *transilire* — Guelf. A. *transire.*

Pag. 307. v. 8. *et alia* — Guelf. A. non male omittit copulam.

Pag. 307. v. 11. *vel quod singulis verbis res, ac totum simile conficitur* — Malim *vel quod singulis verbis totum simile conficitur.*

Pag. 307. v. 12. *quae quidem sumta ratione est* — Operarum vitio quaedam edd. habent *summa ratione.* Ut hic dicitur *ratione sumta translatio*, sic paulo ante: *verba ratione translata.*

Pag. 307. v. 16. *dulcedo* — Guelf. C. *dulcitudo.*

Pag. 307. v. 19. *Nihil est autem* — Sic ex Heusingeri coniectura scripsimus. Vulg. *Nihil est enim.*

Pag. 307. v. 20. *possimus uti* — Guelf. A. *possumus uti.*

Pag. 307. v. 21. *duci potest* — Ed. Omnib. *induci potest.*

Pag. 307. v. 22. *potest autem* — Guelf. A. *potest enim*, male.

Pag. 308. v. 1. *Vive Ulysses, dum licet* — Iam Pearcius observavit, Ciceronem Acad. IV. 20. hunc Ennii versiculum paulo aliter extulisse: *Video, video te vivum, Ulysses, dum licet*, quae si vera fuerit Ennii lectio, verba *dum licet* referenda sunt ad ea, quae sequuntur.

Pag. 308. v. 1. *Ulysses* — Guelf. A. B. C. *Ulixes.*

Pag. 308. v. 2. *lumen radiatum rape* — Verbum *rape* in hoc versiculo omittit Guelf. A., quod fieri potest, si quae sequuntur, *non dixit, c a p e — sed r a p e*, cum *oculis — radiatum* connectantur. Pro *radiatum* Muretus Var. lect. II. 9. legendum opinabatur *radiantis*; vulgatum defendit Gesnerus in Thes. L. L. h. v. Et plane sic Sil. Ital. *splendor radiatus.*

Pag. 308. v. 4. *haberet enim moram sperantis diutius esse sese victurum* — Guelf. B. C. omittit *sese;* quod si placeat, sic intelligendum. Is qui Ulyssem in his tragici versiculis alloquitur, non dixit *cape*, sed *rape;* nam *cape* haberet moram sperantis, illum, Ulyssem scil. diutius victurum. Sed si *sese* verum est, significatur, *cape* dictum non esse ab Ulyssis amico, quia hoc verbum ei concederet moram hominis sperantis se diutius victurum.

Pag. 508. v. 11. *vel summa laus est verbi transferendi* — Sic Guelf. B. C. Ald. recte. At Guelf. A. Cant. Pal. 1. 2. Pith. Mem. Io. Wag. Harl. 1. et Lambin. *v. s. laus est in verbis transferendis*, quod certe melius est, quam *verbis transferendis*, ut est in Pal. 3. Mead. Harl. 2. Bal. item in Ed. Ven. Mediol.

Pag. 508. v. 14. *eorum animos, qui audiunt, trahet* — Rectius Guelf. A. *eorum animos, qui audient, trahet.* C. *qui audiunt, trahit.*

Pag. 508. v. 15. *Nolo dici morte* — Sic Mss. Cant. Norf. Ioan. Bal. Wag. Mead. Harl. 1. Mag. Nov. Idque cum Pearcio recepimus. Vulg. *nolo morte dici.* Ernestius verbum *dici* hic aut post ante *Glauciam* inculcatum esse suspicatur. Ceterum h. l. adhibuit Quintil. Inst. or. VIII. 6, 15.

Pag. 508. v. 18. *Nolo esse aut maius* — Hic subintelligendum est e superioribus *id quod translatum sit*; vel, si hoc remotius videatur, referri potest ad *simile*, quod proxime praecedit.

Pag. 508. v. 23. *Quidnam est — abnutas* — Bentleius in emendationibus ad Cic. Tusc. (quas nuper Rathius optimo consilio cum editione Davisiana recudendas curavit) III. 12. versiculis aptius ad metrum revocatis, (sunt autem Bacchiaci tetrametri) correxit *renutas.* Est autem versus Ennii ex Thyeste, ubi quum dixisset Thyestes:

Nolite hospites ad me adire, illico istim
Ne contagio mea bonis umbrave obsit:
Meo tanta vis sceleris in corpore haeret.

responderat Chorus:

Quidnam est, obsecro? quid te audiri abnutas?

Quod autem Cicero *abnutas* reprehendit, ex eo est, quod Thyestes non nutu solum, sed verbis etiam Chorum, ne propius accedat, absterret; ideoque verbum *abnutas* e angustius videbatur.

Pag. 308. v. 26. *illico istim* — Vulgo *istic.* Sed *istim* quod ἀρχαϊκῶς erat i. q. *istinc,* recte reposuit in Cic Tusc. III. 12. Wolfius ὁ πάνυ, quos libros accuratis sime, ut solet, recensuit: atque utinam animadversiones ad eos diutius nobis non invideret!

Pag. 308. v. 29. *prae posito saepe verbo* — Illud *saep* offendit Ernestium, sed, ut arbitror, iniuria. Nam ill ratio molliendi metaphoram duplex est, vel praeponend verbi, (quod in hyperbole Aristoteles Rhet. III. 7. 9 appellat προεπιπλήττειν τῇ ὑπερβολῇ) vel duriorem translationem iam pronuntiatam subsequentibus verbi excusandi. Alterum saepe fieri Cicero diserte monuit alterum silentio praeteriit.

Pag. 309. v. 3. *aliquanto mitius* — Vulg. additur *est* quod recte omittunt Mss. Ioan. Nov. Mag. Mead. Harl. 1 Et bene monet Pearcius, h. l. intelligendum esse *dicere* ex antecedentibus.

Pag. 309. v. 4. *deducta esse* — Sic Guelf. A. B. C.

Pag. 309. v. 5. *irruisse* — Guelf. A. *irrupisse.*

Cap. XLI.

Pag. 309. v. 7. *modus autem* — Gu. A. *modus enim,* male

Pag

Pag. 309. v. 7. 8. *Modus autem nullus est florentior in singulis verbis, nec qui plus luminis afferat orationi* — Ernestius hic lacunam asteriscis notavit, excidisse opinatus verba *quam ἀλληγορία.* In quo mirifice erravit. Nam ἀλληγορία non est in *singulis verbis*, sed in continuatis. Cicero potius negat ullum esse modum florentiorem *in singulis verbis* quam metaphoram s. translationem, quod vocabulum hic intelligitur e superioribus. Etsi enim plures modi s. tropi sunt, ut metonymia, synecdoche, de quibus paulo post agitur, recte tamen Cicero metaphoram omnibus his tropis, qui sunt in singulis verbis, ad ornatum et florem orationis anteponit. Ac si quis forte ἀλληγορίαν florentiorem diceret, pergit Cicero: *Nam illud quod ex hoc genere* (metaphorae) *profluit,* (sc. ἀλληγορία) *non est in uno verbo translato, sed ex pluribus continuatis connectitur, ut aliud dicatur, aliud intelligendum sit;* quibus verbis postremis Cicero graeci vocabuli ἀλληγορία etymon latine expressit. Ita Orat. c. 27. *Iam cum fluxerunt plures continuae tralationes, alia plane fit oratio. Itaque genus hoc Graeci appellant ἀλληγορίαν.* Quem locum si cum nostro comparaveris, suspicari liceat Ciceronem pressius sic scripsisse: *Nam illud quod ex hoc genere continuum profluit, non est in uno verbo translato, sed ex pluribus connectitur.*

Pag. 309. v. 12. *Neque me patiar iterum* — Guelf. B. omittitur *me;* et sic Lambin. In A. abest *iterum.*

Pag. 309. v. 23. *deinceps* — i. e. continuata.

Cap. XLII.

Pag. 310. v. 1. *Ne illa quidem traductio atque immutatio in verbo quandam fabricationem habet* — Ambiguum est, quomodo ista recte dicantur. Nam *metonymia*, quam ille *traductionem* s. *immutationem* dicit, non est in continuatione verborum, sed in verbis singulis. Sic *Africa* pro *Afris* est e singulorum verborum permutatione. Cicero autem hoc significat: in metonymia non fieri alicuius verbi novam quandam fabricationem sive nova compositione, ut in *saxifragis*, sive veram eius notionem in similem, ut in *mollitur mare*, mutando; sed tantum fieri unius verbi cum alio permutationem; ut quum pro *Afris* dicitur *Africa* etc.

Pag. 310. v. 2. *fabricationem habet* — Vulgo additur *sed in oratione*, quod manifesto est vel a librario vel a glossatore e superioribus repetitum, et hic prorsus alienum est. Nam metonymia nunquam est *in oratione*, i. e. in continuatione verborum, sed semper in singulis verbis.

Pag. 310. v. 3. *Africa* — Versus est Ennianus, quo Cicero utitur etiam in Orat. c. 27.

Pag. 310. v. 23. *quum inflexo commutatoque verbo* — Guelf. A. *cum inflexo immutatoque*, omisso *verbo*.

Pag. 310. v. 24. *cui sunt* — Guelf. A. *quo sunt*. B. C. *cum sunt*.

Pag. 311. v. 1. *At Romanus* — Guelf. B. C. *ut Romanus*. Versiculi sunt ex Ennii annalibus.

Pag. 311. v. 3. *aut quum ex pluribus intelligitur unum* — Lambinus correxit *unus*, quia in exemplo, quod sequi-

tur, Ennius pluraliter loquitur, *nos sumus Romani*, pro *ego sum Romanus.* Et sane si codices addicerent, *unus* cum Pearcio praeferrem. Ut nunc est, Ernestio assentior, non necessarium esse *unus*, quia idem tropus non in personis solum, sed etiam in rebus usurpari possit.

Pag. 511. v. 4. *fuvimus* — Ita antiquo more prosodiae causa scribendum esse monuit Pearcius. Vulg. *fuimus.* Ceterum *Rudini* verum est, non *Rutilli* aut *Rutuli*, quod habet Aldus. Cf. Lips. Antiq. lect. V. 2.

Pag. 511. v. 7. *saepe etiam* — Guelf. A. *etiam saepe.*

Pag. 511. v. 11. *pro magna* — Guelf. A. *pro longa*, idque verius, ut opinor.

Pag. 511. v. 15. *sunt translata quodam modo* — Nempe metonymia et synecdoche non sunt translata, ut metaphora, sed tamen eo modo translata, quo dicuntur tropi. In metaphora simile pro simili, in metonymia cognatum pro cognato, in synecdoche totum pro parte, aut pars pro toto ponitur. Conf. Orat. c. 27. quod hunc locum planissime illustrat.

Pag. 511. v. 21. *auribus consuetudinique parcendum* — Edd. Ven. Mediol. al. *parendum*, quod non est deterius. Sic Cic. Orat. c. 47. *consuetudini auribus indulgenti libenter obsequor.* Attamen *parcendum* praefero, quia praecessit: *quod tamen consuetudo f e r r e possit.* Qui enim in verbis vel priscis novandis vel novis faciendis hac moderatione utitur, ut non nimis abhorreat a consuetudine, is recte *parcere* consuetudini dicitur. Accedit quod hic adiungitur *auribus*, quibus in novitate verborum utique *parcendum* est, ne aspera quaedam iis obtrudamus.

Pag. 311. v. 23. *notat et illuminat* — Guelf. A. *illustrat et notat.* C. *notat et illustrat.*

Cap. XLIII.

Pag. 311. v. 25. *collocationem* — Guelf. A. vitiose *collationem.*

Pag. 311. v. 29. *coagmentatus* — Opponitur *hiulco; laevis* autem *aspero.*

Pag. 312. v. 1. *in soceri mei persona* — Sic optime Ms. Erl. e quo recepit Ernestius. Vulg. *soceri mei persona*, in quo durius omittitur *in.* Edd. Med. Asc. habent *personam*, quod quum ferri posse putabat Ernesti, quia recte dicatur *ludere personam*, aliud agebat. Nam apud Lucilium Crassi socer loquens inducebatur, isque Albucii affectatam compositionem perstringebat. Itaque Lucilius in Scaevolae, Crassi soceri, persona lusit Albucium, non Scaevolae ipsius personam lusit. Sic Orat. c. 44. Cicero ait illud vitium apud Lucilium scite exagitasse in Albucio Scaevolam.

Pag. 312. v. 1. *elegantissime id facere* — Abest *id* Guelf. A.

Pag. 312. v. 3. 4. *Quam lepide* — *Endo pavimento* — Vulgo sic edebantur versiculi:

> Quam lepide lexeis compostae, ut tesserulae omnes
> Arte pavimento, atque emblemate vermiculato.

Lambin. edidit *endo*, quod est Lucilianum et antiquum pro *in*, non autem, quod Pearcius somniabat, graecum *ἐν τῷ*. Quia tamen *arte* non videtur a librariis venisse,

et *omnes* post *tesserulae* frigidius adiectum videtur, malui: *ut tesserulae arte, Endo pavimento;* nempe in opere tessellato laus est, lapillos arctissime inter se iungi. Sed si *arte* eiiciendum sit, certe Pearcii interpunctio placet: *quam lepide lexeis compostae, ut tesserulae, omnes.* Ceterum hos versiculos Cicero iterum excerpsit Orat. c. 44. ad eosque alludit Brut. c. 74. Quintil. IX. 4. 115.

Pag. 312. v. 9. *idem illud scilicet, quod ille voluit, et ego vellem melius, quam Albucius* — Vulg. *idem illud scilicet, ut ille voluit et ego vellem; melius quam Albucius,* qua quidem interpunctione huic loco et sensus et urbanitas perit. Recte vero Ernestius *quod ille voluit.* Totius autem loci hic sensus est: Quid ergo iste Crassus, quid efficit? idem illud quod ille (Albucius) efficere voluit, (orationem numerosam,) et ego vellem melius efficeret, quam Albucius, h. e. ita ne affectata videretur concinnitas et puerilis. Suave est autem quod dicit *ego vellem*, quasi Crassus ille alius esset atque ipse.

Pag. 312. v. 14. *quae lenem* — Hoc Pearcius et Ernestius ex ed. Med. Asc. Ald. iure restituerunt pro *levem* s. *laevem.*

Pag. 312. v. 15. 16. *si verba extrema cum consequentibus primis* — i. e. verbi ultimas literas cum proxime sequentis primis.

Pag. 312. v. 16. *iungetis* — Guelf. A. *iungentur.*

Pag. 312. v. 17. *ut ne aspere* — Guelf. A. B. C. melius *ut neve aspere.* Sic supra; *ut neve asper eorum concursus, neve hiulcus sit.* Ceterum *aspere concurrant* de con-

sonantibus, *vastius diducuntur* de hiatu vocalium. De asperitate cf. Quintil. Inst. or. IX. 4, 37.

Cap. XLIV.

Pag. 312. v. 25. *Interspirationes enim, non defatigatione nostra* — Vulg. legebatur *interspirationis enim, non defatigationis nostrae*, in quo vitium inesse acute sensit Pearcius; sed emendationem inchoavit quidem corrigens *defatigatione*, non autem absolvit. Legendum enim etiam est: *interspirationes;* ut sensus sit, interspirationes, h. e. pronuntiandi intervalla, non defatigatione nostra neque librariorum notis, sed verborum et sententiarum modo interpunctas clausulas esse voluisse veteres eloquentiae magistros: plane ut Orat. 68. *oratio non aut spiritu pronuntiantis, aut interductu librarii, sed numero coacta debet insistere.* Ceterum *interspirationes* pluraliter positum occurrit c. 51. ubi *aequalibus interspirationibus uti* idem est quod *intervallis aequalibus* c. 48.

Pag. 313. v. 3. *poëtae, qui erant quondam iidem musici* — Vulgo *musici, qui erant iidem poëtae.* Sed transposui verba, quia Cicero deinde dicit, vocis moderationem et verborum conclusionem a poëtica ad eloquentiam traductam esse.

Pag. 313. v. 7. *ut et verborum numero, et vocum modo, vincerent aurium satietatem* — Recte vocabulum *delectatione*, vulgo post *vocum modo* inculcatum, spurium esse iudicavit Ernestius. *Verborum numerus* refertur ad versum, *vocum modus* i. e. melodia ad cantum.

Pag. 313. v. 13. *numerose cadere et quadrare et per-*

fici volumus — Guelf. A. *numerose sedere et quadrare et perficere volumus.* Legendum est, ni fallor: *numerose cadere et quadrari et perfici volumus.* Nam *quadrare* intransitive positum h. l. non satis aptum est. Quadrari autem orationem est rotundam effici, ut saepe.

Pag. 313. v. 14. *ex multis res una* — Guelf. C. *ex multis res ulla.*

Pag. 313. v. 16. 17. *incondite fundit, quantum potest* — Male omittitur *quantum potest* Guelf. A. Significatur enim, hominem imperitum dicendi incondite tantum verborum fundere, quantum possit, periodosque defatigatione, non arte terminare.

Pag. 313. v. 20. *vinxit modis et forma* — Guelf. A. *vinxit forma et modis.* Ed. Omnib. *iunxit modis forma.* Opinor autem scripsisse nostrum: *vinxit modo et forma,* sicut c. 45. *modum quendam et formam desiderat*, it. c. 44. *subsequitur modus et forma verborum.* Nempe *modus et forma* per ἓν διὰ δυοῖν est numerus oratorius. Ernesti tamen *modos* de pedibus, et *formam* de structura accepit; ita ut relaxatio in modis sit, quum non severe exiguntur pedes ad certum versus metrum; in forma, quum non tot exiguntur pedes, quot sunt in versu poëtico.

Pag. 313. v. 21. *relaxat* — Guelf. B. et C. *et relaxat.*

Cap. XLV.

Pag. 314. v. 3. *non enim sunt* — Ciceronianae consuetudinis potius esse: *non sunt enim*, bene monuit doctissimus Schaeferus in praefatione ad Plinii epistolas nuper editas.

Pag. 314. v. 3. 4. *alia sermonis, alia contentionis verba* — Nimirum *sermo* est familiaris et quotidianus, *contentio* autem oratio exquisitior in deliberationibus aut iudiciis publicis.

Pag. 314. v. 9. *Itaque ut tum graves* — Inserui *ut*, quod respondeat sequenti: *sic institutam nostram sententiam sequitur orationis genus.* Cf. Quintilian. Inst. Or. IX. 4, 69.

Pag. 314. v. 12. *idque ad omnem aurium voluptatem* — Sic Guelf. A. Vulg. *idque ad omnem rationem et aurium voluptatem;* in quo non intelligitur quid significet vocabulum *rationem.* Cf. Quintil. IX. 4, 9.

Cap. XLVI.

Pag. 314. v. 18. *incolumitatis* — Additur *etiam* temere e superiore versu repetitum Guelf. B. C.

Pag. 314. v. 21. *sua vi nutuque teneatur* — Pearcius ad h. l. recte: *Nutu*, inquit, i. e. momento seu pondere. Sic noster de N. D. II. 39. „undique ipsa, sc. terra, in sese nutibus suis conglobata"; de Fin. I. c. 6. „aliae declinabunt, aliae suo nutu recte ferentur"; Tusc. Dispp. I. 17. „ut terrena et humida suopte nutu et suo pondere in terram et in mare feruntur." Frustra igitur Clericus pro *nutuque* legi voluit *nexuque.*

Pag. 314. v. 23. *sensim* — Abest Gu. A.

Pag. 314. v. 24. *recessu suo* — Guelferb. A. *recessu* sine *suo.*

Pag. 314. v. 28. *excogitari* — Guelf. A. B. C. *cogitari*, fortasse verius.

Pag. 315. v. 1. *ceterarum* — Guelf. B. C. *ceterorum.*

Pag. 315. v. 3. *totamque formam quasi perfectam reperietis arte, non casu* — Si *quasi* h. l. cum *arte* coniungatur, hoc sensu: totamque formam ita venustam reperietis, ut ea quasi arte quadam, non casu perfecta esse videatur, tollitur incommodum, quod Lambinum offendebat, ut integrum locum non esse suspicaretur.

Pag. 315. v. 4. *Quid in arboribus* — Guelf. A. *quid in eis arboribus.* B. C. *quid in his arboribus*, utrumque male.

Pag. 315. v. 10. *cavernae* — Hanc lectionem praeter multos codd. a Pearcio laudatos confirmant Guelf. A. B. C. it. Erl. Vulg. *carinae.* Ceterum *cavernae* quae sint in navibus, Pearcius e Servio ad Virg. Aen. II. 19. docuit, cuius verba haec sunt: *Alii fustes curvos navium, quibus extrinsecus tabulae affiguntur, c a v e r n a s appellarunt.*

Pag. 315. v. 11. *quam mali? quae tamen* — Guelf. B. C. Victor. *quam mali, quam reliqua quae tamen.*

Pag. 315. v. 14. *Columnae et templa et porticus sustinent* — Guelf. A. *columnae templa porticus sustinent.*

Pag. 315. v. 16. *et ceterarum aedium* — Quia in sequentibus de solo Capitolii fastigio loquitur, malim *ut ceterarum aedium* παρενθέτως.

Pag. 315. v. 19. 20. *utilitatem fastigii templi dignitas consequuta est* — Vulgo ordine ad sententiam inepto *utilitatem templi fastigii dignitas consequuta est.* Nempe Cicero hoc innuit, fastigium esse inventum utilitatis ac necessitatis gratia; ex fastigii utilitate deinde templi dignitatem consequutam esse; id enim sequentia satis de-

clarant: „ut etiamsi (templum) in coelo statueretur — nullam sine fastigio dignitatem habere videatur."

Pag. 315. v. 20. 21. *in coelo statueretur* — Guelf. B. C. *in coelo Capitolium statueretur.* Agnoscis glossema, etsi idem est in compluribus codd. a Pearcio collatis. Rectius vero abest codd. Pal. 1. 2. a Grutero inspectis. In *statueretur* facile intelligitur *templum* e versu superiore.

Peg. 315. v. 21. *ubi imber esse non posset* — Gu. B *ubi imbres esse non possent.*

Pag. 315. v. 22. *habiturum esse videatur* — Guelf. A B. C. Victor. *habiturum fuisse videatur*, haud scio an melius. Tum nimirum *statueretur* pro *statutum esset* accipiendum haud infrequenti temporum enallage.

Pag. 315. v. 27. *id autem ita est suave* — Vulg. *id inventum ita est suave.* Sed hoc *inventum* librario debetur ad quartum abhinc versum (p. 316. v. 1.) oculis aberranti.

Pag. 315. v. 29. *perpetuare verba* — i. e. sine interpunctione pronuntiare.

Pag. 316. v. 1. *gratum est inventum* — Hic Purgoldus *inventum* deleri volebat, ne bis deinceps occurreret sed h. l. abesse non potest, quia sequitur *posset.*

Cap. XLVII.

Pag. 316. v. 6. *iambum et trochaeum frequentem segregat ab oratore Aristoteles* — Nempe Rhetoricorum lib. III c. 8. ὁ δ' ἴαμβος αὐτή ἐστιν ἡ λέξις ἡ τῶν πολλῶν διὸ μάλιστα πάντων μέτρων ἰαμβεῖα φθέγγονται λέ

γοντες. Δεῖ δὲ σεμνότητα γενέσθαι καὶ ἐκστῆσαι. Ὁ δὲ τροχαῖος κορδακικώτερος.

Pag. 316. v. 9. *insignes percussiones eorum numerorum* — h. e. in rhythmo iambico et trochaico facile animadvertitur ἄρσις et θέσις, quum sint minuti pedes, et saepius iidem recurrant, eoque *frequentiorem quasi pulsum habeant*, ut ait Quintil. IX. 4, 136. Nostri dicerent: *es herrscht darin ein zu sehr auffallender Tact.* Contrarium est *latentes sermonis percussiones* ap. Quintil. XI. 3, 108.

Pag. 316. v. 10. *Quare primum ad heroum nos dactyli, et anapaesti, et spondei pedem invitat* — Ubi autem hoc Aristoteles fecit? Imo potius heroum numerum grandiorem esse, quam ut orationi aptus sit, affirmavit. Rhet. III. 8. τῶν δὲ ῥυθμῶν ὁ μὲν ἡρῷος σεμνὸς καὶ οὐ λεκτικὸς, καὶ ἁρμονίας δεόμενος. Ipse Cicero alibi Aristotelis sententiam rectius enuntiat Orat. c. 57. *quod longe Aristoteli videtur secus, qui iudicat heroum numerum grandiorem, quam desideret soluta oratio, iambum autem nimis e vulgari esse sermone.* Itaque illa dum scriberet Cicero, quae h. l. Crasso loquenti tribuuntur, memoria eum fefellerit necesse est, nisi forte alio Aristotelis codice usus sit, in quo scriptum esset ὁ μὲν ἡρῷος σεμνὸς καὶ λεκτικὸς, (omissa particula οὐ) sicut hodieque in multis edd. Aristotelis legitur. Ceterum alia ratione Ciceronem erroris culpa liceret eximere, si vera esset lectio Guelf. B. C. *invitant;* tum enim hoc non Aristoteli, sed universe rhetoribus quibusdam tribueretur. Sed hanc lectionem vereor ut aliquis cum nexu antecedentium et consequentium verborum conciliare possit. Lambinus autem

operae pretium non fecit corrigendo: *quare plurimum ad heroos nos pedes, dactylum, anapaestum et sponde um invitat.*

Pag. 316. v. 14. *aut similitudinem versuum* — Pearcius e tribus codd. Ioan. Cant. Harl. 1. (non ex uno tantum, ut Ernestius falso tradit) dedit *aut similitudinem versus*, quod verius est, opinor.

Pag. 316. v. 14. *Aliae sunt geminae* — Scil. percussiones, quod vocabulum Nizolius in codice suo scriptum quoque legisse videtur. Sed legendum arbitror: *Aliis sunt geminae*, i. e. aliis numeris vel pedibus, ut paeonibus, sunt geminae percussiones.

Pag. 316. v. 14—16. *quibus hi tres heroi pedes in principia continuandorum verborum satis decore cedunt* — Vulg. *cadunt*, quod quem h. l. sensum habere possit, non invenio. Reposui *cedunt*; ex quo sententia fit aptissima: *quibus*, nempe paeonicis numeris, *hi tres heroi pedes*, dactylus, anapaestus, spondeus, *in principia continuandorum verborum* (h. e. in periodorum initia) *satis decore cedunt*, h. e. ita cedunt, ut clausulas paeonibus relinquant, ipsi autem decorum satis locum, periodorum initia, occupent.

Pag. 316. v. 22. *Atque illi philosopho ordiri placet a superiore paeone, posteriore finire* — Aristot. Rhet. III. 8. *ἔστι δὲ παιᾶνος δύο εἴδη ἀντικείμενα ἀλλήλοις. ὧν τὸ μὲν ἐν ἀρχῇ ἁρμόττει — ἕτερος δ' ἐξ ἐναντίας — οὗτος δὲ τελευτὴν ποιεῖ.*

Pag. 316. v. 26. *quod est acrius iudicium* — Lambinus emendabat: *quarum est acrius iudicium.*

Cap. XLVIII.

Pag. 317. v. 8. *sic est vere soluta* — Recte sic Guelf. A. Vulg. *sic et est vere soluta.*

Pag. 317. v. 11. *illud assentior Theophrasto, quod putat* — Vulgo *qui putat.* Sed post *illud assentior* necessario requiritur *quod.*

Pag. 317. v. 14. *ex illis modis* — Bene corrigit Becichemus *ex his modis*, ne ter intra paucos versiculos ponatur *ille.* Nisi forte cum Guelf. A. *ex istis modis* legere malis.

Pag. 317. v. 26. 27. *nisi quod hominum auribus vocem natura modulatur ipsa?* — Recepi lectionem ab Ursino in Mss. inventam, a Pearcio quoque e Mss. Pith. et Mem. enotatam, qui comparavit locum Orat. c. 18. *ipsa natura, quasi modularetur hominum orationem, in omni verbo posuit acutam vocem.*

Pag. 318. v. 5. *Quodsi continuatio verborum haec* — i. e. periodus. Sed h. l. incommodum est vocabulum *continuatio*, quia sequitur *continuata et producta;* malim igitur *complexio verborum*, ut c. 47. vel *comprehensio*, quo saepius utitur de periodo Orat. c. 66.

Pag. 318. v. 8. *membra illa* — i. e. κῶλα seu *membratim dicta;* male igitur in nonnullis cdd. ut Victor. *verba illa.*

Pag. 318. v. 10. *verborum ambitus, sic enim Graeci* — Nempe per vocabulum *ambitus* pressius reddit Graecum περίοδος.

Cap. XLIX.

Pag. 318. v. 25. *haec opera quotidiana* — Haud satis appositum est *opera;* itaque vel delendum, vel aptius vocabulum, ut *praecepta*, substituendum censeo. Alibi quoque in hac dicendi forma solis adiectivis utitur, ut I. 36. *si de istis communibus et pervagatis vix huic aetati audiendum putas.*

Pag. 318. v. 26. *et pervagata* — Olim in quibusdam edd. *et pervaga.* Recte autem *pervagata*, ut Orat. II. 29. et saepius, idque quamplurimis Mss. a Pearcio laudatis confirmatur.

Cap. L.

Pag. 319. v. 7. *quum exercitatione, tum stilo* — i. e quum usu dicendi, tum maxime scribendi exercitatione Sic paulo post: *consuetudo scribendi atque dicendi.*

Pag. 319. v. 8. *nobis* — Sic Guelf. A. C. probante Heusingero. Vulgo *vobis.*

Pag. 319. v. 12. *nobis* — Iterum hoc pro *vobis*, quod est in edd. ascivi e Guelf. A. B. C.

Pag. 319. v. 14. *conversiones habeat absolutas* — i. e periodos numerosas et rotundas.

Pag. 319. v. 15. *perpetuitate* — i. e. periodica oratione opponitur enim genus loquendi per κῶλα s. membra minutiora.

Pag. 319. v. 16. *carpenda* — Edd. Ven. Mediol. item aliquot Mss. apud Pearcium habent *capienda*, male. Sed *carpenda*, quod nihil aliud est, quam *incidenda*, perperam exponit Pearcius *discerpenda*, *laceranda.*

Pag. 319. v. 24. *aut paeone* — Hoc restitui e Guelf. A. B. C. Vulgo minus apte *et paeone*. Errabat autem Pearcius, quum h. l. legendum esse putabat *paeone posteriore*, quia de modo finiendarum sententiarum agatur, in fine autem periodi paeoni posteriori locus sit. Atqui h. l. de initio periodi Crassus loquitur; etenim *eorum verborum*, inquit, *iunctio nascatur*, i. e. incipiat, *a proceris numeris*. Quod autem antea dicitur: *sententiae verbis finiantur*, hoc non ad finem periodorum pertinet, sed omnino numerosam orationem designat.

Pag. 319. v. 25. *varie distincteque considat* — i. e. clausulae periodorum sint variae et inter se diversae.

Pag. 320. v. 1. sqq. *Clausulas autem* — Cum h. l. comparandus est Quintil. Inst. Or. IX. 4. 61. sqq.

Pag. 320. v. 13. sqq. *quos aut choreos, aut heroos, aut alternos esse oportebit, aut in paeone illo posteriore — aut ei pari cretico* — Quem hic choreum vocat, is tribus brevibus syllabis constat et vulgo tribrachys vocatur. Sic Orat. c. 64. Postrema autem verba *aut in paeone — cretico* nondum satis expedita sunt. Pearcius post *cretico* addendum censebat *finire*. Sed hoc nihil egemus, quia de *extremis pedibus* hic agitur, inepteque diceretur *extremus pes finit in paeone*. Ac si, quod Ernestio in mentem venerat, adderemus *finiendum*, nihilo esset commodius. Itaque praestat vulgatam tenere, sed hac lege, ut *alternos* choreos et heroos in numero, qui constet ex paeonibus vel creticis, inesse significetur. Nam si clausula sit ex duplici paeone ⏑⏑⏑ — ⏑⏑⏑ —, inest choreus (⏑⏑⏑) alternans cum dactylo (— ⏑⏑); sin paeone et cretico

constet ⏑⏑⏑— —⏑—, inest choreus cum spondeo. Lambinus nodum potius discidit, quam solvit, reponendo *aut paeonem aut ei parem creticum.*

Pag. 320. v. 22. *ingeniosi ac memoris* — Nempe *memor* est memoria valens, ut supra II. 32. *memores oratores.* Nihil igitur opus est, quod Purgoldo in mentem venit, corrigere *mediocris.* Est autem hic conclusio a maiore ad minus. Si Antipater potuit versus ex tempore fundere, quod maius ac difficilius est, quanto facilius nos numeros in oratione consequemur?

Cap. LI.

Pag. 321. v. 1. sqq. *Omnes enim tacito quodam sensu sine ulla ratione, quae sint in artibus recta ac prava, diiudicant* — Haec vulgo legebantur sic: *omnes enim tacito quodam sensu, sine ulla arte aut ratione, quae sint in artibus ac rationibus recta et prava, diiudicant;* in quibus inepta quaedam interpolata et verum sensum turbantia eiecimus. Similiter Quintil. IX. 4. 117. *docti rationem componendi intelligunt, etiam indocti voluptatem.*

Pag. 321. v. 14. *ut aut contractione brevius fieret* — Scil. *aliquid.* Nam quod Pearcius suasit *fierent*, id esset praeposterum et soloecum.

Pag. 321. v. 17. *conventus* — Guelf. A. *concentus,* cuius quidem lectionis vestigia Ernesti in cod. Erl. deprehendit. Fortasse legendum: *non modo catervae in concentu, sed etiam ipsi sibi singuli discrepantes.*

Pag. 321. v. 22. *nisi naturam moveat* — Lectionem unice veram praebent edd. Ven. Mediol. Steph. Asc. Manut. Lamb.

Lamb. Accedunt codd. Norf. Mag. Harl. 2. Ioan. Bod. Gu. B. C. Alii male *natura,* quod Ernestius, quia meliorem lectionem non intelligebat, uncis circumscripsit. Sensus autem non est adeo dificilis, ut morari Ernestium debuerit. *Ars quum a natura profecta sit,* h. e. quum orta sit a natura sensuum nostrorum, *nisi naturam* sensuum *moveat ac delectet,* etiam in imperitis hominibus, artis eiusque praeceptorum ignaris, nihil sane egisse videatur.

Pag. 322. v. 2. *maxime autem a Graecia vetere celebrata* — Post haec verba turpissimum legitur in Mss. et Edd. emblema: *Quibus utinam similibusque de rebus disputari quam de puerilibus his verborum translationibus disputari maluissetis.* Quod ita ineptum est atque alienum, ut nullo modo id Crasso Cicero tribuere potuerit. Quum enim ille supra summum orationis ornamentum in translationibus agnovisset, nullum in verbis modum florentiorem, aut qui plus orationis afferat orationi, esse iudicasset, quomodo nunc sui immemor pueriles appellaverit translationes! Ascripsit igitur hanc ῥῆσιν grammaticus aliquis, qui vellet antiquitatis studiosus haberi, et artis rhetoricae praecepta fastidiret.

Pag. 322. v. 11. *aut nonnulli singula etiam verba dicebant* — Lambin. maluit *singula etiam verba numerose dicebant.* Sed additamento non est opus. Nam terna, bina, singula verba dicere h. l. est tria tribus, duo duobus, omninoque paria paribus opponere.

Pag. 322. v. 12. *qui in illa infantia naturale illud, quod aures hominum flagitabant, tenebant tamen* — Ernestius: *qui in illa infantia naturali illud, quod aures ho-*

minum flagitabant, tradebant tamen, constructione verborum impedita, nec sensu satis idoneo. Pro *tradebant* in Guelf. A. B. C. est *tenebant;* idque Victorius aliique cum *infantia naturali* coniungunt; sed pro *naturali* Pearcius e Mss. duobus dedit *naturale*, quod habet etiam Erl. Sic optima exit sententia: qui etsi infantes erant, tamen id, quod naturae consentaneum erat, et quod aures hominum flagitabant, tenebant.

Cap. LII.

Pag. 322. v. 21. *sed tamen teres* — Ed. Paris. *et tamen teres.*

Pag. 323. v. 2. *decentiam* — Ed. Paris. *condecentiam.*

Pag. 323. v. 5. *innumerabiliter* — Ita rescripsi e Gu. A. pro vulg. *innumerabiles*, sensu postulante. Nam *formantur sententiae paene innumerabiles*, esset i. q. innumerabiles sunt sententiae, quarum sint figurae. Verum id postulabat loquentis consilium, ut diceretur, figuras verborum ac sententiarum adeo multiplices esse, ut earum modi sint paene innumerabiles.

Pag. 323. v. 9. *etsi facitis* — De *faciendo* hic non agebatur. Itaque legendum arbitror: *etsi sat scitis.*

Pag. 323. v. 13. *raro etiam* — Sic Guelf. C. recte. Vulg. *raro autem etiam.*

Pag. 323. v. 16. sqq. *tum est quasi luminibus distinguenda et frequentanda omnis oratio sententiarum atque verborum* — Quia paulo ante praecesserat *in perpetua oratione*, Purgoldus verba *omnis oratio* delenda putabat in observationibus ad aliquot auctores editis, quarum

qui censuram egerat vir doctus in ephemeridibus literariis (*Allg. Lit. Zeitung a.* 1802. scida 210.) etiam *sententiarum atque verborum* melius abesse opinabatur. Sed haec necessario servanda sunt, quia transitum faciunt ad explicationem, quae sequitur, figurarum. Neque vero non defendi potest *omnis oratio*, quia verba *in perpetua oratione quum — tenuerimus* membrum faciunt ab eo quod, sequitur constructionis diversitate seiunctum.

Cap. LIII.

Pag. 323. v. 19. *commoratio* — Hanc figuram explicat Herenn. IV. 45. In Guelf. A. est *commemoratio.*

Pag. 323. v. 20. *illustris explanatio* — Eadem quae Herenn. IV. 42. dicitur *expolitio.*

Pag. 323. v. 21. *sub aspectum paene subiectio* — *Demonstrationem* appellat A. ad Herenn. IV. 55. Quintil. IX. 2, 40. „Illa vero, ut ait Cicero, *sub oculos subiectio* tum fieri solet, quum res non gesta indicatur, sed ut sit gesta ostenditur, nec universa, sed per partes, quem locum proximo libro subiecimus *evidentiae*, et Celsus hoc nomen isti figurae dedit. Ab aliis ὑποτύπωσις dicitur proposita quaedam forma rerum ita expressa verbis, ut cerni potius videatur quam audiri."

Pag. 323. v. 26. *praecisio* — Sic edidi pro vulg. *percursio.* Nam Quintilianus, qui totum h. l. exscripsit Inst. Or. IX. 1, 27. legit *praecisio*; idemque IX. 2, 58. eandem innuit, quum dicit, esse aliam non quidem reticentiam, quae sit imperfecti sermonis, sed tamen *praecisam*, velut ante legitimum finem, orationem; et vesti-

gia huius lectionis sunt in lectione Guelf. A. B. C. *percussio*, ex qua deinde ab aliis factum est *percursio*. Denique *praecisio* iam est in quibusdam edd. vett. ut Paris. Lips. Ernesti lectionem *percursio* defendit, quia opponatur *commorationi*. At opponitur potius *explanationi*: ac si illud esset, recte tamen *commorationi* in aliqua re etiam *praecisio* posset opponi.

Pag. 323. v. 26. 27. *et plus ad intelligendum, quam dixeris, significatio* — Quintil. IX. 1, 27. legit: *et ad plus intelligendum q. d. s.* Alibi IX. 2, 3. simpliciter *plus quam dixeris significationem* appellat, ut hic quoque *ad intelligendum* e glossemate accessisse suspicari possis. Herenn. IV. 53. „*Significatio* est, quae plus in suspicione relinquit, quam positum est in oratione.“

Pag. 323. v. 27. *et destricte concisa brevitas* — Vulg. *et distincte concisa brevitas.* Sed cod. Iens. apud Quintil. IX. 1, 28. *districte*, in quo verae lectionis *destricte* vestigium latet. Haec figura Herenn. IV. 19. his verbis describitur: „Membrum orationis appellatur res breviter absoluta sine totius sententiae demonstratione — hoc modo: *Et inimico proderas, et amicum laedebas.*“ — Ac fortasse locus sit suspicandi, Ciceronem scripsisse *destricta incisis brevitas*, sicut Orat. cap. 67. forma per incisa loquendi cum pugiunculis comparatur.

Pag. 323. v. 28. *extenuatio* — Quae Herenn. IV. 38. dicitur *deminutio.*

Pag. 323. v. 28. 29. *et huic adiuncta illusio* — Est quae dicitur *ironia* Quintil. VIII. 6, 54. Eam *extenuationi adiunctam* vocat, quia, ut in ironia contrarium

eius intelligitur, quod dicimus, sic in extenuatione minus dicimus, quam intelligi volumus.

Pag. 324. v. 1. *ab re degressio* — Vulg. *et ab re longa digressio.* Sed *longa* abest Quintil. IX. 1, 28. et Guelf. A. Contra B. C. habet *non longa.* Nempe quoniam glossator aliquis *longa* addiderat, respiciens ad breviorem degressionem infra memoratam, inde alius fecit *non longa.* *Degressio* verior scriptura est. Aliud est *digressio.*

Pag. 324. v. 3. 4. *propositio* — *seiunctio* — Est eadem, quae Herenn. IV. 26. uno verbo appellatur *transitio.*

Pag. 324. v. 4. *et reditus ad propositum* — Haec temere ex antecedentibus repetita sunt, et expungenda. Sic Orat. c. 39. postquam dixit: *ut declinet a proposito deflectatque sententiam,* semel tantum sequitur *ut se ipse revocet.*

Pag. 324. v. 5. *et iteratio* — Sic Orat. l. l. *ut, quae dixit, iteret.*

Pag. 324. v. 5. *et rationis apta conclusio* — Guelf. B. C. *et orationis a. c.* male. Nam Orat. c. 40. dicitur: *ut argumentum ratione concludat.* Herenn. IV. 30. simpliciter appellatur *conclusio.*

Pag. 324. v. 6. 7. *veritatis superlatio atque traiectio* — Nempe ὑπερβολή, cuius vocabuli etymon imitatus est Cicero vertendo *traiectio.* Herenn. IV. 33. est *superlatio:* idemque Cic. Orat. c. 40. appellat *supra ferre quam fieri possit.*

Pag. 324. v. 7. *rogatio* — Est figura, qua interrogando adversarium urgemus non exspectantes, quid ille

respondeat. Sic Orat. 40. *ut interrogando urgeat.* De ea fuse agitur Quintil. IX. 2, 6. sqq.

Pag. 324. v. 7. 8. *atque huic finitima quasi percontatio, expositioque sententiae suae* — Recte haec coniungenda esse vidit Pearcius, estque idem schema, quod Cicero Orat. 40. ita describit, *ut ad interrogata sibi ipse respondeat.* De eodem Quintil. IX. 2, 15. „Cui diversum est, quum alium rogaveris, non exspectare responsum et statim subiicere. *Domus tibi deerat? at habebas. Pecunia superabat. At egebas.* Quod schema quidam *per subiectionem* vocant.“ Cf. ad Herenn. IV. 23.

Pag. 324. v. 10. *dissimulatio* — Est illud genus ironiae, quod Cicero tractavit Caesaris ore lib. II. c. 67. quod quomodo, ut schema, ab ironiae tropo differat, luculenter exposuit Quintil. IX. 2, 44.

Pag. 324. v. 10. sq. *quae est periucunda, quum in oratione non contentione, sed sermone tractatur* — Haec omissa Guelf. A. servavit autem Quintilian. IX. 2, 29. eademque respexit IX. 2, 96. Quare Ernestius minime ea debebat uncis includere, quasi spuria essent. Sensus autem planus est: hanc dissimulationem in oratione magis iis locis aptam esse, qui sint sermoni propiores, quam vehementibus et contentiosis.

Pag. 324. v. 12. *dubitatio* — Quintil. IX. 2, 19. ad Herenn. IV. 29.

Pag. 324. v. 13. *distributio* — Haec est *divisio rei in partes* Orat. 40.

Pag. 324. v. 13. *correctio* — Alia est correctio inter figuras verborum Herenn. IV. 26. Utriusque mentionem

facit Quintil. IX. 3, 88. Quod autem hic IX. 2, 17. inter genera προλήψεως refert *emendationem*, id vereor ne librariorum vitio debeatur. Exemplum enim, quod affert: *Rogo ignoscatis mihi, si longius sum evectus*, nihil habet cum *emendatione* commune. Itaque ibi pro *emendatio* vel *excusatio* legendum, vel *deprecatio*.

Pag. 524. v. 14. *a te ipse* — Recte sic Ernesti. Vulg. *a te ipso*, quod est etiam apud Quintil. IX. 1, 30. Ceterum hoc *a te ipse reiicias*, notat figuram, quae Orat. 40. his verbis designatur: *ut aliquid relinquat ac negligat;* in quo utique species est correctionis, ut in illo Virgiliano: *Quos ego . . . sed praestat motos componere fluctus.*

Pag. 524. v. 14. *praemunitio* — Quintil. IX. 2, 17. „Est enim quaedam *praemunitio*, qualis Ciceronis contra Q. Caecilium, quod ad accusandum descendat, qui semper defenderit."

Pag. 524. v. 16. *traiectio in alium* — Sic multi codd. Mss. apud Pearcium, item Guelf. A. B. C. quod, ut ille vidit, praeferendum est lectioni *reiectio*, etsi ea quoque Quintiliani textum occupavit IX. 1, 30. qui tamen *traiectio* legisse videtur, quoniam deinde IX. 2, 4. ubi de Ciceronianis figuris agit, his verbis in eadem re utitur: *removere a se, in alium traiicere.*

Pag. 524. v. 17. *communicatio* — Quintil. IX. 2, 20.

Pag. 524. v. 18. *morum ac vitae imitatio* — Hanc A. ad Herenn. IV. 50. *notationem* vocat. Ac nisi me omnia fallunt, Cicero hoc quoque loco scripsit *morum ac vitae notatio*, sicut Orat. 40. eandem figuram his verbis designat: *ut hominum mores sermonesque describat.*

Pag. 324. v. 19. *vel in personis, vel sine illis* — h. e. ut vel personas ipsas, quarum mores notentur, loquentes inducat orator, vel describat tantum, non etiam loquentes faciat.

Pag. 324. v. 21. *personarum ficta inductio* — Nimirum quae Graece vocatur προσωποποιΐα, qua orator a Cicerone Orat. 40. dicitur *muta quaedam loquentia inducere.* Hanc A. ad Herenn. IV. 53. *conformationem* appellat.

Pag. 324. v. 22. *descriptio* — Haec figura Orat. 40. omittitur. Quae sit, exponit A. ad Herenn. IV. 39. et, ut solet, exemplis illustrat.

Pag. 324. v. 23. *erroris inductio* — Est id, quod Or. 40. oratori his verbis commendatur: *ut ab eo, quod agitur, avertat animos.* Ideoque eam *aversionem* vocat Quintil. IX. 2, 39. Graece est ἀποπλάνησις, ut recte monuit Io. Theoph. Ernesti lex. rhet. Lat. h. v.

Pag. 324. v. 23. *ad hilaritatem impulsio* — Ut Or. 40. *ut saepe in hilaritatem risumve convertat.*

Pag. 324. v. 23. *ante occupatio* — Orat. 40. *ut ante occupet, quod videat opponi.*

Pag. 324. v. 24. *similitudo et exemplum* — Herenn. IV. 45. 49.

Pag. 324. v. 25. *digestio* — Haec est illa figura, qua, ut ait Orat. 40. is, qui dicit, *aliud alii tribuens dispertit*, eaque apud A. ad Herenn. IV. 35. vocatur *distributio.*

Pag. 324. v. 25. 26. *interpellantis coërcitio* — Haec verba inserui ex Quintiliano IX. 2, 2. etsi ea cap. 1. ubi locum nostrum integrum descripsit, nunc apud eum non leguntur. Sic Orat. 40. *ut interpellatorem coërceat.*

Pag. 324. v. 25. *contentio* — Herenn. IV. 45.

Pag. 324. v. 25. *reticentia* — Eadem figura, quam A. ad Her. IV. 27. *occultationem* vocat. Quintilianus ἀποσιώπησιν intelligit IX. 2, 54.

Pag. 324. v. 26. *comminatio* — Vulg. *commendatio*; etiam apud Quintil. IX. 2, 52. Sed ex Orat. c. 40. ubi in huius figurae loco praecipitur oratori, *ut denuntiet, quid caveant*, plane intelligitur, hic legendum esse *comminatio*. Hanc figuram Quintil. IX. 2, 103. appellat *minas* i. e. κατάπληξιν.

Pag. 324. v. 27. *vox quaedam libera, atque etiam effrenatior* — Sic Guelf. B. C. recte; item Quintil. IX. 1, 52. Vulgo *atque etiam effrenatio*. Ac fortasse *effrenatior* cum *iracundia* copulandum, ut sit *vox iracundiâ effrenatior*, quod ex loco simili Orat. 40. colligitur, ubi pro eadem figura dicitur: *ut liberius quid audeat, ut irascatur etiam*.

Pag. 324. v. 29. *declinatio brevis a proposito* — Hanc tractat Quintil. IX. 2, 56. ad h. l. respiciens.

Cap. LIV.

Pag. 325. v. 5. *vel ad usum communitio* — Vulg. *comminatio*, sed hoc fere idem esset atque id quod sequitur *petitio*; itaque ut arma partim ad muniendum corpus, partim ad feriendum adversarium gerimus, aut ut simili loco c. 52. dicit, *vitandi feriendique causa*, sic h. l. *communitio* opponitur *petitioni*.

Pag. 325. v. 6. *ad venustatem apta tractatio* — Recepi Ernestii emendationem, sensu postulante. Vulg. *ad venustatem ipsa tractatio*.

Pag. 325. v. 7. *geminatio* — Est quae graece dicitur ἀναδίπλωσις. Iul. Rufinian. de schem. lex. c. 7.

Pag. 325. v. 8. *et paulum immutatum verbum atque deflexum* — Est *annominatio*, quam exponit A. ad Her. IV. 21.

Pag. 325. v. 9. *a primo repetitio* — Quam ἀναφορὰν vel ἐπαναφορὰν dicunt Graeci, Aquila Rom. de figg. c. 34. *repetitionem* item Herenn. IV. 13.

Pag. 325. v. 9. *tum in extremum conversio* — Exempla dat Herenn. IV. 13. Antistrophen vocat Aquila Rom. ib. c. 35. Epiphoram Rutil. Lup. I. 8.

Pag. 325. v. 9. 10. *et in eadem verba impetus et concursio* — His verbis designatur *complexio* (s. συμπλοκὴ Aquilae Rom. ib. c. 36. κοινότης Rutilio Lupo I. 9.) Herenn. IV. 14. qua figura et repetitur idem primum verbum saepius et crebro ad idem postremum revertimur.

Pag. 325. v. 11. *et adiunctio, et progressio* — Quaenam hae figurae sint, ex Orat. 39. intelligitur, ubi eae sic describuntur: *aut adiungitur idem iteratum, aut idem ad extremum refertur.* Priore figura duo adiuncta, vel in contrapositis, vel in comparativis repetuntur. Exemplum suppeditat Quintilian. IX. 3, 32. Altera est, quam Iul. Rufinian. de schem. lex. παλιλλογίαν, latine *egressionem* vocat, quum verbum, quod in prima sententia est ultimum, in sequente primum fit.

Pag. 325. v. 12. *et eiusdem verbi crebrius positi quaedam distinctio* — Hoc est (Orat. 40.) *quum continenter unum verbum non in eadem sententia ponitur;* Herennia-

nus *traductionem* vocat, e. c. *amari iucundum est, si caveatur, ne quid insit amari.*

Pag. 325. v. 13. *revocatio verbi* — Eadem quae *conduplicatio* vocatur Herenn. IV. 28.

Pag. 325. v. 14. *quae similiter desinunt, aut quae cadunt similiter* — Explicat A. ad Herenn. IV. 20. ὁμοιοτέλευτον et ὁμοιόπτωτον Aquilae Romano 25. 26.

Pag. 325. v. 15. *aut quae paria paribus referuntur* — Nempe ἰσόκωλα Aquilae Rom. 27.

Pag. 325. v. 16. *inter se sunt similia* — Ea quae dicuntur πάρισα Aquilae Rom. 24.

Pag. 325. v. 16. *gradatio* — Herenn. IV. 25.

Pag. 325. v. 16. *conversio* — Hanc *commutationem* appellat Herenn. IV. 28.

Pag. 325. v. 17. *verborum concinna transgressio* — Explicat Quintil. IX. 3, 91. „Verborum autem concinna transgressio, id est hyperbaton, quod Caecilius quoque putat schema, a nobis est tropis interposita." (Sic enim ibi legendum. Vulgo abest *tropis.*) Agit autem de hyperbato Quintil. lib. VIII. extr.

Pag. 325. v. 17. *contrarium* — Est quod tractat Herenn. IV. 18.

Pag. 325. v. 18. *dissolutum* — Est ἀσύνδετον, cum demtis coniunctionibus dissolute plura dicuntur, ut ait Cic. Orat. c. 39. *Dissolutionem* appellat Quintil. Inst. Or. IX. 3, 50. Iul. Rufinian. de schem. lex. 18.

Pag. 325. v. 18. *declinatio* — Figuram Orat. c. 39. non habet, sed eius loco *praeteritionem* affert his verbis: *quum aliquid praetereuntes, cur id faciamus, ostendimus.*

Est autem declinatio figura, qua idem verbum declinatum repetitur, graece *ἀντιμεταβολή*. Quintil. IX. 3, 85.

Pag. 325. v. 18. *reprehensio* — Intelligitur sui ipsius reprehensio. Or. 39. *aut quum corrigimus nosmetipsi quasi reprehendentes.*

Pag. 325. v. 19. *imminutio* — Quam auctor ad Her. IV. 38. *deminutionem* vocat. De toto hoc loco, qui sequitur, bene iudicat Quintilianus Inst. Or. IX. 3, 90. seqq. „Nam inprimis M. Tullius multa in tertio de oratore libro posuit, quae in Oratore postea scripto, transeundo videtur ipse damnasse; quorum pars est, quae sententiarum potius, quam verborum sit, ut *imminutio*, *improvisum*, *imago*, *sibi ipsi responsio*, *degressio*, *permissio*, *contrarium*, hoc enim puto, quod dicitur *ἐναντιότης*, sumta ex adverso probatio. Quaedam omnino non sunt figurae, sicut *ordo*, *dinumeratio*, *circumscriptio*, sive hoc nomine significetur comprehensa breviter sententia, sive finitio. Nam et haec Cornificius atque Rutilius schemata *λέξεως* putant. — Et *mutatio*, quae si ea est, quam Rutilius *ἀλλοίωσιν* vocat, dissimilitudinem ostendit hominum, rerum factorumque, si laxius fiat, figura non est; si angustius, in *ἀντίθετον* cadet; si vero haec appellatio significat *ὑπαλλαγὴν*, satis de ea dictum est. Quod vero schema est *ad propositum subiecta ratio?* Utrum quod Rutilius *αἰτιολογίαν* vocat? Nam de illo dubitari possit, an schema sit distributis subiecta ratio. Quod apud eundem primo loco positum est *προσαπόδοσις* dicitur, quae ut maxime servetur, sane est in pluribus propositis; quia aut singulis statim ratio subiicitur; ut est

apud C. Antonium: ",,sed neque accusatorem eum metuo, qui sum innocens; neque competitorem vereor, qui sum Antonius; neque consulem spero, qui est Cicero;"„ aut positis duobus vel tribus eodem ordine singulis continuo redditur. Quale apud Brutum de dictatura Cn. Pompeii: *Praestat enim nemini imperare, quam alicui servire; sine illo enim vivere honeste licet, cum hoc vivendi nulla conditio est.* Sed uni rei multiplex ratio subiungitur, ut apud Virgilium — (*affert locum Georg.* I. 86. *sqq.*). *Relationem* quid accipi velit, non mihi liquet. Nam si ἀπαλλαγὴν, aut ἐπάνοδον, aut ἀντιμεταβολὴν dicit, de omnibus loquuti sumus. Sed quicquid id est, neque hoc, neque superiora in Oratore repetit. Sola est in eo libro posita pariter inter figuras verborum *exclamatio,* quam sententiae potius puto; affectus enim est."

Pag. 325. v. 19. 20. *et quod in multis casibus ponitur* — Est πολύπτωτον. Aquila Rom. c. 37.

Pag. 325. v. 20. 21. *et quod de singulis rebus propositis ductum refertur ad singula* — Hae et quae sequuntur usque ad verba *degressio et circumscriptio* fere omnes figurae potius sententiarum, quam verborum sunt, ut, si genuina sint, Ciceronem aliud egisse et propositi prorsus oblitum fuisse necesse sit. In Oratore c. 39. nullum eiusmodi erroris aut negligentiae vestigium; ibi enim ultima figura verborum memoratur haec: *aut quum eiusdem nominis casus saepius commutatur,* cui h. l. respondent illa: *et quod in multis casibus ponitur.* Attamen haec omnia: *et quod de singulis — degressio et circumscriptio,* in codice suo legit Quintilianus Inst. Or. IX. 1.

34—36. ut, si ea forte ab interpolatore adiecta suspiceris vetustissimum sane dicendum esset interpolationis exemplum.

Pag. 325. v. 23. *permissio* — Exemplum affert Quintil. IX. 2, 25.

Pag. 325. v. 23. *et rursum alia dubitatio* — Quintil Inst. Or. IX. 3, 88. „Quaedam verborum figurae paullum figuris sententiarum declinantur, ut *dubitatio.* Nam quum est in re, priori parti assignanda est, quum in verbo, sequenti: *sive me malitiam, sive stultitiam dicer oportet.*"

Pag. 325. v. 24. *et improvisum quiddam* — Nimi ambigue et infinite dictum, ut nescias, illudne, quod ridiculum παρὰ προσδοκίαν vocatur, an aliud quid in ipsa eloquutione improvisum intelligi voluerit scriptor Optimum fuerit de eodem schemate accipere, quod sic describit Quintilian. IX. 2, 22. „Sed nonnunquam communicantes, aliquid inexspectatum subiungimus quod et per se schema est, ut in Verrem Cicero: *Quid deinde? quid censetis? furtum fortasse aut praedam aliquam?* Deinde quum diu suspendisset iudicum animos subiecit, quod multo esset improbius. Hanc Celsus *sustentationem* vocat. — — — Sed quia non tantum per communicationem fieri solet, παράδοξον alii nominaverunt, id est *inopinatum.*" Sub hoc nomine etiam tractatur a Iul. Rufiniano c. 32.

Pag. 325. v. 24. *dinumeratio* — Quintilian. IX. 3, 91. postquam dixerat, M. Tullium multas in tertio de Oratore libro figuras posuisse, quas in Oratore postea scri-

pto transeundo videatur ipse damnasse; paucis interiectis ut supra vidimus, haec addit: „Quaedam omnino non sunt figurae, sicut *ordo*, *dinumeratio*, *circumscriptio*, sive hoc nomine significatur comprehensa breviter sententia, sive finitio. Nam et haec Cornificius atque Rutilius schemata λέξεως putant.“ Inde Ruhnkenius ad Rutil. Lup. I. 18. colligebat, *merismon* forsan esse figuram, quam Quintil. ex Rutilio *dinumerationis* nomine laudet. Atqui non ex Rutilio, sed ex Cicerone laudavit, et verba: *Nam et haec Cornificius atque Rutilius schemata* λέξεως *putant*, referenda sunt unice ad ea, quae proxime praecedunt, „sive comprehensa breviter sententia, sive finitio“; haec enim occurrunt apud Rutilium sub nominibus βραχυλογία II. 8. et ὁρισμὸς II. 5.

Pag. 325. v. 21. *et alia correctio* — Ms. Erl. Gu. A. *correptio* e latinitate ecclesiastica, si Ernestio credimus. Iul. Rufinian. de schem. lex. c. 15. „*Epanorthosis* est, quum supra dictum verbum verbo sequenti corrigitur, ut: *non surripere hoc est, furari.* Latine dicitur *correctio.*“

Pag. 325. v. 21. *et dissipatio* — Optime sic multorum Mss. auctoritate edidit Pearcius pro corrupto *disputatio.* Et sic Quintilian. IX. 1, 35. qui hanc figuram IX. 3, 39. exponit. „Ut haec in unum congeruntur (*per* μεταβολὴν), ita contra illa dispersa sunt, quae a Cicerone *dissipata* dici puto: *Hic segetes, illic veniunt felicius uvae, arborei foetus alibi* et deinceps.“ (e Virgil. Georg. I. 54.)

Pag. 325. v. 25. *continuatum* — Herenn. IV. 19. *continuationem* appellavit.

Pag. 325. v. 26. *et quod interruptum* — Guelf. A omittit *quod.* Quum *continuato* opponatur, nihil aliud significare potest, quam formam dicendi per incisa etsi Strebaeus ad *ἀποσιώπησιν,* Capperonerius autem ad *παρένθεσιν* retulit.

Pag. 325. v. 26. *imago* — Iulio Rufiniano dicitur *icon* c. 24. Herenn. IV. 49. imaginem explicat per formae cum forma cum quadam similitudine collationem.

Pag. 325. v. 26. *et sibi ipsi responsio* — Nempe brevior quam illa in figuris sententiarum commemorata.

Pag. 325. v. 27. *immutatio* — Quintil. IX. 7, 92. h l. respiciens: Et *mutatio*, inquit, quae si ea est, quam Rutilius *ἀλλοίωσιν* vocat, dissimilitudinem ostendit hominum, rerum factorumque, si latius fiat, figurarum est si angustius, in *ἀντίθετον* cadit; si vero haec appellatio significat hypallagen, satis de ea dictum est.

Pag. 325. v. 27. *disiunctio* — Explicat A. ad Herenn IV. 27.

Pag. 325. v. 27. *ordo* — Videtur expressisse Graecum *τάξις*, quam Rutilius Lupus II. 20. fieri dicit quum unaquaeque res novissimorum verborum sententia clare distinguitur; quae figura cur *τάξεως* nomine insigniatur, haud sane apparet.

Pag. 325. v. 27. *relatio* — Quintilian. IX. 3, 97 „*Relationem* quid accipi velit, non mihi liquet. Nam si *ὑπαλλαγὴν*, aut *ἐπάνοδον*, aut *ἀντιμεταβολὴν* dixit de omnibus loquuti sumus.“ *Epanaphora* esse non potest, etsi eam Aquila Rom. c. 34. relatum vocat. Nam

haec

haec figura iam supra nominata erat. Ceterum pro *relatio* Gu. A. habet *latio*. B. et C. *translatio*.

Pag. 325. v. 28. *degressio* — Quum inter figuras sententiarum iam degressio bis, longior nimirum et brevior memorata sit, difficile est dicere, quaenam haec sit degressio inter figuras verborum, nisi cum Strebaeo ἀποστροφὴν quandam intelligere velis.

Pag. 325. v. 28. *circumscriptio* — Sine dubio est eadem, quae A. ad Her. IV. 32. *circuitio* nominatur, nempe oratio rem simplicem assumta *circumscribens* eloquutione.

Pag. 325. v. 29. *atque horum similia vel plura etiam esse possunt* — Sic Victor. Male vulgo interpungitur: *atque horum similia, (vel plura etiam esse possunt).*

Cap. LV.

Pag. 326. v. 4. *nota esse nobis* — Guelf. A. *nota nobis esse.*

Pag. 326. v. 8. *sol me ille* — Guelf. A. minus bene *sol me ipse.*

Pag. 326. v. 10. *devolvere* — Vulgo *evolvere.* Sed metaphora postulat *devolvere.*

Pag. 326. v. 14. *sunt omnes, si non patefacti* — Sic Pearcius e Mss. Ioan. et Harl. edidit. Ernesti idem in Erl. inventum recepit. Vulgo: *si non sunt omnes patefacti.* Et sic Guelf. B. C.

Pag. 326. v. 18. *neque personae* — Nempe ipsius oratoris personae.

Pag. 326. v. 20. *alium quendam sonum requirunt* — Vulg. *verborum sonum.* Delevi autem *verborum*, quod

e glossa irrepsit. Similiter Quintilian. XI. 1, 43. de ea dem re agens: „nec eodem *sono*, inquit, publica iudi cia et arbitrorum disceptationes aguntur."

Pag. 326. v. 25. *historia desiderat* — Guelf. B. C. *hi storiae desiderant.*

Pag. 326. v. 27. 28. *et quales ipsi quoque oratores, qui sint aetate, honore, auctoritate, debet videri* — Forsan interpolatoris explicationi tribuenda verba *debet vi deri.* Melius enim a verbis *refert etiam* ista quoque pen derent: *ipsique oratores, qua sint aetate, honore, auctori tate; tempus pacis an belli; festinationis an otii.* Cock mannus in codd. suis *ipsique* pro *ipsi quoque* invenit Georg. Trapezuntius p. 494. ista sic exhibet: — *auctori tate. Debet etiam hoc videri*, quae transpositio auge glossematis suspicionem.

Pag. 327. v. 5. *contentius alias, alias summissius* — Hunc verborum ordinem, suadente Heusingero, praetu limus, cui favet lectio Gu. A. *contemptius alias, summis sius.* Vulgo *alias contentius, alias summissius.*

Pag. 327. v. 7. *quid, quandoque deceat* — Gu. B. C *quid, quandoque id deceat.*

Cap. LVI.

Pag. 327. v. 9. *sed haec ipsa* — Abest *ipsa* Guelf. A

Pag. 327. v. 9. *aguntur* — Guelf. A. *agantur.*

Pag. 327. v. 11. *in numero nullo* — Guelf. A. B. *in numero nullo modo.*

Pag. 327. v. 17. *cessisset* — Guelf. B. *excessisset.*

Pag. 327. v. 21. *petitum est ab eo* — Guelf. B. C. *petitum ab eo est.*

Pag. 327. v. 27. *aliam esse* — Guelf. A. *aliam fore.* Et in compluribus Mss. a Cockmanno et Pearcio collatis est *fore putarit.* Ernesti tamen *esse* defendit, vereor ne frustra.

Pag. 327. v. 27. *actore mutato* — Pessima lectio editiones quasdam, ut Victor., obsedit, *auctore mutato.* Nam *actor* intelligitur is, qui orationem pronuntiat.

Pag. 327. v. 28. *quem tu melius, Catule, meministi* — Sic Guelf. A. Vulg. *quem tu, Catule, melius meministi.* Nonius p. 524. 16. habet: *quem tu probe, Catule, meministi.* Conf. Heusingerum ad Cic. offic. I. 37.

Pag. 327. v. 29. *tantopere ferretur* — Guelf. A. *tanto opere ferretur.* Lambinus corrigi voluit *efferretur.* At *ferretur* h. l. est idem ac *rumoribus celebraretur.*

Pag. 328. v. 3. *matremne ut miseram lamentantem videam, et abiectam* — Concinnius sic Guelf. A. Vulgo *lamentantemque.*

Cap. LVII.

Pag. 328. v. 10. *Ac sine dubio* — Guelferb. C. *At sine dubio.*

Pag. 328. v. 14. *perturbata saepe ita est* — Nempe *actione,* quod hic est repetendum. Cicero enim hoc innuit, saepe actionis vitio aliquam animi permotionem, quae actione maxime declaranda esset, ita perturbari, ut obscuretur ac paene obruatur. Pro *perturbata* male Guelf. A. *perdita.*

Pag. 328. v. 17. sqq. *Omnis enim motus — sunt pulsae.* Haec verba mala manu interpolata videntur. Certe pressius et elegantius sic decurrerent: *Omnis enim motus animi suum quendam a natura habet vultum et gestum; omnesque voces hominis, ut nervi in fidibus, ita sonant, ut a motu animi quoque sunt pulsae.*

Pag. 328. v. 24. *quas tamen inter omnes est suo quaeque in genere mediocris* — Nonnullae edd. habent *suo quoque in genere*, unde Pearcius coniecit: *sua quaeque in genere.* Quod non est admittendum.

Pag. 328. v. 26. *lene* — Guelf. A. C. *leve.* Et sic vulgo olim legebatur. Sed verum est *lene*, idque alibi etiam in hac re *aspero* opponitur.

Pag. 328. v. 28. *flexo sono; attenuatum* — Guelf. A. *flexo sono extenuatum.* Lambinus *flexo sono, recto.*

Cap. LVIII.

Pag. 329. v. 3. *sibi sumit* — Ita edd. vett. ut Becichem. melius quam ut vulgo, *sibi sumat.*

Pag. 329. v. 5. *Impius hortatur me frater* — Bentleius ad Cic. Tusc. IV. 36. ubi hi versiculi recurrunt, metri causa emendavit: *impius me hortatu' frater.* Sunt autem ex Accii Atreo.

Pag. 329. v. 7. *protulisti* — Supra lib. II. c. 46.

Pag. 329. v. 10. *Ecquis animadvertit* — Sic Guelf. A. probante Heusingero. Vulg. *ecquis hoc animadvertit.*

Pag. 329. v. 12. *flexum, plenum, interruptum, flebile* — Sic edidi pro vulgato *flexibile*, *p. i. flebili voce.* Nam *voce* est a glossatore adiectum; et *flexibile* alienum

est a proposito. Confirmat emendationem nostram Quintilian. XI. 3., ubi in miseratione poscitur vox *flexa et flebilis*. Pro *plenum*, quod vocis genus in miserationem ac moerorem non cadit, malim *lene*.

Pag. 329. v. 13. *Quo nunc me vertam* — Versiculi sunt Ennii ex Medea, quibus hos Medeae Euripideae imitatus est, 502. sqq.

νῦν ποῖ τράπωμαι; πότερα πρὸς πατρὸς δόμους,
οὓς σοὶ προδοῦσα καὶ πάτραν ἀφικόμην;
ἢ πρὸς τάλαινας Πελιάδας;

Pag. 329. v. 16. *o pater* — Hi et proxime sequentes versiculi ex Ennii Andromacha depromti.

Pag. 329. v. 25. *Multi' modis* — Versus sunt Ennii ex Alcmaeone. Cf. Cic. de Fin. IV.

Pag. 329. v. 27. *exanimato* — Vulg. *ex animo*. Turnebus legebat *exanimo*.

Pag. 330. v. 3. *sanguen* — Olim falso edebatur *sanguine*, aut *sunguem*. Veram lectionem *sanguen* confirmant Nonius Marcellus, Priscianus, aliique, qui hunc locum commemorant.

Pag. 330. v. 6. *Iterum Thyestes* — Sunt Accii versus ex Atreo.

Pag. 330. v. 6. *Atreum attractum advenit* — Cod. Ioan. (teste Cockmanno) *Atreum ad tractatum advenit*. Cod. Mag. *Atreum a terecia tum venit ad tractum advenit*. Palat. 6. 7. *Atreum alter etiam advenit*, unde colligo, Lambinum recte emendasse: *mecum altercatum advenit*. Nam Atreus hic ipse loquitur.

Pag. 330. v. 9. *effusum, lene* — Malim *effusum, plenum.* Nam etiam Quintilian. XI. 3, 63. „*itaque laetis in rebus*, inquit, *plena, simplex, et ipsa quodammodo hilaris fuit.*"

Pag. 330. v. 12. *Sed mihi quum tetulit* — Sic, non *detulit*, ut vulgo, legendum esse docuit Heusingerus. Cf. praefationem ad Cic. offic. p. 44. Ernesti errabat, quum lectionem *tetulit*, quam iam Cratander praeiverat, metro adversari dicebat; quum potius *detulit* adversetur. Idem paulo post metri causa *alteri sese dare* scribendum vidit pro vulg. *sese alteri dare.*

Pag. 330. v. 15. *docte, et delicate detulit* — Utrumque adverbium de scito, lepido et urbano puellae gestu accipiendum.

Pag. 330. v. 16. *grave quoddam* — Nempe genus vocis. Sic Guelf. A. B. C. Vulgo *grave quiddam.*

Pag. 330. v. 17. *uno spiritu* — Ita Becichemus correxit vulg. *uno pressu.*

Pag. 330. v. 17. *ac sono ductum* — Vulg. *ac sono obductum.* Lectio *ductum*, quam e codd. protulit Becichemus, aptior ad sensum.

Pag. 330. v. 24. *Hecuba partu postremo parit* — Wetzelius *pario* legendum esse opinatus, quasi illa omnia Hecuba ipsa loquatur, metro id prohiberi non sensit.

Cap. LIX.

Pag. 330. v. 25. *hos motus* — Nempe hos affectus, aut animorum motus.

Pag. 331. v. 6. *dominatus est omnis oculorum* — Gu.

C. omittit *omnis*, haud male. Gravius est enim *dominatus* sine adiectione positum.

Pag. 331. v. 7. *qui personatum ne Roscium quidem* — Ex hoc loco colligitur, personarum usum in scena Crassi demum tempore invaluisse; et Roscium nonnunquam haud personatum egisse, ita ut omnes oris vultus conspicerentur.

Pag. 331. v. 11. *quae, quot animi motus sunt, tot significationes et commutationes possit efficere* — Misere friget *et commutationes;* quare id lubenter deleverim. Et vero in Guelf. A. omissum. Abest quoque in Pall. 1. 2. Pith. Mem.

Pag. 331. v. 12. *Neque vero est quisquam, qui eadem* — Guelf. A. *neque verum est quicquam, qui eadem;* unde coniicere aliquis possit, Ciceronem scripsisse: *neque verum est quicquam, quod eadem contuens efficiat.* Melior tamen vulgata; et *efficiat* refertur ad *significationes;* quamquam id nimis abruptum iudicabat Ernestius, adeo ut ei in mentem veniret, *dicat* nobis commendare; quasi de eo agatur, quod sit contra naturam et consuetudinem hominum. Sed hoc perpetuitati orationis et scriptoris consilio plane repugnat. Mollior tamen fieret iunctura, si legeretur: *Neque vero est quisquam, qui eas* (significationes) *idem contuens efficiat.* Victorius Var. Lect. XII. 17. corrigebat: *neque vero est quisquam, quin eadem contuens efficiat,* in quo est sensus auctoris menti prorsus contrarius. Recte autem Strebaeus et Pearcius *eadem contuens* de vultu oculorum rigido semperque in eadem re defixo acceperunt. Sed non est praetereunda

lectio, in quam Gulielmus coniectura inciderat, post etiam Grutero probata, cuius etiam vestigia sunt in Mss. quibusdam a Cockmanno laudatis: *neque vero est quisquam, qui eadem* *c o n n i v e n s* (i. e. oculos claudens) *efficiat.* Etsi Quintilianus XII. 3, 76. „nam opertos, inquit, compressosque eos in dicendo, quis, nisi plane rudis aut stultus, habeat?"

Pag. 331. v. 14. *Tauriscum quendam* — Falso Strebaeus sibi persuasit, hunc Tauriscum ipsum illum actorem fuisse, qui aliquid contuens pronuntiaret. Id enim verba non patiuntur. Non enim dicit Crassus: *Theophrastus Tauriscum quendam actorem aversum solitus est dicere*, sed Theophrastus Tauriscum quendam dixit actorem aversum solitum esse dicere. Ergo Tauriscus vel de certo quodam actore, vel de actoribus universe, qui sic pronuntiarent, iudicavit. Suspicor autem, Tauriscum fuisse Grammaticum illum, Cratetis auditorem, cuius mentionem facit Sextus Empiricus adv. Gramm. Is enim fuit Theophrasti aequalis. Ceterum si paulo ante lectio *connivens* placeat, eam hic quoque repetendam censeam: *qui, in agendo connivens, aliquid pronuntiaret.*

Pag. 331. v. 14. *actorem aversum* — Male Ernestius intp. *aversum a ratione et consilio, stultum.* Imo est proprie accipiendum. Tauriscus dicebat, actorem, qui semper idem contuens pronuntiet, (vel qui connivens pronuntiet,) haud meliorem esse eo, qui stet aversus a theatro, et spectatoribus tergum obvertat; *ein rückwärts gekehrter Schauspieler.*

Pag. 331. v. 24. *setas* — Lambinus dedit *iubas*, haud scio an rectius.

Pag. 332. v. 1. *hac denique barbari* — Abest *denique* Guelf. B.

Pag. 332. v. 8. *et in se ipsis indicant* — Vulg. *in se ipsi.* Sed hic vis oppositionis requirit *ipsis.*

Cap. LX.

Pag. 332. v. 18. *ad vocem obtinendam* — Lambinus corrigendum censuerat *ad vocem in dicendo tuendam*, idque Pearcio mirifice placuit. Ernesti autem docuit, *obtinere* hic esse exquisitae Latinitatis, quum *obtinere vocem* h. l. sit i. q. efficere, ut ad finem eadem maneat, nec obtundatur aut raucescat.

Pag. 332. v. 23. *ex Licinio* — Ernesti veterem lectionem *Erycino* restituerat; quo iure, recte dubitavit Spaldingius ad Quintil. I. 10. Nam *Licinio* et apud Plutarchum, et apud Gellium locis mox laudandis legitur. Quum tamen lectio *Erycino* vix a librariis orta sit, fortasse scripsit Cicero *ex Licinio Erycino*, ut simul patriam hominis notaret.

Pag. 332. v. 24. *peritum hominem* — Scil. artis declamandi; ex quo deinde nonnulli finxerunt musicae artis peritiam, quasi hac ad fistulam inflandam opus esset.

Pag. 332. v. 25. *cum eburneola — fistula* — Gellius Noct. Att. I. 11. „Ecce autem — tibiae quoque illius concionatoriae in mentem venit, quam C. Graccho cum populo agenti praeisse ac praemonstrasse modulos fe-

runt. Sed nequaquam sic est, ut a vulgo dicitur, canere tibia solitum, qui pone eum loquentem staret, variisque modis tum demulcere animum actionemque eius, tum intendere. Quid enim foret ista re ineptius, si, ut planipedi saltanti, ita Graccho concionanti numeros et modos et frequentamenta quaedam varia tibicen incineret? Sed qui hoc compertius memoriae tradiderunt, stetisse in circumstantibus dicunt occultius, qui fistula brevi sensim graviusculum sonum inspiraret ad deprimendum sedandumque impetum vocis eius. Effervescente namque impulsu et instinctu extraneo naturalis illa Gracchi vehementia indiguisse non, opinor, existimanda est. M. tamen Cicero fistulatorem istum utrique rei adhibitum esse a Graccho putat, ut sonis, tum placidis, tum citatis, aut demissam iacentemque orationem eius erigeret, aut ferocientem saevientemque cohiberet." — Quintilian. Inst. Or. I. 10. „Graccho concionanti consistens post eum musicus, fistula, quam *τονάριον* vocant, modos, quibus deberet intendi, ministrabat." Valer. Max. VIII. 10. „Caius Gracchus — quoties apud populum concionatus est, servum post se musicae artis peritum habuit, qui occulte eburnea fistula pronuntiationis eius modos formabat, aut nimis remissos excitando, aut plus iusto concitatos revocando." Plutarch. in Gracchis c. II. postquam C. Gracchum dixerat fuisse *τραχὺν καὶ θυμοειδῆ, ὥστε καὶ παρὰ γνώμην ἐν τῷ λέγειν ἐκφερόμενον πολλάκις ὑπ' ὀργῆς, τήν τε φωνὴν ἀποξύνειν καὶ βλασφημεῖν, καὶ συνταράττειν τὸν λόγον*, haec addit: *ὅθεν καὶ βοήθημα τῆς ἐκτροπῆς*

ταύτης ἐποιήσατο τὸν Λικίννιον οἰκέτην οὐκ ἀνόητον, ὃς ἔχων φωνασκικὸν ὄργανον, ᾧ τοὺς φθόγγους ἀναβιβάζουσιν, ὄπισθεν ἑστὼς τοῦ Γαΐου λέγοντος, ὁπηνίκα τραχυνόμενον αἴσθοιτο τῇ φωνῇ καὶ παραῤῥηγνύμενον δι' ὀργὴν, ἐνεδίδου τόνον μαλακὸν, ᾧ τὸ σφοδρὸν ἐκεῖνος εὐθὺς ἅμα τοῦ πάθους καὶ τῆς φωνῆς ἀνιεὶς ἐπραΰνετο, καὶ παρεῖχεν ἑαυτὸν εὐανάκλητον.

Pag. 333. v. 3. *Ego vero* — Scil. et ipse admiror Gracchi diligentiam ac doctrinam, ut bene Ernesti exposuit.

Pag. 333. v. 5. *ea incitatur in civitate* — Pearcius recte verbum *incitatur* defendit, etsi id abest codd. Pal. 1. 2. Pith. Ioan. Harl. 1. et Victorius delendum censuerat. Forsan Cicero tantum scripserat *quamquam ea tela texitur in civitate ac posteritati ostenditur*, ut cetera interpretis essent, qui metaphoram *tela* vellet explicare.

Pag. 333. v. 6. *ac posteritati* — Mss. a Pearcio collati fere omnes *ac posteritatis*, unde ille legendum arbitrabatur *ac posteris.*

Pag. 333. v. 12. *Hinc gradatim ascendere vocem et suave est, et idem illud ad firmandam vocem est salutare.* — Hactenus in omnibus Edd. legebatur: *hinc gradatim ascendere vocem utile et suave est, (nam a principio clamare agreste quiddam est) et idem illud* etc. In quibus primum ineptam parenthesin delevimus, quam e glossa fluxisse facile patet; deinde vocabulum *utile* expunximus, quod hic redundat, quia, quam utilitatem habeat haec vocis moderatio, sequentibus verbis exponitur: *et idem illud — est salutare.*

Pag. 333. v. 14. *ad firmandam* — Ita Ms. Ioan. Harl. 1. Vulg. olim *ad firmandum;* quod quum ferri posse negaret Pearcius, recte contrarium docuit Ernesti. Saepe enim sic utuntur Latini Gerundio.

Pag. 333. v. 14. sqq. *Deinde est quiddam contentionis extremum, quod tamen interius est, quam acutissimus clamor, quo te fistula progredi non sinet, sed iam ab ista contentione revocabit* — Vulgo *et tamen ab ipsa contentione revocabit.* Emendationem facile intelligentibus, ut spero, probabo. Cicero nimirum significat, esse aliquod contentionis in declamando extremum, quod tamen non abeat in acutissimum clamorem, qui prorsus ab oratore abhorreat. Ad illum igitur acutissimum clamorem fistula oratorem progredi non sinet, sed iam ab ista contentione, ab extremo illo gradu contentionis eum revocabit. Ernestio in mentem venerat: *quo te fistula progredi sinet*, quod fieri non potest nisi relatione membrorum huius periodi perturbata.

Pag. 333. v. 20. *Haec varietas, et hic per omnes sonos cursus, et vocem tuebitur, et actioni afferet suavitatem* — Sic emendavi vulgatum: *Haec varietas et hic per omnes sonos vocis cursus et se tuebitur, et a. a. s.* Nam *ut cursus et varietas se tueatur*, hic non exspectatur, sed agitur de voce tuenda.

Pag. 333. v. 22. *sensum huius consuetudinis* — Nempe fistulae illius usu et consuetudine Gracchus eo tendebat, ut nimiam vocis vehementiam temperaret; haec animi intentio dicitur sensus consuetudinis, ut nostris: *der Sinn dieser Gewohnheit.*

Pag. 334. v. 3. *ac vellem meus gener* — Vulgo *ac vellem, ut meus gener.* Ernesti autem bene monuit, particulam *ut* hic rectius abesse.

Pag. 334. v. 6. *ego vero esse iudico* — Sic de Heusingeri sententia edidi. Vulg. *ego vero esse iam iudico.* Fortius autem est, illud *esse* simpliciter τῷ *fore* opponi: et particula *iam* aptius ante *tum iudicavi* ponitur.

Pag. 334. v. 17. *aetati suae* — i. e. aequalibus, seu eiusdem aetatis adolescentulis.

Pag. 334. v. 18. *vix honestum est* — Becichemus olim coniecerat: *minus honestum est.* Sed saepius *vix* ita ponitur. Sic Orat. c. 1. *vix arbitrabar esse eius, qui vereretur* etc.

Pag. 334. v. 19. *nosque curemus* — Sic lib. I. extr. *valetudini demus operam*, et lib. II. c. ult. *surgendum censeo et requiescendum.*